
LIBRARY
4 0

[redacted]

[redacted]

NAGELATENE

LEERREDENEN.

J. A. D. Molster

NAGELATENE

LEERREDENEN

VAN

J. A. D. MOLSTER.

UTRECHT,
W. H. VAN HEIJNINGEN.
1850.

GEDRUKT BIJ K. J. GIEBEN.

AAN

DE GEMEENTE VAN

DE VUURSCHE,

RIJSWIJK,

LEEUWARDEN

EN

UTRECHT,

DIE HIJ DE EER GEHAD HEEFT TE DIENEN,

WORDEN DEZE LEERREDENEN

OPGEDRAGEN

OP VERLANGEN VAN

DEN ONTSLAPENE.

VOORREDE.

Deed de immer zwakke gezondheid van den voortreffelijken MOLSTER *allen, die hem kenden, menigmaal heimelijk bekommerd zijn, of zijne jaren wel hoog stijgen, en wij ons lang in zijn bezit verheugen zouden; helaas! die vrees is al te zeer bewaarheid. Den* 21sten *October des vorigen jaars trad hij ten laatsten maal voor de gemeente op. Aan den avond van den volgenden dag, zijne catechizanten reeds in zijne woning vereenigd zijnde, gelijk hij dien morgen nog in het weeshuis onderwijs gegeven had, overviel hem plotseling het ontroerende, bij de uitkomst doodelijke verschijnsel. Zeer verontrustend, maar niet gevaarlijk, meende men als nog. Het mogelijke werd aangewend*

om den hooggeschatten en geliefden man van zijne krankte te redden. Vruchteloos! Het bloedopgeven hervatte gedurig; den 8sten November veel zorgwekkender. Koortsen kwamen er bij. Had hij dus ver in zijnen huiselijken kring zich nog kunnen bewegen, hoewel het spreken hem terstond volstrekt was verboden, thans werd hij op het ziekbed geworpen, door hem zelven oogenblikkelijk als zijn sterfbed beschouwd. Vele weken lag hij daar zwijgend neder. Aandoenlijk, diep weemoedig! Met oogwenk en handgebaar alleen sprak hij, in enkele gevallen van lei en griffel zich bedienende. Eindelijk, het zwijgen moede, ontsloot hij den mond weder met matte stem; en zijne geneesheeren ontzeiden het hem niet. Verkwikkend voor wie hem omgaven, maar diep weemoedig tevens: ook het zwijgen kon dus niet meer baten!

De gedachte des doods ontrustte MOLSTER *niet. Integendeel, het hopelooze van zijnen toestand van eersten af meer dan iemand inziende en gevoelende, beschikte hij terstond, wat hij voor zijne hem dierbare vrouw, kinderen, gemeente en vrienden noodig achtte; alles in korte aanteekeningen en wenken; niet om na zijnen dood te regeren; dit, voegde hij uitdrukkelijk er bij, had hij bij zijn leven niet gedaan, en wilde hij vooral na zijn sterven niet doen. Neen, eeniglijk om nuttig te zijn, en nuttig te blijven, ook als hij niet meer onder ons*

zijn zou. Velen in veegen toestand moge de gedachte des doods pijnigend zijn, door vrienden en betrekkingen daarom niet zelden zorgvuldig geweerd; al te gedienstige troosters, voor wier toespraak ik den Hemel bid, dat Hij mij en een iegelijk beware; niemand behoefde te schromen om over zijn sterven tot MOLSTER *te spreken. Geheel vervuld met de gedachte aan zijnen naderenden dood, aarzelde ook ik niet hem veler dringende begeerte kenbaar te maken, om na zijn verscheiden eenige vruchten zijner openlijke Evangeliebediening te mogen ontvangen. Dezelfde bezwaren, die hem in gezonde dagen weêrhielden gehoor te geven aan de ernstigste aanzoeken daartoe, wogen hem nog. Op de verzekering evenwel, dat de uitgave zijner leerredenen waarlijk nuttig zou kunnen zijn, waarnaar de rijkbegaafde, nederige man in alle opregtheid vroeg, gaf hij de vergunning, dat een twaalftal, maar ook niet meer, het licht zou zien. »Tot eene kleine gedachtenis voor mijne vrienden dan," sprak hij, »en zoo kan ik, nadat ik gestorven ben, nog van mijnen dierbaren Heiland spreken!" Aan zijnen ambtgenoot* J. F. VAN HOOGSTRATEN *en mij, stelde mijn schoonbroeder de bezorging zijns werks voor, waarmede wij ons volgaarne belastten. Van de hooge waarde van zijnen kanselarbeid doordrongen, poogden wij nu wel vrijheid te erlangen om er meer van uit te geven; dan,*

om niet onbescheiden te zijn, moesten wij berusten. Ware ons de keus geheel vrij gebleven uit den rijken voorraad zijns werks, de ons toevertrouwde en nu aanvaarde taak ware moeijelijk te volbrengen geweest. Wel had hij ons in zoo ver bepaald, dat op de stichtelijkste zijner opstellen gelet moest worden; maar wie heeft den ontslapene immer met belangstelling van den kansel gehoord, zonder waarlijk door hem gesticht te zijn geworden, en niet alleen voor het verstand, maar ook bijzonder voor het hart het degelijkste voedsel ontvangen te hebben? MOLSTER *zelf heeft ons het werk verligt. Terstond en voorts noemde hij enkele zijner leerredenen, die hem ten bedoelden einde geschikt dachten; de eindkeus nogtans geheel aan ons, met inachtneming zijner ééne bepaling, overlatende. Tien dezer preeken heeft de stervende broeder zelf aangewezen. De vierde en vijfde in den bundel voegden wij er bij, geleid mede door de begeerte van vele zijner warmste vereerders en vrienden. Onveranderd, zonder de minste wijziging, zoo, gelijk zij uit zijn helder hoofd en edel hart gevloeid zijn, ontvangen de gemeenten, die hij de eer gehad heeft te dienen, en aan wie hij uitdrukkelijk de opdragt van dezen zijnen arbeid verzocht heeft, en met haar zijne vrienden, deze kostbare nalatenschap van onzen hooggeschatten vriend en broeder. De door hem geschrevene voorgebeden voegen wij*

er bij. De ontslapene was gewoon zich ook voor dit gedeelte van zijn openbaar werk, niet minder vlijtig en naauwgezet dan voor het overige, te bereiden. Er zijn betrekkelijk weinig modellen. Daarvoor mogen deze korte, krachtige gebeden gelden. De wensch van sommige uitmuntende leden van Utrechts *gemeente is hierdoor vervuld.*

Aanprijzing dezer leerredenen tot verschooning der uitgaaf verwacht niemand, die MOLSTER *gekend heeft. Ook ondersta ik niet, al achtte ik mij er toe bevoegd en berekend, des grooten mans verdiensten te vermelden. Hoe veel van zijne uitstekende gaven des verstands, veel omvattende kennis, diepe en heldere inzigten in het Evangelie van* CHRISTUS, *van zijn edel hart en karakter te zeggen ware, ik mag er niet van spreken; hij zelf heeft mij het zwijgen opgelegd. Ik gewaag er dan ook niet in bijzonderheden van, hoe* MOLSTER *reeds als jongeling onder de edelsten der edelen gerekend werd door zijne vlijt en ingetogenheid, zeldzaam gelukkigen aanleg en ontwikkeling. Allen, die hem kenden, herinneren zich den naam, die van hem uitging bij zijne toelating tot de Evangeliedienst; gedurende zijne bediening niet verkleind, maar wel bevestigd, en alom verbreid. De aanzienlijkste vaderlandsche gemeenten hebben hem om strijd tot haren leeraar begeerd. En dat zijn roem en naam, soms door de*

wereld zoo kwistig geschonken, op echte, wezenlijke verdiensten steunden, was en is het eenparige getuigenis van alle bevoegden en uitmuntenden in den lande. Zijn werk, ofschoon nimmer voor de pers bestemd geweest, getuigt na zijn verscheiden, wie en wat hij in zijn leven was. En gelijk hij geleefd heeft, zoo is hij gestorven. Den 24sten Februarij trof de lang gevreesde, smartelijke slag. Aan den avond van dien rustdag is MOLSTER *de eeuwige rust ingegaan, ootmoedig geloovig in zijnen Heer. Ja, dat mag, dat moet ik van hem zeggen! Ootmoedig geloovig is de groote, maar nederige man van hier gegaan. Men moet hem op zijn ziek- en sterfbed gezien en gesproken hebben, om te weten, hoe benijdenswaardig gelukkig hij daar lag, hoe moe en mat ook naar het ligchaam. Den 19den Januarij was zijn vier en veertigste verjaardag. Ook toen juist hem bezoekende, doch meer met eenen warmen handdruk dan met vele woorden hem mijne beste wenschen verzekerende; — wat moesten wij wenschen en bidden? afgetobd, uitgeput hijgde de lijder naar het einde van zijnen strijd, en bad hij dit van God; — hoe vrij, gelukkig en krachtvol mogt ik hem vinden naar den geest! Ontbraken mij vele woorden, met weedom voor zijn sterfbed gezeten; zijn hart en mond getuigden overvloedig van lof en dank aan God! »Vier en veertig jaren! welk een leeftijd! hoe*

weinigen bereiken dien! en hoe veel goeds immer genoten!" in vele groote en kleine, anders door niet weinigen zeldzaam opgemerkte, zegeningen des Hemels achtereenvolgend door hem opgesomd. »Zeker, mijne lieve vrouw en kinderen, al mijne betrekkingen zal ik weldra verlaten; maar hoe vele dierbaren zie ik dan ook aanstonds in den hemel weder!" onze in CHRISTUS *gestorvene betrekkingen en vrienden één voor één bij name noemende. Hoe dankbaar verheugde hij zich in de dienst van zijnen Heer te sterven, meermalen door zijne zwakke gezondheid verontrust geweest, dat hij zijn openlijk dienstwerk zou hebben moeten staken. Trouwens,* CHRISTUS *en die gekruist was zijn eenige roem, hoop en verwachting. »Onrein bloed mijne krankte, rein bloed mijne genezing! Mijn Evangelie wordt zoo klein: ik zondaar,* CHRISTUS *verlosser, God vader! Maar voldoende, eenige troost in leven en in sterven!" Zulke korte, opmerkelijke betuigingen kwamen er dien dag vele van zijne lippen, gelijk vroeger en later gedurende zijne maanden lange ziekte. Dat zijn zwak gestel die doodende krankte zoo lang weêrstaan zou, had hij niet vermoed.* 8 *December, de kroondag zijner* MINA, *een lief, aanvallig twaalfjarig meisje, vier jaar geleden hem en zijn gezin ontvallen, had hij vastelijk gedacht en gehoopt, dat ook zijn kroondag zijn zou. Maar, al*

werden zijn geduld, lijdzaamheid en onderwerping ook nog langer beproefd, ootmoedig geloovig, kinderlijk verbeidend bleef hij ten einde toe. In zijne laatste dagen, onder stijgende benaauwdheden, vooral gedurende de nachten, wanneer het uitgeputte ligchaam letterlijk naar adem hijgde, mogt hij somwijlen ootmoedig verzuchten: »mijne ziel kleeft aan het stof, maak mij vrij naar uw woord! Ik geloof, Heer! kom mijne ongeloovigheid te hulp!" mogt hij zijnen vertrouwden klagen, dat hij gedurende de koorts niet zoo werkzaam kon zijn, denken en bidden als anders; zijn geloofsvertrouwen wankelde niet. Toen het werk van den Hoogleeraar BOUMAN *over Prof.* CLARISSE *kort voor zijnen dood hem genoemd werd, verlangde hij het in te zien. »Neen!" met deze woorden gaf hij het boek aan zijne lieve vrouw, die niet van zijne zijde week, terug: Latijn gaat niet meer; ik zal maar wachten, tot ik* CLARISSE *zie!" En de edele* MOLSTER, *die in dat geloof leefde, werkte, sprak en stierf, had dit berigt aan* Utrechts *gemeente gereed gemaakt bij het ontwikkelen zijner krankte, eer hij zich op zijn doodbed nederlegde:* Dank voor de liefde, mij bewezen, en voor het geduld, dat zij met mij gehad heeft. Men zegge haar, dat het mij heeft bedroefd, dat ik niet meer voor haar ben geweest en heb gedaan; en dat zij mij vergeve, wat ik in mijne verplig-

ting omtrent haar ben te kort gekomen. *En aan zijne ambtgenooten:* Hoe minder hoe liever van mij op predikstoel en in Boekzaal; alleen, dat ik in het ootmoedig geloof aan den Heer ben heengegaan. Den collegen hartelijk dank voor hunne hulp, hun geduld, hunnen leerzamen en aangenamen omgang. Ook hun vraag ik vergeving voor mijne te kort komingen omtrent hen.

De wil des afgestorvenen is door al zijne ambtgenooten geëerbiedigd, zoo ver zij konden en mogten. In weerwil toch van 's mans bescheiden, nederig verzoek, gevoelden allen zich gedrongen en verpligt ter eere van den hooggeschatten ontslapenen broeder ook openlijk uit het volle gemoed te spreken; innig bewogen door zijn vroegtijdig verscheiden, maar dankbaar aan God voor den schat, in hem bezeten. Een schat, tijdelijk hun, der gemeente en velen ontvallen; maar niet verloren, in de hemelen overgebragt! Daar toch leeft en werkt hij nu, de goede en getrouwe dienstknecht, na wel volbragte taak ingegaan in de vreugde zijns Heeren; in het huis des Vaders, bereid voor hem en voor allen, die CHRISTUS *in onverderfelijkheid liefhebben. — Met diepen indruk heeft* Utrechts *gemeente zijn laatste woord aan haar ontvangen. Dat woord belet ook mij om meer van hem te zeggen. Genoeg,* MOLSTER *is gestorven, gelijk hij geleefd heeft; ootmoedig geloovig*

in den Heer, dien hij diende. Spreke hij lang, ook nadat hij gestorven is, in dezen zijnen arbeid, zijnen en onzen dierbaren Heiland en hemelschen Vader ter eere!

BENSCHOP,
Junij 1850.

H. VAN MANEN.

LIJST

DER

LEERREDENEN.

I.

GEDENKT UWER VOORGANGEREN, DIE U HET WOORD GODS GESPROKEN HEBBEN; EN VOLGT HUN GELOOF NA, AANSCHOUWENDE DE UITKOMST HUNNER WANDELING! JEZUS CHRISTUS IS GISTEREN EN HEDEN DEZELFDE EN IN EEUWIGHEID.

HEBREËN XIII: 7, 8.

DE TROOST VAN HET EVANGELIE

BIJ HET GEMIS ONZER IN

CHRISTUS GESTORVENEN.

1

LEERREDE

OVER

1 THESSALONICENSEN IV: 13—18.

DOOH, BROEDERS! IK WIL NIET, DAT GIJ ONWETENDE ZIJT VAN DEGENEN, DIE ONTSLAPEN ZIJN, OPDAT GIJ NIET BEDROEFD ZIJT, GELIJK ALS DE ANDEREN, DIE GEENE HOOP HEBBEN.

WANT INDIEN WIJ GELOOVEN, DAT JEZUS GESTORVEN IS EN OPGESTAAN, ALZOO ZAL OOK GOD DEGENEN, DIE ONTSLAPEN ZIJN IN JEZUS, (WEDER) BRENGEN MET HEM.

WANT DAT ZEGGEN WIJ U DOOR HET WOORD DES HEEREN, DAT WIJ, DIE LEVEND OVERBLIJVEN ZULLEN TOT DE TOEKOMST DES HEEREN, NIET ZULLEN VOORKOMEN DEGENEN, DIE ONTSLAPEN ZIJN.

WANT DE HEER ZELF ZAL MET EEN GEROEP, MET DE STEM DES ARCHANGELS, EN MET DE BAZUIN GODS NEDERDALEN VAN DEN HEMEL; EN DIE IN CHRISTUS GESTORVEN ZIJN, ZULLEN EERST OPSTAAN;

DAARNA WIJ, DIE LEVEND OVERGEBLEVEN ZIJN, ZUL-

LEN TE ZAMEN MET HEN OPGENOMEN WORDEN IN DE WOLKEN, DEN HEERE TE GEMOET, IN DE LUCHT; EN ALZOO ZULLEN WIJ ALTIJD MET DEN HEERE WEZEN.

ZOO DAN, VERTROOST MALKANDER MET DEZE WOORDEN.

GEZANG CXCI: 3, 4, 2.

Ja, zoo mogen wij zingen, wij, o God en Vader van onzen Heer JEZUS CHRISTUS! *die tot de kennis en het geloof aan U en aan Hem zijn gebragt; wij, die door Hem van U de grootste en dierbaarste beloften hebben ontvangen, en die in zijn Evangelie ons het uitzigt op een leven geopend zien, waarvan wij de vreugde en de heerlijkheid niet kunnen bevatten! In dat uitzigt kunnen wij dragen, wat ons door Uwe liefde en wijsheid wordt opgelegd. In dat uitzigt volbrengen, wat Gij geeft om te doen; en in dat uitzigt ontberen, wat ons door U wordt ontnomen! O, wat zouden wij missen, en hoe nameloos ellendig zouden wij zijn, als ons die hope ontbrak! En wat zullen wij er U voor vergelden, dat wij ze van U hebben ontvangen, in onderscheiding van zoo velen, die nog in duisternis omtasten, en in onzekerheid voortgaan op hunnen weg*

naar het graf! En hoe kunnen wij U genoeg danken, dat Gij ter onzer behoudenis en ter onzer bemoediging ons eenen Zaligmaker hebt geschonken, die gestorven is om onze zonden en opgewekt ter onzer regtvaardiging, en door wiens Evangelie het leven en de onverderfelijkheid aan het licht is gebragt!

Wat meer konden wij van U begeeren, wij zondaren voor U, en kinderen des doods? En waarom leeft zij in ons niet meer, en werkt zij niet meer op ons uit, die schoone hope des eeuwigen levens? Wij erkennen het voor U, Hemelsche Vader! dat het aan onze aardsgezindheid en onze traagheid om te gelooven moet worden geweten; en dat het goed, weggelegd door U voor die U vreezen, niet naar behooren, neen! op verre na niet naar behooren door ons wordt geschat. Vergeef het ons, die het belijden, en het in ons betreuren! Vergeef onze gehechtheid aan het zinnelijke en aan het stof; en verlicht de oogen onzes verstands, opdat wij de dingen der eeuwigheid beter waarderen! Geef meer geloof, opdat wij overvloediger zijn in de hope, en door haar overvloediger in de liefde en in alle werk des Heeren; en onder alles, wat ons smart en bezwaart, meer gelaten en getroost! Geef het allen, die nog het Evangelie versmaden, te leeren inzien, wat zij missen; en laat den eenigen troost, beide in leven en sterven, door ons allen worden gekend en gesmaakt! Maak er ook deze ure aan dienstbaar! Ondersteun

onzen Voorganger, en bekroon zijn werk! Geef, dat door zijne leer die hem hooren mogen worden gesticht, en dat daartoe voor zijne prediking oor en hart moge openstaan, en zij in welgestelde gemoederen worde ontvangen! Woon zoo onder ons met uwen Geest! Werk zoo in ons allen met uwe genade. En geef ons, wederkeerende van deze plaats, in U en in onzen Heer ons gesterkt en getroost te gevoelen, en te kunnen zeggen: het was ons goed aldaar te zijn, en de Heer is er ons nabij geweest! Amen.

Wij achten het een voorregt, mijne Geliefden! eenen vriend op de wereld te hebben, die in tijd van nood, — wanneer de schijnvriend zich aan ons onttrekt, gelijk bij het schuilen der zon de schaduw het ligchaam begeeft, — aan de blijken zijner innige deelneming in ons wedervaren het niet laat ontbreken; die, als wij treuren, ons weet te dragen, en verstandig en liefderijk te vertroosten; en onze tranen, zonder ze te veroordeelen, tracht te droogen en te heiligen. Zulk een vriend was de Apostel PAULUS voor de geloovig gewordene Thessalonicensen. Zulk een vertrooster is voor ons allen het Woord van God, het licht op ons pad, ook als het in donkerheid

en rouw wordt betreden. Alle vleesch is als gras, en alle heerlijkheid des menschen als eene bloem, die verwelkt; maar het woord des Heeren blijft in eeuwigheid! Pleegt er mede raad, in welke wegen van druk gij verkeert; het laat u nimmer verlegen. En vooral bij de graven onzer wél afgestorvene vrienden bewijst het ons de gewigtigste dienst, en heeft het een' balsem voor de wonden, die ons geslagen werden, hoedanige elders niet is te bekomen. Misschien zijn er onder u, Broeders en Zusters! wien nog zeer onlangs dierbare betrekkingen werden ontnomen. Welligt zijn er anderen, wier harten, ofschoon door tijd en godsdienst de hevigheid der droefheid werd gelenigd, in stilte nog bloeden. En wie, die in het bezit van al de zijnen zich nog verheugt, kan er niet iederen dag van verliezen? Wij zijn voor u opgetreden om er u op te wapenen, of u er onder te sterken. Wij wenschen, Bedroefden! te dezer ure woorden van onuitsprekelijke vertroosting u te doen hooren; geene woorden, die de menschelijke wijsheid sprak, maar de wijsheid Gods door een' Apostel des Heeren. Verneemt *in de eerste plaats*, welke die woorden zijn; bepaalt u *ten andere* bij den troost, die bij het verlies en gemis onzer vrome ontslapene vrienden daarin ligt opgesloten, en hoort mij *eindelijk* voor u ontvouwen, hoe het ons betaamt omtrent dien troost te verkeeren.

Ook onder de Christenen te *Thessalonica* woedde de dood; ofschoon de vervolging, waaraan zij om JEZUS naams wille waren blootgesteld, nog niet zoo verre ging, dat zij genoodzaakt waren hun geloof met hun bloed te bezegelen. Den dood vergezellen rouw en gekrijt. Maar onder de Thessalonicensen werd, om eene bijzondere reden, deze droefheid te verre gedreven. Zij waren bekeerd van de afgoden, om den levenden en waarachtigen God te dienen, en uit de hemelen zijnen Zoon te verwachten [1]). Onverwacht, — dit wisten zij zelven zeer wel — en als een dief in den nacht, zou de dag des Heeren komen [2]). Maar het *wanneer* hun verborgen zijnde, verwachtte men dien met iederen stond; en vleide men zich, dat sommigen ten minste, ja velen hem zouden beleven. Met dit heugelijk uitzigt ging echter verontrustende zorg en twijfel gepaard aangaande het geluk hunner vrome, reeds overledene vrienden; die deze toekomst van den Heere JEZUS CHRISTUS met al zijne heiligen niet zouden aanschouwen; en deswege, zoo als zij denkelijk het zich hebben voorgesteld, in zijn rijk, op de aarde bij zijne verschijning te stichten, niet ingaan, maar tot aan het einde aller dingen van zijn heerlijk bijzijn zouden

---

1) Hoofdst. I: vs. 9, 10.
2) Hoofdst. V: vs. 2.

zijn uitgesloten. Van hier hun overmatig beweenen dezer gestorvenen; waarvan PAULUS, wien het door TIMOTHEUS was ter oore gekomen, en door wien aan deze bij uitstek voortreffelijke gemeente de hartelijkste liefde werd toegedragen, naar de hem verleende wijsheid hen afmaant in dezen brief. Hij vangt er mede aan in het 13e vers, zonder aanleiding er toe te hebben in het naast voorgaande. *Doch, Broeders!* zoo spreekt hij hen aan, en weet hij den waren toon der vertroosting te vatten, *ik wil niet dat gij onwetende zijt van degenen, die ontslapen zijn,* — zoo noemen Christenen hunne dooden — *opdat gij niet bedroefd zijt gelijk de anderen, die geene hope hebben.* Tot deze laatsten behoorden zij, die nog aan JEZUS CHRISTUS, door wien het leven en de onverderfelijkheid was aan het licht gebragt, geene kennis hadden verkregen; of die nevens Hem alles verwierpen, wat door anderen aangaande een voortdurend bestaan en eenen staat van vergelding na den dood werd geloofd; de talrijke secte, derhalve, der Sadduceën onder de Joden, en de volgers van EPICURUS onder de Heidenen, wien het aan alle hoop hoegenaamd bij hunne verliezen ontbrak; — maar ook, die wel eenige, doch geene goede, geene bevredigende en zekere, en dus zoo goed als geene verwachting hadden, die verder ging dan het graf. Uitgelatenheid en onbestuurde hartstogtelijkheid in hun betreuren hunner dooden was in alle gevallen,

waar het door geene opzettelijke en gewelddadige onderdrukking der menschelijke natuur werd voorgekomen, het gevolg van dit ongeloof en deze onwetendheid. Maar dermate mogten zich over hunne ontslapene vrienden de geloovige Thessalonicensen niet bedroeven. *Want*, zoo gaat de Apostolische troostrede voort, *indien wij gelooven, dat* JEZUS *gestorven is en opgestaan;* als wij op goede gronden hiervan verzekerd zijn, zoo als de Apostel en de Broeders te *Thessalonica* het waren; dan is het niet minder ontwijfelbaar, dat *God ook alzoo degenen, die ontslapen zijn*, ik meen te moeten vertalen: *door* JEZUS *zal wederbrengen met Hem;* dat Hij, gelijkerwijs Hij JEZUS heeft opgewekt, met dezen Eersteling der ontslapenen, hen in het leven uit den dood zal terugroepen. Dus waren de wél gestorvenen in de gemeente niet verloren; en geene schade zou er door hen, bij hun overlijden vóór de toekomst des Heeren, worden geleden. PAULUS beroept zich, om zijne lezers er van te verzekeren, op den last, of op het eigene, uit de overlevering hem bekende of door onmiddellijke openbaring hem medegedeelde, woord des Heeren, in het 15e vers schrijvende: *want dit zeggen wij u door het woord des Heeren, dat wij, die levend zullen overblijven tot de toekomst des Heeren*, zijne laatste toekomst, *niet zullen voorkomen*, niet vóórgaan in de hemelheerijkheid en vreugde, *degenen die ontslapen zijn*. Als JEZUS

komt, zal het menschelijk geslacht niet zijn uitgestorven, maar zullen er leven, die Hem verwachten, en die, naar de leer des Apostels, ons van elders bekend [1]), niet ontslapen, maar in een oogenblik veranderd en verheerlijkt zullen worden. Evenwel zullen, eer dit geschiedt, de in CHRISTUS gestorvenen worden levend gemaakt. Verwondering heeft het verwekt, dat PAULUS hier en elders zichzelven niet onder deze laatsten telt, maar bij degenen, die de toekomst des Heeren zouden beleven. Dit deed hij, zoo als sommigen willen, bij wijze van spreken; of in de denkbeelden der Thessalonicensen voor een oogenblik zich verplaatsende; of alle navolgende geslachten in zijne voorstelling medebesluitende; of zelf geloovende of als mogelijk beschouwende, dat de dag des Heeren nog voor zijnen dood zoude aanbreken; waaromtrent hij dan van gedachten moet zijn veranderd, toen hij aan de Corinthiërs schreef: *God heeft ook den Heer opgewekt, en zal* ook *ons opwekken door zijne kracht* [2]), en van zijn *naderend sterven* elders [3]) gewaagde. Mij komt het voor uit de brieven aan de Thessalonicensen te blijken, dat de Apostel, toen hij ze schreef, den dag des Heeren wel niet als eerlang aanstaande beschouwde, maar het toch voor

1) 1 Cor. XV: 51, 52.
2) 1 Cor. VI: 14. verg. 2 Cor. IV: 14.
3) Philipp. II: 17. 2 TIM. IV: 6.

mogelijk hield zoowel dien al, als hem niet te zullen beleven [1]); en kan dit bevreemden in eenen Apostel van Hem, die de waakzaamheid op zijne toekomst den zijnen had ingescherpt, en zelf verklaard, dat mensch, noch Engel, noch de Zoon, maar alleen de Vader van dien dag en die ure wist [2])? Maar van de tijden en gelegenheden schreef PAULUS nu niet, willende alleen de dwaling der Thessalonicensen, dat boven de dooden de levenden bij de toekomst van CHRISTUS zouden bevoorregt worden, hun benemen. Dit zou geenszins geschieden; *want*, zoo verklaart hij zich nader in het 16e vers, *de Heer zelf zal met een geroep, met de stem des Archangels*, onder de Engelen de eerste in rang, *en met de bazuin Gods nederdalen van den hemel.* Waaraan bij dit *geroep* moet worden gedacht; of het van de *stem des Archangels* en de *bazuin Gods* [3]) dient onderscheiden te worden, en wat men door deze heeft te verstaan, behoort tot de vragen, welker beantwoording wij aan den tijd en de toekomst wenschen over te laten; voor het tegenwoordige met de algemeene voorstelling ons vergenoegende van de teekenen der Goddelijke majesteit, die de verschijning des Heeren in zijne heerlijkheid zullen vergezellen,

---

1) 2 Thess. II: 2. 1 Thess. 2—10.
2) MARC. XIII: 32, 37. verg. Hand. I: 7.
3) Verg. MATTH. XXIV: 31. 1 Cor. XV: 52.

en die men denkt, dat hier onder zinnebeelden, van een' koninklijken krijgs- of zegetogt ontleend, worden afgemaald. Althans, PAULUS leert een zigtbaar wederkomen van Hem, dien de hemel heeft ontvangen tot de tijden der wederoprigting aller dingen; en die dan, naar het 17e vers, en overeenkomstig de door JEZUS zelven gebezigde uitdrukking in de teekening zijner toekomst [1]), uit den Hemel niet tot op de aarde zal nederdalen, maar in de lucht en op de wolken verschijnen en zijnen zetel vestigen zal. *En*, zegt hij verder, *die in* CHRISTUS, in geloofsvereeniging met CHRISTUS, *gestorven zijn, zullen eerst opstaan;* te weten, eer de levenden zullen worden verheerlijkt, waarbij door onderscheidene uitleggers zoo wel van later' als vroeger' tijd, ik durf niet zeggen te onregt of te regt, werd gedacht aan eene *eerste* opstanding, die van eene *tweede* der niet in CHRISTUS gestorvenen achtervolgd zal worden. Wat er na die der in CHRISTUS gestorvenen, beide met de levenden en verrezenen, zal geschieden, leert het 17e vers. *Daarna*, schrijft de Apostel er van, *wij, die levend overgebleven zijn, zullen te zamen met hen opgenomen worden in de wolken, den Heer te gemoet, in de lucht, en alzoo zullen wij altijd met den Heer wezen.* Heerlijke woorden, mijne Geliefden! die, voor zoo verre het ons niet is ont-

1) MATTH. XXIV: 30.

dekt wat en waar wij zijn zullen, geene nadere verklaring gedoogen; woorden van Goddelijke wijsheid, in verborgenheid bestaande, die bedekt was van de tijden der eeuwen, maar nu geopenbaard, opdat de bedroefden over hunne wél afgestorvenen niet zouden bedroefd zijn als degenen, die geene hope hebben. Hoe dierbaar zullen zij hun zijn geweest, die zij eerstelijk en vooral betroffen; en hoe veel stiller en bedaarder zal de broeder van *Thessalonica*, door wien een ontslapene werd ter rust gebragt, zijnen doode hebben nageoogd, en aan den staat en de verwachting deszelven hebben gedacht, nadat hem door den Apostel was toegeroepen, hetgeen hij schrijft in onzen tekst, en waarmede deze uitweiding door hem wordt besloten: *zoo dan vertroost malkander met deze woorden!*

Bepaalt u, na deze heerlijke Apostolische woorden vernomen te hebben, *in de tweede plaats* bij den troost, die bij het verlies en gemis onzer vrome vrienden daarin ligt opgesloten; en beschouwt met mij dezen troost *vooreerst* als geheel eenig en onontbeerlijk, *ten andere* als rijk en voldoende, en *eindelijk* als onbedriegelijk en zeker.

Ja, *eenig en onontbeerlijk* mag deze troost worden genoemd. In het Jodendom, waar men zich ergert aan Hem, die den dood heeft te niet gedaan, ontbreekt het daarom niet slechts aan eenen goeden en vasten grond, waarop de door de Farizeën reeds beledene, en in de dagen der Babylonische ballingschap het eerst als een schemerlicht opkomende leer der opstanding rust; maar ook aan de hope der regtvaardigheid, die wij, in JEZUS CHRISTUS geloovende, uit Hem ontleenen. Men kent de verdichtselen der Heidenen betreffende den staat na den dood, en hunne beschrijvingen van een gerigt over de zielen der afgestorvenen in de onderwereld te houden; maar ook den spot, met deze vertelsels door hunne wijzen gedreven. En deze onderzoekers hunner eeuw, hoeveel werk van de kunst der vertroosting zij hebben gemaakt, den eenigen waren troost heeft niemand hunner weten te vinden. Hoe onzeker en onvoldoende was zelfs het beste, wat zij aangaande God, de onsterfelijkheid en eene zalige hereeniging na den dood hebben gezegd! Hoe schraal en dor, of geheel ondoeltreffend, of zelfs onnatuurlijk waren vele redeneringen, waarvan zij als troostgronden plagten gebruik te maken, en hoe bleek het, dat het hun daarbij aan de regte kennis der zonde en der goddelijke heiligheid en barmhartigheid ontbrak! Maar in

onzen tijd zal het misschien de menschelijke wijsheid verder gebragt, en zij genoeg hebben bij de sterfbedden en bij de graven van innig geliefde overledenen aan zich zelve? Ach, mijne Geliefden! zij stoot ijskoud u van zich af. Zij werpt u, die nog aan een ander leven gelooft, uwe onnoozelheid en onmondigheid voor; en wat u door haar in de plaats wordt gegeven en overgelaten, is — de herinnering van hetgeen eens in uwe ontslapenen door u is bezeten! Of als zij eenen werkelijk en persoonlijk bestaanden God en eene ware en eindelooze voortzetting van ons bestaan na den dood nog erkent, vraagt haar niet, welke vaste en onomstootelijke en tevens voor ieder bevattelijke gronden zij er voor heeft; vraagt haar niet: zijn mijne dooden gelukkig? hebben zij vergeving bij God kunnen vinden? zullen zij eens worden opgewekt? met hoedanige ligchamen zullen zij komen, en zal ik ze wederzien? Want het antwoord is onbevredigend, of het blijft uit. In de dierbaarste aangelegenheden brengt men u niet verder, dan tot een onzeker *misschien*, en aan de ontrustende folteringen uwer gedachten wordt gij overgelaten. Neen, zonder CHRISTUS geen ware troost en geene goede en zalige hope! Vandaar dat akelig en ijselijk rouwmisbaar; het radeloos kermen en handenwringen, het scheuren en het snijden van het eigen vleesch, en het uittrekken der haren, ja de zelfmoord, bij degenen, die deze hope derfden,

onder hunne verliezen en slagen [1]). En wat anders schiet er over als zij u treffen, bij de onzekerheid waarin uwe rede en de gansche natuur, met al hare tooneelen van wederontluikend leven uit oogenschijnlijke levenloosheid, u laat; wat anders in hartverscheurenden rouw en zonder den alleen zekeren en alleen beproefden troost; dan het verkrachten van uw gevoel en ijdel afmatten van uw verstand, of het vergaan van stomme smart, of het verzinken in de diepte van den afgrond der radeloosheid en der vertwijfeling? Ziedaar, mijne Hoorders! wat ons in onze klaaghuizen door het ongeloof wordt overgelaten; — de wrange vruchten, waaraan wij het kennen!

Derhalve eenig en onontbeerlijk, maar ook, ten andere, *rijk en voldoende* is de troost, die in de Apostolische woorden ligt opgesloten. Immers, naar deze leer *slapen zij*, die in den Heer zijn gestorven, *om te worden opgewekt. Tot een eeuwig zalig leven* zullen zij verrijzen. En *wij*, daar wij met hen zullen worden opgenomen, *zijn van hen niet voor eeuwig gescheiden!*

Ontslapenen heeten in de taal des Apostels de

1) Lev. XIX: 28. Deut. XIV: 1. JER. XVI: 6. XLVII: 5. XLVIII: 37.

dooden. En als van eenen *slaap* werd er reeds in het Oude Verbond [1]), en had JEZUS vooral [2]) van hunnen toestand gesproken. Eene aangename voorstelling, niet waar? en eene bekoorlijke en voor het gevoelige hart aantrekkelijke inkleeding eener aandoenlijke en huiveringwekkende zaak! Maar is het alleen om ons te sparen; en om te kennen te geven, dat de gestorvene nu niet meer hoort en ziet, dat hij van 't aardsch gewoel niets meer verneemt, dat hij de moeite des levens te boven en ontslagen is van al zijnen arbeid onder de zon; is het dáárom slechts, dat er op deze zinnebeeldige wijze van hem wordt gesproken? Heet alleen uit dien hoofde de dood een slaap? dus een eeuwige slaap, die nooit weder zal worden afgebroken, en door geen' ochtendstond des ontwakens gevolgd? Geeft u dan toe in uw rouwmisbaar en in uw klagen en weenen, Bedroefden! Men wil u met klanken gerust stellen, en de verschrikkelijkste waarheid door woordspeling voor u verbloemen! Maar neen! niet in woordenspel, in de heugelijkste verwachting is de bijbelsche beeldspraak gegrond. *De Heer zal nederdalen van den hemel, met een geroep, met de stem des Archangels*: »Gij dooden, ontwaakt!" De bazuin zal slaan; en die in de graven zijn, zullen haar hooren! De ter

---

1) JOB. XIV: 12. JES. LVII: 2. DAN. XII: 2.
2) MATTH. IX: 24. JO. XI: 11.

rust gebragten zullen verrijzen, en de dood zal verslonden zijn tot overwinning!

Maar tot hoedanig een leven zullen zij worden opgewekt, die in CHRISTUS ontslapen zijn? Hoort! nog ruimer en kostelijker wordt de troost, en nog schooner de hope. *Opgenomen* zullen zij worden, na hunne bekleeding met hunne woonstede, die uit de hemelen is; opgenomen *in de wolken, den Heer te gemoet, en alzoo zullen zij altijd bij den Heer wezen.* Opgenomen werd reeds hunne ontbondene ziel van stonden aan tot Hem, die tot den éénen boetvaardigen zijner medekruiselingen sprak: »heden zult gij met Mij in »het paradijs zijn!" en bij Hem is het haar wél en o, zoo goed! Evenwel is, hetgeen zij geniet, de voorproef nog maar van volkomener vreugde. Als weder, hetgeen gezaaid werd in verderfelijkheid, zwakheid en oneer, in heerlijkheid en onverderfelijkheid en kracht zal zijn opgewekt; als de mensch in zijn geheel zal hersteld, en de hem toegewezene hemelsche verblijven door hem zullen zijn betrokken; zalige gemeenschap, die hij dan smaken zal met CHRISTUS, aan wiens verheerlijkt ligchaam hij in het zijne zal gelijkvormig zijn! Naarmate men meer met iemand is ingenomen, naarmate men hooger hem acht en meer verbonden en geestelijk vermaagschapt aan hem zich gevoelt, des te liever zal men zich in zijn bijzijn bevinden; en hoe meer hij in kennis en in ze-

delijke voortreffelijkheid boven ons is verheven, hoe meer winst met zijnen omgang voor ons verstand en hart zal worden gedaan. Maar wat dan als, na hunne opstanding uit de dooden, de geloovigen, ligchamelijk en geestelijk, eeuwig Hem nabij zullen zijn, en in zijne heerlijkheid Hem aanschouwen, in wien al de volheid der Godheid woont; die hen heeft lief gehad, en van hunne zonden hen gewasschen in zijn bloed, en tot priester-koningen hen gemaakt, Gode en zijnen Vader; die in alles hun gelijk is geworden behalve de zonde, en die de kaars is daar omhoog! Wat zal er dan worden aangeleerd! Welke inzigten in de natuurwonderen, in de wegen der voorzienigheid en in het werk der verlossing, zullen dan bij dat licht, door die er in wandelen, worden verkregen; en welke vorderingen in ware regtvaardigheid en heiligheid en in gelukzaligheid zullen er worden gemaakt! Alle verdriet, alle ellende, alle ontbering, alle zonde en strijd, alle zorg en vrees en alle stervensgevaar is dan voorbij, en is men voor eeuwig te boven; en eene eindelooze en nameloos gelukkige ervaring zet het zegel op deze Apostolische woorden: *bij* CHRISTUS *te zijn is zeer verre het beste* [1])*! Geliefden! nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen. Maar wij weten, dat als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem zul-*

---

1) Philipp. I: 23.

len gelijk wezen; want wij zullen Hem zien gelijk Hij is [1])*!*

Welk eene vertroosting, Geliefden! En nog is zij niet uitgeput. *Wij* gaan *ook* naar 't graf. *Wij* zullen, als wij in CHRISTUS geloofd en in onverderfelijkheid Hem hebben lief gehad, *ook* weder verrijzen ten leven; wij *met* onze wél afgestorvene en in CHRISTUS ontslapene vrienden; — om weder daarna van hen gescheiden en verre verwijderd te worden? Neen! *te zamen* worden wij opgenomen, éénen Heer te gemoet, naar één hemelsch verblijf, om er altoos met den Heer, en dus ook met elkander, te wezen! En een wederzien zonder herkennen; wie kan er aan gelooven, die aan de liefde Gods, die aan de geschiedenis van het door JEZUS met zijne uitverkorene jongeren gehouden verkeer na zijne opstanding uit de dooden, en aan de zaligheid van den hemel gelooft? Dus is het geene eeuwige scheiding, die tusschen de volgers en vrienden des Heeren door den dood wordt gemaakt. Het is geen eeuwig vaarwel, dat op de sterfbedden der geheiligden en geloovigen in CHRISTUS JEZUS wordt uitgestameld. Zij zijn, die u dierbaar waren in Hem, voor u zoo min als voor den hemel verloren. Slechts gingen zij u voor en zijn zij vooruit gereisd, om eens volmaakter en veel heer-

1) 1 JO. III: 2.

lijker, dan gij hen hebt afgestaan, u weder te worden gegeven, en eeuwig met u en met JEZUS te leven. En welk een dag, als, op de velden der opstanding, die hier hand aan hand het pad des levens hebben bewandeld, teeder liefhebbende echtgenooten, ouders en kinderen, broeders en zusters, boezemvrienden en vriendinnen, leeraars en die zij geleerd, en voor den hemel hebben gewonnen, in het kleed der onsterfelijken elkander weder ontmoeten! En welk een heil, als zij in hoogere en eindeloos durende verbindtenis met elkander worden gebragt; als de wegen, waarlangs hen de Heer heeft geleid, door hen bedacht en besproken worden; en als Hij in hen allen wordt verheerlijkt, en aller kroonen worden nedergeworpen voor den troon van God, en van het Lam Gods, dat aller zonden weggedragen, en allen tot zich genomen, en aller graven ontsloten heeft! Ziet, Broeders en Zusters! zulk een rijkdom van vertroosting is er vervat in de Apostolische woorden!

Als wij nu ons maar *niet bedriegen* in onze verwachting, en ligtgeloovig berusten in hetgeen ons hart met zoo veel drift en zoo veel reden verlangt! Immers is het geheel buitengewoon, en buiten het gebied der ervaring gelegen, dat gestorvenen weder herleven; en getuigt niet, als hij het hooren wil, ieders geweten, dat hij den dood heeft verdiend? — Geliefden!

God heeft gezorgd voor ons geloof, en in zijnen Zoon eene rots, waarop het rust, ons geschonken! Als het aan fijn gesponnen redeneringen hing, men zou er andere kunnen tegen inbrengen en tegen overstellen; en wat bleef den ongeoefende over onder de slagen des doods? Maar dat CHRISTUS gestorven is en weder opgestaan; ziedaar een feit, voor alle redekaveling onomstootelijk! En staat dit vast; zijn wij daarvan overtuigd op goede gronden, zoo zeker als wij het zijn van ons leven; dan zal God ook alzoo degenen, die ontslapen zijn, door JEZUS wederbrengen met Hem. Gaat achter uwe dooden in het geloof aan het kruis en de opstanding van CHRISTUS, Geliefden! Die gestorvene heeft hunne zonden gedragen in zijn ligchaam op het hout. Tegen Hem heeft de dood, opdat hij ongewapend voor ons zou verschijnen, zijnen prikkel gescherpt, en er Hem eindelijk mede geveld en in schijn onverwonnen. Maar zijn God heeft Hem opgewekt, de God des regts en der waarheid, die te rein is van oogen om het kwade te zien! Hij brengt Hem weder, die sprak: *de ure komt, in welke allen, die in de graven zijn, de stem des Zoons Gods zullen hooren, en zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben tot de opstanding des levens* [1]). Getrouw en waarachtig als God, die zijn zegel er op gezet, en als aan den kwijtbrief onzer

1) JO. V: 28, 29.

overtredingen het heeft gehangen, zijn dus deze woorden. Voor onze zonden is CHRISTUS gestorven. Hij is opgewekt uit de dooden, en de Eersteling geworden dergenen, die ontslapen zijn. Dus mag er staat op de Apostolische woorden worden gemaakt; en de troost, er in gelegen, kan niet bedriegen!

Rigt er uw hart en uw leven naar in, dat gij dien troost genieten kunt, en den uwen hem achterlaten; — houdt er bij uwe verliezen uwe harten voor open, — en *dient aan anderen hem toe, die hem behoeven!* Met deze drieledige opwekking ga ik mijne rede besluiten.

Het is een zalige troost, als wij van de onzen mogen gelooven, dat zij in CHRISTUS gestorven zijn. Maar zullen wij ze eens wedervinden bij Hem? Zullen wij ook eens ontslapen in Hem, en in zijne toekomst met onze vrome afgestorvenen door Hem worden opgenomen? En zullen, zoo als wij nu hen naöogen, ook eens de onzen ons kunnen nazien? Het zijn vragen, die van zelve zich aan ons voordoen, als wij ons zelven, en onze dooden, en de nog levenden van onze vrienden en nabestaanden regt lief hebben; en die zich een ieder moet voorleggen, die ze zich nog niet deed. En welk antwoord er op

geeft ons geweten, Geliefden? Zegt het u ook, of zou het althans u behooren te zeggen, dat gij in CHRISTUS met waren harte nog niet gelooft, dat gij in opregtheid aan Hem u nog niet verbondt, en dat gij nog, met uw hart, uw leven Hem onthoudt? Ach waar dan heen, als gij in uw ongeloof sterft! Welk een afscheid van deze wereld, zonder het uitzigt op eene betere, en zonder de hope der hereeniging voor den troon van God met uwe vrome vrienden, die u zijn voorgegaan, en die door u worden achtergelaten! Verliest het toch niet uit het oog, dat er nog eene andere opstanding is, dan die ten leven! Bedriegt u niet met den waan, dat gij in CHRISTUS, zonder in Hem te hebben geleefd, zult komen te sterven; en stelt het u voor, wat u zoo menig ziek- en sterfbed leert, hoe vergankelijk gij zijt! Wordt het bij deze voorstelling, en bij de gedachte aan uwe zonden en aan uwe betrekkingen in den hemel en op de aarde, u ernst om zalig te worden; zoekt het alleen in dien Naam, die onder den hemel daartoe is gesteld, en in de gemeenschap des Heiligen Geestes! Weest ijverig en bekeert u, als uwe uitzigten in de toekomst door uwe nalatigheid zijn verdonkerd. Slaapt niet, maar waakt en zijt nuchteren, gij, die het borstwapen des geloofs en der liefde en tot een' helm de hope der zaligheid hebt aangedaan; en blijft in Hem, die voor ons is gestorven, opdat, hetzij wij waken, hetzij wij slapen, wij te zamen met Hem leven

zouden. Dan zult gij ook in Hem sterven. »Weent niet" — zult gij dan tot de omstanders van uwen laatsten strijd kunnen zeggen — »weent niet over mij! »Mijn heil begint! Mijn Heiland komt! Ik wacht u »voor Zijnen troon daar boven!" En op uw graf zal kunnen staan: Zalig is hij die geloofd heeft, want hij rust van zijn werk; en heerlijk zal hij verrijzen ten uitersten dage!

Beweent gij ze, mijne Geliefden! die de dood u ontnam, zij zijn het te waardiger, naarmate zij eene gezegender nagedachtenis u hebben achtergelaten; en wie het in u veroordeele, en het u aanrekene als zwakheid van geest, het Evangelie veroordeelt het niet! Gij moogt tranen storten, Bedroefden! God gaf ze u niet te vergeefs, en de Goddelijke Meester stortte ze ook. Maar treurt niet als degenen, die geene hope hebben, en geene kennis aan Hem, die gestorven is voor onze zonden, en opgewekt naar de Schriften. Hij nam ze tot zich, die in Hem zijn ontslapen. Hij ontving hunnen geest, en bewaakt hun stof; en als zij tot ons konden wederkeeren, zij zouden niet willen. Als ons hunne stem bereiken kon, zij zouden ons toeroepen: »wij hebben het wél!

»Alles is hier vast en veilig,
»Alles waarheid, alles deugd;
»Aardsche smart en aardsche vreugd
»Mengt hier niet in 't vlekloos heilig!"

En de ure des wederziens, de dag der weelde en der verrijzenis, komt; de dag der toevergadering tot Hem, die niet te vergeefs heeft gebeden: *Vader! ik wil, dat waar ik ben, ook die bij mij zijn, die Gij mij gegeven hebt* [1]). — Ik weet, welke bedenkingen in het rouwdragende hart hier kunnen opkomen; en welke bekommeringen kunnen ontstaan, wanneer de eisch der bekeering en des geloofs op onze dooden wordt toegepast; want van dezen eisch valt niet af te dingen. Geliefden! die deze bekommeringen voedt, werpt met alle andere, die u verontrusten, haar op den Heer! In Zijne hand, en is niet de Zijne de beste? zijn uwe dooden. Oordeelt niet, dan in den geest der liefde en der zachtmoedigheid over hen; maar oordeelt u zelven gestreng, en werkt uwe eigene zaligheid met vreeze en beven!

En als eigene ervaring u de vertroostingen Gods in hare dierbaarheid heeft leeren kennen, gaat dan henen om met denzelfden balsem der ziel, die uwe wonden althans heeft verzacht, anderen, wier harten nog bloeden, te helpen! Gaat de klaaghuizen niet voorbij, deze kweekscholen van ware wijsheid voor den levende, die het ter harte neemt; maar vertroost elkander! De bedroefde heeft afleiding, hij heeft opleiding noodig. Hij zit daar stil, verzonken in stomme

1) JO. XVII: 24.

smart, in zijne gepeinzen verdiept, en tot ééne zaak, het ondergane verlies, met al zijne gedachten en zijne gansche ziel zich bepalende! Hoe zult gij hem tot zich zelven terug, en het oog van den uitgeputten geest van het ééne, waar het op staart, wel niet af, maar op iets anders tevens brengen? Door de zwaarte en het belang van zijn verlies te verkleinen? Dan weigert hij u zijn vertrouwen, nademaal gij de diepte zijner wonden niet peilt. Door zijn gemis te waarderen, en uw medegevoel, bij het billijken zijner tranen, hem te betoonen? Ja welkom en aangenaam is het den weenende, als er met hem wordt geweend; maar het is ter zijner vertroosting nog niet voldoende. Zult gij dan liever door onbeduidendheden, of iets ter onbekwamer tijde, met hem te bespreken; of door het aanwijzen van verstrooijingen en het openen van gelegenheden tot zinvermaak en genot, verzachting en verademing hun trachten toe te brengen? O gij onbarmhartigen, die het beproeft! O gij onmenschelijke en onverdragelijke vertroosters! Of wilt gij waarheden prediken aan het leeddragende hart, welker oorsprong niet hooger dan tot het gebied der ervaring en der menschelijke inzigten reikt? de algemeene sterfelijkheid, de noodzakelijkheid om te bukken en zich te schikken onder hetgeen men niet kan ontgaan, het onzekere en onbestendige van alle wereldsche betrekkingen en bezittingen? Ware woorden, Geliefden! maar niet de

regte, de Apostolische, de krachtig vertroostende! De opstanding onzer ontslapenen, de zaligheid van het hemelleven, onze gezamenlijke opneming Hem te gemoet, die gestorven is en uit de dooden verrezen en zelf opgenomen ten hemel, opdat wij er altoos zamen met Hem zouden wezen; vertroost elkander met *deze* woorden! Gaat in de klaaghuizen met dit Evangelie, en spreekt uit het hart aldus tot het hart der bedroefden! Dan rigt gij het oog van de aarde ten hemel; van het lijden dezes tegenwoordigen tijds op de heerlijkheid, die geopenbaard staat te worden, en van het smartelijke eener kortstondige scheiding op het zalige van een eindeloos wederzien. Broeders en Zusters! dient elkander dan dezen troost toe; en onze Heer JEZUS CHRISTUS zelf, en onze God en Vader, die ons heeft lief gehad en ons gegeven heeft eene eeuwige vertroosting en goede hope in genade, vertrooste uwe harten en versterke u in allen goeden woorde en werke! Amen.

HET BEDENKEN
DER DINGEN, DIE BOVEN ZIJN.

LEERREDE

OVER

COLOSSENSEN III: 2.

BEDENKT DE DINGEN, DIE BOVEN ZIJN, NIET DIE OP DE AARDE ZIJN.

Groote God en Vader! Wien geen schepsel gezien heeft of zien kan! Die JEZUS CHRISTUS, *uwen Zoon, voor onze oogen verborgen, en ons door Hem geroepen hebt om te wandelen niet door aanschouwen, maar door geloof en hope! Wij danken U voor deze beschikking uwer wijsheid en liefde. Wij prijzen en loven U voor de gronden, die Gij ons gegeven hebt om onze verwachting voor de eeuwigheid op te bouwen, en bovenal voor de opstanding van* JEZUS CHRISTUS, *onzen Heer; dien Gij uit de dooden hebt opgewekt, opdat wij eene goede hope zouden hebben door uwe genade op de zaligheid des beteren levens. En wij verheffen onze harten in aan-*

bidding tot U, om van U te begeeren wat wij behoeven om aan deze genade te beantwoorden, om dat nieuwe leven te beërven, en om als erfgenamen van hetzelve hier op aarde te leven en te wandelen!

En zoo moesten wij meer onze harten en gedachten tot U en tot Hem, die ons leven is, in den hemel verheffen; want wien hebben wij nevens Hem en naast U in den hemel, en wat moest ons, zonder U en dien Geliefden en Verheerlijkten, op de aarde lusten? Maar helaas! wij gevoelen ons nog zoo zeer naar die aarde getrokken, en menigwerf zoo geboeid aan het zigtbare en het vergankelijke, dat wij het onzienlijke uit het oog verliezen, in de overdenking daarvan geene verlustiging vinden, en onze verhevene en heerlijke roeping vergeten. En hoe veler goed is alleen op de aarde! Hoe veler hoop en verwachting reikt niet verder dan het graf! Hoe veel arbeid en zorg bepaalt zich alleen tot de dingen, die vergaan! Vader in den hemel! vergeef ons zoo veel wereldliefde, zoo veel zinnelijkheid en zonde; zoo veel traagheid in de verheffing van ons gemoed, als U in ons moet mishagen; en doe ons bedenken, dat al wat de wereld heeft en geeft, weldra voorbijgaat en te niete wordt; en dat hij alleen, die den wille Gods doet, en in het geloof aan CHRISTUS *zijne vreugde en zijnen vrede zoekt, blijft tot in der eeuwigheid. Trek Gij onze harten tot U in den hemel; maak ze meer los van de aarde; verbind ze*

meer aan U en aan den Verlosser. Reinig ze door de hope, die wij op Hem hebben, en door Hem op U; en vervul ze met dien vrede, die alle verstand overtreft; met die goederen, die met de wereld niet vergaan; met die vreugde, op welke geen naberouw volgt; en met die gezindheden, neigingen en verwachtingen, over welke wij ons voor U noch voor ons zelven behoeven te schamen!

Zegen daartoe dit ons zamenzijn, en onze overdenking van de dingen, die niet gezien worden! Help den spreker! Heilig zijne prediking aan onze harten! Bewaar ons onder dezelve voor verstrooijing van gedachten en voor aardschgezinde overleggingen. En schenk ons bij aanvang, of bij verhooging en vermeerdering, die reine en heerlijke zielestemming, in welke de ware Christen leven en sterven moet! Amen.

In den Brief aan de Colossensen wordt deze gemeente door PAULUS gewaarschuwd tegen de verleiding van bijgeloof en eigendunkelijke godsdienst, haar aangeprezen door de voorstanders van onchristelijke gevoelens, en Joodsch of Heidensch gekleurde wijsgeerige begrippen. Wat had zij met die stelsels

en overleveringen der menschen te doen, zij, die *volmaakt was in Hem*, alles ter harer volmaking in Hem bezat, *in wien alle de volheid der Godheid ligchamelijk woont!* Wat zocht men haar tot de *eerste beginselen der wereld*, de eerste kinderleer der menschheid, terug te brengen, en de *besnijdenis* of andere wettische gebruiken en plegtigheden als nog van kracht en verbindend gezag te doen beschouwen, daar zij, als het ware, *in* CHRISTUS *besneden* was, *zijnde met Hem begraven in den doop, in welken* de geloovigen *ook met Hem* waren *opgewekt*, tot de zekere hoop des levens gekomen, *door het geloof der werking Gods, die uit de dooden Hem had wedergebragt!* Dit had hen in het 2e Hoofdstuk van dezen brief de Apostel geleerd. Hij komt, aan het begin van ons tekstkapittel, er op terug, als hij schrijft: *indien gij dan met* CHRISTUS *zijt opgewekt;* door zijne opstanding van uwe aanstaande zalige verrijzenis verzekerd; *zoo zoekt de dingen, die boven zijn, waar* CHRISTUS *is, zittende ter regterhand Gods*, deelende in de heerlijkheid en magt zijns Vaders! *Bedenkt*, zegt hij in onzen tekst, *de dingen, die boven zijn, niet die op de aarde zijn!* Eene opwekking, waarbij tot aandrang wordt gevoegd: *want gij zijt gestorven*, namelijk met CHRISTUS; door zijnen dood zijt gij van de door u verdiende doodstraf verlost, *en uw leven is met* CHRISTUS *verborgen in*, liever: *door God.* Nog is het niet

geopenbaard, wat gij zijn zult; nog de Heer niet gekomen. *Maar wanneer* CHRISTUS *zal geopenbaard zijn, die ons leven is, dan zult gij ook met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid.* — Wij wenschen, Geliefden! na deze aanwijzing van den zamenhang onzer tekstwoorden, bij de daarin vervatte Apostolische les u te bepalen, en over *het bedenken der hemelsche dingen* te dezer ure tot u te spreken. Wij zeggen u *eerst*, waarin het bestaat; wij spreken *ten andere* van de drangredenen, die ons er toe moeten nopen, en wij *eindigen* met er u en ons zelven toe op te wekken.

De Apostel spreekt van *de dingen, die boven zijn;* dáár, *waar* CHRISTUS *is;* Hij, wien de hemel ontvangen heeft tot de tijden der wederoprigting aller dingen. Hij heeft dus gedacht aan die heerlijke verblijfplaats in het onmetelijk heelal, aan die gelukzalige oorden, die elders *het paradijs, het nieuwe Jeruzalem, de stad, die vaste gebouwen heeft, het hemelsch vaderland* worden geheeten; en die de mensch, naar den indruk, door de aanschouwing der hemelruimte en hemelligchamen op hem gemaakt, zich verbeeldt *boven* hem gelegen te zijn. Hij heeft op het oog, wat wij, door openbaring, van die gewesten en hunne gelukkige bewoners

zijn te weten gekomen; dus, zoo als wij hem elders zich hooren uitdrukken, *niet de dingen, die men ziet, maar de dingen, die men niet ziet* 1). Deze laatste, *niet die op de aarde zijn*, wil hij hebben *bedacht*, of *gezocht*, zoo als wij in het 1e vers hem hebben hooren verklaren. En wat hij daarmede bedoelt, zal wel hetzelfde zijn, wat wij gewoon zijn *hemelschgezindheid* te noemen. Maar wat is *hemelschgezindheid?* Verloochening van aardsche betrekkingen, verwerping van aardsche goederen, verachting van aardsche genoegens, verzuim van aardsche werkzaamheden, het ontvlugten der zamenleving, het verlaten van post en pligt, het eenzaam mijmeren, en in bespiegelingen aangaande het hemelsche zich verdiepen en verliezen? Dit heeft de Heer met zijn voorbeeld en door zijn onderwijs, zoo als in de gelijkenis der talenten; dit hebben met hun werkzaam leven en in hunne schriften de Apostelen anders geleerd! Aan de miskenning hiervan is het klooster- en kluizenaarsleven zijnen oorsprong verschuldigd; en waar het Christendom regt begrepen werd, en het meest gewaardeerd en beleefd, daar heeft het de gelukkigste echtgenooten, de trouwste vaders, de teederhartigste moeders, de braafste kinderen, de beste dienstboden, de edelste vrienden, de nuttigste burgers, en de grootste mannen ge-

1) 2 Cor. IV: 18.

vormd. Maar wat is dan *hemelschgezindheid*, Geliefden? Het is *die heerschende zielsstemming, waarin men bij voorkeur denkt aan de dingen, die boven zijn.* De *aardschgezinde* mensch kruipt met zijne gedachten het liefst in het stof der aarde, en weet zich niet dan met weerzin en moeite daarboven te verheffen. De *hemelschgezinde* is van eenen anderen zin en smaak, want hij is niet van de wereld, ofschoon er *in*, maar uit God. Het is hem goed nabij God te zijn, gemeenschap met CHRISTUS te hebben, en op vleugelen eener niet verhitte, maar geheiligde verbeelding in hooger kringen zich te verplaatsen. Onder alle bezigheden, die dit veroorloven; aan alle plaatsen, aan die des bedrijvigen levens en die des gebeds, in de eenzame binnenkamer en in gezellige kringen, te huis en onder den blooten hemel; en onder alle omstandigheden stelt hij zich gaarne voor, wat buiten het bereik zijner zinnelijke waarneming is gelegen, en klimt hij op, van de dingen die hier beneden zijn, tot het onzienlijke. In het schepsel ziet hij den Schepper. Als boven hem het gestarnte licht, leest hij aan den hemel den naam zijns Vaders, en klopt en hijgt zijn hart de woningen tegen van het vaderlijke huis. De leliën des velds en de vogelen des hemels prediken hem den Verzorger van al wat er leeft; de natuur, als zij ontwaakt, zijne aanstaande herleving; de oogst, als hij wordt ingezameld, de

voleinding der wereld; ieder ochtendstond, den morgen der eeuwigheid. En als tegen dit geestelijk bedenken in zijn binnenste strijd wordt gevoerd door hetgeen er nog van het bedenken des vleesches in hem is overgebleven, dit neemt hij waar; dit kost hem smart; dit leert hem afschudden, wat er nog van het aardsche stof aan zijne voeten kleeft, en des te meer hemelwaarts zich te rigten in den gebede!

Tot de *hemelschgezindheid* behoort daarenboven die wijsheid, die naar *hetgeen boven is* de waarde van het ondermaansche berekent. De *wereldschgezinde* mensch berekent de waarde daarvan naar den indruk, dien het voor het oogenblik op hem maakt; naar de mate van het genot, dat hij er in vindt, en naar de tijdelijke voordeelen, die hij er van trekt. Vandaar het bejag van titels en rangen. Vandaar de dienst van buik en spijze. Vandaar de knieën, die voor den Mammon worden gebogen; en als het aardsch genoegen wordt vervangen door verdriet, vandaar die hopelooze tranen! Anders de *hemelschgezinde*, die meer in aanmerking neemt, dan hetgeen tijdelijk is; verder ziet, dan dit leven, en hooger opklimt, dan het stof. Hij is gewoon met eenen anderen maatstaf te meten. Zijn de goederen dezer wereld hem niet onverschillig, het is vooral, omdat hij er winst mede doet voor de eeuwigheid. Stelt hij prijs op de gunst, waarin hij

staat ook bij menschen, het is voornamelijk, omdat het hem de gelegenheid geeft hun van nut en tot zegen, en op hunne vorming voor den hemel van invloed te zijn. Gevoelt hij zich aan de zijnen innig verbonden, hij is het te meer, naarmate hij hen meer als zijne medeërfgenamen derzelfde toekomstige zaligheid beschouwt. Blijkt hij verre van onvatbaar voor het schuldeloos genot des levens te zijn, hij gunt het zich zelven, omdat er meer dan zinnelijk genot in te smaken is, en het opleidt tot Hem, die alle dingen rijkelijk geeft om te genieten. Maar wat niet anders kan dan het hart vervreemden van Hem, en het verijdelen en bederven, daarvan heeft hij een' afkeer, daarvan onthoudt hij zich. Hij rukt zich het oog der ergernis liever uit, dan dat hij, twee oogen hebbende, ter helle zou varen. Hij laat liever zich welgevallen de offers, die hij te brengen heeft aan zijnen pligt, dan dat hij eens zou moeten hooren: kind! gedenk, dat gij uw goed in uw leven hebt ontvangen. En hoe smartelijk hij door het lijden des tegenwoordigen tijds zich gevoelt aangedaan, met het oog op *de dingen, die boven zijn*, acht hij het ligt; houdt hij het voor zeer haast voorbij gaande, en ziet hij er in eene beproeving zijns geloofs, kostelijker dan die des gouds, hetwelk vergaat, hoezeer het door vuur wordt gelouterd; en het middel ter zijner opvoeding voor het toekomende leven!

En deze ziens- en denkwijze straalt eindelijk door in al zijnen handel en wandel. Hij doodt zijne leden, die op aarde zijn. Hij gedraagt zich als een burger eener betere wereld. Wat daarboven eens hem berouwen zou, wordt op dit benedenrond door hem vermeden; en daarentegen wat aan zijne vorming voor den hemel kan dienstig zijn, door hem behartigd en gezocht. Hij vreest God. Hij dient den Heere CHRISTUS. Hij tracht de hemellingen na te volgen; en in zijn spreken, in zijn doen en laten, in zijn genieten en onthouden, in zijn dulden en dragen is het te zien, dat hij een vreemdeling is hier beneden, die op weg naar zijn vaderland zich bevindt. Niet, dat hij het alreeds heeft verkregen; niet, dat hij reeds alle zonde en zwakheid zoude te boven zijn; want de dag aan den dag geeft te zien, dat hij nog struikelt in velen! Maar hij jaagt naar het wit; hij loopt om den prijs; hij strijdt om de kroon; en, als het wél wil, komt hij den hemel, en der heiligheid der hemellingen, dagelijks nader!

Ziedaar het door den Apostel in onzen tekst bedoelde bestaan, mijne Hoorders! Wij hebben gezegd in de tweede plaats te zullen spreken van de *drang-*

redenen, die tot zulk een *bedenken van de dingen, die boven zijn*, ons moeten nopen. Zij zijn drie in getal. *De dingen, die boven zijn, verdienen het, dat wij ze bedenken. Het wordt gevorderd door de betrekking, die de Christen er op heeft.* En *zijn eigen belang brengt het mede.*

De dingen, die boven zijn, verdienen het, dat wij ze *bedenken*, omdat zij *eeuwig*, *heilig* en *heerlijk* zijn. Hier op aarde is alles vergankelijk, wisselvallig en onbestendig. Hier vervangen elkander het worden en het vergaan, het opkomen en het verdwijnen, het bloeijen en het verwelken, het licht en de duisternis, het gejuich en het geween, het leven en de dood. Hier schijnt alles begrepen in eene gestadige eb en vloed; en aan alles, wat aan het zinnelijk oog zich vertoont, komt een einde. Maar niet eindig, niet onbestendig, niet onderworpen aan dit spel der vergankelijkheid zijn *de dingen, die boven zijn.* Daar omhoog is het eeuwige; eeuwig leven, eeuwige jeugd, eeuwig genot, eeuwige goederen, eeuwige vriendschap, eeuwige vorderingen in kennis en deugd, eeuwige, veilige, vaste verblijven. — Hier beneden heeft de zonde het menschdom gebragt onder hare verschrikkelijke heerschappij. Millioenen, die er onder staan, en er onder bukken en zuchten. En die door Gods ge-

nade van deze slavernij zijn verlost, ondervinden toch nog, dat zij een ligchaam der zonde met zich omdragen, en hebben levenslang met hare begeerlijkheden, met hare aanlokselen en hare dienaars te strijden. Volmaakt, vlekkeloos rein, zonder smetten of rimpels zijn wij geen van allen, en is niemand in de gemeente des Heeren. Maar niets onreins kleeft aan *de dingen, die boven zijn.* Daar is van het rijk des lichts, der geregtigheid en des levens uitgesloten al wat ontreinigt, en gruwelen pleegt of bedrog. Daar is de maatschappij van regtvaardigen, de schuur van onvermengde goede tarwe, de gemeente, wandelende in witte kleederen, die zij gewasschen heeft in het bloed des Lams. Er wordt geen kwaad meer gezien. Er wordt geen onregt bedreven. Er wordt geen lijden verduurd, zoo als hier den kinderen Gods door de kinderen des duivels wordt aangedaan. Men heeft er geene verleiders en geene verleiden. Men heeft er niets dan goede en volmaakte, men heeft er de beste en allervolmaaktste voorbeelden altoos voor oogen; en die er uit deze wereld zijn heengegaan, kunnen zeggen: *ik heb mijn hart gezuiverd, ik ben rein van mijne zonde!* — Hier beneden is, ja! ook veel heerlijks; veel van de onzienlijke eigenschappen des Allerhoogsten is er in zijne werken te zien. Deze aarde is het schouwtooneel zijner wijsheid, magt en liefde. Maar hoe zucht hier ook onder de dienst-

baarheid der verderfenis al het schepsel Gods; en hoe schijnt de natuur mede er onder te lijden, dat haar pronkstuk hier beneden zijne kroon verloren heeft, en van eenen koning een slaaf, een beklagenswaardige dienstknecht der ongeregtigheid is geworden! Ach, hoe veel heerlijks, hoe veel paradijsweelde en pracht heeft de zonde verwoest; en hoe vele verstoringen, door haar te weeg gebragt, prediken: *hier beneden is het niet!* Maar welke woorden, welke schilderingen, welke beelden, waarmede in de Heilige Schrift worden voorgesteld *de dingen, die boven zijn!* Wij kunnen die beeldspraak nu nog niet verstaan. Die troon daar omhoog, die regenboog er om heen, die vier en twintig troonen er rondom, die boom des levens, die levende fonteinen der wateren, die stemmen en lofzangen, die stad van God, die heerlijkheid, die haar beschijnt, die kristalrivier, die haar doorstroomt; deze zinnelijke verwen geven ons wel van het bovenzinnelijke geen klaar en volledig begrip, waarvoor het ook aan de vatbaarheid ons nog zou ontbreken; maar zij verwekken toch in ons de verwachting eener heerlijkheid, waarin al wat heerlijk en hartbekorend is zamenloopt, en waarvan zich hier op aarde slechts de flaauwe schaduwen en omtrekken laten ontdekken. — Ja, mijne Geliefden! *de dingen, die boven zijn*, verdienen door ons gezocht, en bedacht, en op prijs te worden gesteld boven alle wereldsche din-

gen. En als er nog stemmen van boven kwamen; als ons konden toespreken, die reeds tot de orde van deze dingen behooren; hoe goed zij hier beneden het hebben gehad, hoe veel heerlijks deze lage landen hun gaven te zien, zij zouden ons toeroepen: »hier eerst is het zalig te wonen, hier eerst is het »schoon!"

Maar ook de betrekking des Christens op *de dingen, die boven zijn*, is eene drangreden, die tot het bedenken daarvan hem moet nopen. *Daar boven* is God! God, ja wel den hemel en de aarde vervullende, en niet verbonden, als wij, aan eene bepaalde plaats; maar toch, zoo als het ook in de Schriften wordt voorgesteld, in den hemel troonende, aldaar zijne majesteit openbarende, zoo als Hij ze niet openbaart hier beneden; aldaar gezien en gekend, zoo als men in dit stof Hem niet zien en kennen kan! God onze Schepper, God onze Verzorger, God onze Weldoener, God onze Leidsman op al onze wegen en paden! God onze alles vergevende en alles vervullende Vader, God onze rots, onze zon en ons schild, onze burgt en onze toeverlaat, ons licht en ons heil, en ons deel tot in eeuwigheid! — *Daar boven* is, zittende ter regterhand Gods, Hij, die het afschijnsel is zijner heerlijkheid, en het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid! Hij, met wien wij, in hem geloovende, gestorven en

begraven zijn, en met wien te gelijk onze oude mensch is gekruisigd, opdat wij de zonde niet meer zouden dienen; opdat wij der wereld gekruisigd, en zij het ons zoude zijn! Hij, met wien wij zijn opgewekt, en een nieuw leven ingetreden, opdat het eenwig in zijne dienst zou worden besteed! Hij, de Koning van al het schepsel Gods, aan wiens heilrijke heerschappij wij van harte gaarne ons onderwerpen; ons zeker pand, dat Hij, als het hoofd, ons, zijne leden, eens tot zich zal nemen; onze schat, waarbij het ons betaamt, onze harten te houden! Hij, met wien nu nog ons leven is verborgen in God, maar met wien wij, als Hij zal geopenbaard zijn, zullen geopenbaard worden in heerlijkheid; CHRISTUS ons leven, CHRISTUS ons licht, CHRISTUS onze vrede is dáár! Hij heeft den hemel voor ons verlaten; voor ons heeft Hij hier beneden geleefd en geleerd, gezwoegd en gestreden, en aan het hout der schande zijn leven gelaten. Zijn hemelsch leven is mede gewijd aan ons heil. En als wij eens tot Hem van de aarde zullen zijn opgenomen, zal Hij de kaars zijn daar omhoog, die ons verlicht; de Herder, die aan de heilfonteinen ons brengen en laven zal! — En die Hij bij zich heeft in den hoogen, zijn onze vrienden; het zijn onze broeders, die ons broederlijk liefhebben; de edelste menschen, die in hunne gelukkige kringen en verblijven ons met verlangen verwachten; de vrome, ons vooruit gereisde vrien-

den, die onze aankomst in hunnen hemel met uitgestrekte armen verbeiden; de dierbaren, aan wie wij ons innig verbonden gevoelen, en onze vorming verschuldigd weten voor ons waar en eeuwig leven! Het zijn de beminnelijke, vriendelijke, gedienstige Engelen, die de aarde met de komst van haren Heer zingende geluk gewenscht, die Hem en de zijnen gediend, en in last hebben, die de zaligheid beërven, in de eeuwige tabernakelen te ontvangen! Zij, die zich verblijden als een zondaar zich bekeert; en met geene mindere vreugd zullen zijn aangedaan, als de bekeerde zondaar behouden aankomt daar boven, en menschentong en Engelenstem zamenstemmen en zamenzingen tot lof van Hem, die is, en die was, en die wezen zal, en van het Lam, dat de zonde der wereld heeft weggedragen! Wat dunkt u, mijne Geliefden? heeft de Christen ook reden om hemelwaarts op te zien, en hart en gedachte omhoog te verheffen? Zou het regtgeaarde kind aan zijnen vader, zou de vriend aan zijnen boezemvriend, zouden broederlijk gezinde broeders aan elkander gaarne gedenken; en zou het kind Gods, zou de door JEZUS CHRISTUS duur gekochte mensch, zou de broeder der hemellingen niet *bedenken de dingen, die boven zijn?*

En hoe behoort eindelijk zijn eigen waar belang daartoe den Christen te dringen! Wij hebben reeds

opgemerkt, mijne Geliefden! dat aan de behartiging zijner aardsche belangen door zijne hemelschgezindheid niet wordt te kort gedaan; en dat integendeel hij, die zijn hart in den hemel heeft, zich daaraan het meest en het best laat gelegen zijn. En kan dit anders, waar men wandelt als onder de heilige, alles gadeslaande en alles doordringende oogen, die van uit den hoogen op ons zien? — Als verleiding hem omgeeft, en de stem van verboden' lust zich in zijn hart laat hooren; het is den hemelschgezinde, of deze oogen hem wenken, of de wekstemmen tot waakzaamheid van boven hem toeklinken, en of van daar hem wordt toegeroepen: *wees getrouw tot den dood, en ik zal u geven de kroon des levens!* — Als rampen hem treffen, en de moed gevaar loopt onder het levensverdriet te bezwijken; het is, of door de geesten der regtvaardigen hem toegefluisterd wordt: houd goeden moed; het is, of zijn Heer tot hem zegt: *wie overwint, ik zal hem geven te zitten in mijnen troon, gelijk ik overwonnen heb, en met mijnen Vader gezeten ben in zijnen troon!* — Bij de graven zijner dooden staat hij, hoewel weenende, echter niet als degenen, die geene hope hebben; want hij blijft met zijn hart aan het stof, aan het kleed, aan de slaapplaats niet hangen, maar ziet op ten hemel, waar Gode eeuwig leeft al wat Gode geleefd heeft hier op de aarde! — In donkere tijden, als alles, wat vast en veilig scheen,

wankelt en schudt; als wolken, zwanger van onheil, zich over het menschdom ontlasten, en de weg van God in het heiligdom is; stijgt hij met zijne gedachten die wolken te boven, en verheft zich zijne verbeelding tot de verblijven des eeuwigen lichts; tot de Godheid, die er in woont; en tot den Heer, die regeert, en als koning moet heerschen tot dat alle tegenstand door hem overwonnen, en de laatste vijand aan zijne voeten zal zijn gelegd! — En op zijn sterfbed, als hij het oog nog ten hemel kan slaan, schijnen de Engelen neder te zweven; het is hem, of JEZUS gereed staat zijne scheidende ziel te ontvangen! De dingen, die beneden zijn, houden hem niet langer op. Hij is daarvan los genoeg, om er wel tevreden van te scheiden. Te dierbaar aan zijn hart is de onzigtbare wereld, om er niet naar te verlangen. En zijnen God zich bevelende, en aan zijnen Zaligmaker zich vertrouwende, en biddende en zeggende: *kom*, *Heere* JEZUS! legt hij het hoofd neder; en gaat hij over uit deze wereld tot den Vader, en uit den tijd in de eeuwigheid!

Ziedaar de drangredenen, mijne Geliefden! die tot de behartiging der Apostolische les behooren te nopen. Zij zijn veelvermogend en sterk; en toch niet sterk en vermogend genoeg om veler aardsch-

gezindheid te fnuiken, en de banden te breken, waarmede zij als geketend zijn aan het stof. Waar is veler hart? Bij hunnen schat; bij hunne goederen, hunne vermaken, hunnen roem en hunnen hoogen staat *hier beneden!* Waarvoor zwoegt en slooft menigeen den eenen dag na den anderen, van den opgang der zon tot haren ondergang, zich af? Voor de spijs, voor den lust, voor het leven en levensgenot *hier beneden!* Waarmede is veler geest en gemoed bovenal ingenomen en onafgebroken vervuld? Met hunne bezittingen, met hunne betrekkingen, met hunne bedrijven, met hunne vermakelijkheden, met hunne vleijers en loftuiters *hier beneden!* Ach, er zijn er nog als die, van wie PAULUS schreef, dat zij *aardsche dingen bedenken;* zoo vast gehecht aan hun goed, dat zij ter naauwernood de kruimkens kunnen afstaan, die van de tafel huns overvloeds vallen; zoo vast aan hun bloed, als of niets daar boven hun nog nader ware; zoo vast aan de grootschheid des levens, als of er niets heerlijker elders bestond; en aan al wat zinnelijk is zoozeer gehecht, dat zij de vatbaarheid voor het onzinnelijke schijnen verloren te hebben, en alle smaak in de gemeenschap met het hemelsche hun ontbreekt. Beklagenswaardige medemenschen! Hebt gij dan waarlijk voor uwe zielen aan den draf dezer aarde genoeg? Komen er dan geene oogenblikken meer, die u te gevoelen geven: *hier beneden is het niet?* Hebt gij

dan geene ooren voor die stemmen Gods, waarin u wordt toegeroepen: *'t oog omhoog, het hart naar boven?* En hoe zal het u gaan, als hetgeen u hier lief is en u lust, u ontvalt; als gij aan uwe wereldsche afgoden wordt ontrukt, en gedwongen om u er van los te scheuren; en als voor u alle dingen, die hier beneden zijn, zullen zijn verdwenen en voorbijgegaan? Zoudt gij dan geschikt zijn om ten hemel te worden opgenomen? Zoudt gij dan vreugde en genoegen vinden in die kringen en genietingen, die niets aantrekkelijks voor u bij uw leven hebben gehad? Zoudt gij daar boven u gelukkig gevoelen, bij het gemis van hetgeen hier beneden uw zielsvermaak en uw hoogste goed, uw hemel en uw heil is geweest? Belooft u toch niet van uw sterven eene verandering van dien aard in uwe keus en uwen smaak! Bedenkt het, dat niemand van hen, die de Heer heeft laten roepen, en die om hunne landen en runderen en huwelijksbetrekkingen en zaken Hem hebben afgewezen, zijn avondmaal smaken zal! Opent toch uwe oogen voor de nietigheid, de vergankelijkheid, de onzekerheid en ongenoegzaamheid van alle dingen, die hier beneden zijn! Begeert deze wijsheid van boven! Betreurt uwe aardschgezindheid voor het aangezigt uws Vaders, die in de hemelen is! Stelt u de waarde der hemelsche dingen voor! Gedenkt de betrekking, die gij er op hebt! Overlegt, of zij, die er

hunne harten op zetten, het niet beter hebben, en niet vrolijker en tevredener zijn, en onder de moeijelijkheden hunner vreemdelingschap niet veel gelatener, dan gij! Ei, kiest hun deel! Zoekt niet langer in dit stof, wat er niet in te vinden is! *Vergadert u geene schatten op de aarde!* Grijpt naar geene waterbellen! Jaagt geene schaduwbeelden na! Bouwt op geen los en driftig zand! Neen, *ontwaakt, gij die slaapt, en staat op uit de dooden!* Zoekt het in God; zoekt het in den Heere JEZUS CHRISTUS; zoekt het in de gemeenschap des Heiligen Geestes, wat u de aarde niet in staat is te geven; en *bedenkt de dingen, die boven zijn!* Die zullen u bevredigen. Die, u verzadigen. Die, in hope u zalig maken reeds hier beneden; en uwe verwachting niet te leur stellen, maar eindeloos ver overtreffen, als uw geloof verwisseld wordt met aanschouwen!

Maar ook als deze dingen u dierbaar zijn, mijne Geliefden! en gij geleerd hebt ze te waarderen, te bedenken en na te streven, is de Apostolische les nog niet overbodig voor u. Uit te wonen van den Heer, en toch gedurig bij Hem te zijn; in een ligchaam der zonde te leven, en eensgezind met de kinderen der opstanding te zijn; door de aardsche dingen te worden aangetrokken, en de hemelsche nooit uit het oog te verliezen; het is geene

kleine taak! En het is te moeijelijker, er aan te beantwoorden, naarmate de stand en het werk, waarin gij verkeert, meer afleiding medebrengen. Gaat het u aan het hart, mijne Vrienden! dat er nog op uwen weg naar boven zoo veel van het stof der aarde aan uwe voeten kleeft? Ziet op tot Hem, die voor ons gestorven is; ja wat meer zegt, die ook is opgewekt, die ook ter regterhand Gods is, die ook voor ons bidt! Ziet op tot Hem, opdat Hij uwer gedenke, en bij zijnen Vader uw voorspraak zij; en opdat Hij u hemelwaarts trekke, en u beziele met zijnen Geest, met dezelfde hemelschgezinde gevoelens, die in Hem hebben uitgeblonken! — Maar wat ik u bidde, volgt ook daarin Hem na, dat gij u geene geringe gedachten vormt van uw werk hier beneden! Niet door een louter bespiegelend, maar door een werkzaam leven moeten wij hier voor de toekomende wereld worden gevormd; en uit de wijze, waarop gij als huisvaders en huismoeders, als dienstbaren en gedienden, als hoogere of lagere plaats bekleedenden in de maatschappij, in uwe betrekkingen verkeert, moet uwe hemelschgezindheid zich openbaren. *Ik moet werken de werken desgenen, die mij gezonden heeft*, sprak de Heer, *zoo lang het dag is;* maar ook ging Hij van tijd tot tijd *alleen op den berg om te bidden.* Hoe veel meer hebben *wij* noodig, mijne Geliefden! ons af te zonderen tot deze gemeenschap met God!

Kweekt dan door het gebed de hemelschgezindheid aan! Geeft eene heilige rigting aan uwe gedachten, en laat u opleiden door de dingen, die beneden zijn, tot de hemelsche dingen! Reisgenooten naar de eeuwigheid! Wie onder het zand der woestijn, waarin zij nog omdolen, hunne harten begraven, de onze naar boven! Wij hebben hier geene blijvende stad. Wij hijgen naar rust, en worden met onrust verzadigd. Mot en roest knagen aan ons zilver en goud. Lievelingen van ons hart rukt ons de dood uit de armen. Luchtkasteelen, die wij bouwden, vliegen als spinrag uiteen. Wierook der aanbidding, door de menschen ons toegezwaaid, vergaat als een damp. De gansche wereld gaat voorbij, en wij met haar; en het uur is in aantogt, waarin *de hemelen zullen voorbijgaan met gedruisch, en de aarde en de werken, die er in zijn, verbranden, en de elementen versmelten zullen.* Alleen *wat boven is* blijft, waar CHRISTUS is, zittende ter regterhand Gods. Dáár zij ons hart! Dáár is de schat! Koning der koningen! Mogten wij allen hem in het oog houden, en eens hem beërven! Amen.

DE GESCHIEDENIS DER VERNEDERING EN HERSTELLING VAN NEBUCADNEZAR, EENE OPENBARING DER HEERLIJKHEID GODS.

LEERREDE

OVER

DANIËL IV: 28.

DIT ALLES OVERKWAM DEN KONING NEBUCADNEZAR.

Wij naderen eerbiedig tot U, hooge en heilige God! Die waardig zijt dat al het heir des hemels U aanbidt, en al het schepsel hier beneden voor U buigt! Gij alleen zijt God! Gij zijt de Koning der koningen, en de Heer der heeren. Gij hebt uwen troon in den hemel gevestigd, en uw koningrijk heerscht over alles. Gij maakt arm en rijk. Gij vernedert en Gij verhoogt. Gij doodt en maakt levend. Onze adem is in uwe hand, en al onze paden zijn bij U; en als niets voor U zijn alle inwoners der aarde! Maar niet alleen onzen Opperheer, ook onzen Vader mogen wij in U aanbidden; onzen Vader, door het geloof in uwen Zoon, in wien Gij ons hebt lief ge-

had, door wien Gij van onze ongeregtigheden en onreinheden ons verlost, met wien Gij ons alle goede gaven schenkt, en aan wiens hand Gij ons leidt in die wegen, die Gij goed keurt voor ons, en die Gij weet, dat op ons waar geluk zullen uitloopen! Daarom verblijden wij er ons in, dat wij van U afhankelijk, en alzóó in uwe hand zijn, dat wij ons tegen uwen wil roeren noch bewegen kunnen. Maar hoe betaamt het ons dan ook, ons in alles afhankelijk van U te gevoelen en te erkennen, en overeenkomstig deze erkentenis gezind te zijn en ons te gedragen! Hoe betaamt het ons dan met ootmoed voor U te zijn aangedaan, en van al wat wij hebben en zijn aan U de eere te geven! Ach, dat vergeten wij te veel! Wij verliezen U zoo dikwijls uit het oog! Wij onthouden U zoo menigmaal de eer uws naams! Wij bewierooken ons zelven, en brengen offer bij offer aan onze ijdelheid, in plaats dat wij zouden roemen in U en in Hem, die ons van U tot wijsheid, en regtvaardigheid, en heiligmaking, en volkomene verlossing is geworden!

Och geef ons, dat in ons zij dat gevoelen, 't welk in CHRISTUS JEZUS *was; die, in de gestaltenis Gods zijnde, de gestaltenis eens dienstknechts heeft aangenomen! Geef ons, als Hij, U te verheerlijken op de aarde! Geef ons regt te gevoelen, hoe gering en onwaardig wij zijn, en welk eene majesteit er is bij U!*

Leer ons nederig voor U te knielen, en onder uwe hooge hand onze harten te buigen, en de eer uws naams U te geven met onze woorden en met ons gedrag! Vergeef ons, wat wij er in te kort komen, gelijk wij vergeven onzen schuldenaren! Vervul ons met uwen Geest, en vergun ons aan deze plaats U welbehagelijk en ter onzer opbouwing in uwe vreeze te verkeeren! Sterk den dienaar des Woords, en die elders zijn opgetreden voor de gemeente! Laat er gesproken en gehoord worden, overeenkomstig uwen wil en ter uwer eer! Laat het aan oplettendheid en belangstelling niemand ontbreken; en laat ons zamenzijn mogen dienen ter bevordering van onzen eerbied en onzen ootmoed voor U, van ons geloof aan uw Woord, en van onzen toeleg om U te dienen; U, die magtig; U, die heilig; U, die barmhartig en genadig zijt, langmoedig en groot van goedertierenheid en waarheid! Amen.

Het is, mijne Geliefden! als wij de geschiedenis van ons geslacht leeren kennen, aandoenlijk daarin te zien, met welk eene blindheid de mensch door de zonde geslagen is; zoodat hij *de waarheid Gods in de leugen veranderd, en het schepsel boven den Schepper, die te prijzen is in der eeuwigheid,* heeft

geëerd en gediend. Maar van den anderen kant is het aangenaam op te merken, dat dit niet is geschied bij gebrek aan de voorkomende zorg van God, en aan toereikende hulpmiddelen om tot de kennis van dat opperste Wezen te komen; want de Heer heeft voormaals veeltijds aan het menschelijke geslacht, en inzonderheid aan zijn volk Israël, in zijne heerlijkheid zich geopenbaard, *opdat zij niet te verontschuldigen zouden zijn.* Hij deed het door de natuur, die de verkondigster is zijner goddelijkheid en eeuwige kracht; door droomen, gezigten, Engelenverschijningen en Profeten; maar ook door daadzaken en voorvallen, waarin men hem tasten en vinden kon. En nog nadat het gebleken was, dat een onderwijs van achtereenvolgende eeuwen aan ABRAHAMS nakomelingschap meerendeels was verspild, en toen het deszelfs wegvoering uit de erfbezitting van zijne vaderen niet had kunnen voorkomen, hield Hij er niet mede op. Neen, Hij ging voort aan hen zich bekend te maken, en aan degenen, die hen verdrukten, tevens; — ook toen zij in *Babel* werden overheerscht door vreemde heeren! Hij gaf aan DANIËL het verstand van gezigten en droomen. Hij bedwong, ten gevalle zijner drie vrienden, door zijnen bewarenden Engel, de hitte des vuurs. En toen de bijl zich beroemde tegen dien, die daarmede hieuw; en de zaag zich verhief tegen dien, die haar trok; en de roede zich bewoog tegen dien,

die daarmede sloeg; werd op NEBUCADNEZAR, koning van *Babel*, toepasselijk, wat men van PHARAO leest, dat God hem verwekte, *opdat Hij in hem zijne kracht bewijzen, en over de gansche aarde zijn naam zou verkondigd worden* [1]. — Wij willen, Geliefden! *de geschiedenis der vernedering en herstelling van dezen koning* als *eene openbaring der heerlijkheid Gods* te dezer ure beschouwen; en te dien einde *in de eerste plaats* deze geschiedenis in het licht stellen; om *daarna* de heerlijkheid Gods er in op te merken, en met die opmerking ons voordeel te doen.

Het tekstkapittel behelst eene openlijke bekendmaking of een *manifest* van den koning NEBUCADNEZAR, gesteld in dien hoogdravenden en aan het dichterlijke grenzenden stijl, waarin de Oosterlingen gewoon zijn hunne openbare stukken te schrijven. Aan het hoofd van het *edict* wordt allen volken door den koning geluk gewenscht; en te kennen gegeven, dat hij zijn wedervaren, en de daarin uitblinkende heerlijkheid des Allerhoogsten, hun staat mede te deelen. Wij gaan, mijne Geliefden! den belangrijken inhoud dezer mededeeling met u bespreken.

1) Exodus IX: 16.

De koning, na zijne menigvuldige krijgstogten en overwinningen rust en vrede genietende, en in bloeijenden welstand zich bevindende, had een' opmerkelijken en ontroerenden droom. Hij zag eenen boom in het midden der aarde, breed en hoog, en zich verheffende hoe langer hoe hooger, tot dat hij hemelhoog was geworden, en heinde en ver van rondom werd gezien. Zijn loof was schoon, en zijne vrucht overvloedig, en er was allerlei voedsel aan. Onder hem vond het gedierte des velds schaduw; in zijne takken vertoefden de vogelen des hemels, en van hem werd alle vleesch gespijzigd. En ziet, een Wachter, een Heilige, daalde neder uit den hemel, en riep: »kort in dien boom, en kapt »af zijne takken; stroopt af zijn loof, en verstrooit »zijne vruchten; en dat de dieren van onder hem »wegvlugten, en de vogelen hem verlaten! Maar »laat den stam zijns wortels in de aarde, en met »eenen band van ijzer en koper in het gras des »velds; en dat hij door den dauw des hemels be»vochtigd worde; en hij hebbe, met het gedierte, »zijn deel aan het kruid der aarde! Zijn hart »worde veranderd, dat het geen menschenhart zij, »en hem worde een beestenhart gegeven, en dat »hem aldus zeven tijden voorbij gaan! De zaak is »bij de Wachters besloten, en deze aangelegenheid »door de Heiligen bevolen, opdat de levenden zou-

»den erkennen, dat de Allerhoogste heerschappij »voert over de koningrijken der menschen, en dat »Hij ze geeft aan die Hem behaagt, ja den gering»sten zelfs daartoe kan verheffen." — Ziedaar den droom, onnatuurlijk als die was en droomgezigten plegen te zijn, en zoo als hij opkomen kon in een hoofd, met de voorstellingen vervuld der oostersche geestenleer; maar ook zoo als hij aan de verbeelding des konings, blijkbaar onder den invloed, dien hooger hand er op had, ter zijner waarschuwing werd te zien gegeven. Daaruit ontwaakt, gevoelde hij zich afgemat en ontsteld. Men was gewoon in dien tijd aan droomen te hechten. Met hunne uitlegging hield eene afzonderlijke orde van geleerden in *Babel* zich bezig. En had niet het nachtgezigt van het beeld met het gouden hoofd NEBUCADNEZAR geleerd, dat zij destijds inderdaad wel eens van gewigt en beteekenis waren? In zijne pijnlijke onzekerheid worden dus al de wijzen van *Babel* door hem ten hove ontboden. Dat hij DANIËL, die alleen was in staat geweest zijnen vorigen droom te verklaren, niet het eerst en bij uitsluiting raadpleegt, heeft verwondering gebaard. Heeft hij misschien de kunst zijner wijzen in hare eer willen herstellen? Het is althans geen vreemd verschijnsel, iemand in verlegenheid den besten raadsman te zien voorbijgaan, en daar, waar het niet te vinden is, heul te zien zoeken. De geroepenen

komen; de wigchelaars, de sterren-duiders, de *Chaldeën*, en de waarzeggers; maar zijnen droom van den koning vernomen hebbende, geven zij deszelfs uitlegging hem niet te kennen. Ten laatste verschijnt DANIËL — of, zoo als hij naar *Bel*, den beschermgod van *Babel*, werd genoemd, BELTSAZAR — voor den troon. »BELTSAZAR, gij opperste der wigchelaars! van wien ik weet, dat de geest der heilige Goden in u is, en dat geene verborgenheid »voor u onverklaarbaar is;" zoo spreekt de koning hem aan; »zeg mij de uitlegging van de gezigten »des drooms, dien ik gezien heb." Daarop verhaalt hem de vorst deze gezigten, en herhaalt de betuiging van het vertrouwen, waarmede hij tot den Godsman zich wendt, nadat al weder zijne wijzen hem hebben verlegen gelaten. DANIËL, het vernomen hebbende, staat eenige oogenblikken versteld en ontroerd. NEBUCADNEZAR leest zijne ontsteltenis op zijn gelaat. »BELTSAZAR," zegt hij tot hem, »laat den droom en de uitlegging u niet ontzetten!" Zeg vrijmoedig, wat er van de zaak zij, en verzwijg niets uit vrees van mij te mishagen. — »Mijn »Heer!" hernam de profeet, »mogt de droom uwen »hateren wedervaren, en zijne uitlegging uwen vij»anden!" Zijne beduidenis is van dien aard, dat ik wenschte, dat hij niet u, maar uwe tegenstanders betrof! — En nu terstond deze beteekenis hem bekend makende, gaat hij voort: »de boom, door u

»gezien, hemelhoog en schoon, dat zijt gij, o Ko»ning! die zoo groot en magtig geworden zijt, en »wiens vermogen steeds aangegroeid is, zoodat gij »ten hemel reikt, en uwe heerschappij tot het einde »der aarde!". Zij reikte tot aan de Caspische zee, en tot aan de zoogenoemde zuilen van Hercules, die men hield voor de grenzen van de destijds bekende aarde. — En wat het gezigt en de woorden des Wachters betrof, »daarvan," zeide DANIËL, »is dit »de beduidenis, o Koning! en dit het besluit des »Allerhoogsten, hetwelk mijnen Heer, den Koning, »zal overkomen. Te weten, men zal u van de »menschen verstooten, en uw verblijf zal wezen bij »het gedierte des velds, en men zal u gras, als »den stieren, tot voedsel geven, en u doen bevoch»tigen van den dauw des hemels; en aldus zullen »u zeven tijden voorbijgaan, totdat gij erkennen »zult, dat de Allerhoogste heerschappij voert over »de koningrijken der menschen, en ze geeft aan »die Hem behaagt. En ten aanzien van hetgeen »gezegd is, dat men den stam van den wortel des »booms over zou laten: uw koningrijk zal voor u »behouden blijven, nadat gij erkend zult hebben, »dat de hemel heerschappij voert. Daarom, o Ko»ning!" — ook nog dit woord van ernst en liefde werd, bij de uitlegging des drooms, door den voortreffelijken en aan zijne roeping gaarne getrouwen Godsman gevoegd, — »laat mijn' raad u welgeval-

»lig zijn, en breek uwe zonden af door geregtig»heid, en uwe misdrijven door u over ellendigen te »ontfermen; of er verlenging van uwen vrede mogt »wezen." — Het was aan DANIËL bekend, hoe vele harde bejegeningen en geweldenarijen, vooral de geringen des lands, van den hoogmoed des Alleenheerschers en de willekeur zijner ambtenaren hadden te lijden. Daarom wekt hij hem op, om hiervan terug te komen, en zoo veel mogelijk, hetgeen hij misdreven had, nog te herstellen. En al vermogt hij niet de vernietiging van het vonnis, over hem in den hemel geveld, van deze verandering van gedrag hem te beloven; hij boezemt hem echter de hoop in, dat, na die verbetering, althans uitstel der straf door de langmoedigheid Gods aan hem verleend, en het gerigt over hem niet nu terstond, maar later eerst, gehouden zal worden. Het komt mij ook niet onwaarschijnlijk voor, dat de koning naar dezen raad zich eenen tijd lang heeft gevoegd; want hoewel alles, wat hem aangekondigd was, hem is overkomen, had dit echter geene plaats, dan nadat er een geheel jaar was verloopen. Toen verhief zich dadelijk weder zijn hart, en werd de oude weg van nieuws door hem ingeslagen. Althans, ten einde van twaalf maanden op het platte dak van zijn paleis in *Babel* zich bevindende, overziet hij de stad. Aanmerkelijk had hij haar verfraaid en versterkt. En van de hoogte, waarop

hij stond, zijne oogen latende gaan over de vestingwerken en poorten, die hij gebouwd; den driedubbelen muur, waarmede hij de oude of binnenstad omringd had; den prachtigen Belus-tempel en andere heiligdommen, en de paleizen en hangende tuinen, die hij had aangelegd en gesticht, of versierd en vergroot; werd hij van hoogmoed dronken, en riep in deze bedwelming zijner ijdelheid uit: »is »dit niet het groote *Babel*, dat ik gebouwd heb, »tot eenen zetel des koningrijks, door de sterkte van »mijn vermogen en de heerlijkheid mijner pracht?" Maar de koning had naauwelijks uitgesproken; nog was de rede, de taal van het walgelijkste zelfbehagen, niet uit zijnen mond; of eene stem — geen donderslag, maar eene hoor- en verstaanbare stem — sprak van den hemel: »u, o koning NEBUCADNE»ZAR! wordt aangezegd: het koningrijk gaat van »u voorbij! En men zal u van de menschen ver»stooten, en bij het gedierte des velds zal uw »verblijf zijn; gras zal men u, gelijk den stieren, »tot voedsel geven, en aldus zullen u zeven tijden »voorbij gaan; totdat gij bekennen zult, dat de »Allerhoogste heerschappij voert over de koningrij»ken der menschen, en dat Hij ze geeft aan die »Hem behaagt." — Oogenblikkelijk werd nu aan den jammerlijk door zijne hoovaardij verdwaasde het vonnis voltrokken. Hij werd van de menschen verstooten, en hij at gras als de stieren, en zijn

ligchaam werd van den dauw des hemels bevochtigd, tot dat zijn haar wies als dat der arenden, en zijne nagels als die der vogelen. Dit was het gevolg eener zielsziekte, waarin hij verviel, en die men weet, dat meermalen de hersenen aandoet van hen, die voedsel geven aan de inbeeldingen der hoovaardij, en van eerzucht verteren. Zulke krankzinnigen hebben somtijds behagen in een woest en wild en dierlijk leven; zoo als de bezetenen in JEZUS' tijd, die dag en nacht in de graven en op de bergen omzwierven, hunne kleederen van zich doende en hunne ketenen verbrijzelende. Eene soortgelijke razernij schijnt die van NEBUCADNEZAR te zijn geweest. Hij verbeeldde zich geen mensch te zijn, maar een stier, en was in zijn paleis niet te houden. Men moest uit dien hoofde hem met ketenen binden, zoo als door den *ijzeren en koperen band* in het droomgezigt was te kennen gegeven; en zoo liet men hem, misschien in de tuinen van het koninklijk lusthuis, waar hij voor het oog des volks verborgen gehouden en waarschijnlijk door sterke mannen bewaakt werd, zijner ontstelde en wilde verbeelding den teugel vieren; want dat hij vrij zou hebben omgezworven en zelfs verloren zou zijn geraakt, is eene onderstelling, die op louter misverstand rust van het 36e vers. Overigens is het niet zonder voorbeeld, dat menschen eenen geruimen tijd onder den blooten hemel in zulk eenen dier-

lijken staat hebben geleefd, en zich met raauwe vruchten gevoed, en een woest en dierlijk aanzien hebben verkregen. En de onbestemde profetische uitdrukking van *zeven tijden* behoeft niet noodzakelijk van zeven jaren te worden verstaan; hoewel men, uit aanmerking van hetgeen er aangaande het dierlijk, woest en verwilderd voorkomen des konings staat aangeteekend, ook geene vrijheid heeft om aan een tijdperk van zoo vele weken of dagen te denken. Zeker, ten einde dier dagen, genas deze kranke van geest. »Ik, NEBUCADNEZAR" — zoo hoort men hem zelven zijne herstelling verhalen — »hief mijne oogen ten hemel;" ik, wil hij zeggen, die ze zoo lang als een dier ter aarde geslagen had; »want mijn verstand kwam weder in mij; en »ik loofde den Allerhoogste, en ik prees en ver»heerlijkte den Eeuwiglevende, omdat zijne heer»schappij is eene eeuwige heerschappij, en zijn ko»ningrijk is van geslachte tot geslachte. En al de »inwoners der aarde" — is het niet, of op den koninklijken spreker de geest van JESAIA is nedergedaald? — »zijn als niets te achten; en Hij doet »naar zijnen wil met het heir des hemels en der »aarde; en daar is niemand, die zijne hand kan »afslaan, of tot Hem zeggen: *wat doet Gij?*" Niemand, die hetgeen Hij bepaald heeft te doen Hem beletten kan, en er Hem in verhinderen! — Genezen van zijne krankzinnigheid, kwam de ko-

ning ook weder aanstonds tot eer. Hij werd hersteld in zijn rijk. Zijne raadsheeren en rijksgrooten vroegen hem weder om zijne bevelen, en nog grooter heerlijkheid dan voorheen werd hem toegevoegd. — Dus schijnt, zoo lang de staat zijner krankzinnigheid had geduurd, de regering door zijne staatsraden te zijn waargenomen; zoo als dit nog eens te voren had plaats gehad, gedurende zijne afwezigheid, na den dood zijns vaders. En laat zich dit, en de omstandigheid, dat den herstelden koning de teugels van het bewind weder werden in handen gegeven, niet nog te beter begrijpen, als men er bij opmerkt, dat hij de roem zijner natie was; dat zijn zoon EVILMERODACH niet veel goeds van zich hopen deed, en dat eene troonsverwisseling in het Oosten meermalen de afzetting en den val van de dienaren na zich sleept der oude regering? Evenwel, niet lang schijnt hij de herstelling van zijne zielsziekte te hebben overleefd; en na een 43-jarig bewind is ook deze alleenheerscher gestorven, die zelf de geschiedenis zijner vernedering te boek gesteld, en haar besloten heeft met deze merkwaardige woorden: »daarom prijze ik, NEBUCADNEZAR, »en verhooge en verheerlijke den Koning des he»mels; omdat al zijne werken waarheid, en al zijne »paden gerigten zijn; en Hij is magtig te verne»ren degenen, die in hoogmoed wandelen." — De geloofwaardigheid van dit gedenkstuk is echter in

twijfel getrokken; *vooreerst* om de onaannemelijkheid der gebeurtenis, er in vermeld. Maar in dier voege voorgesteld, als zij u te dezer ure werd medegedeeld, komt zij mij voor niets aanstootelijks of ongerijmds te bevatten. Eene *tweede* tegenwerping, uit het stilzwijgen der ongewijde geschiedenis omtrent dit voorval ontleend, vervalt bij de opmerking, dat over het algemeen niet dan zeer schrale en armoedige berigten omtrent NEBUCADNEZAR zijn nagebleven; dat de ouden slechts twee of drie schrijvers, die meer dan ter loops van hem spreken, hebben gekend; en dat de fabelachtige verhalen, door deze ons achtergelaten, veel onwaarschijnlijker dan het bijbelsche luiden, en duidelijk blijken uit dit laatste zamengesteld te zijn. *Eindelijk* heeft men niet kunnen begrijpen, hoe een vorst, als deze, de geschiedenis zijner eigene vernedering niet liever voor zich gehouden, dan bij een openlijk geschrift zou hebben bekend gemaakt. Maar men bedacht er niet bij, hoe groote vermaardheid de krankzinnigheid des konings van zelve verkrijgen moest; hoe levendig de eerste indrukken waren, die tot de uitgave van het stuk hem bewogen; en hoe zich een karakter, als het zijne, boven het oordeel der wereld verre verheven acht. En des te meer valt de geloofwaardigheid zijner geschiedenis in het oog, als men haar van de zijde harer godewaardigheid beschouwt, en de heerlijkheid Gods in

haar, als in eenen spiegel, zich ziet openbaren. Komt, mijne Geliefden! dat wij er die openbaring in opmerken, in het tweede en tevens toepasselijke deel onzer rede!

Ziet dan in de geschiedenis der vernedering en herstelling van den koning NEBUCADNEZAR eene openbaring *vooreerst* van Gods onafhankelijke heerschappij over de kinderen der menschen; *ten andere* van Gods langmoedigheid in het verdragen hunner inbeeldingen en overtredingen; *ten derde* van Gods heerlijkheid en regtvaardigheid in het wederstaan der hoovaardigen, en *eindelijk* van Gods wijsheid en liefde in het kastijden onzer verkeerdheden.

Hetgeen den koning NEBUCADNEZAR overkwam, was in den raad des hemels besloten, *opdat de levenden zouden bekennen, dat de Allerhoogste heerschappij heeft over de koningrijken der menschen, en dat Hij ze geeft aan dien Hij wil.* En hoe kon het treffender worden getoond, dan toen die hemelhooge boom werd geknot; en die veroveraar, die de aarde deed beven, en het huis des Heeren te *Jeruzalem* had in de asch gelegd, en het volk

des Heeren gevankelijk weggevoerd, overeenkomstig zijnen profetischen droom en deszelfs uitlegging, aan de beesten gelijk werd, die vergaan? — Ziet den mensch, die zijn *Babel* bouwt, en wijd en zijd zijnen schepter zwaait; maar die geenen dag tot zijne gezonde dagen kan toedoen, en geen verstandig woord voortbrengen, als de stem van den hemel klinkt: *uw koningrijk is van u gegaan!* Predikte hij niet aan het Heidendom, dat de hemel heerscht? Predikt hij ons niet nog, dat al de inwoners der aarde als niet geacht, en met al het heir des hemels aan God onderworpen zijn; en dat er niemand is, die zijne hand kan afslaan, of tot hem zeggen: *wat doet Gij?* En ziet gij in zijne geschiedenis niet, dat het God is, door wien het verstand ons gegeven wordt, en die het bewaart en ontneemt; God, de Heer beide van ligchaam en van geest? — En dezen God, mijne Geliefden! zult gij Hem niet vreezen? Gij, die Christenen zijt en grootere dingen zaagt dan deze; gij, die *Nederlanders* zijt en gekend hebt den gewelddrijvenden goddelooze, die zich uitbreidde als een groene inlandsche boom, maar als een magtelooze te midden zijner rotsen bezweek; zult gij voor het menschenkind u beducht maken? Zal u het rijzen en zinken der troonen doen beven? Zult gij den Oppermagtige tegenstaan, en tegen den Allerhoogste u durven aankanten? En als gij wél doet, mijne Geliefden! hebt gij dan aan

den troost niet genoeg: *zoo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?*

En desniettemin vermeet zich de zoon des stofs, de worm, die op dezen zandheuvel leeft, op te staan en te strijden tegen dien Heer der heeren! Maar Hij is *langmoedig over ons, niet willende dat eenigen verloren gaan, maar dat ze allen tot bekeering komen.* Het was in den koning te zien, die de uitlegging van eenen voormaligen droom had gehoord, maar zich niet had bekeerd; die het wonder in den oven des brandenden vuurs had gezien, maar de Belus-dienst en die zijner andere goden niet had verlaten; en die ter zijner waarschuwing nog eenen tweeden droom met deszelfs uitlegging, die bij deze uitlegging DANIëLS getrouwen en goeden raad, en die bij dezen raad nog een uitstel van twaalf maanden ontving, en dus tijd ter bekeering! Zoo was dus God niet alleen over zijn volk *Israël* langmoedig, maar ook over *hem.* En hoe veel langmoediger is Hij nog over hen, die zijnen Zoon ongehoorzaam zijn, en den rijkdom der in Hem geopenbaarde genade verwerpen? — Zijn er dezulken onder u, mijne Hoorders! laat dan den raad Gods, en dien van ons, die in naam van ons aller Heer en Zaligmaker tot u komen, u welgevallig, en goed zijn in uwe oogen! Zoekt het aangezigt van God in den gebede! Gelooft in den

Zoon! Breekt uwe ongeregtigheden af! Begint een nieuw leven! Wandelt naar den geest, en volbrengt de begeerlijkheden des vleesches niet; en herstelt, voor zoo ver er herstellen aan is, wat gij misdreven hebt en bedorven! Wordt ingetogen, onmatigen! Zijt barmhartig, onmededoogenden! Ontlast uw geweten, gij, die onder u hebt en houdt, wat u niet toebehoort! Verzoent u met uwen broeder, gij, die hem kwalijk bejegend en gegriefd hebt! Legt af de leugen, gij, die uwen naaste er mede misleidt! Legt af den ouden mensch, aan welk kwaad gij u dienstbaar weet, met zijne werken! Wij hebben regt om u te verzekeren, dat er alsdan verlenging; doch dit ware weinig, neen! wij verkondigen u van CHRISTUS wege, dat het de aanvang van uwen vrede, en van eenen *eeuwigen* vrede voor u zijn zal; van eenen vrede, die alle verstand overtreft, en u de juichtaal op de lippen brengt: *er is nu voor ons geene verdoemenis meer!* Wij hebben bij God in CHRISTUS genade gevonden!

Maar als de mensch zich niet wil laten gezeggen, en vooral als hij op het *Babel*, dat hij heeft gebouwd, zich onzinnig verheft; ziet in den man, die bij zich zelven sprak: *ik zal boven de hoogten der wolken klimmen, ik zal mijnen troon boven de sterren verhoogen, ik zal den Allerhoogste gelijk wor-*

den 1); ziet in hem, die zoo dacht, en daarna in de diepste ellende, die het redelijke schepsel hier beneden kan treffen, kwam te vallen van zijnen troon; dat er één is, wiens werken waarheid en wiens paden geregtigheid zijn, en die magtig is te vernederen, die in hoogmoed wandelen! Ja, ziet hier, dat de Schrift niet te vergeefs zegt: *hoogmoed komt voor den val* 2), en: *God wederstaat de hoovaardigen* 3)! Ziet het, gij, die op uwen rijkdom, of op uwe geboorte en hoogen staat, of op kennis en wetenschap, of op iets anders u nog laat voorstaan, minder of meer; en weet, dat er niets verfoeijelijkers is in de oogen des Heeren; niets, dat meer Hem onteert; niets, dat meer u misstaat; en dat gij, u niet vernederende, eens aan deze zijde des grafs, of als de maden onder u gestrooid worden en de wormen u tot een dekkleed zullen wezen, des te dieper verlaagd en geschandvlekt zult worden! — Ons allen ligt de hoogmoed zoo nabij, mijne Hoorders! Hij sluipt zoo ligt bij ons in! Hij woont, zoo wel als onder het prachtige hoofddeksel, onder het effene en benepene; hij huist in de vooruitstekende en de gedokene borst; hij straalt uit het hooge en het ter neder geslagene oog; hij draagt het wereldlijke en

1) JES. XIV: 13, 14..
2) Spr. XVI: 18.
3) JAC. IV: 6. 1 PETRI V: 5.

het geestelijke kleed; hij spreekt in boersche en in beschaafde en gekunstelde taal; en hij vertoont zich mede in de gedaante der nederigheid, ja der kruipende laaggeestigheid, en van blakenden godsdienstijver en uiterst gemoedelijke godsdienstigheid. O, laat ons waken! Laat ons bedachtzaam zijn! Laat ons bedenken, hoe gering, hoe onwaardig, hoe diep afhankelijk wij zijn; en laat ons veel bidden: *Houd uwen knecht terug van trotschheden; laat ze niet over mij heerschen; dan zal ik opregt zijn, en rein van groote overtreding!*

Worden wij echter om onze afdwalingen gekastijd en bezocht, dat wij de wijsheid en de liefde Gods in deze bezoekingen niet miskennen! Zij werden aan NEBUCADNEZAR verheerlijkt, toen zijn verstand en zijn rijk weder tot hem kwamen, en Hij den Eeuwiglevende prees! En gaf nogtans deze Heiden den Allerhoogste *alleen* niet de eer, maar werden ook zijne afgoden door hem aangehangen en gediend; zien wij toe, dat de vrucht der kastijdingen, die wij ontvangen en verdienen, niet ten deele door ons genoten worde, en dat wij niet eindelijk geheel en al haar verliezen! God verhoede het, mijne Geliefden! opdat wij, door Hem geoordeeld zijnde, met de wereld niet veroordeeld worden! Maar als het hem behaagt ons te tuchtigen, dan vernedere zich ons hart onder zijne

krachtige hand, opdat Hij ons verhooge te zijner tijd. En als die slaande hand weder wordt opgeheven, en Hij ons heelt, na ons doorwond en verbroken te hebben; dan love Hem onze ziel, en vertelle onze mond, en als het zijne eer en het nut onzes levens bevorderen kan, beschrijve ook onze pen de groote dingen, die Hij ons gedaan heeft; en dan en nu en in der eeuwigheid worde Hem alleen door ons toegebragt de kracht en rijkdom, en wijsheid en sterkte, en eer en heerlijkheid en dankzegging! Amen.

GOD, DE VADER DER GEESTEN.

LEERREDE

OVER

HEBREEËN XII: 9[b].

VADER DER GEESTEN.

Dankend en aanbiddend komen wij tot U, oneindige God! Schepper en Onderhouder van al wat bestaat, onze Schepper en onze Vader! Gij zijt het, door wien wij leven. Gij hebt ons tot aanzijn geroepen; Gij ons ligchaam gevormd, en Gij ook onzen redelijken en onsterfelijken geest ons geschonken; opdat wij U zouden kennen, U verheerlijken en dienen, U loven en danken, U navolgen en gehoorzamen, en door onze gemeenschap met U hier beneden getroost en gelukkig, en eens eeuwiglijk zalig zijn. En om dit heilig en heerlijk doel in ons te bereiken, hebt Gij ook uwen eigen' Zoon niet gespaard, maar voor ons allen Hem overgegeven; hebt Gij ons bestraald met zijn

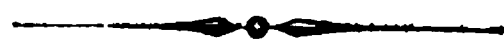
licht, en door zijn Evangelie en door uwen Heiligen Geest op onze harten gewerkt; en ons in die wegen geleid, die de naaste waren tot ons geluk, ook al viel het ons moeijelijk die te betreden!

Wat zijn wij dan aan U verpligt, Hemelsche Vader! Wat hebben wij, dat ons door U niet geschonken werd? Wat behoefden wij, dat ons door U werd onthouden? Wat begeerden wij immer naar uwen wil voor het leven en de Godzaligheid, dat ons niet geworden is op onze gebeden; en wat is er tot onze reiniging en onze opvoeding voor onze hemelsche bestemming aan ons te doen, dat Gij aan ons niet gedaan hebt?

Ach, dat wij beter hadden beantwoord aan uwe liefde, en aan het oogmerk waartoe wij geschapen, waartoe wij verlost en verlicht, en waartoe wij geplaatst zijn onder de bedeeling van uwen Geest en onder de opvoedende zorg uwer goede Voorzienigheid! Dat wij zoo dikwerf U, onzen Maker, konden vergeten; onze roeping en bestemming voor de eeuwigheid uit het oog verliezen, en uwe trouw met ontrouw en ondank vergelden! En dat er niet meer bij ons gevonden wordt van die vrucht, die wij te dragen; van die Godzaligheid, die wij te beoefenen; en van die erkentelijkheid, die onderwerping, die gehoorzaamheid, die wij U te bewijzen hebben! Zie ons, hemelsche Vader! des-

wege voor uw aangezigt ons verootmoedigen, en neem onze schuldbelijdenis aan! Doe over onze zonden verzoening, en vergeef ze in Hem, die in zijn ligchaam ze gedragen heeft op het hout, en nu altijd leeft om voor ons te bidden! Schenk ons uwen en zijnen Geest! Schenk ons dien kinderzin, die jegens U ons betaamt; en leg den toeleg in onze harten om uwen wil in alles te doen, uw onderwijs ons ten nutte te maken, in al uwe bestellingen over ons te berusten, en aan uwe leiding ons over te geven met een volkomen vertrouwen!

Zegen daartoe de prediking des Woords in ons midden, en laat haar ook elders voor allen gezegend zijn! Wees uwen dienaar nabij, en wees de sterkte van allen, die in dezelfde bediening door U zijn geplaatst! Open ons verstand! Ontsluit onze harten! Vertroost ons geweten! Vereenig al onze neigingen tot de vreeze uws naams; en vervul ons met alle blijdschap en allen vrede in 't geloove, opdat wij overvloedig mogen zijn in de hope, door de kracht des Heiligen Geestes! Amen.

Het was, mijne Geliefden! om de Hebreeuwsche Christenen onder hun lijden om der geregtigheid en des geloofs wille te bemoedigen, en om voor

het verzaken van hunne goede belijdenis hen te bewaren, dat zij in dezen Brief op eene wolke van getuigen werden gewezen, die door het geloof een vereerend getuigenis hadden verkregen; en dat hun inzonderheid de door lijden volmaakte Verlosser werd voorgesteld, die met het oog op de kroon zijner heerlijkheid het kruis had verdragen, en de schande veracht. Op dien oversten leidsman en voleinder des geloofs, die zoodanig een tegenspreken van de zondaren had verdragen, moesten de Christenen uit de Joden onder hunne verzoekingen zien, en in hunnen strijd zijn heerlijk voorbeeld volgen [1]). In het 4e vers van ons tekstkapittel wordt hun herinnerd, hoe aanmerkelijk het hun opgelegde lijden in gewigt door het zijne werd overtroffen; en van het 5e tot het 11e het ware oogpunt hun aan de hand gedaan, waaruit zij hnnne rampspoeden moesten beschouwen. Zij moesten er geene bewijzen van het Goddelijk ongenoegen, maar opvoedingsmiddelen van eenen Vader in zien, die hen uit liefde bezocht; die niet als bastaarden, maar als zonen, als teederlijk beminde kinderen hen behandelde; en aan wien het hun dus betaamde zich in alles te onderwerpen. Om het betamelijke dier onderwerping hun te meer te doen gevoelen, wordt aan hunne aardsche vaders in ons tekstvers en in

---

1) vs. 1—3.

het 10e de Hemelsche tegenovergesteld. *Wij hebben*, zoo drukt de gewijde schrijver zich uit, *de vaders onzes vleesches wel tot kastijders gehad, en wij ontzagen ze;* wij onderwierpen ons aan hun gezag, en, als het hun goed dacht ons te kastijden, aan hunne tucht; *zullen wij dan niet veel meer den Vader der geesten onderworpen zijn, en leven?* Op zeer uiteenloopende wijze is deze benaming van *Vader der geesten* door de uitleggers verstaan. Door den eenen is er bij gedacht aan *de geesten der afgestorvenen*, die in het 23e vers *de geesten van de volmaakt regtvaardigen* worden genoemd. Naar eenen anderen zal God hier zijn voorgesteld als *de bron en de uitdeeler van geestelijke gaven*. Terwijl nog anderen voor *Vader der geesten* vertalen *geestelijke Vader*. Maar noch het eene, noch het andere komt met den aard van de hier voorkomende tegenstelling, en met de eenvoudigheid en de naauwkeurigheid overeen, die tot de vereischten eener goede uitlegging behooren. Dit alleen wil de Briefschrijver zeggen, dat God is voor onzen geest, wat aardsche vaders voor hunne kinderen zijn: de oorzaak van zijn bestaan, die zijne opvoeding op zich neemt, en hem een duurzaam geluk deelachtig wil maken. Beproeven wij, of wij den *Vader der geesten* in dit beminnelijke licht kunnen voorstellen, in het *eerste* deel onzer rede. En zien wij *ten andere*, van hoedanigen invloed op ons ge-

moedsbestaan en gedrag deze beschouwing zal moeten zijn.

Vader der geesten is dan de benaming, waaromtrent ik u in de eerste plaats wilde aanwijzen, met hoe veel regt en reden zij Gode wordt toegekend. En wie gevoelt dit niet, als hij denkt aan de *wording* van onzen geest, aan de *opvoeding* van onzen geest, en aan de *zalige bestemming en voortduring*, van onzen geest? Drie bijzonderheden, waaruit ik den Allerhoogste u als den *Vader der geesten* wilde doen kennen.

Van onzen *geest* sprekende, denken wij, mijne Geliefden! aan het voornaamste, het voortreffelijkste en edelste deel van ons wezen. Wat hij is, weet men niet; maar uit zijne schoone vermogens, uit onze denkkracht en denkbeelden, uit ons oordeelen en overleggen, ons gevoelen en willen, wordt ons zijn bestaan openbaar, en leeren wij zijnen uitnemenden aanleg kennen. Ook zijn wij door onze zelfbewustheid er van verzekerd; en uit de verschillende werkzaamheden van ligchaam en geest, uit de zeer onderscheidene wijze hunner ontwikkeling, en uit de onevenredigheid hunner vermogens, die men in ziekte en bij stervenden dikwijls bespeurt, blijkt het ons klaar, dat men de ziel voor iets onder-

scheidens van ons stoffelijk deel, en dus niet voor een gevolg onzer ligchamelijke bewerktuiging, gelijk het geluid eener harp voor het gevolg van hare inrigting, heeft te houden. Maar als men nu vraagt naar wijze en tijd, waarop deze geest zijn aanzijn ontvangen heeft, dan heeft men van allen, die over de zaak hebben nagedacht, geen gelijkluidend antwoord te wachten. Onder de Heidenen, Joden en Christenen waren sommigen van gedachte, dat reeds bij de wereldschepping alle geesten zijn voortgebragt, die hier in een ligchaam hebben geleefd of nog leven zullen; en dat zij zich óf vrijwillig met een stoffelijk omkleedsel hebben vereenigd, óf met deze vereeniging om overtredingen zijn gestraft, waaraan zij vóór dezelve zijn schuldig geworden. Anderen meenden; en in de Hervormde Kerk ging dit gevoelen het meest in zwang; dat de menschelijke ziel te gelijk met ons ligchaam, maar onmiddellijk, door God wordt geschapen. En nog anderen waren van oordeel, dat ziel en ligchaam beide aan dezelfde wet der voortplanting hun aanzijn verschuldigd zijn. Het eene gevoelen werd voorgestaan en het andere bestreden, ook al naar mate men meende het meer of minder met zijne denkwijze omtrent het zedelijk bederf, en de voortplanting van hetzelve van ouders op kinderen, overeen te kunnen brengen. De Bijbel, meent men, dat hier niet beslist. Wel staat er, dat het God

is, die *den volke op de aarde den adem geeft, en den geest dengenen, die daarop wandelen* [1]*;* wel wordt Hij *de Heer* genoemd, *die des menschen geest formeert in zijn binnenste* [2], en hoort men de woorden als uit zijnen mond: *de zielen, die ik heb gemaakt* [3]*;* maar evenzeer komt Hij voor als de *formeerder van ons gebeente*, die *met vel en vleesch het bekleed, en met beenderen en zenuwen ons heeft doorvlochten* [4]. Opmerkelijk komt mij evènwel voor de tegenstelling, tusschen de *vaders onzes vleesches* en God als den *Vader der geesten* in ons tekstvers gemaakt; en niemand, geloof ik, zal willen ontkennen, dat zij het natuurlijkste is, wanneer de schrijver daarbij van het gevoelen is uitgegaan, dat wij het edelste deel van ons wezen, deze inblazing van den Almagtige, niet van onze vaders en moeders ontvangen hebben, maar onmiddellijk uit de hand van God; dat onze geest niet uit den bloede, of uit den wille des vleesches, maar alleen uit Hem zijnen oorsprong genomen heeft; zoodat de ontaarding en verontreiniging van dezen geest als een gevolg van zijne vereeniging met een door de zonde bedorven ligchaam moet worden aangemerkt. Maar hoe dit zij; want wie kan ook in het voortreffelijkste zijner

1) JES. XLII: 5.
2) ZACH. XII: 1.
3) JES. LVII: 16.
4) Psalm CXXXIX: 14—16. JOB X: 10, 11.

aardsche schepselen den Schepper begrijpen? Hij is het gewis, die ons, hoe dan ook, onzen geest heeft verleend; die hem eens in het aanzijn riep, en die al die gaven en krachten in hem heeft gelegd, waardoor wij van al het *redelooze*, en ook weder, door hetgeen elk eigendommelijks heeft, van al het *redelijke* schepsel hier beneden ons onderscheiden.

Maar niet alleen om de wording, ook en inzonderheid om de *opvoeding en de vorming* van onzen geest, draagt Hij den naam van *Vader der geesten.* Vergelijkt eens, mijne Geliefden! het pasgeboren kind bij den volwassenen en geestelijk wél ontwikkelden en gevormden man; vergelijkt eens den mensch, zoo als hij door de zonde, die in de wereld kwam, van nature is, bij den geoefenden en geheiligden Christen; en ziet, welk eenen afstand hij moet doorloopen, welke trappen bestijgen, welke lessen ontvangen en aanleeren, om eenmaal te worden hetgeen hij worden en wezen moet! Ook als ons de zonde niet had aangetast, zouden wij de opvoedingszorg van God hebben noodig gehad, en had zijne liefde tot onze levensbestemming ons moeten leiden. Maar nu — welk eene onevenredigheid tusschen deze bestemming en den ongelukkigen toestand, waarin wij verkeeren! Zwak en teeder is nu niet alleen onze vroegste jeugd, en daarbij zijn onze

hoogere vermogens niet alleen sluimerend en nog onontwikkeld; maar ook het zaad der zonde brengen wij met ons ter wereld. Die *zonde*, mijne Geliefden! ach, wat heeft zij onzen onsterfelijken geest deerlijk misvormd! Zij heeft de sporen onzer oorspronkelijke voortreffelijkheid wel niet geheel uitgedelgd, maar nogtans het goddelijke beeld in ons verbroken, en het verdonkerd en geschonden. Nu stelt ons verstand zich de zaken niet voor in het waarachtige licht en in haren wezenlijken aard, zoodat zij, naarmate zij het verdienen, de voorwerpen worden van onzen afkeer of van ons verlangen; maar kleurt en vernist ze met eenen bedriegelijken schijn. Het laat ons verlegen, als wij naar middelen omzien om heilig en zalig te worden; en door onze driften en lusten wordt het menigmaal omgekocht en bedwelmd. Ons gevoel komt niet in beweging, waar het branden moest in ons binnenste; en de nietigste dingen zetten het aanstonds in vlam. Onze wil haakt naar het verbodene; en ons geweten, als wij het spreken laten, spreekt het vonnis der veroordeeling, als over doodschuldigen, over ons uit. Zoo is door den adem der zonde onze redelijke en edele geest, die vonk van Goddelijk vuur, tot eene verdelgende vlam in ons aangeblazen; en zoo diep zijn wij vervallen van het geluk, en van onze bestemming ontaard! En als wij nu aan ons zelven, aan eigen dwaasheid en onverstand, en aan

onze ijdele en schadelijke begeerlijkheden ons zagen overgelaten, hoe zou er ooit iets goeds en een nieuwe mensch van ons worden? Maar de *Vader der geesten;* ziet, hoe lief Hij ons had, en hoe Hij de opvoeding ter harte neemt zijner afkeerige kinderen! Hij verlicht hun het verduisterd verstand. Hij zendt zijnen Zoon van den hemel, in wien zij den Vader zien, en door wien Hij hun alles leert, wat zij ter hunner behoudenis behoeven en behooren te weten. Hij openbaart zich in Hem en zijn kruis in zijne liefde aan hen, en wil door liefde — wat vermag meer? — op hunne harten werken. Hij geeft hun bevelen, ja, voor de ongehoorzamen en ongezeggelijken van bedreigingen vergezeld; maar tevens gepaard met beloften, zoo groot en dierbaar, als ze geen mensch van aarde kan geven. Hij komt door zinnelijke teekenen hunne zinnelijkheid te gemoet; en reinigt hen door zijn woord, en door hun zijnen Geest te geven op hunne gebeden. Hij bezoekt hen met voorspoed en vreugde om hen in nederigheid, in dankbaarheid en in weldoen te oefenen; en Hij kastijdt hen om zijner heiligheid hen deelachtig, om hen vaster in het geloof, overvloediger in de hope, en rijker en zaliger in de liefde te maken; om hen meer aan elkander en aan Zich te verbinden, en nadat zij met tranen gezaaid zullen hebben, de vreedzame vrucht der geregtigheid hen te doen maaijen. — En wie kan

alle middelen noemen, waardoor Hij het werk hunner opvoeding poogt te voltooijen? Wie alle omstandigheden, waarin zijne wijsheid hen leidt; en alle wegen, die Hij hen uit liefde, en ter bereiking zijner vaderlijke bedoelingen met hen en met de hunnen, of ook met anderen, doet betreden? Hier moet een JOZEF door eene reeks van verdrukkingen en mishandelingen worden gevormd tot een' magtig' heer, wien gansch *Egypteland* huldigt en dient, en tot een' weldoener en een' behouder des lands en van het geslacht en het huis zijns vaders. Daar een MOZES in alle wijsheid der Egyptenaren onderwezen, in zelfverloochening geoefend, en aan de grootschheid des levens worden ontwend, om als Israëls redder te kunnen optreden, en het ten leidsman en wetgever te kunnen verstrekken. Nu moet een SAMUËL, om eens in de vreeze des Heeren zijn volk te rigten, en anderen in eene heilige geestdrift voor de zaak en de dienst van God te ontvonken, in het heiligdom worden opgebragt, en dagelijks met de dienaars van hetzelve verkeeren. Dan een DAVID door de beschouwing der vrije natuur, door de oefening van zijnen jeugdigen moed en zijn vertrouwen op God, door al zijne bittere ondervindingen, zoo lang een SAUL hem belaagt, tot den beroemdsten van Israëls koningen, tot eenen hervormer der uiterlijke Godsdienst, en den eeuwig geliefden zanger zijner natie worden opgekweekt.

En dan weder een PAULUS, zoo als wij hem zelven hooren zeggen, van zijns moeders lijf aan worden afgezonderd, en na te *Jeruzalem*, aan de voeten van eenen GAMALIËL, te zijn opgevoed, door hemelsch licht worden bestraald en door JEZUS geroepen en bekwaam gemaakt, om zijnen naam voor de Heidenen en de koningen en de kinderen Israëls te dragen! En wien onzer, die er op lette, heeft het niet zijne eigene ervaring geleerd, dat ouders en meesters, vrienden en magen, kerk en school, woon- en werkplaats, uren van eenzaamheid en gezellig genoegen, schriftelijke mededeelingen en mondelijk onderwijs, nieuwe verbindtenissen en oude betrekkingen, voorspoed en tegenspoed, gezondheid en ziekte, teleurstelling en vervulde wenschen; dat de Heilige Schrift, het Evangelie der genade, de kennis van God en van Gods Zoon bovenal; dat het alles behoorde tot de opvoedingsmiddelen van den *Vader der geesten*, en dat het alles op onderscheidene wijzen heeft moeten dienen en medewerken om ons der heiligheid des Hemelschen Vaders en zijner wijsheid deelachtig te maken?

Eindelijk, mijne Geliefden! mag ook om de *zalige bestemming en voortduring* van onzen geest de God, die hem schiep en hem vormt, de *Vader der geesten* worden geheeten. Zoekt de aardsche vader het geluk van zijn kind, ook de Hemelsche bedoelt

onze zaligheid. Die Hem *onderworpen zijn*, *zullen leven* [1]); reeds hier beneden, ook te midden hunner beproevingen, wel niet volmaakt, maar toch door zijne gemeenschap wezenlijk gelukkig *leven;* in de verdrukkingen roemen, en onder hun leed zich verblijden. En is deze vreugde nog vermengd, eens worden alle inmengselen van verdriet er uit weggenomen; en de weg wordt effen en vrij en blijde, waarlangs de Allerhoogste zijne kinderen leidt. Aan het graf houdt de zorg onzer aardsche opvoeders op; maar de Hemelsche, als Hij ons rijp acht om deze school te verlaten, en als wij er wijsheid ter zaligheid in hebben opgedaan, brengt in hooger school er ons uit over; waar hetgeen eens kinds was, zal zijn te niet gedaan, en wij van aangezigt tot aangezigt zullen aanschouwen, en kennen, zoo als ook wij gekend zijn. *Geliefden!* schreef een Apostel, *nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard wat wij zijn zullen;* maar zeker, mijne Geliefden! als wij den *Vader der geesten* ons onderwerpen, zullen wij eindeloos zalig zijn. Zeker sterft ons ligchaam alleen. Zeker is er een ander leven, waartoe de geesten van de volmaakt regtvaardigen nu reeds zijn ingegaan, en waar het ook aan geene opvoedingsmiddelen zal ontbreken voor hen, die deze aarde verlaten hebben, eer zij

---

1) Zie het tekstvers.

zich geestelijk en ligchamelijk konden ontwikkelen, of aan de heilbron des Evangelies hunnen dorst naar troost en deugd en kennis konden lesschen. Vaders en Moeders, die vroeg gestorvene kinderen hebt ten grave gebragt! Verheugt er u in, dat zij eene betere opvoeding ontvangen, dan gij hun hadt kunnen geven, en vertrouwt hen aan de zorg van den *Vader der geesten!*

Die naam derhalve mag aan den Allerhoogste worden gegeven, om de wording, de opvoeding en de zalige bestemming en voortduring, die onze redelijke geest aan Hem is verpligt. Ik ga er toe over, mijne Geliefden! om u na deze beschouwing bij den invloed te bepalen, dien zij op ons bestaan en onzen wandel moet hebben. En bedrieg ik mij niet, dan is het *gevoel van Gods grootheid; dankbaarheid voor zijne liefde; ootmoed wegens ons gebrek; gemeenschap met Hem, die er ons van genezen wil; onderwerping aan zijne kastijdingen,* en *vertrouwen op zijne leiding, ook bij het vooruitzigt des doods;* waartoe het besprokene ons moet nopen.

Gevoel van Gods *grootheid;* dit was het eerste, waarvan ik sprak. En wie wordt er bij de beschouwing van God als *Vader der geesten* niet toe

7

gedrongen? Dat Hij de aardè op hare grondvesten deed nederzinken; dat Hij de zon en de maan heeft gesteld tot heerschappij des daags en des nachts; dat Hij het gestarnte schiep, en zonnen aan den hemel gezaaid heeft als zand; dat Hij dit gansch heelal gelijk als met zijne hand onderhoudt, en aarde en hemel in stand en wezen doet blijven; dit predikt ons eene grootheid en eene magt, die wij wel kunnen bewonderen, maar niet doorgronden. Maar hoe veel grooter in onze oogen wordt deze Vader der lichten, die deze ontzaggelijke stofgevaarten schiep en op hunne banen leidt, wanneer wij den *Vader der geesten* in Hem eerbiedigen! Of wat is bij onze onsterfelijke ziel al wat stoffelijk is, en met geene hoogere krachten begaafd, dan die de stof in zich kan bevatten? Wat is de schepping van zonnen en sterren bij de wording van éénen geest, die gedachten vormt, de sterren meet, zich de stof onderwerpt, zich ten hemel verheft, zedelijk vrij en aan God verbonden en vermaagschapt zich gevoelt, en eene onsterfelijkheid vóór zich heeft om der goddelijke natuur deelachtig te worden? En hoe *vele* geesten, alleen maar van deze orde en rang, die God heeft geschapen en reeds verheerlijkt, en die Hij nog dagelijks tot aanwezen roept, en voorts roepen zal! Hoe vele millioenen te zamen, en welk eene eindelooze verscheidenheid onder die allen! Wat al overgangen van

den Malthezer Barbaar tot den grooten PAULUS, en van den blinden Hindo tot den Christen-wijsgeer! Hoe veel verschil in gaven en krachten, in vorming en opvoedingsmiddelen! En hoe veel voortreffelijks in den edelsten en uitgelezensten onder allen; welk een geest in den mensch JEZUS CHRISTUS! En welk een God, die de Vader is van die allen; de oorzaak van aller bestaan; de bron aller wijsheid en aller voortreffelijkheid, die zij bezitten; de gever van alle gaven, die hen versieren, en waarin hunne heerlijkheid en hun adel moet worden gezocht! Welk een Geest, die ze allen schiep, die ze onderhoudt, die ze neigt als waterbeken werwaarts Hij wil, die naar ieders behoefte zijne opvoeding regelt, en aller bestemming en werkkring bepaalt in zijn mateloos huis! Welk een Koning, wien de geesten onderworpen zijn, wien zij dienen, en voor wien zij ter verantwoording moeten verschijnen! God der geesten van alle vleesch! Gij zijt groot!

Gevoelt, erkent en aanbidt deze grootheid, mijne Geliefden! maar ziet ook wat *liefde* het is, waarvoor gij den *Vader der geesten* alle dankbaarheid zijt verpligt. Ook gij hebt uwe kostelijke en onsterfelijke ziel van Hem ontvangen. Ook uw geboortelot heeft Hij bepaald, zoodat er geen heidensch of christelijk bijgeloof als met de moedermelk door u is ingezogen, maar gij onder het zuiver en koeste-

rend Evangelielicht van jongs af zijt geplaatst. En allen weten wij voor ons zelven best, wat al zorg voor onzen geest die trouwe Vader heeft gedragen; hoe Hij ons verlicht, ons behoed en aan onze reiniging, onze vertroosting en onze zaligheid den gedurigen arbeid zijner liefde heeft besteed. O, dat het meer door ons werde opgemerkt, en de gangen der Voorzienigheid in onze geestelijke vorming door een iegelijk onzer meer werden nagegaan! Of is er eene waardiger stof, waarmede wij ons kunnen bezig houden? Is er eene overdenking, die Gode meer tot eer kan verstrekken, en ons zelven meer tot nut en zegen? En is er iets, waarbij onze harten in dankbaarheid meer ontvonkt, en meer in wederliefde aan God en aan den Opziener van onze zielen verhecht moeten worden?

Maar ook aan stoffe van *schaamte* zal het bij die overdenking wel niemand ontbreken. Wij hebben, Geliefden! onze aardsche vaders ontzien; maar hoe was het met ons ontzag voor den *Vader der geesten?* Hen hebben wij lief gehad, maar welk een hart hadt gij voor Hem? Is er beantwoord aan zijne zorg? Is zijn onderwijs niet verzuimd, zijne leer niet versmaad, zijn Geest niet bedroefd, zijne tucht niet verworpen en zijne liefde niet mistrouwd, wederstreefd en miskend? Is het niet vruchteloos geweest, dat Hij zich onzer heeft aangetrokken,

en dat Hij de zorg onzer opvoeding op zich nam? Zijn wij er wijs tot zaligheid, zijn wij er aanvankelijk rein, en innig aan Hem en aan onzen Heer en aan elkander door verknocht, en door deze liefde nu reeds zalig geworden? Geliefden! wij kunnen elkander niet oordeelen; maar God, die geesten weegt, de *Vader der geesten*, kent en oordeelt ons allen. Onderzoekt dan u zelven! Onderzoekt het hart, dat naakt en geopend is voor de oogen desgenen, die het heeft geformeerd, en met wien wij te doen hebben, en door wien eens ieder werk, ieder woord, zal gebragt worden in het gerigt! En als dat onderzoek u beschaamt en bedroeft; belijdt het in ootmoed voor God, en bidt Hem, dat gij uwe ziel niet verliest, want dan is alles, alles voor altijd verloren! Bidt Hem, dat Hij u aanneme, en u in CHRISTUS genadig zij! Ziet in dien Zaligmaker, wat God eens deed, en welk een prijs er is besteed ook om u te behouden; en zegt, in zijnen naam geloovende en oogende op zijn kruis: ik zal u verheerlijken in ligchaam en geest, daar ik duur gekocht ben, *Vader der geesten!*

En wie gevoelt niet, in wat *gemeenschap* met dien Oneindige de Christen moet leven? Wij hadden gemeenschap met onze aardsche vaders, die wij ter zijde gingen, die wij raadpleegden; wien wij onze nooden klaagden, onze wenschen openbaarden, onze

beden voordroegen; en die dan deze beden, wanneer zij niets schadelijks inhielden, ons toestonden met het meeste genoegen, als er met kinderlijke liefde en met kinderlijk vertrouwen om het gewenschte goed werd gevraagd. Ziet, mijne Geliefden! zoo wil ook de *Vader der geesten*, dat wij Hem aanroepen. Zoo wil Hij in al onze wegen en bij al onze groote en kleinere belangen door ons zijn gekend. En kan onze opvoeding ook wel gelukken, als zijne kweekelingen zich van Hem verwijderen, als zij aan zijnen omgang zich niet gewennen, en niet in alle dingen aán Hem zich vertrouwen? Zijn het niet de begeerlijkste, de voortreffelijkste en de noodigste gaven; die der kennis, der heiligmaking en der vertroosting; zijn het deze gaven des Heiligen Geestes niet, die alleen in zijne gemeenschap kunnen verkregen, en aan zijne kinderen op hun gebed worden geschonken? En is er een heil en eene eer zoo groot hier beneden, als aan de hand van dien hemelschen Opvoeder te gaan; als het verheffen van onzen geest tot dien God, in wien hij zijnen oorsprong heeft; als de gemeenschap met den *Vader*, den allervolmaaktsten en grootsten *der geesten?* Weg dan met die laaggeestigheid, die ons in het stof en het goed dezer aarde, en in wereldsche eer en vreugde verzadiging zoeken doet voor onze zielen! Weg met alles, wat ons vergeten doet, dat onze harten te groot zijn voor deze aarde en alleen in

God kunnen rusten! Hij zij ons lied! Hij, de hoogheerlijke, met wien wij wandelen willen, en wiens aangezigt in onze binnenkamer dagelijks door ons worde gezocht! En wat ASAF zeide, zij ook uwe en mijne taal: *ik zal gedurig bij u zijn!*

Het verband, waarin onze tekstwoorden staan, en onze ervaring ook heeft ons geleerd, dat tot de opvoedingsmiddelen van den *Vader der geesten* ook *tegenheden en rampen* behooren. En als wij nu de bestraffingen van de vaders onzes vleesches ons lieten welgevallen; — hoort het, mijne Geliefden! als gij in lijden zijt; — zullen wij niet veel gereeder ons onderwerpen aan den *Vader der geesten?* Aan Hem, wiens liefde die der teederste ouders verre overtreft; die in onze opvoeding en in de keus zijner opvoedingsmiddelen nooit zich vergist; die nimmer in drift zich vergrijpt; die nooit iets onregtvaardigs begaat, maar die ook te zeer ons ware welzijn bedoelt om ons door onafgebroken voorspoed te vertroetelen en te bederven; die liever, dan dit te doen, ons doorwondt en kastijdt, en ons daardoor voor erger wil bewaren? En als wij voorheen tegen Hem ons hebben verhard; als wij met onzen Maker hebben getwist, en door ontevredenheid, murmurering en wrevel tegen Hem ons hebben bezondigd; — wie heeft er vrede bij gehad en er vreugde in gevonden; en wie zou in geloof en godzaligheid het niet

verder hebben gebragt, als hij zich altoos aan God met kinderlijken ootmoed en kinderlijk vertrouwen had onderworpen? Welaan, Geliefden! dat eene treurige ervaring onze leermeesteres voor de toekomst zij! Wij weten niet, wat deze toekomst voor iemand onzer in zich bevat; maar gelooven wij nu, dat zij met vaderlijke wijsheid en liefde zal worden geregeld; dat niets meer ons zal worden opgelegd dan wij met onzen God in staat zijn te dragen; en dat ook de bangste wegen, als wij ze maar wél en met geduld en geloovig betreden, zullen uitloopen op onze zaligheid! Loope ieder met lijdzaamheid de loopbaan, die hem is voorgesteld; en dat niemand verflaauwe en bezwijke in zijne ziele! Dan zullen ook wij, den wille Gods gedaan hebbende, de beloftenisse wegdragen, en aan den *Vader der geesten* ons onderwerpende, zullen wij leven!

Leven, zegt gij, maar nadat wij eerst zijn gestorven; en wie, die er op nadacht, zag tegen het *sterven* nimmer op? Het is toch huiveringwekkend, dit kleed der sterfelijkheid te moeten afleggen; dit verblijf, waaraan zoo veel zoets ons verbonden had, te moeten verlaten; geliefde nabestaanden en vrienden te moeten vaarwel zeggen; en, met achterlating van al het aardsche, alleen te moeten gaan naar een land, waaruit nog niemand is wedergekeerd; naar een geestenrijk, waarbij men aan geene zinnelijke

waarneming kan denken, en waar wij bestaan zullen op eene wijze, waarvan alle voorstelling hier ons ontbreekt! Gewis, mijne Geliefden! de intrede van dat donkere land heeft somtijds nog voor den Christen, die zijne hope op goede gronden gevestigd heeft, iets huiveringwekkends, dat hem met heilig beven vervult bij de gedachte, en bij de nadering aan zijn jongsten snik! Maar hoe wordt deze vreeze verzacht, en dit opzien verminderd, bij de levendige voorstelling van den *Vader der geesten!* Geen vader begeeft toch zijn kind op eenen donkeren weg, waar het wel het allerminst zijne hand kan ontberen; en de *Vader der geesten* zou ons verlaten, wanneer ons alles verlaat? Duurgekochte zielen, die Hij met het bloed zijns Zoons heeft gewasschen, en die van het oogenblik hunner wording in zijne zorg en liefde hebben gedeeld, zou Hij in den uitersten nood die zorg onttrekken? Neen, Broeders! Zusters! ook in dien laatsten strijd tusschen het vleesch en den geest is u, die gelooft, zijne liefde nabij. Ook in de geestenwereld is God de zalige en alleen magtige geest, die de booze geesten beheerscht en bedwingt, en van de goede en gedienstige ten behoeve dergenen, die de zaligheid beërven, zich zal kunnen bedienen. En wat ons aangaande de dooden verborgen zij: die in den Heer zijn ontslapen, dit weten wij, zijn zalig; zij rusten van hunnen arbeid, en door hunne werken

worden zij gevolgd! — Kinderen van den hemelschen Vader! werpt dan ook dezen kommer op Hem! Werpt al uwe zorgen op Hem voor de dagen, die voor u nog aanstaande zijn; wetende, dat de volmaaktste en liefderijkste Opvoeder u leidt, volgende waar deze leiding u roept, en wachtende tot zoo lang het Hem zal behagen u deze oefenschool te doen verlaten! En als die tijd zal gekomen zijn, gaat dan heen in vrede, sprekende of denkende, als gij nog spreken of denken kunt: »Heere JEZUS! »ontvang mijnen geest! *Vader der geesten!* ik be»veel hem in uwe handen!" Amen.

GODS WIJSHEID IN JEZUS GEBOORTE.

LEERREDE

OVER

LUCAS II: 1—7.

EN HET GESCHIEDDE IN DIE DAGEN, DAT ER EEN GEBOD UITGING VAN DEN KEIZER AUGUSTUS, DAT DE GEHEELE WERELD BESCHREVEN ZOUDE WORDEN.

DEZE EERSTE BESCHRIJVING GESCHIEDDE, ALS CYRENIUS OVER SYRIË STADHOUDER WAS.

EN ZIJ GINGEN ALLEN OM BESCHREVEN TE WORDEN, EEN IEGELIJK NAAR ZIJNE EIGENE STAD.

EN JOZEF GING OOK OP VAN GALILÉA, UIT DE STAD NAZARET, NAAR JUDÉA, TOT DE STAD DAVIDS, DIE BETHLEHEM GENAAMD WORDT, (OMDAT HIJ UIT DEN HUIZE EN GESLACHTE DAVIDS WAS),

OM BESCHREVEN TE WORDEN MET MARIA, ZIJNE ONDERTROUWDE VROUW, WELKE BEVRUCHT WAS.

EN HET GESCHIEDDE, ALS ZIJ DAAR WAREN, DAT DE DAGEN VERVULD WERDEN, DAT ZIJ BAREN ZOUDE.

EN ZIJ BAARDE HAREN EERSTGEBOREN ZOON, EN WOND

HEM IN DOEKEN, EN LEGDE HEM NEDER IN DE KRIBBE, OMDAT ER VOOR HEN GEENE PLAATS WAS IN DE HERBERG.

Weest gegroet, Feestgenooten! aan den morgen van dezen blijden dag, en verheugt u in uwen Heer met groote vreugde! Het feest zijner geboorte is een heugelijk feest! God, die Hem gaf, is een God van genade; en is waardig om deze genade, waardig om al zijne heerlijkheid, die in de zending van zijnen Zoon zich als in eenen spiegel vertoont, met aanbidding te worden geprezen. Komt, laat ons aanbidden en nederbukken, Hem dank offeren en Hem eeren!

Ja, wij buigen ons diep voor U, grootmagtige God! wij, die U kennen in het aangezigt van JEZUS CHRISTUS! *Wij buigen ons diep op zijn heilig geboortefeest! Heerlijk prijkt uw naam aan den hemel, en hij is groot over de gansche aarde! Maar zoo als hij te lezen staat op de kribbe van* Bethlehem, *zoo heeft het voorgeslacht, zoo hadden de Engelen hem nooit gezien! Zoo zien wij hem; en onze oogen zijn zalig, en ons hart vloeit over van*

dank en aanbidding, en onzen mond ontbreekt het aan woorden om uwe magt en trouw, om uwe wijsheid en heiligheid, om bovenal uwe barmhartigheid en uwe genade naar eisch te vermelden! Looft den Heer, — zoo spreekt het nu in ons binnenste, — looft den Heer, gij hoogste hemelen! Prijs den Heer, gij gansche aarde! En gij, o onze ziele! prijs gij Hem bovenal!

En zouden wij U niet hartelijk danken, o onze God! wij, die ons met den Zoon uwer liefde alles geschonken zien, wat wij behoeven voor den tijd en wat ons noodig is voor de eeuwigheid? Zouden wij niet in diepen ootmoed ons voor U buigen, en uwer genade al de eere geven; wij, die alles verbeurd, en dood en vloek en verderf ons hadden waardig gemaakt; en die gij met eer en met heerlijkheid, en met heil en genade bekroont? Zouden wij ons niet verliezen in bewondering en aanbidding; wij, die door uwe wijsheid zien daargesteld, waartoe geen schepsel ons brengen kon; onze verzoening met U; onze verlossing van al de ellende, waarin de zonde ons had gestort; onze wedergeboorte tot een nieuw leven en eene levende hope; onze zaligheid en die van allen, die den Heer nog leven of reeds in Hem zijn ontslapen; onze en hunne zaligheid door Hem, uwen Zoon, uwen Eeniggeborenen, het Woord, dat vleesch is geworden, den menschen gelijk, en gehoorzaam tot in den dood, ja den dood des kruises!

Wie had dat durven denken? Wie had dat durven wenschen? Wie had dat durven bidden? Boven bidden en denken hebt Gij gedaan! Uwe wijsheid heeft wonderen gewerkt! Uwe krachtige hand deed groote daden! Eere, o God! eere zij U in onze harten, eere in onze huizen en in ons gansche leven, en in het midden uwer gemeente voor deze genade; hier beneden als voor uwen troon, dank en eere!

Ja, zoo moest uit aller binnenste en uit ieders woning de stem der dankzegging opgaan, en aller leven een leven voor U en voor CHRISTUS *zijn! Maar velen wandelen anders. Wij allen staan schuldig voor U. Wees ons genadig in den Geliefde! Geef eenen rijken zegen op zijn geboortefeest; eene milde vrucht op de prediking uws Woords, die al uwen dienaren wél gelukke! Geef uwen Geest over alle vleesch, opdat alle vleesch uwe heerlijkheid aanschouwe; en de gansche gemeente, die hier tegenwoordig is voor uw aangezigt, de gemeente aan alle plaatsen, en eens al het schepsel bekenne: de Heer is groot! De Heer is goed! Wie is gelijk de Heer, die zeer hoog woont, die zeer laag ziet? De naam des Heeren zij geprezen!* Amen.

Nadat er schier een half jaar sedert de geboorte van JOANNES *den Dooper* was voorbij gegaan, *ging er*, naar luid van den tekst, *een gebod uit van Cesar* AUGUSTUS, die destijds regeerde over het groote Romeinsche rijk, waartoe *Palestina* en *Syrië* mede behoorden, en waaraan deze landen nu reeds meer dan zestig jaren onderworpen waren geweest, *dat de geheele wereld*, of naar eene andere en waarschijnlijk meer verkieselijke vertaling, het geheele Joodsche land *beschreven zoude worden*. Wat den keizer tot deze volkstelling, die van geene geldheffing werd achtervolgd, moge hebben bewogen, is niet met zekerheid te zeggen, en doet weinig ter zake. Maar zeker is, dat bij het plaats hebben dezer beschrijving SENTIUS SATURNINUS als landvoogd over *Syrië* was aangesteld; en dat tien jaren later, onder het stadhouderschap van CYRENIUS, eene andere volkstelling geschiedde, die eene meerdere vermaardheid verkreeg, omdat er eene schatting aan was verbonden, die tot den opstand de aanleiding gaf, aan welks hoofd zich geplaatst heeft zekere JUDAS de *Galileër* of *Gauloniter*, van wien men leest in de *Handelingen der Apostelen*, het 5e Hoofdstuk, het 37ste vers. En van deze laatstgenoemde telling wordt in ons 2e tekstvers gesproken; waar LUCAS, althans naar de aannemelijkste vertaling, die ons nog is voorgekomen, in eene

8

tusschenrede schrijft: *deze beschrijving geschiedde, eer nog* CYRENIUS *over* Syrië *stadhouder was.* In gehoorzaamheid aan 's keizers gegeven gebod, *gingen* dan *allen* in den lande *om beschreven te worden, een iegelijk naar zijne eigene stad,* waar namelijk zijn geslacht oorspronkelijk te huis behoorde en deszelfs tafelen of registers werden gehouden; want naar 's lands wijze kwamen de stammen, geslachten en huisgezinnen bij zulk eene telling bijeen, om ter plaatse, waar het erfdeel van hun stamhoofd gelegen had, geregeld en naar deze orde hunner afkomst te worden opgenomen. JOZEF, *die uit den huize en geslachte Davids was,* begaf zich dus van *de stad Nazaret in Galiléa,* waar hij zich gevestigd had, naar *de stad* DAVIDS, *die Bethlehem wordt genaamd,* in *Judéa;* waar deze beroemdste onder de koningen van Israël was geboren, en zijne eerste levensjaren had doorgebragt. Met hem toog MARIA, voor het oog der wereld reeds zijne vrouw, maar die inderdaad nog als zijne bruid door hem werd beschouwd; en in wier zwangeren schoot dat Heilige leefde, dat naar het woord van den Engel, die haar verschenen was, door de kracht des Allerhoogsten uit haar geboren zou worden [1]). Hare zwangerschap liep nu ten einde; waarom er gewigtige redenen moeten geweest zijn, die haar noopten om

---

1) Hoofdst. I: 35.

nog op zijne reis naar *Judéa* haren man te vergezellen. En met groote waarschijnlijkheid wordt het daarvoor gehouden, dat zij van DAVID in eene regte lijn uit haren vader ELI afstammende, en geene broeders of zusters in leven hebbende, als eene eenige erfdochter bij de beschrijving moest tegenwoordig zijn. Althans, zij vertrouwde zich aan de hoede der goede Voorzienigheid, en kwam behouden met JOZEF aan de plaats hunner bestemming. Maar geene betrekkingen of bekenden onder de inwoners van *Bethlehem* hebbende, zien zich de jeugdige echtgenooten genoodzaakt hunnen intrek te nemen in een openbaar gesticht, hoedanige voor reizigers en vreemdelingen in het Oosten werden aangelegd. En daar door de menigte, die terzelfder oorzaak herwaarts is heengestroomd, reeds alles in dat gebouw te voren is ingenomen, moeten zij tot den stal hunne toevlugt nemen, en zich behelpen met dit verblijf voor het vee. En aan deze plaats brengt de gezegende onder de vrouwen den zoon der belofte ter wereld. Daar neemt de moeder het heilige kind, en *windt het in doeken, en legt het neder in de kribbe;* want dat het woord *kribbe* hier anders behoorde vertaald te worden, is wel beweerd, maar niet bewezen. En dat de bevalling van MARIA niet in den stal der *karavansera*, maar in eene spelonk buiten *Bethlehem* zou hebben plaats gehad, is een voorgeven der kerkvaders, waarvoor het in het ver-

haal van LUCAS althans aan grond ontbreekt. — Eenvoudiger, mijne Geliefden! had wel dit verhaal niet kunnen zijn; en toch behelst het een wonder van goddelijke wijsheid, waarin de hemellingen zich met aanbidding verliezen. Wij ook willen er te dezer ure bij stilstaan. Wij willen u bij *de wijsheid van God in de geboorte van* JEZUS bepalen; en deze wijsheid u doen opmerken *vooreerst* in den tijd, *ten andere* in de wijze, *voorts* in de plaats en *eindelijk* in het groote oogmerk van JEZUS geboorte.

Wat dan vooreerst betreft den *tijd* van JEZUS geboorte, die viel, althans naar de gewone tijdrekening, in, nadat het menschelijk geslacht tot eenen ouderdom van veertig eeuwen was opgeklommen. En dit kan vreemd klinken op het eerste gehoor. God geeft eenen Verlosser, maar doet het zoo laat! Hij wil het menschdom behouden, en laat geslachten voorbijgaan eer de daartoe verordineerde Redder wordt gezonden! Hij zal zeggen: *daar zij licht!* en de duisternis moet eerst zoo oud en zóo tastbaar zijn! Waarom dit uitstel? Waarom gaat in het uitdeelen zijner dierbaarste gave de goddelijke Opvoeder des menschdoms niet anders te werk? Waarom wordt de Zoon van den onpartijdigsten Vader niet eerder gezien, en worden de zegeningen

zijner verschijning niet aan allen geschonken, die van ADAM tot AUGUSTUS op dit benedenrond hebben geleefd; maar aan een later tijdperk, hoewel het niet beter is dan de voorgaande? Waarom... Maar wie zijt gij, o mensch! die tegen God antwoordt? En wie zijt gij, o zondaar! die den Allerhoogste wilt voorschrijven, hoe Hij den raad zijner liefde ter onzer behoudenis ten uitvoer moet leggen? En gij, Evangeliebelijder! die met de oogen ziet en met de ooren hoort, hetgeen verborgen was en bleef voor vele profeten, koningen en regtvaardigen; wie zijt gij, dat gij u met den Almagtige in dezen twist zoudt begeven? Wij zouden, Geliefden! wanneer er ook op de geopperde vragen niets anders te zeggen viel, de hand op den mond leggen, en de wegen des Alregeerders in het geloof moeten goedkeuren. Maar de Heer heeft gewild, dat wij bij de kribbe van *Bethlehem* de wonderen zijner wijsheid zouden eerbiedigen; en wat ons zijn Geest heeft geleerd, dat er geene aanneming des persoons bij den regter der wereld gevonden wordt; dat die geregtigheid werkt, onder alle volken aangenaam is bij God; dat die de geschrevene wet niet bezitten, naar de wet huns gemoeds zullen worden geoordeeld, en dat derhalve *Tyrus* en *Sidon* en *Rome* en *Athene* naar een ander rigtsnoer zullen gevonnisd worden, dan *Kapernaüm* en *Bethsaïda*, en dan gij en ik, — is althans eene be-

langrijke bijdrage ter regtvaardiging van de godsregering. Maar daarenboven was het voorgeslacht op verre na niet verstoken van alle licht en van alle kennis der zaligheid. Van den beginne werd de akker der wereld bezaaid, en van ABRAHAM af een gedeelte er van met eene zeer bijzondere zorg bearbeid. Maar wie strooit een zaad, waarvan hij weet en verzekerd is, dat het rotten zal in de aarde, en geene wortelen zal kunnen schieten in eenen daartoe ongeschikten en onbewerkten grond? Wie zaait, eer de ploegschaar de klont heeft doorsneden; wie te midden des winters, naar inval of luim, en niet ieder zaad op zijnen tijd en alle gewas naar zijnen aard? En dan het zaad des Woords, waaruit de oogst der eeuwigheid rijpen moest; het zou door de opperste wijsheid zijn uitgestrooid eer de aarde was in gereedheid gebragt om het in haren schoot te ontvangen? Neen! veertig eeuwen lang moest de menschheid uit haren kinderstaat opwassen, eer was zij niet rijp; zelfs de zoon van ABRAHAM was niet eer vatbaar om de voogdijschap der wet te verwisselen met de vrijheid der heerlijkheid der kinderen Gods. Eerst moest de HEER bekend worden aan de oevers van den Nijl en de boorden van den Euphraat. Eerst moesten de *Sanheribs* weten, wie de levende God is, en de NAÄMANS met de erkentenis zijner oppermagt in het hart en op de lippen naar hun vaderland wederkeeren; eerst

de NEBUCADNEZARS erkennen, dat zijne heerschappij eene eeuwige is, en de DARIUSSEN laten afkondigen, dat Hij redt en verlost, en teekenen en wonderen doet in den hemel en op de aarde. Eerst moesten de zieners, die tot aan JOANNES hebben geprofeteerd, den beloofden Redder eeuwen te voren als met den vinger hebben aangewezen; opdat men zien en erkennen zou, dat Hij was degene, die komen zou, en dat er geen ander te wachten is. Eerst moesten de ballingen uit het Joodsche land schier over den ganschen aardbodem zich hebben verspreid, en moest alom, waar zij verbleven, de kennis van den éénigen Waarachtige door hen zijn mede gebragt. Eerst moest de behoefte aan hulp en heil uit den hoogen door de ervaring der ongenoegzaamheid van alle menschelijke hulpmiddelen bewezen, en moesten de wegen tot het verstand en het hart en tot de gewesten en steden van Joden en Heidenen voor de gezanten van het kruis zijn gebaand. O diepte der wijsheid, die al de eeuwen van ADAM tot AUGUSTUS, ja tot aan het einde der wereld wegende, juist het éénige gunstige en geschikte tijdstip weet te verkiezen voor de verschijning van CHRISTUS en de stichting en uitbreiding van het gezegende Christendom! Nu Hij geboren wordt, is de tijd vervuld, en DANIËLS jaarweken snellen ten einde. Nu is al het schepsel te zamen zuchtende en te zamen als in barensnood

zich bevindende. Nu ziet de Jood onder het juk eener vreemde overheersching met reikhalzend verlangen zijnen *Messias* te gemoet. Nu hijgt men in *Palestina*, waar de blinde geleiders der blinden den sleutel der kennis hebben verloren, en eene verwaarloosde kudde onder hare zelfzoekende herders verhongert, en de schouders onder lasten, die zwaar zijn en kwalijk om te dragen, zich krommen, naar verademing en naar rust. En in *Klein-Azië*, in *Egypte*, en in *Griekenland* en *Rome* zijn de Joodsche *Synagogen* geopend voor de gezanten van het kruis; en de leer van den éénigen Waarachtige, die er gepredikt wordt, legt er den grondslag, waarop door de boden des heils en der zaligheid kan worden voortgebouwd. En de Heidensche wereld, die in weerwil van allen vooruitgang in kunsten en wetenschappen, en ondanks alle moeite, die zich hare wijzen gegeven hebben; in zedeloosheid en afgoderij ligt verzonken, bukt na eene reeks van bloedige oorlogen onder den schepter van AUGUSTUS. In dat uitgestrekte gebied wordt ééne zelfde taal onder alle beschaafde volken gesproken, waarin het Evangelie der zaligheid wijd en zijd kan worden verkondigd. Onder de natiën zijn verbonden van vrede en vriendschap getroffen; en de Romeinsche verdraagzaamheid vindt geen bezwaar in het dulden van vreemde Goden, terwijl de Romeinsche trots aan de geboorte eener nieuwe

Joodsche secte zich niet laat gelegen zijn. Zoo is er hope, dat de fontein des heils niet te vergeefs zal worden ontsloten. Zoo laat het zich aanzien, dat het aan geene scharen ontbreken zal, die derwaarts zullen ijlen om hunnen dorst te lesschen. Zoo kunnen de zaaijers op den te voren bereiden akker hun werk beginnen, en al valt er dan een deel zaads bij den weg, en een ander deel onder de doornen, en een ander in steenachtige plaatsen; — ziet, welk een oogst van goede vruchten er overblijft! Door het kind van *Bethlehem* wordt het gelaat der aarde veranderd; en het gebouw, waarvan de Heere JEZUS CHRISTUS de uiterste hoeksteen is, rijst op de bouwvallen der afgodstempels en op het stof der vergruisde altaren, prijkende met het opschrift: *den alleen wijzen God!* — Maar wie is hij dan, die den raad verduistert met woorden zonder wetenschap, en de gangen van het godsbestuur durfde beoordeelen naar den maatstaf zijner bekrompenheid? Hij hebbe berouw in stof en asch, en geve den Heer de eer zijnes naams, en bekenne met den Apostel van het dwaze Gods, zoo als hij het heet, dat het wijzer is dan de menschen! En wie is er onder ons, wien het lot der menschheid bekommert, en die, zich voorstellende de millioenen, die nog geene kennis hebben aan den Vader en den Zoon, met innerlijke bewegingen der barmhartigheid uitroept: *Heer! wat zullen deze?* — *Zij*

zullen komen, zoo spreekt de Heere HEERE, *zij zullen komen van Oosten en Westen, en vragen naar den wortel van* ISAI, *welke staan zal tot eene baniere der volken!* Maar die de bergen in eene weegschaal gewogen heeft, weegt ook de tijden der eeuwen. Zijn koningrijk komt niet in eens, noch met uiterlijk gelaat, maar van lieverlede. Het werkt onzigtbaar, maar met kracht. Toen de volheid des tijds was gekomen, moest evenzeer als de timmerman JOZEF de keizer AUGUSTUS er toe medewerken, dat zijn raad en zijne beloften werden volbragt. En als weder de tijden, die Hij er toe bepaald heeft, zullen vervuld zijn, loopt alles uit op zijn welbehagen, dat de volheid der Heidenen inga, en gansch Israël zalig worde!

Maar niet alleen in den tijd van 's Heilands geboorte, ook in de *wijze*, waarop die eeuwig gezegende zijn aanzijn als mensch en zijne aardsche loopbaan begon, vertoont zich klaar deze wijsheid des Heeren. — De hope der vaderen, de verwachting van gansche geslachten, de godspraken der oude zieners, de toebereidselen en schaduwen van het verledene; alles wordt het, althans bij aanvang, verwezenlijkt, opgelost en vervuld in de kribbe van *Bethlehem*. Nieuwe raadsels, Geliefden! Die heerschen zal van

zee tot zee, heeft de vergetene MARIA tot moeder, en de timmerman JOZEF is de leidsman zijner jeugd! Die DAVIDS rijkstroon erft, komt niet in koninklijke pracht en praal, komt niet in de hoofdstad *Jeruzalem* en onder het weidsche dak der aardsche grooten ter wereld; maar te *Bethlehem* in den beestenstal ziet hij het licht, verborgen voor het oog van al wat hoog is onder de menschen! Wel verschijnen er op de nabijgelegene velden hemelsche koren; doch niet aan de magtigen, niet aan de edelen onder zijn volk, niet aan degenen, die in den stoel van MOZES gezeten zijn, maar aan geringe herders, die bij hun vee overnachten! Nog raadselachtiger wordt de geboorte van het éénige kind. In den maagdelijken schoot eener eerbare jonge dochter wordt het gevormd; en de kracht des Allerhoogsten breekt de onveranderlijke wet, waarvan de natuur in de voortplanting onzes geslachts nimmer is afgeweken! Vreemde verschijnselen, mijne Geliefden! waarvoor het gezag eener goddelijke openbaring moet pleiten, zal het geloof er in kunnen berusten! Geheel andere uitkomsten dan die, waarvan de menschelijke wijsheid had gedroomd; maar geheel en al ingeweven in het plan van den Alregeerder, en geheel overeenkomstig met de bestemming en het eigendommelijk karakter van MARIA's eerstgeborene! O, ergert u niet aan dat nederige *Bethlehem*, en aan stal en kribbe! Verwondert u

niet, dat de Koning der koningen op geene andere wijze zijne loopbaan begint; want Hij en zijn rijk behooren niet tot deze wereld! Verguizing wacht Hem, en geene aardsche grootheid. Een rietstaf, en geen schepter. Een kruis, en geen troon. Geen' gewapenden stoet zal Hij hebben in zijn gevolg, maar arme visschers. Geene schatting zal Hij eischen, maar geloof en bekeering. Geene landen overwinnen, maar menschenharten. Geene koninkrijken ten onder brengen, maar de magt des Satans. Als de zoodanige moest Hij worden gekenmerkt van zijne geboorte af; en de grootheid, waardoor Hij zou uitmunten boven alles wat verheven en groot wordt genoemd, moest van geen' aardschen luister haren glans ontleenen. Een onbestraffelijk leven, eene wijsheid en welsprekendheid zonder wederga, werken van goddelijke almagt en liefde, Engelen uit den Hemel, stemmen uit de wolken, eene bevende aarde, splijtende rotsen, dooden, die hunne graven verlaten, water, geest en bloed; — ziedaar de getuigen, die zijne grootheid moesten vertellen! Ergert u evenmin aan de eenvoudige MARIA en den timmerman JOZEF, maar ziet ook in hen de wijsheid Gods. Waar toch was ooit eene vrouw, meer dan MARIA, versierd met het onverderfelijk versiersel van eenen zachtmoedigen, stillen en edelen geest, die kostelijk is voor God? Waar was eene moeder in Israël, zoo waardig als zij,

om de kweekster te zijn van die spruit der wonderbaarste planting, die uit DAVIDS wortel moest voortkomen? Waar was het midden tusschen laaggeestige zelfverwerping en ingebeelden waan zuiverder bewaard, dan bij haar; en wie kon beter in staat zijn om aan de opvoeding van het geheel éénige kind die geheel éénige zorg te wijden, die zijne groote bestemming vereischte, dan deze godvreezende, nederige, in de Schriften ervarene en nadenkende Israëlietin? Onder het oog dezer moeder en de leiding van JOZEF, den regtvaardigen, maar eenvoudigen Nazaretaan, moest de Zoon der belofte opgroeijen; opdat het naderhand blijken en buiten allen twijfel zou worden gesteld, dat hij den roem zijner wijsheid noch aan zijne ouders, noch aan een' HILLEL en een' GAMALIËL, aan geene priesters of schriftgeleerden, maar alleen aan zich zelven en aan zijnen Vader te danken had; zoo als dit gebleken is toen de schare, die met verbazing aan zijne lippen hing, verwonderd vroeg: *van waar komen dezen die wijsheid en die krachten? Is deze niet de zoon des timmermans, en is zijne moeder niet genaamd* MARIA? En uit deze jonkvrouw moest hij geboren worden op eene wijze, waarop nooit voor of na hem een mensch het aanzijn ontving; door den Heiligen Geest, die over haar kwam, en de kracht des Allerhoogsten, die haar overschaduwde; opdat zich met de mensche-

lijke natuur zijne goddelijke zou kunnen vereenigen; opdat hem ADAMS geboortesmet niet zoude bezoedelen; opdat Hij heilig, onnoozel, onbevlekt, afgescheiden van de zondaren en van alle zedelijke verkeerdheid rein en vrij zoude zijn; een hoogepriester, die voor de verlorene wereld de offerande eener volmaakte gehoorzaamheid kon opbrengen, zonder te boeten en te offeren voor zich zelven; een zigtbaar beeld des onzienlijken Gods, dat daar staan moest voor alle geslachten der aarde, opdat allen, met ongedekten aangezigte de heerlijkheid des Heeren als in eenen spiegel aanschouwende, naar dat beeld in gedaante zouden veranderd worden van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest!

Wij zijn genaderd tot onze derde bijzonderheid, die ons de goddelijke wijsheid doet opmerken in de *plaats* van JEZUS geboorte. — En als wij ons voorstellen, dat de bepaling dier plaats van het beleid en de berekeningen der menschen had afgehangen; men zou het beschaafde *Egypte*, of het wijsgeerige *Griekenland*, of het vermaarde *Rome*, den zetel van alle wetenschappen en kunsten, daarmede begunstigd, en daar, als op eene hoogte, de wieg en bakermat hebben geplaatst van den Hervormer en Behouder

des menschelijken geslachts! Maar in het minder uitgestrekte en onvermaarde *Palestina*, waar men niet zoo zeer zich inliet met wijsgeerige onderzoekingen; waar de kunst minder verfijnd, en de wetenschap, voor zoo verre die buiten de godsdienst omgaat, beneden de hoogte, die zij elders had bereikt, was gebleven; onder een volk, waardoor in de schaal der allesbedwingende magt der Romeinen weinig gewigt werd gelegd; waarin alle kracht verdoofd en alle geestdrift scheen uitgebluscht door eene onderwerping aan vreemde overheerschers, die van eeuwen dagteekende; — dáár had onze wijsheid het licht niet geplaatst, dat de gansche aarde moest bestralen! Maar juist onder dat volk, dat in duisternis zich bevond; en onder degenen, die zaten in schaduwen des doods, moest de zon der geregtigheid opgaan. Elders, in *Rome* of *Athene* of *Corinthe*, waar de achtbaarste wijzen in het godsdienstige nog onwetender zijn dan de timmerman van *Nazaret* en de visschers van *Bethsaïda;* waar geene kennis aan eene openbaring gedragen wordt, die alleen uit de slingeringen der onzekerheid het verduisterde menschelijke verstand vermag te redden, en waar deze onkunde de moeder is der onnatuurlijkste hardvochtigheid en van het schromelijkste zedenbederf; had men de grondslagen van het godsrijk niet zoo goed kunnen leggen, en zou mogelijk het Christendom als een luchtverschijnsel voorbijgegaan en in de geboorte zijn

gestikt. Daarheen kon de boom, die uit het mostaardzaad is opgegroeid, zijne takken wel uitstrekken, maar wortelen kon hij niet in dezen uitheemschen en barren grond. Of indien dit al mogelijk ware geweest; wie zal niet moeten toestemmen, dat *Palestina* boven iedere landstreek zeer verre de voorkeur verdiende? Of was dit land niet van ouds de eenige zetel van alle zuivere en ware godsdienstige kennis? Stonden hier niet de voetstappen dergenen, die, door den Geest van God geleid, de verschijning des Heilands te voren verkondigd hadden? En werden er hier niet gevonden, die bij de bevrijding van het Romeinsche juk nog eene andere en betere verlossing van Hem te gemoet zagen, opdat zij Gode mogten dienen zonder vreeze? Het is waar: Hij is gekomen tot het zijne, en de zijnen hebben Hem niet aangenomen. Hij heeft gewoond onder de kinderen der profeten en des verbonds, en zij hebben gezegd: *deze is de erfgenaam; komt, laat ons hem dooden, opdat de erfenis onze worde!* Maar die den Zaaijer hebben omgebragt, konden zij ook het door Hem uitgestrooide zaad uit de aarde rukken? En die den Herder versloegen, konden zij daardoor beletten, ja hebben zij niet veeleer daardoor bewerkt, dat omstreeks zeven weken daarna zich zijne kudde vermeerderde en tot duizenden aangroeide? En toen deze duizenden werden vermenigvuldigd, en de moedergemeente met geweld

werd uiteengejaagd, bleek het destijds niet klaar, welke diepe wortels in dezen grond het Christendom had geslagen? Moest het van daar worden voortgeplant naar andere hemelstreken, hoe kon die verspreiding beter geschieden, dan van uit den boezem des Heiligen Lands? Van waar was de overgang gereeder naar *Klein-Azië* en *Egypte*, en door de gemeenschap met de Middellandsche zee naar *Griekenland* en *Italië*? Van waar kon het zich spoediger uitbreiden, dan van de stad, waar de Joden bijeenkwamen van alle plaatsen, en de bewoners der afgelegenste landen op de hooge feesten vergaderden? En waar viel het meer in het oog, dat deze leer en dit werk niet uit de menschen was, maar uit God, dan in het vernederde *Palestina*, waar het wijze dezer wereld niet te huis behoorde? Ziet, mijne Hoorders! en bewondert in deze schikking de wijsheid van Hem, die niet alleen de tijden bescheiden heeft, te voren geordineerd, maar ook de bepaling van ieders woning; ziet, in dat land wordt de Verlosser der wereld geboren! En daar ziet hij het licht te *Jeruzalem*, of *Cesarea*, of in eene andere der aanzienlijkste Israëlitische steden? Neen! maar in het geringe *Bethlehem*, in DAVIDS stad ziet Hij er het licht; en de Schrift wordt vervuld: *Gij* Bethlehem Ephratha! *al zijt gij klein onder* Juda's *duizenden, uit u zal mij voortkomen, die* Israëls *Heerscher zal wezen, wiens uitgangen*

zijn van ouds, van de dagen der eeuwigheid[1]). Daar kunnen de hemellingen zijn geboortefeest vieren, zonder dat er *Jeruzalem* kennis van draagt en in opstand geraakt. En daar valt het zaad van alle ware wijsheid en deugd en alle vreugde en vrede in de aarde, opdat het ongemerkt opschiete, en een levensboom er uit worde, wiens bladeren zijn tot genezing der volken!

Zoo straalt dan de wijsheid des Allerhoogsten rondom de kribbe van *Bethlehem;* maar nog, Geliefden! hebt gij haren hoogsten glans niet gezien. Ik sprak ook van het *doel* van JEZUS geboorte, en wie kan er van zwijgen? Wie, die de hemelen over Ephratha ziet geopend, en de Engelen nederdalen op den Zoon des menschen; wie, die het weet, dat hier meer is dan een deelgenoot onzer menschelijke natuur, meer dan een zoon des Allerhoogsten naar het vleesch, meer dan de opperste Seraf, die voor God staat; wie vraagt niet: wat zal dit kindeke? Wie vermoedt niet iets groots en iets goddelijks en wonderbaars; een oogmerk, niet beneden de uitnemendheid van het middel? Maar welke uitkomst gij u hadt voorgesteld, en welke grootsche

1) MICHA V: 1.

verwachtingen gij hadt opgevat; zij worden eindeloos ver overtroffen, wanneer het Evangelie het godsgeheim voor ons ontsluijert, en ons de verborgenheid der godzaligheid openbaart: God geopenbaard in het vleesch om menschen, om zondaren zalig te maken! Wie heeft het ooit geweten, en wie slaagde ooit in de oplossing van het groote vraagstuk der menschheid, hoe de zondaar voor God kan bestaan en door zijnen Regter wordt geregtvaardigd? De wijsheid der wereld heeft het niet weten uit te vinden, en veertig eeuwen van duisternis hebben het middel niet kunnen aangeven om een beschuldigend geweten gerust te stellen, een bedorven hart te reinigen, en den ontzaggelijken geweldenaar, die van ADAM tot CHRISTUS heeft gewoed — ik spreek van den dood, mijne Geliefden! — te ontwapenen! Hier baat geen bloed van stieren en bokken; hier helpen geene zuchten en tranen; hier is alle zelfverbetering ongenoegzaam en onvoldoende; en de wanhoop zelfs kan de onsterfelijkheid niet ontvlugten! Hier zwijgen aller menschen tongen! Aller Engelen wijsheid laat ons verlegen! Hemel en aarde hebben hulp noch raad! Maar de kribbe van *Bethlehem;* o diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennisse Gods! o aanbiddelijk, hoog en ondoorgrondelijk godsbestuur! de kribbe van *Bethlehem* lost alles op! Hemel en aarde kunnen ons niet redden, maar dat kind zal ons redden!

Dat Woord wordt vleesch! Die in de gestaltenisse Gods was, komt in menschengestalte; komt om te leven, te leeren, te lijden, te sterven, en in den hemel te zaligen, die Hij kocht met zijn bloed! Vraagt niet, of er geen andere weg tot onze verlossing kon worden uitgedacht; vraagt niet, of deze aarde met haar gewormte tegen dien prijs van eindelooze waarde heeft kunnen opwegen; vraagt niet, maar valt neder op uwe aangezigten, vouwt uwe handen, geeft eer aan den onbegrijpelijken God, en stamelt tot Hem: Gij alleen zijt wijs! Zoo als het geschiedde in de dagen van den keizer AUGUSTUS, zoo betaamde het Hem, uit wien alle dingen zijn en door wien alle dingen zijn! Hem, die magtig is, en heilig is zijn naam; Hem, die regtvaardig is, en de liefde is zijn wezen; Hem, die geen man is, dat Hij liegen zou, en geen menschenkind, dat Hem iets zoude berouwen; Hem, den onbevattelijken, den onmetelijken in wijsheid en goedheid; Hem, zeg ik, zij de prijs en de heerlijkheid, in alle geslachten en in alle eeuwigheid!

En och, Geliefden! dat ik met deze lofzegging kon eindigen! Dat die ondoorgrondelijke raad Gods goed ware in ieders oogen! Dat onze hoogmoed, onze eigenwijsheid, en onze zondige lusten er niet

tegen opkwamen, en er zich niet tegen aankantten Dat wij allen wilden zalig worden, zoo als God het ons maken wil; en dus alleen in den weg des geloofs en eener ware en nimmer afgebrokene vernieuwing van hart en leven! Maar waar zijn ze niet, die het eenige geneesmiddel koud van zich afstooten, en bij zich zelven zeggen: wij varen wel? Waar zijn ze niet, die aan den geborene te *Bethlehem* het minst van alles zich laten gelegen zijn; die niet in Hem, maar in zich zelven en in de voorbijgaande wereld hunne zaligheid zoeken; en die den raad Gods ter hunner behoudenis onzinnig verwerpen? Onbeschrijfelijke ondankbaarheid! Onbedenkelijke ongevoeligheid! Onbegrijpelijke vertreding van het eigen waar en eeuwig geluk! Ach, onnadenkenden! die daarin volhardt, te vergeefs voor u is dus dat heilige kind geboren! Ach, ongelukkigen! die er u niet van bekeert, te vergeefs voor u viel dan dat zaad in de aarde! Ach, onverschilligen! die daarover u niet bedroeft, over u dacht dan het Eeuwig Verstand te vergeefs die gedachten des vredes! — Ik vrees, mijne Geliefden! dat ik, daarvan gewagende, den feesttoon ontstem. Maar de bekeering der zulken geeft een feest in den hemel! En zult gij dan daartoe, medezondaar! u niet laten vinden? Zult gij dezen feesttijd niet daartoe te baat nemen, en zult gij daarin aan de hemelsche en aan de aardsche gemeente, en

vooral aan u zelven geene stoffe van blijdschap willen verschaffen? O, laat u daartoe bewegen! Laat de blijmare van dezen dag: alzoo lief heeft God de wereld gehad; laat het getrouwe en aller aanneming waardige woord, dat JEZUS CHRISTUS is in de wereld gekomen om zondaren zalig te maken, u verteederen, u vernederen, en uit uwe vernedering u doen opstaan en tot uwen Vader gaan; tot Hem, die het zoo waardig is, en het zoo hartelijk wil, dat zijn kind tot Hem komt; en die u, als gij Hem bidt, met zijnen Zoon zijnen Heiligen Geest, en door zijnen Geest de vreugde en het voorregt zal schenken, dat gij het gerust en geloovig en met een hart, overvloeijende van dankbaarheid, de duizenden der geredden door zijne genade moogt nazeggen: *mij is barmhartigheid geschied!* — Prijst Hem daarvoor heden en morgen, en zoo lang stem en adem u niet begeeft, o gij allen, die deze vreugde reeds hebt, en in dit voorregt reeds deelt, en aan de komst van JEZUS het u verschuldigd weet, dat gij zijt afgewasschen, en geheiligd, en geregtvaardigd; dat u het verstand is gegeven, dat gij den Waarachtige kent; en dat gij in alles zijt rijk geworden, en het u aan geene gave ontbreekt om wel en getroost en gelukkig te leven, en eens in de zaligste hope te sterven! Prijst Hem, en looft zijnen Eeniggeborene met uw spreken, uw bidden en zingen, en met een leven ter hunner eer, en met de

navolging hunner aan u betoonde liefde bovenal! Doet het ook onder uwe bitterste ondervindingen; als gij arm zijt naar de wereld, daar de Zone Gods is arm geweest, en voor u het is geworden; en op de graven, die hen bedekken, wier ontbondene reine en zalige ziel reeds tot CHRISTUS is opgenomen, en meer dan de aarde er van te zien geeft, van de zegeningen zijner verschijning aanschouwt en geniet! En verheugt er u in, dat er ook eens aan u, meer dan hier, van te zien gegeven zal worden; dat onze kinderlijk gebrekkige, aardsche kennis dan te niete gedaan, en door betere inzigten zal worden vervangen; en dat wij, die hebbende, niet zullen ophouden met al het schepsel te zeggen: *den alleen wijzen God, onzen Zaligmaker, zij heerlijkheid en majesteit, kracht en magt, in alle eeuwigheid!* Amen.

DE LIEFDE VAN GOD

IN DE GEBOORTE VAN JEZUS CHRISTUS,

DE STOFFE ZIJNER VERHEERLIJKING

VOOR HEMEL EN AARDE.

LEERREDE

OVER

LUCAS II: 13, 14.

EN VAN STONDEN AAN WAS DAAR MET DEN ENGEL EENE MENIGTE DES HEMELSCHEN HEIRLEGERS, PRIJZENDE GOD EN ZEGGENDE:

EERE (ZIJ) GOD IN DE HOOGSTE (HEMELEN); EN VREDE OP AARDE; IN DE MENSCHEN EEN WELBEHAGEN!

U looft onze ziel, o God! en al wat in ons is uwen heiligen naam! U, dien al de hemelen prijzen, en al uwe Engelen en al uwe zaligen in de hoogste plaatsen aanbidden; U, den alleen wijzen, den alleen magtigen, den alleen goeden en aanbiddenswaardigen; U, die trouwe houdt in der eeuwigheid, die gedachtig waart uws heiligen verbonds en des eeds, aan de vaderen door U gezworen; die bezocht hebt en verlossing te weeg gebragt voor uw volk; U, den

God der liefde, die onze ellende hebt aangezien, wien niet wij het eerst hebben lief gehad, maar die ons met uwe genade zijt voorgekomen, en uwen Zoon ons gezonden hebt, dat afschijnsel uwer heerlijkheid en het uitgedrukte beeld uwer zelfstandigheid, uwen Zoon om ons zalig te maken!

Ja, alzoo lief hebt Gij de wereld gehad! zoo hebt Gij ook over ons U ontfermd! Zoo hebt Gij voor ons heil, reeds eer wij er waren, gezorgd; en den Heiland verwekt, door wien eerst het aanzijn ons een zegen en eene weldaad kan zijn, en wij eerst vrij en blij, en in deugd en in vreugde, en in vrede met U en met elkander kunnen leven, en eens in de hope eener eeuwige heerlijkheid het hoofd tot sterven op onze slaapsteden nederleggen!

Ja, dies looft U de hemel, waar nu reeds duizend, duizend zielen de vruchten uwer zondaarsliefde en van de liefde van CHRISTUS *in zijne zelfvernedering smaken! En zouden wij in dit stof U dan niet danken; en op deze aarde, waar de Oneindige in het vleesch verscheen, uwen roem niet vermelden? Och, vergeef het ons, dat wij het niet meer, dat wij het niet beter, dat wij het nog zoo gebrekkig en flaauw, en met zulke zwakke en koude en kleingeloovige harten; vergeef het ons, dat wij het met woorden wel eens meer dan met daden, meer met onze lippen dan met een*

overvloeijend gemoed en een U verheerlijkend leven doen! Dat wij U niet meer beminnen, en onzen Heer met een waarachtig geloof, eene vaste hoop en eene vurige liefde niet meer aanhangen; en dat wij zulke onreine feestgangers zijn! Vergeef het ons, en trek onze harten tot U naar boven! Wil ze voor eeuwig aan U en aan CHRISTUS *verbinden! Wil er uwe liefde in uitstorten door uwen Heiligen Geest; en bij ons hooren en spreken, bij ons bidden en danken, en bij onze lofgezangen ze doen branden in ons binnenste van blijdschap in U, en van dankgevoel voor uwe genade! Geef uwen dienaar met opgewektheid ons voor te gaan, en tot eenen zegen ook voor zich zelven te spreken! Wees allen nabij, die elders ter uwer eer zijn vergaderd! Neem hunne en onze lofoffers aan, en dat ook daaronder onze aalmoezen U welbehagelijk zijn, en bij U in gedachtenis komen!* Amen.

Eene menigte des hemelschen heirlegers op deze aarde, prijzende God en met gezangen Hem verheerlijkende; dit was, Geliefden! iets nieuws, en is nog iets eenigs onder de zon. Wel waren er te voren uit hoogere kringen onder de aardbewoners nedergedaald; en hadden aan JACOB, MICHAJU,

JESAIA en DANIëL, in droomen en gezigten, geheele scharen en legers van heerlijke hemelsche wezens zich vertoond. Maar eene wezenlijke verschijning van zulk eene menigte, Gods lof verheffende en bezingende, was destijds iets nieuws, en is nog iets onvergelijkbaars onder de zon. Dat had geen oor gehoord, geen oog gezien; daar kent men geene wedergade van in de jaarboeken van alle verledene tijden. Maar de daadzaak, die hierdoor werd opgeluisterd: *God geopenbaard in het vleesch;* die was ook iets eenigs in de geheele schepping, en iets gadeloos heerlijks en wonderbaar groots in de oogen der hemellingen. Bepalen bij ons bij de vreugde, die zij daarover hadden en openbaarden; en zien wij *eerst*, wat de voorgelezen tekst dienaangaande behelst; om *daarna* den rijken inhoud van het gezang der Engelen in nadere overweging te nemen, en met een woord van opwekking te *sluiten.* En Gij, o God en Vader! die deze dingen verborgen hieldt voor geheele geslachten, en ze ons en onzen kinderen kennen en vieren doet; verhef onze harten nu boven het stof, en doe ze tot uwen lof gestemd zijn!

Er is dan, nadat MARIA in de nederigste omstandigheden haren eerstgeborene heeft ter wereld

gebragt, een Engel Gods van den hemel gedaald, en aan de geringe veehoeders verschenen, die in de stilte en duisternis van den nacht, op het open veld van *Bethlehem*, de wacht houden bij hunne kudde. Omstraald van de *heerlijkheid des Heeren*, staat hij den herders op eenmaal ter zijde, en schrik en ontroering is bij deze mannen het niet onnatuurlijke gevolg dezer zoo onverwachte en majestueuze verschijning. Maar de goede Engel beneemt hun de vrees. Hij verkondigt hun *groote blijdschap*. Hij maakt de geboorte van het lang verwachte kind hun bekend. Hij geeft hun te kennen, waar en hoe zij het vinden zullen; en terwijl, op het hooren dezer heugelijke tijding, hun angstig gelaat zich ontplooit, worden zij gestemd en bereid tot het aanschouwen van een grootscher tooneel, en het vernemen van hemelsche lofgezangen. Verbeeldt u, Geliefden! des avonds laat of in den nog lateren nacht, daar ontsluit zich op eens het prachtige stargewelf, en *eene menigte des hemelschen heirlegers* daalt zacht en statig van omhoog, om de geboorte van MARIA'S heilig kroost met godgewijden zang te begroeten. Gij weet, wie zij zijn, die in de Heilige Schrift als een *hemelsch heir* worden voorgesteld, den God der legerscharen dienende, staande met gedoken aangezigt voor zijnen troon, lof en grootheid Hem gevende, op zijne wenken passende, en immer vreugdevol en vaardiglijk gehoorzamende

aan de stemme zijns woords. Gij leest van *duizenden en tien duizend maal tien duizenden*, en van *legioenen* dier heilige Engelen; en hoe weinig van hunne waardigheden en werkzaamheden ons is medegedeeld; zij zijn, dit wordt ons verzekerd, gedienstige geesten, die uitgezonden worden om dergenen wil, die de zaligheid beërven zullen; en die voor dit maal eene dienst aan de herders en eene eer aan JEZUS bewezen, waarin wij de wijsheid van God bij de uiterlijke nederigheid, waarin de Heiland ter wereld kwam, en diens geheel eenige heerlijkheid, niet genoeg kunnen opmerken en eerbiedigen. Het is een aangenaam denkbeeld, dat er ook van de reeks godgevallige menschen, die den beloofden Redder en zijnen blijden dag met verheuging verlangd hadden te zien; een ABRAHAM, DAVID, JESAIA en anderen onder deze Engelenschaar zich zouden bevonden hebben; maar in de benaming van *hemelsch heirleger* is hiervoor geen grond, en ook in het 15e vers wordt niet dan van *Engelen* gesproken. En van deze hemellingen vertoont zich eene menigte, wie weet welk een drom, aan de veehoeders van *Bethlehem*. Zij verschijnen hun niet uit de verte, en op eenen afstand, die de herders in het onzekere liet, wat zij zagen, en waarbij hun gezang als een onbestemd geluid hun in de ooren moest klinken; maar laten op de velden van *Ephratha* zoo laag zich neder, dat zij door LUCAS konden gezegd worden *met den En-*

gel geweest te zijn, die nevens de herders stond, en *van* deze laatsten weder te zijn *weggevaren*. Heerlijk, plegtig, hartverheffend tooneel, mijne Geliefden! boven de stoutste verbeelding en de levendigste voorstelling verre verheven! Het is, of de hemel op de aarde is nedergedaald; of zich de hemellichten terugtrekken, en het gesternte bloost voor het ongeschapen licht des Heeren! Daar staan de herders, van hunne eerste ontroering bekomen, maar enkel eerbied, verrukking, vervoering, aanbidding; sprakeloos, en staroogende in de heerlijkheid, die hun tegenstraalt en hen omschijnt; en geene ooren hebbende, dan voor hetgeen deze menigte des hemelschen heirlegers van zich laat hooren! Het is toch geene stille en stemmelooze vertooning, die zij aanschouwen; maar de Engelen juichen, en zingen, en *prijzen God en zeggen: Eere zij God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde! In de menschen,* of, zoo als er, zonder het bepalend lidwoord, eigenlijk staat: *in menschen een welbehagen!* Overigens hebben ook hier onze overzetters door het teeken van eigene inlassching aangeduid, welke woorden in hunne vertaling van hen zelven afkomstig zijn, en wat er dus in den oorspronkelijken tekst wordt gevonden. Maar gij zult u herinneren, dat anderen in hun gevoelen zich niet kunnen vinden; en hoe verschillend het lied wordt *gelezen*, en *verdeeld*, en *woordelijk verklaard*,

en *beschouwd.* In de *lezing* meen ik, dat geene verandering moet worden gemaakt. In de *verdeeling* volg ik liefst hen, die de woorden: *in menschen een welbehagen!* voor het tweede voorname deel van het lofgezang houden, en eene redengeving er in begrepen achten van het voorgaande, dat met elkander door het voegwoord verbonden is, en dus blijkbaar bij een behoort; want die dit voegwoord anders vertalen, nemen hierbij de regelen eener goede en getrouwe uitlegging niet in acht. Wat de *woordverklaring* betreft, ik meen dat er hier, naar de doorgaande wijze van lofzegging in onze Heilige Schriften, Gode eer wordt *toegewenscht;* en dat het woord *vrede* is te nemen voor *roem en eer.* Het komt mij toch voor, dat de bekende uitroep der schare bij des Heilands intogt in *Jeruzalem: vrede in den hemel, en heerlijkheid in de hoogste plaatsen* [1]), tot deze opvatting leidt; en dat naar den aard der Hebreeuwsche dichtkunde, zoo wel hier als dáár, het eene lid van het vers uit het andere toegelicht, en als daarmede gelijkluidend moet worden aangemerkt. Wordt er doorgaans in onze gewijde boeken in eenen anderen zin van *vrede* gesproken, welligt moet de afwijking van de gewone en oorspronkelijke beteekenis van het woord, die in hooggestemde gevoelstaal niet zonder voorbeeld

1) LUC. XIX: 38.

is [1]), uit de eerbewijzingen worden verklaard, waarmede in het Oosten de daar gebruikelijke en bekende vredegroeten gepaard gingen. En deze afwijking hier ondersteld zijnde, wordt het geheele lied, hetgeen ons LUCAS gevoelen doet, dat het moet zijn geweest, namelijk *lofzegging aan God;* want het komt dan met andere woorden hier op neder: *Eere geve men aan God in de hoogste hemelen; en eere op de aarde, want in menschen is zijn welbehagen!* Menschen deelen in zijne rijke en volle gunst! Aan menschen wordt nu zijne grootste liefde verheerlijkt! Immers om het verband, waarin het woord *welbehagen* hier wordt gelezen, en om het gebruik, daarvan aan andere plaatsen gemaakt, mag er geen andere en minder beduidende zin aan worden gegeven. En het behoort tot den verhevenen stijl van het lofgezang, dat daarin het hier bedoelde blijk van het goddelijke welgevallen, te groot en te kennelijk om opzettelijke aanwijzing noodig te hebben, niet genoemd, maar verzwegen wordt. Eindelijk heeft men gevraagd, *waarvoor men dit geheele* 14e *vers heeft te houden;* of voor een gezang, waarmede het gansche engelenkoor, na de bij beurten elkander vervangende reijen, telkens is ingevallen; of voor den door LUCAS ingekorten, maar toch hoofdzakelijken; of voor den geheelen inhoud van

1) Openb. VII: 10.

hetgeen te dezer gelegenheid door de vreugdevolle hemellingen aan de aarde werd toegejuicht. Doch dienaangaande laat zich niets met zekerheid zeggen; hoewel de opmerkelijke uitvoerigheid, waarmede in dit evangelieboek de geboortegeschiedenis van JOANNES den Dooper en die van JEZUS, met de daarbij behoorende lofzangen, zijn medegedeeld; en de verhevenheid van de hier voorkomende wezens, waarmede het korte, maar zin- en zaakrijke in hunne uitlatingen wel het meest overeenkomstig is; aan eene volledige en woordelijke opgave van hun gezang mag doen denken.

Zoo zongen dan bij JEZUS geboorte de Engelen Gods; en in wat wereld zullen de herders hebben gemeend, dat zij waren! Zoo zongen de Engelen, niet bij de verheffing, maar bij de vernedering van aller Engelen Heer; niet nu Hem de hemel ontvangt, maar nu Hij op de aarde uit den hemel is nedergedaald; en nu Hij komt en gezonden wordt, niet om de Engelen aan te nemen, maar om ADAM's gevallen nageslacht en ABRAHAM's zaad te verlossen! Maar in die verlossing aanbaden en verheerlijkten zij de genade en liefde van God. Zij zagen daarin den weg tot de luistervolle aanstaande bekrooning van onzen en hunnen geborenen koning. En de menschen en hunne zielen hebben zij lief; en over hunne behoudenis en bekeering, ja ook over die

van éénen eenigen zondaar, hebben zij groote vreugde! Edelmoedige hemellingen! Onze harten beminnen u; uwe gemeenschap wordt ons begeerlijk; en het vooruitzigt van eens met u om te gaan, en Gode en den Lamme onze eer en dank met u toe te brengen, geeft nieuwe vleugelen aan ons verlangen! Reeds hier op aarde mengelen wij in uwe liederen onzen lof! *Eere*, zeggen onze harten u na, *eere aan God in de hoogste hemelen! Eere op aarde! In de menschen een welbehagen!*

Wij komen, Geliefden! tot het tweede deel onzer rede, waarin wij bij den *rijken inhoud* van het gezang der Engelen ons nader bepalen zouden. Naar onze opvatting komt die geheele inhoud op twee stellingen neder; namelijk: *dat God een welbehagen in menschen heeft*, en *dat Hij daarvoor moet worden verheerlijkt in hemel en op aarde.* En hoewel niemand onder deze feestvierende schaar een streng betoog dezer beide bijzonderheden van ons verlangen of behoeven zal; wie echter zou in de overdenking derzelve zich niet van harte gaarne verlustigen; en wie weet iets, waar het geloof, vooral in deze dagen, zich liever mede bezig houdt?

Ja, *Gods welbehagen is in menschen.* Hij heeft de

menschen lief! Zijne schepping boven ons en hier beneden; het vrolijke daglicht en de duistere nacht; de liefelijke zomerregen en zonneschijn, en de nevelen, de sneeuw en de koude des winters; de zee, de lucht en het land; de levende, en de onbezielde en onbewerktuigde natuur; de bronnen van vreugde en genoegen, die de zienlijke dingen uit duizend aders voor ons doen ontspringen; onze vermogens en vatbaarheden; onze werkkring en onze betrekkingen; onze genietingen, en de beproevingen en verdrietelijkheden, die ons overkomen; onze voeding, onze kleeding, onze dekking en onze dagelijksche verzorging, onderhouding en bewaring; onze eigene geschiedenis en die van de onzen; de geschiedenis van ieder' mensch en ieder volk en elke eeuw, die van ADAM tot op AUGUSTUS, en van AUGUSTUS tot op dezen dag is voorbij gesneld; de paradijsdreven, die het eerste menschenpaar bewoont, en de wildernis, waarin HAGAR's eerstgeborene versmacht van dorst; de schrikgestalten met vlammende zwaarden om te bewaren den weg van den boom des levens, en de vriendelijke Engelen, die ABRAHAM herbergt; de strafbedreiging, aan het eerste menschdom volvoerd, en de boog in de wolken, die het nieuwe menschdom begroet; de schrik van *Horeb*, en de ontferming, waarmede JEHOVA voor het aangezigt van MOZES al zijne goedigheid laat voorbijgaan; de doodende letter, en het Evangelie, aan ABRAHAM en

zijn zaad te voren verkondigd; *Egypte* met zijne tigchelovens, en *Kanaän* met zijnen wijnstok en vijgeboom; koningen van zijn volk, die de Heer verwerpt, en de mannen, die Hij zich verkiest naar zijn hart; zijne profeten, als zij den dag der zaligheid te voren verkondigen, en als zij den grooten en vreeselijken dag des Heeren voorspellen; de SALMANEZERS en de CYRUSSEN; de MATTATHIASSEN en de EPIPHANESSEN; het gansche Juda en Israël; en alle geslachten, en tongen, en volken, en hemel en aarde roepen om strijd: *God heeft menschen lief!* Maar wat gaan wij te rade met de natuur, de geschiedenis en de ervaring? Wat dolen wij om langs een veld, waar de menigte der verschijnselen in onze beschouwing ons moet verwarren? Naar *Bethlehems* kribbe, Geliefden! naar het kind, door de schamele MARIA ter wereld gebragt, eerbiedig en met bewondering de oogen geslagen! Daar zien wij van de goddelijke liefde het treffendste blijk. Daar het wonder van goddelijke menschenmin; en al riepen de Engelen van den hemel het ons niet toe, ieders getroffen hart zou het uitroepen: *God vindt welbehagen in menschen!*

GOD! Welk een naam! Wie is Hij, aan wien wij hem geven? Ach, hoe langer wij er op denken, hoe meer wij ons zelven verliezen; en de slotsom van onze gepeinzen komt hierop neder: *Hij is*

groot, en wij begrijpen Hem niet! De hemel is, zegt de Bijbel, *zijn troon;* maar wat is de hemel? Zeker zien wij er duizenden, en bij tien duizenden doen er zich op voor het versterkt en gewapend gezigt, van die zonnen en zonnestelsels, die in het mateloos ruim zijner schepping zich wentelen; maar bij deze zienlijke de voor ons nog onzigtbare op te trekken, en bij getale ze allen te noemen, het gaat de rekenkunde eens Engels misschien te boven! Grenzeloos gebied van den Hemelmonarch! En wie zal ons zeggen, met wat al schepselen het werd bevolkt, en hoe vele kniën in hetzelve Gode gebogen worden? En dat rijk overziet Hij, gelijk een vorst der aarde den kleinen omtrek van zijnen troon; en geen muschje valt hier op de aarde zonder zijn weten en willen. Hij bedekt zich met het licht als met een kleed. Hij spant den hemel uit als een tapijt. Hij werpt de eilanden daarheen als dun stof. Hij zoldert zijne opperzalen in de wateren. Hij maakt de wolken tot zijnen wagen. Hij wandelt op de vleugelen van den storm. *Heilig;* juichen zijne Seraphs hem toe, terwijl zij met hunne vleugelen hunne aangezigten en voeten bedekken; *heilig, heilig, heilig is de Heer der heerscharen!* Broeders en Zusters! als dan een gunstbewijs als van te meer waarde door ons wordt aangemerkt, naarmate de afstand tusschen ons en den weldoener grooter is; waar is de maatstaf voor eene liefde, die door den

Eeuwige en Oneindige, en door den aanbiddelijken Formeerder van hemel en aarde, aan beperkte wezens en eindige schepselen bewezen wordt?

Wie zijn hier die schepselen en beweldadigden? Engelen of Aartsengelen, of welke verhevener wezens er in zijne schepping verder bestaan? Neen, God heeft welbehagen *in menschen!* En wat is de mensch, van eene vrouw geboren? Gaat, en ziet in *Bethlehems* kribbe zijn klein begin, en de zwakheid, de hulpbehoevendheid, die zijn jeugdig aanwezen kenmerkt! Gaat naar de graven, waarin al zijne aardsche heerlijkheid ondergaat, en zoekt er in het doodsstof de onderscheidingen, die tusschen de armen van *Nazaret* en een' koning HERODES en een' keizer AUGUSTUS hier hebben gegolden! Ja, ziet op u zelven en in uw eigen binnenste, die het weten wilt, wie de mensch is! Hoort er u door uw geweten beschuldigen! Hoort God in zijn eigen Woord zich verklaren: *het gedichtsel van des menschen hart is te allen dage alleenlijk boos. Zij hebben allen gezondigd, en derven de heerlijkheid Gods. Daar is niemand regtvaardig, ook niet één!* En ziet deze verklaring door de geschiedenis van alle eeuwen en alle volken bevestigd! O schande der menschheid! O diepe verbastering van ons geslacht! O verfoeijelijke ondank, en voorbeeldelooze wederspannigheid! De worm op dit benedenrond heft het hoofd uit zijne

nietigheid opwaarts, en steekt zijnen Formeerder naar de kroon! De zoon van het stof waagt eenen opstand tegen den Heer des heelals, ontrukt zich aan zijn bewind, scheurt den band der gehoorzaamheid los, en leeft, alsof er geen God in den hemel ware! En de hemel, die dit menschdom kan verdoen en tot het oordeel des grooten dags aan eeuwige banden der duisternis overgeven; de heilige hemel opent zich over de aarde, en de Engelen dalen neder om aan kinderen des doods en der ongeregtigheid toe te roepen: *God heeft welbehagen in menschen!*

Zeg het ons, nederige kribbe van *Bethlehem!* Zegt het ons, Engelen des Vaders! wat de Eeuwige deed om menschen te redden. Is het een kind als alle anderen, dat MARIA ter wereld brengt? Is het een mensch als alle menschen, die de wereld behouden zal? Neen, onbegrijpelijke God! uw Zoon, uw Eeniggeborene, de deelgenoot uwer majesteit, door wien Gij menschen en Engelen en zonnen en wereldstelsels in het aanzijn geroepen hebt; die goddelijk groote, de kroon en de wellust van uwen hemel, de Heer en de Heirvorst der Engelen, de appel uwer oogen; die verlaat den troon zijner opperheerschappij; die daalt, door de zonnenzee heen, op dit stip uwer grenzelooze schepping neder; die wordt mensch, zoo als wij; en de kribbe is de wieg, en de stal de woning van Hem, door wien de ko-

ningen heerschen! Maar waar zijn wij, Geliefden! en welk eene diepte, en lengte, en hoogte, en breedte van genade en liefde bedwelmt en verwart ons! En toch is het slechts een stukske der zaak, dat door ons werd aangeroerd! Die goddelijke, ons in alles gelijk geworden, uitgenomen de zonde, moet hier beneden door menschen verguisd, door menschentongen gelasterd, door menschenhanden worden genageld aan het kruis! Gebeden en zuchten, en bloed en tranen moet Hij hier offeren; en dan eerst, wanneer Hij het hoofd tot sterven gebogen heeft, zal er gezegd kunnen worden: *het is volbragt!* O mijne Geliefden! roept hier voor uwen geest weder terug, wat wij van de grootheid Gods en van onze nietigheid hebben gezegd; en denkt dan aan dat woord: *de Zoon des menschen heeft niets, waarop Hij het hoofd kan nederleggen;* aan dat gebed: *Vader! indien het mogelijk is, laat dezen drinkbeker van mij voorbijgaan;* aan die klagt en uitroep: *mijn God, mijn God! waarom hebt Gij mij verlaten!* En doorgrondt dan, zoò gij kunt, wat er in deze woorden begrepen is: *God heeft menschen lief!*

Ja, God heeft menschen lief! Waartoe toch dat alles? Waartoe die beweging van hemel en aarde; dat wonder, vol geheimenis, en deze voor mensch en Engel onuitsprekelijke gave? Hooger klimt onze bewondering, warmer wordt onze verrukking; het

is om menschen te redden, het is om zondaren zalig te maken, het is om het loon van engelendeugd aan afvalligen te verleenen en aan ondankbaren te schenken! Het is om het licht der heerlijkste kennis voor blinden en dwalenden te ontsteken; om schuldige harten, die om hunne zonden rusteloos slaan, met den alle verstand verre overtreffenden vrede Gods te vervullen; om vuige slaven hunner lusten en driften aan de vrijheid terug te geven, en in liefhebbende kinderen van God en in navolgers der heilige Engelen te doen veranderen; om diep gebogene hoofden van bekommerden en bedroefden hemelwaarts op te rigten, en uitgeweende oogen van hemelsche vreugde te doen glinsteren; om stervelingen met hun anders geducht en ijselijk sterflot te bevredigen, en voor den schrik voor dood en graf eene goede en zalige hoop hun in te geven! Het is om burgers en vreemdelingen tot éénen nieuwen mensch te scheppen; en een heilig volk hier op aarde te reinigen, dat ijverig is in goede werken, en van deze aarde wordt overgevoerd naar die gewesten, waar de verloste menschheid in volle vrijheid en heerlijkheid leeft, en Engelen en gezaligden zamen juichen: *de kracht, en rijkdom, en wijsheid, en sterkte, en eer, en heerlijkheid, en dankzegging zij Hem, die op den troon zit, en den Lamme in alle eeuwigheid!*

God heeft welbehagen in menschen; en daarvoor willen de Engelen, dat Hij *verheerlijkt worde in den hemel en op de aarde!* Ja, zoo behoort het; wie uwer gevoelt het niet? daar Hij de betrekking van vriendschap tusschen hemel en aarde door zijne liefde in CHRISTUS weder herstelt!

Er was vijandschap tusschen die beide. Het menschdom lag in schuld en vloek voor God verloren. Kon dan de reine hemel er met welgevallen op nederzien? Konden de Engelen zulk een menschdom beminnen? Kon er gemeenschap zijn tusschen de duisternis en het licht? Maar de Vredevorst komt, en het is des Vaders welbehagen, door Hem en door zijn kruis alle dingen te verzoenen tot Hem zelven; hetzij de dingen, die op de aarde, hetzij de dingen, die in de hemelen zijn. Menschen worden eensgezind met de Engelen. Engelen worden bevriend met de menschen. En hemel en aarde worden één huis Gods, waarin de Engelen nederdalen en opvaren, en de geloovige en godvreezende menschen met hen hunne kniën buigen voor de heerlijkheid des Ongezienen!

Ja, eere zij God in de hoogste hemelen en op de aarde; want door zijn welbehagen in menschen, zoo als het zich in de komst zijns Zoons openbaart,

wordt daarenboven voor de oogen van hemellingen en aardbewoners zijne eer weder opgeluisterd, die door de zonde verdonkerd was. Hier is eene diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennisse Gods; hier eene werking van de sterkte zijner magt; hier eene betooning zijner heiligheid en regtvaardigheid; hier eene waarheid en eene trouw, en eene volheid en heerlijkheid van genade, die al zijne dienaars in aanbidding houdt opgetogen! Hier komt Hij, die den Vader door zijne gehoorzamheid volmaakt zal verheerlijken; de bouwheer des huizes, waarin de offerande des lofs Gode eeuwiglijk zal worden geofferd; de grondlegger van de gemeente, die ook aan de overheden en magten in den hemel zal bekend maken de veelvuldige wijsheid Gods; de redder, die van de God onteerende zonde zijn volk zal zalig maken; en die daarvoor eenen naam, die boven allen naam is, ontvangt, opdat in dien naam zich buigen alle kniën dergenen, die in den hemel, en die op de aarde, en die onder de aarde zijn; en alle tong Hem als Heer belijde, tot heerlijkheid van God den Vader!

En als wij ons eindelijk voorstellen de heerlijke vruchten, die hemel en aarde, ieder voor zich, van de liefde Gods in CHRISTUS plukken; wie weet dan eene schooner en waardiger stoffe van blijde dankzegging en God verheerlijkende aanbidding voor

beide? Met alle geestelijke en hemelsche zegeningen in CHRISTUS ziet, en zag zich reeds eeuwen lang, deze zondige aarde van God gezegend. De vloek der zonde werd er van weggedragen; de Geest van wijsheid, van reinheid en van vertroosting, gelijk stroomen op het drooge, er over uitgestort; en de wildernis in eenen hof herschapen, waarin de Heer voor alle volken geregtigheid en lof doet ontspruiten! En is deze herschepping nog niet algemeen en volkomen; door het kind van *Bethlehem* zal zij dit worden, wanneer de kennisse Gods dit gansche benedenrond zal vervullen, gelijk de wateren zich uitstrekken over den bodem der zee! En in de hoogste plaatsen en aan heerlijker oorden, daar viert nu de hemelsche Gemeente met ons, aardbewoners; daar vieren, Geliefden! onze zalige overledenen met de Engelen feest! Daar gaat alles heen, wat hier in den IMMANUEL zijn heil heeft gezocht en gevonden! Daar is de schuur, waarin eens de gansche oogst door de Engelen zal zijn ingezameld. En als dáár en hier beneden het goddelijke welbehagen in menschen zoo veel zegen en vreugde geeft, moet dan om hetzelve uit deze hemelzalen en uit dat stof de lofzang niet klimmen?

En als hem de Engelen aanheffen, Geliefden!

hoe moeten wij en alle menschen God dan loven, die niet voor de Engelen, maar voor ons, voor u en mij, zijnen eigenen Zoon niet heeft gespaard! Als Gods welbehagen in ons door den hemel wordt uitgeroepen en verheerlijkt, hoe moet Hij er dan voor geprezen worden hier op aarde, waar de Oneindige in het vleesch verscheen! Hoe moest hier die God des vredes er voor gedankt, hoe hier zijne genade geloovig bekend en geprezen, hoe hier zijn wil, gelijk die geschiedt in den hemel, volvoerd en gehoorzaamd worden; en ieders leven Hem een lofzang, ieders huis Hem een heiligdom, en ieders hart Hem een tempel zijn! Maar ach, mijne Waardsten! wat is en wordt er bij velen van de verheerlijking Gods hier op aarde? Wat is feesthouden, als het niet plaats heeft in het waarachtig geloof? Wat beteekenen liederen en lofspraken, die niets dan geluiden zijn? Wat aandoeningen en verbeeldingen, die niets wezenlijks achterlaten? Wat volle kerken, als zij niet vol van ware aanbidders zijn? En wat zal ik tot ulieden zeggen, die op verschillende wijzen u zelven nog leeft; en dien grooten God, in wiens hand onze adem is, en bij wien alle onze paden zijn, den God en Vader van onzen Heer JEZUS CHRISTUS, nog niet dient, en niet dankt en verheerlijkt? O schouwspel voor de Engelen, dat er menschen van dien zin hier op aarde en in de gemeente zijn! O steenen harten,

die door zulk eene liefde Gods niet gebroken worden! En evenwel mag en moet ik tot de zoodanigen zeggen, dat deze liefde en genade ook over hen nog geen einde heeft. Ja, nog heeft God in uw verderf geen lust; maar welbehagen — o menschen, hoort het met zielsverrukking! — welbehagen in uwe behoudenis en uwe bekeering! Maar deze tijd des welbehagens kort op. Die dag der zaligheid vliegt voorbij. Misschien nog een jaar, of eene maand, of eene week; en de dood is daar, en de deur wordt gesloten! Daarom, als medearbeidende bidden wij u, dat gij op zoo groote zaligheid acht geeft; prediken u en roepen u toe: *de tijd is vervuld, het koningrijk Gods is gekomen; bekeert u, en gelooft het Evangelie!* bidden u van CHRISTUS wege, alsof God door ons bade: *laat u met God verzoenen!*

En u, Geliefden! die een hart hebt voor deze matelooze liefde Gods, en die lust hebt om er Hem voor te loven en te verheerlijken! O, wat dank betaamt u, bij al de stoffe tot schaamte en verootmoediging, die gij in u zelven zult vinden, dat Hij u dit hart en dezen lust heeft gegeven; en wie zou de eer der genade hier op aarde vermelden, zoo gij er van zwijgen kondet? Als gij zwijgt, de steenen zouden spreken! O, prijst dan den Heer in uw leven! Psalmzingt uwen God, terwijl gij nog zijt! Looft en verheerlijkt Hem, door zijne liefde en ge-

nade voor u zelven met alle vrijmoedigheid aan te nemen! Looft Hem met uwe werken; en laat uw licht schijnen voor de menschen, opdat zijn naam er door geheiligd worde, en zij er voor den hemel door worden gewonnen! Looft Hem, door zijne menschenliefde na te volgen; en verzoent u, gij die iets hebben mogt tegen elkander, verzoent u, Christenen! op dit groote verzoeningsfeest! Voorspoedigen onder mijne Hoorders! looft Hem, die door het kind van *Bethlehem* u zoo veel te genieten geeft! Bedroefden en lijdenden, armen en verlatenen, weduwen en weezen! looft Hem, en dankt Hem, en juicht, te midden van alle verliezen en droefenissen: *de beker van mijn lijden komt van een Vaderhand!* Jongelingen en jonge dochters! looft Hem en dient Hem met blijdschap, en weest de beelddragers zijner vrolijke en heilige Engelen en van zijnen Zoon hier op aarde! Looft Hem, ouden van dagen! want de zaligheid is u nu zoo veel nader dan toen gij eerst geloofdet! Looft Hem, ouders met uwe door Hem in CHRISTUS gezegende kinderen; mannen met uwe in JEZUS aan u verbondene en bevoorregte vrouwen; dienstknechten en dienstmaagden, die aan zijn welbehagen uwe vrijheid voor ligchaam en geest; vrienden, die er het zoetste in uwe meer dan aardsche vriendschap aan zijt verschuldigd! Al wat adem heeft love den Heer! En is en blijft dit, ook bij den meest getrouwen toe-

leg, steeds gebrekkig hier beneden; sluiten wij slechts 't vleeschelijk oog, 't ware leven is omhoog; waar God volmaakt wordt gediend en geprezen, en zijne heiligen voor zijnen troon dag en nacht Hem verheerlijken, zeggende: *Halleluja!* Amen.

DE DIERBAARHEID VAN CHRISTUS

VOOR ZIJNE GELOOVIGEN.

LEERREDE

OVER

1 PETRI II: 7a.

U DAN, DIE GIJ GELOOFT, IS HIJ DIERBAAR.

Tot U verheffen zich onze harten, o God! die naar uwe groote barmhartigheid ons gezegend hebt met menigerlei ligchamelijke en geestelijke zegeningen. Onder die zegeningen verdient onze hoogste ingenomenheid, dat wij kennis verkregen hebben aan den Zoon uwer liefde; en dat ons het Evangelie in Hem te zien geeft eene grootheid en goedheid, die alle oogen aantrekken en alle harten treffen, en die al zijnen belijders den diepsten eerbied voor Hem moest inboezemen, en met de hartelijkste liefde voor Hem hen moest vervullen.

Wij danken er U voor, dat wij tot de kennis van dien Zaligmaker door U gebragt, en in zijnen naam

gedoopt, en tot zijne gemeente vergaderd zijn. En onze dankzegging zou overvloediger, en geduriger, en hartelijker zijn, als wij meer met Hem waren ingenomen, en Hij meer in ons, en wij meer in Hem leefden. Want als wij ons hart stellen op onze wegen; en op ons denken en spreken, op ons doen en laten, en op de beginselen en bedoelingen van onze beste verrigtingen acht geven; dan kunnen wij ons niet weêrhouden van de bekentenis, dat, wat ook onze liefde schijne, wij veel te flaauw zijn in liefde!

En die belijdenis weten wij, wanneer zij in ootmoed des harten en in het geloof aan uwe genade door ons wordt afgelegd, dat door U in ontferming wordt aangenomen. Waarom wij vrijmoedigheid vinden om U te bidden, dat Gij ons gebrek aan geloof en aan liefde vergeven, en ons door uwe genade wilt doen opwassen in beide! En als er zich in ons midden bevinden, die wel naar JEZUS CHRISTUS *genoemd, maar nog niet in liefde aan Hem verbonden zijn; en die wel belijdenis deden van de onuitsprekelijke barmhartigheid, die Gij in Hem ons bewezen hebt, en die Hij ons, inzonderheid door zijne zelfsofferande, bewees, maar die koud, en onverschillig, en ongevoelig gebleven zijn omtrent U en omtrent Hem; och, zegen dan voor de zoodanigen, en zegen voor een iegelijk onzer de prediking des Woords, die in ons midden geschiedt; en die het middel is in uwe hand tot verwekking van een*

geloof, waardoor men dien Zaligmaker wordt ingeplant, en tot vermeerdering van de liefde, die de zijnen Hem toedragen.

Dat die prediking onzen voorganger, en allen, die er te dezer ure toe geroepen worden, door uwen beloofden bijstand, wel gelukke! En dat het ons, en allen, die elders te zamen zijn, aan geen geopend oor en hart ontbreke, om op uwe waarheid acht te geven, en uwe waarheid wel te verstaan, haar te gelooven, te bewaren en te beoefenen! Dat Hij, door wien deze waarheid werd aan het licht gebragt; Hij, die ons van U geworden is tot wijsheid, regtvaardigheid, heiligmaking en verlossing, ons niet te vergeefs in zijne heerlijkheid en genade worde voorgesteld! Dat wij Hem meer in zijne grootheid, en dierbaarheid, en algenoegzaamheid leeren kennen; en meer Hem leeren aanhangen met een opregt geloof, met eene vaste hoop en eene vurige liefde! Daartoe helpe ons de Geest der wijsheid en der openbaring in uwe kennis! Daardoor worde uw naam geheiligd, en de komst van uw koningrijk bevorderd, en de gehoorzaamheid aan uwen wil, die U de menschen bewijzen, meer gelijkvormig aan die der heilige Engelen! En daarvoor geworde U in den hemel en op de aarde de dankzegging van allen, die uwe eer liefhebben, en de eer van JEZUS CHRISTUS, *dien Gij gezonden hebt!* Amen.

Gij hoort, mijne Geliefden! in de voorgelezene woorden den Apostel der Besnijdenis, sprekende tot de Christenen uit de Joden, die verstrooid waren in de onderscheidene landschappen van *Klein-Azië*, door hem genoemd aan het hoofd van dezen brief. Hij had in de voorgaande verzen tot eenen wandel in bedachtzaamheid en liefde hen vermaand; en deze opwekking aangedrongen ook met de herinnering van de betrekking, waarin deze wedergeborenen tot eene levende hope tot den levenden CHRISTUS, en door Hem tot elkander stonden. Van die betrekking gewagende, vergelijkt hij de gemeente Gods bij een godsgebouw, op welks hoeksteen JEZUS CHRISTUS, den uit de dooden verrezenen, als op eenen levenden steen, alle andere steenen rusten. En het 6e en 7e vers doen ons zien, dat de aanleiding tot deze beeldspraak wordt ontleend uit JESAIA XXVIII: 16 en Psalm CXVIII: 22. De aanhaling der eerstgenoemde plaats geschiedt, bij verkorting, aldus: *daarom is ook vervat in de Schrift: ziet, ik leg in* Sion *eenen uitersten hoeksteen, die uitverkoren en dierbaar is; en die in Hem gelooft, zal niet beschaamd worden*. Waarop de Apostel in onzen tekst vervolgt: *u dan, die gelooft, is Hij dierbaar*. Hij, CHRISTUS, die uiterste hoeksteen, heeft in uwe schatting eene hooge en onberekenbare waarde; daar gij niet zijt van degenen, die zich aan Hem ergeren

en Hem verwerpen, maar van ganscher harte en met uw geheele verstand als uwen Heer en Zaligmaker Hem erkent. — Ik ga, mijne Geliefden! naar den inhoud dezer woorden, thans tot u spreken over *de dierbaarheid van* CHRISTUS *voor zijne geloovigen;* en neem mij voor in de *eerste* plaats deze dierbaarheid met u te bespreken, en *ten andere* het besprokene uwer behartiging aan te bevelen. Vergezel ons daarbij met uwen zegen, onvolprezene Zaligmaker! En mogt het uwen dienaar worden gegeven U dierbaar te maken, of nog dierbaarder, dan Gij het reeds zijt, aan de harten van hen, die hem hooren!

CHRISTUS is zijnen geloovigen *dierbaar;* Hij is hun *met reden* dierbaar; Hij is *hun alleen* dierbaar. Ziedaar de drie hoofdzaken, die ik meen dat hier ter sprake te brengen zijn, en die ons ernstig nadenken verdienen bezig te houden.

CHRISTUS, zeide ik, is zijnen geloovigen *dierbaar.* Daarin zijn zij het eens, hoezeer zij overigens in beschouwingswijze, in karakter en in de mate hunner vorderingen in het Christendom van elkander verschillen. Hem achten zij hoog; Hem hebben zij lief; en in Hem verblijden zij zich, hoezeer Hem

niet ziende, met eene heerlijke, onuitsprekelijke vreugde. Zij zijn daarom wel niet onverschillig omtrent de dingen dezes levens, en zij miskennen de betrekkelijke waardij der aardsche goederen niet; zoo min als zij ophouden prijs te stellen op de betrekkingen des bloeds en der vriendschap, waarin zij staan, of op het goede gevoelen van edeldenkende menschen. Maar boven goud en zilver en alle edelgesteenten schatten zij CHRISTUS, dien levenden steen, hunnen onnaspeurlijken rijkdom, eindeloos verre. Boven vader en moeder, en boven gade en kroost, en boven hunne braafste en beste vrienden, beminnen zij dezen hunnen hemelschen Vriend. Zijne goedkeuring gaat hun boven alles. Om den lof uit Hem willen zij de wereldsche schande verdragen. Om Hem te gewinnen, achten zij alle aardsche voordeelen schade. Om Hem te genieten, verloochenen zij alle hiermede strijdig en onbestaanbaar genoegen. Zij denken niet liever dan aan Hem. Zij gevoelen voor geen schepsel meer dan voor Hem. Zij begeeren niets meer, dan Hem welbehagelijk te zijn. Als Hij tot hen spreekt in zijn Woord, of zij tot Hem en over Hem spreken, zijn hunne harten het meest in hen brandende. Zij leven den Heer, en de Heer leeft in hen. En hoe verlangen zij bij Hem in te wonen! Hoe hebben zij zijne verschijning bij zijne toekomst lief! En hoe hijgen hunne harten haar tegen, wanneer zij zeggen: *bij* CHRISTUS *te we-*

zen, is verre het beste; kom, Heere JEZUS! Meent niet, mijne Geliefden! dat ik u rondvoer in eene denkbeeldige wereld; en dat ik van Christenen spreek, zoo als zij hier niet bestaan! Want hetgeen ik daar zeide, geeft de geschiedenis u te zien; niet in hen, die den Heer om den broode zijn gevolgd; niet in hen, die met hunne *Hosanna's* Hem tegen gingen en het daarbij lieten; niet in die rijken, die bedroefd van JEZUS terug gingen, als het aankwam op den afstand van hunne goederen; maar in hen, die alles verlieten om dezen armen man van God te behooren; die tot Hem zeiden: *tot wien zullen wij henengeen, o Heer! Gij hebt de woorden des eeuwigen levens!* en die met Hem, toen Hij gestorven was, alles meenden verloren, en met den levenden Meester alles te hebben gewonnen; en voor Hem, na zijne verhooging, hebben geleefd en geleden, en zelfs den verschrikkelijksten dood niet ontzien. En wie kent ze niet, de MARIA's, die niet liever dan aan zijne voeten waren gezeten, en den allerkostbaarsten balsem er over uitgoten, en ze weder afdroogden met hare haren; de MAGDALENA's, die niet waren te bedaren eer zij den onvergetelijken Redder, na zijn verscheiden, levend of dood hadden wedergevonden; en al die vrome en teeder liefhebbende discipelinnen, die Hem dienden van hare goederen, en op zijne wegen Hem nagingen, en Hem bijbleven nog in zijn sterven, en ook nog

aan zijn zielloos overschot hare gehechtheid aan Hem wilden doen blijken? Wie slaat hen niet met welgevallen gade, hier zijnen PETRUS, bereid om in de gevangenis met Hem te gaan en in den dood; daar zijnen JOANNES, die in het aanliggen aan zijnen boezem zijnen hemel vindt; ginds de discipelen, die zijn lijk hebben afgenomen en ter aarde besteld; elders de jongeren, die niet zijn uitgesproken van den onvergetelijke, waar Hij nog als een onbekende, na zijne opstanding uit de dooden, onder weg hun verschijnt; en dan den Apostel, die geschreven heeft: *het leven is mij* CHRISTUS; den man, die sprak: *ik ben bereid niet alleen gebonden te worden, maar ook te sterven voor zijnen naam;* den vriend van JEZUS, *verlangen hebbende om ontbonden te worden, en bij Hem te zijn*, naardien hij dit beschouwde als *zeer verre het beste;* en dan die reeks van getrouwe getuigen, die den haat dezer wereld en de bitterste uitbarstingen van hare woede en vijandschap zich om zijnentwil hebben getroost; en dan die evangelieboden, die onder de Heidenen zijn uitgegaan en nog uitgaan voor zijnen naam, zonder door de hun dreigende doodsgevaren te worden afgeschrikt; en dan onder ons?... Geliefden! de Heer weet, wie de zijnen zijn; maar ik mag toch vertrouwen, dat zij ook in ons midden niet ontbreken, die bij ervaring weten en met hunnen wandel betoonen, dat Hij hun lief en waard en on-

uitsprekelijk dierbaar, en dat Hij dit is in eene mate, waarin zij aan goed en bloed, noch aan eer en aanzien, noch aan gemak en lust en leven zich gehecht gevoelen. Ja, zoo dierbaar als Hij is zijnen geloovigen, was het nooit eenig mensch zijnen broeder; was het geen der oude wijsgeeren aan zijne school; was het aan Israël geen der mannen Gods, die onder hen hebben geleefd; en geen Engel in den hemel was het aan hen, tot wier dienst hij werd uitgezonden. En toch is die dierbare nog aan geen' zijner vrienden dierbaar genoeg; want wij kunnen Hem niet naar al zijne waarde op prijs stellen. En hoe verkoelt, en hoe miskent Hem de liefde, wanneer het vleesch voor de verrassing der verzoeking bezwijkt, en de waakzaamheid niet verhoedt, dat het ijvervuur verdoove en de gloed van het hart in laauwheid verandere! Maar als dan het oog des Heeren tot in het binnenste zijner discipelen straalt, en hunne ontrouw bestraft wordt door zijne liefde, en zij die ooren hebben hooren, wat de Geest tot de gemeente zegt; ja, dan bezegelen hunne tranen, dat Hij hun nog dierbaar is; dan wordt Hij hun, wien veel vergeven is, uit dien hoofde nog dierbaarder; en dan hervatten zij de vrijmoedigheid om te betuigen: *Gij weet, Heere* JEZUS! *dat ik U lief heb!*

Hun derhalve, die gelooven, is Hij dierbaar. En dat is Hij *met reden*, ja met *alle* reden, mijne Geliefden! zoo als wij, ten andere, willen opmerken.

Hun, die gelooven, is Hij dierbaar; en dat *voor-eerst*, omdat Hij het ook is bij God. De Vader heeft den Zoon lief, eeuwig lief, lief als zijnen eeniggeborene, als het afschijnsel zijner heerlijkheid en het uitgedrukte beeld van zijn wezen. *Deze is mijn geliefde Zoon, in wien ik al mijn welbehagen heb;* zoo sprak van den hemel van Hem, zoo getuigde van Hem bij zijnen doop, en bij zijne verheerlijking op den heiligen berg, en door de Engelen, die om zijnentwil werden uitgezonden, en door de wonderen rondom zijn kruis, en door zijne opwekking uit de dooden, de Vader zelf! Door de bouwlieden verworpen, en voor dertig zilveren sikkelen verkocht, de waarde des gewaardeerden van de kinderen Israëls! is Hij door Hem, die de geesten weegt; door Hem, die de harten en nieren beproeft; door Hem, die een licht en in wien geene duisternis is, uitermate verhoogd, met eer en heerlijkheid bekleed, en geplaatst ter zijner regterhand op zijnen troon. Zoo werd Hij de hoeksteen van het tempelhuis zijner gemeente, uitverkoren en hoog vereerd en overkostelijk bij God; die nu niet smadelijker dan in Hem kan gehoond, en niet beter dan in Hem kan gediend en verheerlijkt worden.

En zou Hij hun dan niet dierbaar zijn, die het oordeel Gods als alleen onfeilbaar erkennen? En zouden zij iets boven Hem kunnen schatten, tot wien de Alregeerder heeft gezegd: wees de deelgenoot van mijn bewind?

Denkt *daarenboven*, Geliefden! aan de gadelooze voortreffelijkheid van den persoon des Verlossers, en ziet daarin eene andere goede reden voor deze hooge waardering en warme belangstelling zijner opregte discipelen. En wat zal men in weinige zinsneden van deze heerlijkheid zeggen? Het is eene heerlijkheid, als des eeniggeborenen van den Vader. Het is een deelgenootschap aan de goddelijke natuur; het is een weerglans van hare deugden en eigenheden; het is eene openbaring er van in het vleesch; het is een luister, eene zedelijke schoonheid en eene beminnelijkheid, waarvan nergens ter wereld een tweede voorbeeld bestaat. Welk eene wijsheid ademt ieder woord van Hem, die zich nooit iets onbedachts liet ontvallen; en alle werk, door Hem verrigt! Welk eene wetenschap, die de diepten Gods en ieder menschenhart peilt! Welk eene magt en majesteit, waaraan de zee en de winden gehoorzaam zijn, en de hel en de dood het gewonnen geven en zich onderwerpen! Welk eene reinheid, die geen gebrek; welk eene heiligheid, die geene smetten heeft! Welk eene vereeniging in

denzelfden hoogst eerbiedwaardigen persoon, van al wat waarachtig, eerlijk, regtvaardig, liefelijk, schoon en welluidend is! Welk een Gode leven des daags en des nachts, in het verborgen en het openbaar, aan een vrolijk gastmaal en in de uren der zwaarste beproeving! En welk eene liefde! Welk een teedergevoelig, mededoogend en minnend hart! Welk een weldoen, met woorden en daden! Welk eene goddelijke goedertierenheid, verdraagzaamheid, barmhartigheid, vergevensgezindheid en onbekrompenheid! O, mijne Geliefden! als eens voor dit alles het oog des geloofs zich ontsloten heeft; als met ongedekten aangezigte deze heerlijkheid van CHRISTUS, die het beeld Gods is, in den zuiveren Evangeliespiegel wordt gezien; waar blijft dan de heerlijkheid dezer aarde, en hoe onwederstaanbaar gevoelt men zich aangetrokken door dien hemelschen Vriend!

Vestigt uwe aandacht zich *voorts* op de betrekking, die Hij op de zijnen heeft aangenomen; gij beseft des te meer, hoe hoog in hunne schatting Hij staan, en hoe diep Hij moet begraven zijn in hunne harten. Hij is, hoe goddelijk en groot, hun waarachtige Broeder, die huns vleesches en bloeds deelachtig, en hun gelijk geworden is in alles, behalve de zonde. Hij is hun hoogste Profeet, door God met zijnen Geest zonder mate begaafd, en daarom

aller aanneming en onbepaald vertrouwen waardig. Hij, zelf de Voorganger op den weg, door Hem hun gewezen, die hun het navolgen mogelijk, begeerlijk en zalig maakt. Hij, de Middelaar tusschen hen en den hemel, die, o liefde die de kennis te boven gaat! in de gestaltenisse Gods zijnde, om hunnentwil zich vernederd en zich vernietigd heeft; die in deze rampwoestijn van boven is nedergedaald; die er hunne moeite en hunne lasten heeft op zich genomen, en die er het kruis heeft verdragen en de schande veracht. En als zij opmerken, dat Hij kwam om zijn leven voor hen te geven, en hoe bereidwillig Hij leed en stierf; als zij Hem volgen op zijnen weg van smart en smaad; als zij zich voorstellen, wat Hij in het bange *Gethsemane*, en in het moorddadige *Jeruzalem*, en op het akelige en donkere *Golgotha* heeft doorgestaan ten hunnen gevalle; als Hij hun voor oogen staat, met angstig doodzweet overdekt, bebloed en bespot, en aan den moordstaak hangende met doornagelde handen en voeten; — dan vooral zien zij in, dat hen geene vaders of moeders hebben liefgehad, zoo als Hij; en dat dit Lam Gods de dankzegging van al het schepsel verdient te ontvangen, en waardig is in de harten van al de zijnen te wonen! Nog meer, mijne Geliefden! Die voor hen stierf, heeft ook, hun tot heil, het afgelegde leven weder aangenomen, en is hun voorgegaan naar den hemel. Hij is ook de

Heer, wiens dienaars; de koning, wiens onderzaten; het hoofd des ligchaams, waarvan zij de leden zijn. Hij leeft voor hen. Hij bidt voor hen. Hij zorgt voor hen. En in Hem, hunnen Middelaar, hunnen Broeder en hunnen Vriend hebben zij hunnen Regter tevens, die daarom uit de hemelen met opgeregten hoofde door hen wordt verwacht! — O schoone, innige, teedere, eeuwig onverbrekelijke en zalige betrekking, waarin CHRISTUS staat tot hen, die gelooven! Wat moet Hij hun dierbaar zijn!

En nu moet ik nog spreken van de onberekenbare waarde, die deze betrekking voor hen heeft, en van de vervulling hunner behoeften tot alle de volheid Gods, die zij daardoor deelachtig worden! Heeft hen de zonde diep vernederd; Hij, de Zone Gods en des menschen, Hij, de kroon op hunne hoofden, maakt hen tot priesters en koningen Gode. Zijn zij verduisterd in het verstand door hunnen afval van God; Hij geeft hun licht, Hij maakt hen wijs, en de dingen, die des Geestes Gods zijn, leert Hij hun verstaan. Spreekt het geweten het doodvonnis over hen uit; door het geloof in den regtvaardige worden zij geregtvaardigd voor God, en weder met God verzoend, en aanvankelijk zalig door hunnen vrede bij God. Is er in hen geene kracht om de boeijen te breken, door de zonde hun aangelegd; Hij, de Zoon, maakt hen vrij; en zij

vermogen alles door Hem, die hun kracht geeft. Bewonen zij eene wereld van onvolmaaktheid en verdriet, en brengt God hen in wegen van beproeving en tegenspoed; in deze droefenissen is Hij hun troost, oefent Hij medelijden met hunne zwakheden, komt Hij van boven hun te hulp, roept Hij hun toe: *hebt goeden moed, ik heb de wereld overwonnen!* en leert Hij hen niet alleen de hun voorgestelde baan lijdzaam te loopen, maar zelfs psalmen te zingen in den nacht. In zijnen schoot storten zij uit, en op zijne schouderen wentelen zij alle bezwaren, die zij hebben, en alle bekommernissen, waaronder hunne zielen gebogen gaan. En in heeten strijd met de wereld en met hun eigen vleesch worden zij, ziende op Hem, niet vertsaagd, maar meer dan overwinnaars door Hem, die hen heeft liefgehad. Komt hun de dood nog verschrikkelijk voor, het ligt aan hen en hun geloofsgebrek alleen; maar niet aan Hem, die sprak: *zoo iemand mijn woord zal bewaard hebben, die zal den dood niet zien in der eeuwigheid!* Zij toch zijn als met CHRISTUS gestorven, en begraven, en weder opgewekt, en gezet in den hemel. Zoo vast staat hunne hoop door Hem! En als vleesch en hart bezwijkt, daar staat de hemelsche Vriend ter hunner verlossing gereed! Hij ontvangt de scheidende ziel. Hij houdt het oog op het stof, dat in hope rust. Hij wekt hen op ten uitersten dage. Hij bekleedt

hen, zoo als Hij zelf is bekleed. Hij is het licht, waardoor zij beschenen worden, en de leidsman, die hen hoedt, en het middelpunt hunner vereeniging en zamenleving met allen, die denzelfden hemel met hen bewonen. O diepte des rijkdoms, en onnaspeurlijke volheid van CHRISTUS, die alles in allen is, en alles in allen vervult, en alles voor allen blijft in der eeuwigheid! Wat heeft de wereld, dat men bij Hem zou mogen noemen? Wat heeft de hemel, dat tegen Hem te waarderen zou zijn, en met Hem gelijk te schatten? En wat zou zijnen geloovigen lusten nevens Hem, in den hemel en op de aarde?

Met reden, mijne Geliefden! met alle reden is Hij dus dierbaar hun, die gelooven; en die daardoor weten, dat Hij het ook is bij God; dat de voortreffelijkheid van zijnen persoon haars gelijke niet heeft; dat Hij met hen in de naauwste verbindtenis staat, en dat deze betrekking voor hen eene onberekenbare waarde heeft. — Maar zoo dierbaar is Hij ook, gelijk onze tekst ons laatstelijk leert, *aan zijne geloovigen alleen;* want den ongehoorzamen is Hij een steen des aanstoots, en eene rots der ergernis; hun namelijk, die zich aan het woord stooten, en zich zelven in ellende storten, naar de bepaling Gods, dat die den Zoon ongehoorzaam is, zal ver-

oordeeld worden. Door dezen wordt Hij veracht en verworpen, zoo als door degenen, die in de dagen zijns vleesches Hem lasterden en Hem lagen leiden, en in zijne vernedering en zijnen gewaanden ondergang juichten. Of als zij niet openlijk Hem versmaden, dan is Hij hun voor het minst onverschillig; en wordt door hen in de wereld, en hare wijsheid, en hare grootheid, en hare rijkdommen, en hare genoegens veel meer dierbaarheid gezien, dan in den heerlijken CHRISTUS. En dit kan niet anders, mijne Geliefden! want het ongeloof des verstands en dat des harten kent JEZUS niet, gelijk Hij is. Het ziet niet in, hoedanigen luister van den kostelijken hoeksteen afstraalt. Het heeft oog noch zin om de waarde er van te erkennen, en het laat hem voor hetgeen hij is. Dit kan, zeg ik, niet anders; want de ongeloovige en onverschillige is van eenen gansch anderen geest dan die in CHRISTUS is. Wat CHRISTUS leert, staat lijnregt over tegen de eischen zijner onreine natuur, en is hem daarom onaangenaam. Wat CHRISTUS belooft, is veel geringer in zijne schatting dan hetgeen hem de aarde werkelijk geeft; en eene zaligheid, die zonder heiligmaking niet beërfd en genoten kan worden, heeft voor hem geene zaligheid. Neen waarlijk, dat is niet anders mogelijk; want de onbekeerde en ongeloovige kent zich zelven in zijn bederf en zijne strafwaardigheid niet. Hij heeft geene droefheid over

de zonde; hoe zal hij zich dan in CHRISTUS verheugen? Hoe zich aan Hem als aan zijnen Redder verpligt, en meer dan aan iemand of iets ter wereld verbonden gevoelen; en hoe kan hij anders dan met een ijskoud gemoed, en met heimelijke ontroering en weerzin denken aan dien Heiligen en Regtvaardigen? Gij ziet, mijne Geliefden! dat het met CHRISTUS niet is, als met het goud en de edele gesteenten der aarde. Die zijn dierbaar aan allen; zelfs met insluiting van hen, die ze niet boven mate waarderen; maar Hij is het alleen aan een iegelijk, die gelooft. En ik herhaal het nog eens, dat dit niet anders wezen kan; want het geloof neemt Hem aan, zoo als Hij van God wordt gegeven. Het geloof alleen gevoelt de noodzakelijkheid van zijne tusschenkomst, en de behoefte, die wij hebben aan zijne vergevende en hartvernieuwende genade. Alleen door het geloof heeft men het genot van deze gunst; zoo als men alleen door het zintuig van ons gezigt genot heeft van het licht der zon, en van het brood, wanneer men er van neemt en eet. Daardoor weet men, en men kan het anders *zoo* niet weten, wie CHRISTUS is voor de zijnen, en wat zij aan Hem hebben, en hoe zalig Hij hen maakt en verder zal maken. En daardoor alleen leert men Hem kennen als den éénigen, en waarachtigen, en algenoegzamen, en getrouwen, en over-heerlijken en over-dierbaren Zaligmaker. En zoo komt het dan,

dat de een Hem schat boven alles, en de ander Hem varen laat voor het klatergoud en het kinderspel dezer aarde; en dat Hij den eenen wordt tot eenen val, en den anderen tot eene opstanding en eene oorzaak der zaligheid!

En wie is Hij nu, mijne Geliefden! in onze schatting? En wat zullen wij antwoorden op de vraag: of Hij ons dierbaar, in der waarheid dierbaar, boven alles dierbaar en waard is? Dit kan Hij ons zijn in weerwil van vele zwakheden, struikelingen en gebreken, die nog tegen onzen wil in ons zijn overgebleven, en die wij wenschen, en bidden, en ons beijveren door zijne genade te boven te komen. Maar als wij enkel tranen, en zuchten, en eenige uiterlijke eerbewijzen voor Hem over hebben, zonder meer; als wij weigeren onze liefste lusten te dooden ten zijnen gevalle, en Hem te dienen in zijne behoeftige leden, en ons opofferingen van eenig aanbelang voor zijne zaak te getroosten, en ons te spenen van genietingen die Hem onteeren, en alles te doen en te dragen, waartoe wij door Hem ons geroepen zien; en als wij ons zijns en zijner woorden voor de menschen schamen; — ziet, al vloeide dan onze mond van zijne genade en heerlijkheid over, dierbaar, in der waarheid dier-

baar, boven alles dierbaar is Hij ons niet! En als Hij dit nog niet is, Broeder of Zuster! en er menschen, of goederen, of aanzienlijke betrekkingen, of kunsten en wetenschappen, of verstrooijingen en vermakelijkheden zijn, waarmede gij meer ingenomen zijt, dan met Hem; als gij de menschelijke wijsheid boven zijn Woord, andere woningen boven de huizen zijner eer, andere gezelschappen boven de kringen zijner warme vrienden, andere maaltijden boven zijn avondmaal, en eenen anderen omgang boven den zijnen lief hebt; waar is dan uw geloof? en welk een deksel ligt er dan nog op de oogen, die in eene wereld, die voorbij vliegt en eenmaal vergaat, meer heerlijkheid vinden dan in den eindeloos heerlijken en eeuwiglevenden Zaligmaker! En als eerlang die wereld u begeeft, en CHRISTUS u niet dierbaar is; wat houdt gij dan over, en wie zal u helpen? Er staat geschreven: *die den Heere* JEZUS CHRISTUS *niet lief heeft, zij eene vervloeking!* Maakt gij u dan door het geloof zijne gemeenschap tot een' zegen! Bedenkt, wat het zij, waardoor dit geloof u ontbreekt! Als het is, wat het spreekwoord zegt: onbekend maakt onbemind; leert Hem dan kennen in al die menschelijke en bovenmenschelijke grootheid, en in al die genade, waarin Hij u voorgesteld en als voor oogen geteekend wordt in zijn Woord! Als er bedenkingen bij u huisvesten, die u verhinderen hoog en boven

alles te waarderen, wat voor als nog geene volkomene zekerheid voor u heeft; begeeft u dan met dien ernst, die het behoud uwer ziele zoo waardig is, en met die liefde tot de waarheid, die nog niet overal woont, waar zij wordt voorgewend en geprezen; begeeft u vooral met een oog op God en in uw eigen binnenste tot het onderzoek eener geschiedenis, die dat onderzoek verdragen kan, en hare eigene verdediging in zich bevat! Of als zinnelijkheid en hoogmoed, zoo als doorgaans, de blinddoeken zijn, waardoor het gezigt u benomen wordt om de dierbaarheid van den uitverkorene des Vaders en den schoonsten der menschenkinderen te beseffen; rukt dan in Gods kracht deze banden van uwe oogen! Valt uwen Verlosser te voet, en begeert het van Hem, dat Hij uwe harten onttrekke aan de dingen, die ze onwaardig zijn, en aan Hem en aan God u voor eeuwig verbinde! Zoo zal Hij, die de eerste is in de liefde des Allerhoogsten, het ook in uwe schatting en genegenheid worden. En uwe liefde voor uwe aardsche betrekkingen zal er wel door veredeld worden, maar er niet bij lijden. En als zij u ontvallen, en uwe beproevingen u overkomen, en uw sterfuur slaat; o Christenen! wat zult gij dan hebben in JEZUS CHRISTUS, uwen Vriend!

U dan, die gelooft, is Hij dierbaar! Ja, dierbaar, zegt gij; maar hoe oneindig minder, dan Hij

dit verdient, en het behoorde te wezen!.. Geliefden! klaagt Hem uw gebrek, hebt aan zijne genade genoeg, en laat u er door aansporen om overvloediger in den arbeid des geloofs en der liefde u te betoonen! — Of breekt u het hart, omdat uw geloof is verzwakt, en uwe eerste liefde er bij geleden heeft? O gedenkt, van waar gij zijt uitgevallen, en weest ijverig en bekeert u, en doet de eerste werken! — Staat allen, Broeders en Zusters! die den Heere JEZUS CHRISTUS liefhebt in onverderfelijkheid; staat allen naar vermeerdering van dat geloof, waardoor Hij in ons, en wij in Hem levén! Bewijst het, hoe zeer gij u aan Hem gehecht gevoelt, met uwe woorden, en inzonderheid met uwe goede werken; inzonderheid met de navolging van Hem, met wien gij één geest zijt geworden! Benaarstigt u, en bidt zonder ophouden, dat de u dierbare aan alle menschen, en bovenal aan degenen, die in uwen huize zijn, en u na aan het hart liggen, dierbaar worde! Dankt God den Vader, die aan zijnen Zoon u verbond, en die in onze liefde geene mindere plaats, dan Hij, mag bekleeden! En als gij behagen hebt om uit het ligchaam uit te wonen en bij den Heer in te wonen; verlangt nog meer, hetzij inwonende, hetzij uitwonende, Hem welbehagelijk te zijn! Eens, Broeders en Zusters! die op de verschijning van den verheerlijkte hoopt, en de vereeniging met den dierbare van zijne toekomst vro-

lijk verwacht; eens komt die zalige tijd! Eens zullen wij met JEZUS leven, en Hem zien gelijk Hij is! Hem zien, en onzen dank Hem betalen, en verzadiging der vreugde in zijn bijzijn genieten; en altijd, altijd — verheugt er u in, gij regtvaardigen! en juicht, gij opregten van hart! — zal dan de Heer met u, en zult gij met den Heer wezen! Amen.

HET GETUIGENIS VAN PETRUS
AANGAANDE DE WELDADIGHEID
VAN HET LEVEN DES HEEREN.

LEERREDE

OVER

HANDELINGEN X: 38^{b}.

WELKE (HET LAND) DOORGEGAAN IS, GOEDDOENDE.

Getrouw, en groot van goedertierenheid zijt Gij, o God! Goed zijt Gij en goeddoende, en uwe barmhartigheden zijn over alle uwe werken! Gij zijt de volzalige in U zelven, die niet wordt gediend van menschenhanden; en echter hebt Gij ons het aanzijn gegeven, en U aan ons medegedeeld, en ons aan elkander verbonden, opdat wij als kinderen van hetzelfde huis U boven al, en elkander zouden liefhebben als ons zelven; en ons gelukkig zouden gevoelen door U te erkennen in uwe liefde, en door U daarin te volgen!

En welk een hemel zou deze aarde zijn, als wij aan die bestemming hadden beantwoord, en er nooit

waren afgeweken! Maar wij zijn gevallen, Hemelsche Vader! wij zijn bedorven en diep gevallen! En ook in dezen onzen val hebt Gij ons niet vergeten, en niet verlaten. Neen! boven alles heeft uwe liefde zich verheerlijkt in onze onwaardigheid. Voor die gevallenen hebt Gij ook uwen eigen' Zoon niet gespaard, maar Hem ons gegeven tot eenen Redder en Zaligmaker, die het afschijnsel was uwer heerlijkheid en het uitgedrukte beeld uwer zelfstandigheid; die dit was ook in zijne rijke genade en zijne groote liefde; en die, door deze liefde er toe gedrongen, voor ons leefde en stierf, opdat wij zouden leven door en voor Hem en voor elkander, en het voetspoor drukken, waarop Hij ons is voorgegaan.

O, wat zullen wij er U voor vergelden, dat Gij die uitkomst en dien Redder ons hebt gegeven; en dat wij Hem mogen kennen, en in Hem gelooven en op Hem hopen; en dat wij, door uwe en zijne genade, aan Hem in onze mate gelijkvormig kunnen worden! Maar hoe ongelijkvormig zijn wij nu nog aan Hem; en hoe veel ontbreekt er aan het geloof en aan de gehoorzaamheid, die wij Hem zijn verschuldigd! Het is meer dan wij kunnen uitspreken; maar nogtans niet meer dan Gij ons vergeven wilt in zijn bloed, als wij het voor U in ootmoed belijden. Neem, Hemelsche Vader! onze belijdenis aan, en wees ons genadig in uwen Zoon! Verbind ons aan Hem door

een vaster geloof en door eene betere liefde! Geef het ons meer te gevoelen, wat wij aan Hem zijn verpligt, en aan uwe genade in Hem hebben dank te weten! Doe er ons beter aan beantwoorden! Doe ons meer in gemeenschap met U en met CHRISTUS *leven! Doe ons opwassen door zijne kennis en zijne genade; en doe er, door uwen Heiligen Geest, ons meer naar streven, dat wij rein worden, zoo als Hij, en elkander liefhebben, zoo als Hij ons heeft lief gehad!*

Doe er ook deze ure en dit ons bijeenzijn toe dienen! Maak uwen dienaar voorspoedig, en nuttig voor zich zelven en voor allen, die hem hooren! Heilig aan ons aller hart uw heilig Woord; en geef het ons zoo te ontvangen, te bewaren en te betrachten, dat wij eens in de toekomst van onzen Heere JEZUS CHRISTUS *niet ledig en onvruchtbaar worden bevonden!* Amen.

Het is met alle regt en reden, mijne Geliefden! dat er door alle ware belijders van onzen Heer, van de vroegste christelijke tijden af, de hoogste prijs werd gesteld, en ook door ons gesteld wordt, op zijnen zoo bitteren als in de gevolgen heilzamen

dood; die zijne grootheid tegenover de boosheid zijner verraders en moordenaars zoo zeer in het licht heeft gesteld; die zulke schoone vruchten voor geheel het menschdom en voor al zijne geloovigen, en ook voor Hem zelven, heeft gedragen; en die daarom zoo waardig is in de gemeente te worden verkondigd, tot dat Hij komt. Maar hoe opmerkelijk en gedenkwaardig is ook het *leven*, dat aan dezen dood is voorafgegaan; en zijn inzonderheid die jaren van hetzelve, waarvan de geschiedenis in eene menigte van bijzonderheden ons bekend is geworden! Hij immers, die als het voor ons geslachte Lam, als onze groote Eerstgeborene uit de dooden, en als onze Heer in den hemel door ons wordt aangebeden, is ook onze hoogste leeraar, onze voorganger op het pad der geregtigheid, en het zigtbare beeld des onzienlijken Gods. En zal men ook van die zijden Hem wél leeren kennen, dan moet men in den spiegel des Evangelies Hem hebben gezien, zoo als Hij omging onder zijn volk, en onder de menschen woonde. Om in zijn sterven Gode te kunnen behagen, moest met zijnen dood de kroon op het heerlijkste leven worden gezet, en al zijn strijd kunnen eindigen in den triomf: *het is volbragt!* Om het Godsrijk hier op aarde te vestigen, moest Hij er de stichting van voorbereiden, en moest Hij zaaijen, wat door anderen na Hem zou worden gemaaid. En wie ziet dan niet in, van hoeveel be-

lang uit dien hoofde wij ook het *leven* van JEZUS hebben te achten; en hoe vele verschillende oogpunten van beschouwing ons daarin worden aangeboden? Wij willen thans bij *de weldadigheid* van hetzelve uwe aandacht bepalen; en tot dat einde het getuigenis, in den tekst vervat, met u beschouwen, *vooreerst* als een waarachtig getuigenis van den Apostel; *vervolgens* als een vereerend getuigenis voor den Verlosser, en *eindelijk* als een belangrijk getuigenis voor ons.

Wat het eerste betreft, daaromtrent komen in aanmerking deze drie dingen: *welk een getuigenis door den Apostel gegeven wordt; hoe de Evangelische geschiedenis het verklaart*, en *welke gronden wij hebben om er in te berusten.*

De tekst verplaatst ons te *Cesarea*, aan het huis van den Romeinschen hoofdman CORNELIUS, die zich zijne godsvrucht en zijne liefdadigheid had zien vergelden met een hemelsch gezigt, waarin hem een Engel was voorgekomen, die hem in last had gegeven naar *Joppe* te zenden, en SIMON PETRUS bij zich te ontbieden. Eene bezending van drie mannen vond den Apostel ter aangewezener plaats, en ten gevolge van eene hiertoe leidende openbaring

ook bereid en gewillig om aan hun aanzoek gehoor te geven. Hij neemt de reis met hen aan, en wordt aan het huis van CORNELIUS met eerbied en liefde ontvangen; en door alles wat hij er hoort en ziet in zijne overtuiging versterkt, dat hier aan de eerst geroepenen onder de Heidenen het Evangeliewoord moet worden bekend gemaakt. Hij gaat er daarom aanstonds toe over om deze heugelijke tijding hun te doen hooren. Hij houdt er bij in het oog, dat zijne hoorders aan hetgeen er met JEZUS van *Nazaret* is voorgevallen, en aan de profeten, die van Hem getuigden, reeds eenige kennis hebben verkregen. Hij loopt dus zijne geschiedenis, beginnende na den doop, dien JOANNES gepredikt had, slechts kortelijk door; en acht het voldoende de hoofdzaken er van aan te roeren, en op de geloofwaardigheid derzelve, en het heil, er door te weeg gebragt, opmerkzaam te maken. En zoo vermeldt hij allereerst de plegtige inwijding en de bekwaammaking van den Verlosser tot het Hem opgedragene werk, door zijne zalving met den Heiligen Geest en met kracht; en daarop laat hij onmiddellijk volgen, hoe die Gezalfde *alom doortrok*, of *het land doorwandelde*, *goeddoende;* welke weldadigheid verder in eene der luisterrijkste proeven door den Apostel wordt aangewezen; de genezing namelijk van zoo vele ongelukkigen, als er te zijner tijd van den duivel bezeten waren. — Zóó was het getuigenis, mijne Geliefden!

dat door den Apostel aangaande JEZUS werd afgelegd. Hoe veel behagen zal er CORNELIUS in hebben gevonden, die zelf zoo goeddadig was, en zoo vele aalmoezen deed aan het Joodsche volk! En, al zijn wij, zoo als hij, met de dingen belangende JEZUS van *Nazaret* niet onbekend; wie echter zou niet gaarne en met telkens vernieuwd genoegen uit zijne geschiedenis zich herinneren, hetgeen zij ter verklaring en tot bevestiging van dit getuigenis in zich bevat? Beproeven wij het met elkander!

Zeker heeft niemand onzer de gedenkboeken van 's Heeren omwandeling hier beneden immer doorbladerd, zonder verbaasd te staan over den rijkdom van weldaden en zegeningen, die door dezen menschenvriend, als door eene zigtbare Godheid, in zulk een bekrompen tijdsbestek, aan zijne tijd- en landgenooten werden bewezen. En evenwel is het slechts een gedeelte van al het goede, door Hem verrigt en gesticht, dat door de zijnen te boek gesteld en aan de vergetelheid is onttrokken; zoodat eene zijner levensbeschrijvingen, hetzij dan door een' Apostel of door een' zijner tijdgenooten, wordt besloten met een gezegde, dat wel voor eene bij uitstek vergrootende spreekwijze te houden, maar toch te merkwaardig is om hier niet te worden bijgebragt. *En daar zijn nog*, zoo leest gij, *vele andere dingen, die* JEZUS *gedaan heeft, welke, zoo zij elk*

afzonderlijk werden beschreven, ik achte, dat ook de wereld zelve de geschrevene boeken niet zoude bevatten[1]. Eene vergrooting, die zoo zeker het gevolg is geweest van den rijkdom van zaken, waaronder het geheugen zwoegde, als het zeker is, dat er in de levensgeschiedenis van den Verlosser aanmerkelijke tijdvakken zijn open gelaten, en onnoemelijk vele zijner bewezene weldaden en luistervolle verrigtingen slechts met een woord, als in het voorbijgaan, zijn aangestipt. Wanneer men derhalve dat alles, wat ons van zijn openbaar leven, immers eenigermate gebijzonderd, is medegedeeld, en met elkander misschien slechts een aantal maanden zal uitmaken; wanneer men dit zamenvat, mijne Geliefden! en tot de geheele onwandeling van JEZUS het besluit er uit opmaakt; welk een verhevene weldoener, welk een eenige en gadelooze menschenvriend staat ons dan voor den geest! — Denkt eens, waar Hij al weldeed! Zijne vaderstad, waar Hij was opgevoed en van zijne vroege jeugd af had gewoond, zou een veel rijker genot van zijne liefde hebben gehad, als zij er niet zich zelve van had verstoken; en in geen geval had zijne goeddadigheid binnen haren omtrek zich kunnen beperken. Neen! zijn hart, zoowel als zijne roeping, omvatte veel meer. *Hij ging het land door, goeddoende.*

---

1) JO. XXI: 25.

Nu eens, en het meest van allen, is *Galilea* het schouwtooneel zijner menschenmin. Dan weder *Judea;* en op eenen anderen tijd, hoezeer hij zich derwaarts schaarscher begaf, *Samaria* en het *Over-Jordaansche.* Nu vindt gij Hem de werken zijns Vaders verrigtende te *Capernaüm* en te *Chorazin*, dan te *Naïn*, te *Cana* en te *Bethsaïda*, of op de grenzen van *Tyrus* en *Sidon*, of te *Sichar*, en te *Jeruzalem* en te *Bethanië*. Hier ontmoet Hij u in de vlekken, daar in de steden, en elders in woeste en weinig bezochte plaatsen. En als de scharen Hem willen bij zich houden, en er op aandringen, dat Hij ze niet verlate, dan is zijn antwoord: *ik moet ook elders het Evangelie des koningrijks prediken, want daartoe ben ik uitgezonden!* — En wie waren de *voorwerpen* zijner weldadigheid? Allen, Geliefden! allen, die Hem hoorden en zagen, en in hunne nooden zich tot Hem begaven. Honderden? neen! duizenden. De verlorene schapen van het huis Israëls? Ja! maar ook, die uit de Heidenen tot Hem kwamen, en de verketterde Samaritanen. De oversten zijns volks en de gegoeden onder hetzelve; doch daar benevens geringe visschers, tollenaren en zondaren, slaven en huisbedienden, schamele bedelaars aan den weg, en de geheele verachte en verwaarloosde volksmenigte in den lande. Zijne vrienden, maar ook zijne haters; ook die Hem tegen kwamen met zwaarden en stokken; ook die het

brood met Hem at, en de verzenen tegen Hem had opgeheven. Hoogbedaagden, en kleine kinderen; slagtoffers hunner eigene verkeerdheden, en ellendigen, die niet aan zich zelven hunne ongevallen hadden te wijten; ongelukkigen, die voor Hem neder vielen, en zulken, die er niet toe in staat en van hunnen Redder verre waren verwijderd; vaders, wier vaderhart door angst en zorg werd beklemd en benepen; moeders, wier moedervreugde scheen in rouw en tranen te zullen verkeeren; weduwen achter de lijkbaar; zusters bij het graf van hare dierbare dooden; ellendigen, van wat naam en wat soort, en met welke verouderde en anders ongeneselijke kwalen behebt; — allen, Geliefden! die met de regte bedoelingen en in het ootmoedig geloof hulp en raad, licht en kracht, troost en teregtwijzing van Hem verlangden, gedoogde Hij aan zijne voeten. Ja, die verlegenen en verlorenen zocht Hij op, en kwam Hij voor, en vervulde wel eens hunne wenschen en beden, eer zij de gelegenheid om ze te uiten hadden weten te vinden. — Wat Hij aan die allen bewees, was overeenkomstig hunne behoeften, en dikwijls meer, dan waarom zij Hem vroegen. Hier waren het hongerigen, die Hij spijzigde; daar dooven en stommen, blinden en kreupelen, melaatschen en geraakten, die Hij hielp en genas. Nu stelpte Hij den vloed der ouderlijke tranen; dan gaf Hij de dooden aan de levenden weder; dan

weder dreef Hij de duivelen uit, en maakte naar ziel en ligchaam gezond, die ketens en boeijen verbraken, en schreeuwden en schuimden van woede en razernij. — En wanneer wij dit veld zijner weldadigheid overzien, en Hem er ons op verbeelden, van arme lijders omgeven, die de een na den anderen hunne beddekens opnemen, en wier gejammer en geroep vervangen wordt door het gejuich: *Hij deed alles wel! Een groot profeet is onder ons opgestaan, en de Heer heeft zijn volk bezocht!* wij hebben dan nog maar eenen uiterst gebrekkigen omtrek voor onzen geest van hetgeen Hij voor anderen deed en was; want de grootste en menigvuldigste weldaden, die Hij bewezen heeft, behooren tot een beter en edeler deel van den mensch, dan 't welk aan ziekten en aan verminking is blootgesteld, en in het graf eens vergaat. Die de oogen der blinden opende, ontstak ook het licht der zuiverste en verhevenste kennis. Die de schare spijzigde, als zij niet meer te eten had, predikte zich zelven als het brood des levens. Die zeide: *sta op en wandel!* sprak ook: *zoon, dochter, wees welgemoed; vrees niet, geloof alleen; uwe zonden zijn u vergeven; ga henen, en zondig niet meer!* Die de melaatschen reinigde en de duivelen uitwierp, verloste ook van de onreinheid en van den duivel der zonde. En die de dooden uit de graven riep, door dezen werd ook in de levenden het beginsel gelegd der eeu-

wige vreugde, en de hope op eene zalige onsterfelijkheid hun ingeboezemd. Welk een rijkdom van zegeningen, en welk een vriend der arme menschen! Ziet Hem, zoo als Hij omwandelt onder zijn volk, zoekende en zaligmakende, wat verloren is; zondaars en zondaressen roepende tot bekeering; het gekrookte riet niet verbrekende, en het rookende lemmet niet uitdoovende; en niet willende, als het anderen wenschen, dat er vuur van den hemel op zijne versmaders zal nederdalen; maar weldoende en behoudende, maar genezende en zegenende, maar leerende en vertroostende, en op al zijne voetstappen vrede en vreugde doende ontluiken! Ziet Hem, dien goeden Herder, die toevlugt in alle ellende, den behouder van den ligchamelijken dood en ook van den geestelijken en onherstelbaar rampzaligen; het sieraad, den roem en den wellust van ons geslacht; en beseft dan, Geliefden! wat het getuigenis in zich heeft, dat Hij *het land doorging, goeddoende.*

Of ontbreekt het misschien aan genoegzame gronden om in dit getuigenis te kunnen berusten? Neen! zij, die het geven, waren *getuigen van al deze dingen* [1]); en PETRUS was een van de drie, die, ook als JEZUS de anderen achterliet, het voorregt hadden van bij Hem te blijven. En bevoegder

1) vs. 39.

getuigen en opregter van hart zijn er wel nimmer gehoord en ter sprake gekomen. De zaak, waarvoor zij opkwamen, was geene geheime, maar eene wereldkundige zaak; geschied en bekend door geheel *Judea*, beginnende van *Galilea*, in het geheele Joodsche land en in de hoofdstad *Jeruzalem*. Zij kon niet worden verdacht en verzonnen; want de persoon van JEZUS CHRISTUS, zijn karakter en zijne geschiedenis zijn zoo onuitdrukbaar verheven, dat de voorstelling er van in geen menschelijk brein, en althans in het hoofd van eenvoudige Galileërs, niet heeft kunnen opkomen, indien zij niet tot de verschijnselen der werkelijke wereld behoorden. Want hoeveel groots en goeds door de ongewijde oudheid werd geacht tot den waren en in alles volmaakten wijze te behooren; zij heeft er geene beeldtenis van kunnen ontwerpen, die door den besten der menschen niet eindeloos verre wordt overtroffen. En als zijne geschiedenis tot de kunstig verdichte fabelen behoorde, en als Hij het land niet is doorgegaan goeddoende, van waar dan al dat goede, dat zich begonnen is op de wereld na Hem te vertoonen, en waarin zijn geest en leven zich hebben afgedrukt? Vanwaar die eerste Christelijke broederschap, die TABITHA'S en BARNABASSEN, die PAULUSSEN en STEPHANUSSEN, die vrienden en weldoeners des menschdoms, die door eerzucht noch gouddorst gedreven, zonder ligtzinnigheid en roe-

keloosheid, en met bezonnenheid en met genoegen, voor anderen alles ten beste hadden? Van waar die instellingen van liefdadigheid, die aan het Christendom eigen zijn; en dat gebouw der gemeente, hebbende ten opschrift: *liefde uit een rein hart, en uit een goed geweten, en uit een ongeveinsd geloof;* wanneer het niet rust op den uitersten hoeksteen JEZUS CHRISTUS, *die het land doorging, goeddoende?*

Het getuigenis van den Apostel is dus een waarachtig getuigenis. En hoe *vereerend* is het voor JEZUS CHRISTUS! De weldoener der menschheid te zijn; wie weet hier beneden een' titel of rang, die daarbij kan halen? Maar hoeveel het in hebbe, als dit van JEZUS van *Nazaret* wordt gezegd, dit laat zich eerst eenigermate gevoelen, wanneer men bedenkt, *wie die weldoener was; hoe Hij weldeed; wat Hij daarbij verloochende, en wat men daarvoor Hem heeft vergolden.* Hoort, mijne Geliefden! in de uiteenzetting van deze bijzonderheden, hoe hoogelijk zijne weldadigheid, en het tekstgetuigenis des aangaande, den Verlosser vereert!

Een mensch met eene edele, vlekkeloos reine, en diep en teeder gevoelende ziel; een volmaakt regtvaardig mensch, die de zonde bij ervaring niet

kende, en die er eenen afkeer van had, zoo groot en zoo levendig, als waarmede er God afkeerig van is; een man, wien God had gezalfd met den Heiligen Geest en met kracht, en er mede bedeeld zonder mate; ja, de zoon des Allerhoogsten, die één met den Vader was, en met Goddelijke magt en wetenschap was toegerust; ziet, die werd de weldoener van zijn volk, de weldoener van zondaren, de weldoener van een land, en hiermede van eene wereld, die verzonken was in schuld en ongeregtigheid! Er was niemand, aan wien Hij gerekend kon worden het allerminste verschuldigd te zijn, en die alle aanspraak op zijne gunst niet duizendmaal had verbeurd en verloren; en Hij deed wel aan allen! Hij kende het menschelijke hart, wist wat er in omging, zag en doorgrondde al de overleggingen en booze begeerlijkheden, die er in opkwamen; en door deze menschenkennis werd Hij geen menschenhater, maar de ontfermende weldoener van dit verloren geslacht! Hij kende den tijd, die voor zijn werk Hem was gegeven; wist, hoevele uren er waren in zijnen dag, en hoe beperkt en kort deze levensdag wezen zou; en door deze wetenschap werd hij niet ontmoedigd, maar liet hij zich aansporen om in zegeningen te zaaijen, en in goeddoen rusteloos bezig te zijn! Hij kende zijnen uitgang, dien Hij volbrengen zou te *Jeruzalem*, en sprak reeds in den aanvang zijner bediening van

zijn kruis; Hij wist, wat Hem eens door dat volk, waaronder Hij omging, zou worden aangedaan; hoe dank en jubelkreeten in moordkreeten zouden veranderen, en diegenen, wier stad, en land, en tempel en synagogen de schouwtooneelen zijner weldadigheid waren, eens in zijn bloed hunne bitterste wraak zouden koelen, en in zijn sterven, zelfs in zijne liefde, en omdat Hij anderen had verlost, Hem bespotten en honen; en Hij, o onvergelijkelijke edelmoedigheid! o eenige, boven alles verhevene en nooit volprezene menschenmin! Hij ging voort, dat land, waar men zijn bloed zou vergieten, goeddoende door te gaan; dat volk, dat Hem de nagelen door handen en voeten zou drijven, te beweldadigen en te zegenen; dat *Jeruzalem*, dat Hem zou uitwerpen, en zijnen dood Hem aandoen, onder zijne vleugelen te vergaderen, gelijk eene klokhen hare kiekens!

En hoedanig was de bewijzing zijner liefdadigheid? Gemelijk en onvriendelijk, norsch en stuursch, luimig en afgebroken, luidruchtig en behaagziek, gevoelloos en vernederend, en menschendienst zonder godsdienst; of onverstandig, en onnoozel goedhartig? Zoo is menigwerf de weldadigheid van den gewonen mensch; maar in den mensch Gods bij uitnemendheid niets onreins en onedels, niets dan grootheid en goedheid; ware, onberispelijke, goddelijke

goeddadigheid! Hij doet wel uit liefde, en om aan de inspraak te voldoen van zijn gevoelig en zondaarslievend hart. Hij is innerlijk met ontferming bewogen, wanneer Hij de schare ziet hongeren en in gevaar van onderweg te bezwijken. Het hart breekt Hem, wanneer Hij de harten van anderen bloeden ziet; en Hij stort tranen van menschenmin en goddelijk mededoogen. — Hij doet wel met verstand. Geen wonderen voor den satan! Geen teekenen voor HERODES en voor de Hem verzoekende Farizeën! Geen brooden meer voor degenen, die om den broode Hem volgen! Geen paarlen voor de zwijnen; en voor nieuwsgierigen en ongeloovigen, die Hem verzoeken, geene hulp, en somtijds zelfs geen enkel woord! Te *Nazaret* doet Hij, om het daar heerschende ongeloof, niet vele krachten; en *Gadara*, waar men Hem bidt deze landstreken te verlaten, ziet Hem niet weder in zijne heerlijkheid. Of als zijne hulp wel geloovig wordt ingeroepen, maar het vertrouwen, waarmede dit geschiedt, moet worden geoefend of aan het licht gebragt; dan weet Hij zich zelven als geweld te doen, en eene schreijende moeder schijnbaar voor het hoofd te stooten, en de zusters van LAZARUS twee lange dagen te laten wachten. — Hij doet wel zonder zelfzucht of zelfverheffing, en ter heerlijkheid Gods. Hij roept niet, noch verheft zijne stem op de straten. *Ik*, zegt Hij, *neem geene eer van menschen*

aan! Hij verbiedt de bekendmaking zijner verbazendste wonderen. Hij ontwijkt de eerbewijzingen en de loftuitingen der menigte. *Vertelt*, zegt Hij tot de voorwerpen zijner menschlievendheid, *vertelt, wat groote dingen God u gedaan heeft!* — Hij doet wel zonder ophouden. Des morgens vroeg, terwijl het nog diep in den nacht is, en den dag door tot den spaden avond. Geen oogenblik laat Hij verloren gaan. Naauwelijks hebben de scharen Hem verlaten, en de duizenden Hem verdrongen, of Hij zet zich tot de afzonderlijke onderwijzing zijner discipelen. *Werken*, is zijne zinspreuk, *werken, terwijl het dag is; de nacht komt, waarin niemand werken kan!* — Weldoen is zijn leven. Zijns Vaders wil te volbrengen, zijne spijze. Tranen te droogen, de lust en de vreugde van zijn liefhebbend hart. En als Hij menschen gelukkig, zondaren zalig maakt, en het rijk van duisternis en ellende ziet ondergaan; o, wie gevoelt en beschrijft de nameloze verrukking, waarmede Hij daarover zich verheugt in den geest! — En zijne liefdedienst aan de menschen is godsdienst tevens, en gaat er altoos mede gepaard. Hij verrigt al zijne goede werken in gehoorzaamheid aan zijnen Vader. En als Hij volbragt heeft, wat Hem te doen is gegeven, dan verlustigt Hij zich in stille gebeden. Als de menigte Hem verlaten heeft, dan bestijgt Hij eenen berg, en is de verborgen omgang met God zijne zaligheid. De

dagen besteedt Hij in het werk zijns Vaders, en gansche nachten brengt Hij biddende door!

Gij gevoelt wel, mijne Geliefden! dat eene zoo uitgebreide weldadigheid niet dan met zelfverzaking kan bewezen worden. Maar hoe verloochende Hij zich zelven! Hij had heerlijkheid bij den Vader, eer de wereld was; maar toen Hij het land doorging, geene gedaante of heerlijkheid. Hij had te beschikken over den rijkdom der gansche natuur; koninklijke pracht en overvloed, rust en zingenot had Hij zich kunnen verschaffen; maar de Weldoener der menschheid te zijn, dit scheen Hem grooter dan de praal en de wellust der koningen. Hij was gezalfd met kracht, en in staat gesteld tot het verrigten van de verbazendste teekenen, maar hield deze wondermagt in, als Hij er zich zelven mede bevrijden, en in eigene nooddruft had kunnen voorzien. Hij had zilver noch goud, en weigerde niet om bij de bewijzing zijner goeddadigheid op zijne beurt door anderen beweldadigd te worden, en zich door zijne vriendinnen uit hare goederen te laten dienen. Nu eens hongerde Hem. Dan weder zeeg Hij vermoeid ergens neder, of sliep Hij van afmatting in. Hij was de dertig jaren niet verre te boven; en de Joden, die tot Hem zeiden: *Gij zijt nog geen vijftig jaren oud!* schijnen reeds trekken van verder gevorderden leeftijd, dan dien Hij

had, op zijn aangezigt te hebben gelezen. En kan het anders, mijne Geliefden! ook bij de gelukkige ligchaamsgesteldheid, die Hem overigens eigen was; daar men Hem eens hoorde zeggen: *de vossen hebben holen, en de vogelen des hemels nesten; maar de Zoon des menschen heeft niets, waar Hij het hoofd nederlegge;* kan het anders, of een werk van zoo veel omvang en moeijelijkheid, en dat Hij met zoo veel gevoel en zoo volijverig volbragt, moest een werk van zelfverloochening en zelfopoffering zijn, waarvan de wedergâ niet te vinden is? Hij zag, het is waar, er bij vooruit op de vreugde, die Hem was voorgesteld; maar hoe zou Hij ook, als dit vooruitzigt Hem niet had gesterkt, zoo veel hebben kunnen doen en dragen; en tot wat prijs werd deze vreugde door Hem gekocht! Neen, Hij zag niet op het zijne, toen Hij het land doorging, goeddoende! Hij had genot, en gemak, en rust, en tijd, en vreugde, en eer, en leven voor de broeders ten beste. Hij was eene lichtende kaars, die zelf verteerd wordt, terwijl zij voor anderen schijnt!

En ware Hem nu bij deze zelfopoffering dit loon nog te beurt gevallen, dat men zijne liefde erkend, en zijne weldaden met eene opregte, bestendige en algemeene aanhankelijkheid Hem had vergolden! Maar eenige oogenblikken van verwondering en verbazing; een aanzienlijke toevloed van nieuwsgieri-

gen en aardschgezinden, die Hem nagingen uit verkeerde beginselen, en Hem de koningskroon willen opzetten; eenige jubelklanken der wispelturige menigte, waarvan de nagalm zijn zou: *aan het kruis, aan het kruis met Hem!* ziedaar, op eenige weinige uitzonderingen na, den schralen dank, met zijne liefde door JEZUS behaald! Niets dan weldaden zaaide Hij, en hoe ondankbaar was de oogst! Hier helpt Hij er tien, en één keert er weder om Hem te danken. Daar geneest Hij geraakten en blinden, en Hij wordt uitgemaakt voor eenen sabbathschender, voor eenen bezetene en eenen Samaritaan. Elders doet Hij eenen doode herleven, en van dien dag wordt er beraadslaagd om Hem te dooden. In *Samaria* houdt men zijne deuren voor Hem gesloten. Te *Nazaret* in *Galilea* wil men Hem van eene steilte nederstorten, en in *Jeruzalem* en *Judea* Hem steenigen. En in weerwil dezer ondervinding blijft Hij het land, goeddoende, doorgaan, en wordt Hij des weldoens niet moede, maar heeft zijne vijanden lief, zegent hen, die Hem vervloeken, doet wel dengenen, die Hem haten, en wijdt zijne laatste dagen nog toe aan de teregtbrenging en het welzijn van een volk, waarvan Hij drie jaren achtereen had verdriet gehad; gelijk de ondergaande zon, nadat zij goeden en goddeloozen van het oosten tot het westen beschenen heeft, nog onder het zinken, met hare laatste liefelijke stralen

hen verkwikt. Zoo volhardt Hij in goeddoen, en wil Hij voor zijne ondankbare landgenooten niet alleen leven, maar ook, met de bede om hunne bekeering en behoudenis op de lippen, sterven. Geliefden! het is genoegelijk, en heerlijk, en zalig, ongelukkigen te hulp te komen en ellendigen te redden, die met woorden en wederkeerige liefdeblijken, of, als zij geen van beide hebben, met stille tranen ons danken. Maar voorbijgezien en miskend, neen! gevloekt en gescholden te worden; en een land, dorstende naar ons bloed, te betreden, en dat land *goeddoende* door te gaan, en levenslang te blijven doorwandelen; ziet, dat is groot; dat is eene grootheid en eene genade, die de hemelen weggesleept in bewondering, en over den adel der onbedorvene menschheid doet juichen; dat is de heerlijkheid van dien menschenvriend, wiens wedergâ voor noch na Hem is opgestaan, en die daarom verdiende in den hemel verheven te worden tot den Weldoener des ganschen menschelijken geslachts!

Waarachtig niet alleen, maar ook hoogstvereerend voor JEZUS CHRISTUS is derhalve het getuigenis, Hem aangaande door zijnen Apostel afgelegd. En hoe *belangrijk* het *voor ons* is te achten, dit is mij overig u aan te wijzen in het derde en laatste deel

mijner rede; waarin ik u wilde voorhouden, hoe het gegevene getuigenis *van de goddelijke zending des Heeren ons overtuigt; tot hartelijke dankbaarheid aan Hem ons verpligt; tot een onbepaald vertrouwen op zijne liefde ons roept;* en *ons een voorbeeld voor oogen stelt, door ieder Christen te volgen.*

Is JEZUS CHRISTUS zijn vaderland, goeddoende, doorgegaan, genezende allen, die van den duivel overweldigd waren; o, hoe hebben dan zijne tijdgenooten in dezen grooten en goeddadigen man een werktuig en eenen dienaar kunnen zien van dien vorst der duisternis, die slechts in menschelijke ellende en verderfenis behagen schept! Hoe heeft men dan in vervolg van tijd zulk eenen magtigen, wijzen en liefdevollen Weldoener voor iets anders kunnen houden, dan waarvoor Hij zich zelven heeft uitgegeven! Erkent gij Hem daarvoor, mijne Geliefden! Zegt met den Apostel: *Hij ging het land door, goeddoende; want God was met Hem!* Gelooft Hem, die verklaarde van den Vader gekomen te zijn, om de werken zelve! En als Hij u prediken laat, dat Hij en de Vader één zijn; dat Hij het beeld ons vertoont van den onzienlijken en aan allen goeddoenden God; dat al wie Hem aanneemt, vergeving der zonden ontvangen zal door zijnen naam, en dat Hij is verordineerd tot eenen Regter van levenden en dooden; — weest niet ongeloovig, maar geloovig!

Maar gevoelt dan ook, wat liefde en dankbaarheid voor zijn weldadig leven wij Hem zijn verschuldigd! Immers in zijne landgenooten deed Hij ook aan anderen, ja aan de geheele menschheid, en dus ook aan ons en onze kinderen, wel. Wat Hij predikte, was de zaligmakende leer, die onder ons wordt verkondigd. Wat Hij deed, is het zegel van de waarheid, die Hij aan het licht heeft gebragt; is de spiegel van Gods heerlijkheid; is een werk van voorbeeldige en zaligmakende gehoorzaamheid, ook voor ons. En het godsrijk, waarvan Hij de grondslagen heeft gelegd, ook met zijn leven, is de gemeente, waarin wij werden opgenomen. Neemt andere weldoeners in uwe gedachten uit de geschiedenis weg, en de gedaante der dingen blijft veelal dezelfde. Maar neemt CHRISTUS weg uit de jaarboeken der menschheid, en dood en duisternis heerschen alom, waar nu een liefelijk zonlicht speelt, en de edelste vruchten van kennis en deugd doet ontluiken. Medezondaren en medechristenen! wat zijn wij dan aan dien éénigen en gadeloos grooten Weldoener verpligt, en wat wordt Hij veel miskend en vergeten! Wat wordt er weinig gewag gemaakt van zijnen lof, terwijl men den mond vol heeft van zijne gebrekkige volgers, of van nietige, dwaze en eerzuchtige menschenbehagers! Wat neemt men de gedenkboeken zijner geschiedenis weinig ter

hand, terwijl men zijnen weetlust niet kan verzadigen aan de lotgevallen en daden van anderen! Zoo toch, bidden wij u, zij het niet onder ons! Ons hart gedenke, wat wij Hem verschuldigd zijn! Ons oog verlustige zich in de aanschouwing zijner heerlijkheid en genade; en het ga op zijne voetstappen Hem dagelijks na! Onze mond vloeije over van zijnen lof, en verheerlijke Hem ook over het goede, dat in de zijnen zich geeft te zien, en waarvoor alle eer en dank aan Hem behoort. En wie niet ten onregte onder de menschen weldadige heeren geheeten zijn, of het nog geheeten worden; Geliefden! dat wij het opmerken, en bij alle gepaste gelegenheden er van gewagen, hoe zeer en hoe onberekenbaar verre Hij allen overtreft, die *het land is doorgegaan, goeddoende!*

En welk eene veilige toevlugt is deze Weldoener ook nu nog voor allen, die op Hem vertrouwen! Hij predikt niet meer op onze straten; en aan onze ziekbedden en bij onze graven wordt Hij niet meer gezien. Maar echter, Hij leeft, die grootste der menschen! Hij stierf, maar om eeuwig te leven; en hoe Hij veranderd werd, toen Hij van de aarde ten hemel werd opgenomen, zijn menschelijk hart, zijn lust in weldoen en zijne zondaarsliefde veranderen niet! JEZUS CHRISTUS is gisteren en heden en tot in eeuwigheid dezelfde; en de hemelsche JEZUS ver-

schilt van den aardschen in zijne goeddadigheid slechts in zoo verre, dat Hij ze hier beneden tot zijn vaderland bepaalde, en nu aan al, wat leeft en tot Hem komt, haar bewijst. Slaat er dan in u, mijne Geliefden! een over uwe zonden bekommerd en rusteloos hart; is er iemand onder u, die wijsheid van noode heeft; wilt gij van hart vernieuwd, en heilig en zalig worden; — wendt u tot Hem! Vaders en moeders! die hulpe begeert voor uwe kinderen; weduwen en weezen, die u eenen trooster wenscht en eenen raadsman bij uwe verliezen; zwakken en noodlijdenden, die smachtend uitziet naar uitkomst en sterkte; — 't oog omhoog, het hart naar boven! Daar zit de goddelijke Weldoener op zijnen troon. Daar is Hij bekleed met alle magt in hemel en op aarde. Daar ziet en hoort Hij de zondaars, die tot Hem naderen; en al doet Hij nu, als te voren, geene wonderen meer, Hij heeft alle middelen, en alle uitkomsten, en alle harten in zijne hand, en kan volkomenlijk zaligmaken degenen, die door Hem tot God gaan. Welaan, Geliefden! hoe groot uwe zonden èn ellenden, hoe bedorven en diep onrein uwe harten, hoe drukkend en hooggestegen uwe nooden en rampspoeden zijn, en wie u onder de menschen verstooten; komt, alle gij dorstigen en hongerenden, beladenen en vermoeiden, verstootenen en verlatenen, komt allen tot Hem! *Ik*, zegt Hij, *Ik zal u ruste geven; wie tot mij komt, zal ik geenszins uitwerpen!*

Maar volgt dan ook dezen JEZUS in zijne weldadigheid, wetende, dat Hij ons een voorbeeld heeft nagelaten, opdat wij zijne voetstappen zouden drukken! Hebt gij tot hiertoe u zelven geleefd, en, ook als gij weldeedt, eigenbaat en eer, en dus u zelven er mede gezocht; o, ziet dan in, hoezeer u de echte CHRISTUSzin nog ontbreekt; en bidt uwen God met verootmoediging voor zijn aangezigt om zijnen Heiligen Geest, en om zijne genade, en om een geloof, dat naar den beelde zijns Zoons u vernieuwt! En als gij, ook bij eene betere gezindheid, van uw hemelsch voorbeeld u nog op eenen zoo verren en beschamenden afstand ziet verwijderd; laat zijne liefde daarbij u tot vertroosting zijn, maar ook u dringen om er Hem in te volgen! Doet wel aan allen, en het meest onder allen aan de huisgenooten des geloofs! Doet wel met onbekrompenheid en Gode ter eer, en om er Hem, en niet den menschen, mede te behagen! Doet wel met verstand en met verloochening van u zelven, en om er anderen door te redden uit de nooden, waarin zij verkeeren naar ligchaam en geest! Doet het, Geliefden! met bewogene harten, met blijmoedigheid en in de vreeze Gods! Doet het, en laat het uit zucht naar gemak en verstrooijing niet na, zoo dikwijls de goede gelegenheid, bij het vermogen, er u toe wordt gegeven! Doet het in CHRISTUS naam,

en in zijnen geest, en naar zijn voorbeeld, al wat er ten nutte van anderen door u wordt verrigt; en beklaagt u de offers niet, die gij u genoopt vindt er aan te brengen! Doet het, en verwacht van uw goeddoen geen loon, dan van God! 's Werelds loon is ondankbaarheid. Doet het echter in hope; en God zal met u zijn, zoo gewisselijk als Hij het met JEZUS CHRISTUS was! Anderen wel te doen, dit besef zal u streelen, eenen onuitsprekelijken vrede in uw binnenste uitstorten, en te midden van alle wereldsche bitterheden u eene zoete verkwikking zijn. En God zegt: *is er niet, als gij weldoet, verhooging?* JEZUS zegt: *die mij dient, de Vader zal hem eeren!* En de Apostelen prediken: *zoo wij niet verslappen, te zijner tijd zullen wij maaijen. Die met volharding in goeddoen heerlijkheid, en eer, en onverderfelijkheid zoeken, hun zal het eeuwige leven vergolden worden!* Amen.

DE VERHEERLIJKING VAN JEZUS

OP DEN BERG.

LEERREDE

OVER

MATTHEÜS XVII: 1—9.

EN NA ZES DAGEN NAM JEZUS MET ZICH PETRUS EN JACOBUS, EN JOANNES, ZIJNEN BROEDER, EN BRAGT HEN OP EENEN HOOGEN BERG ALLEEN.

EN HIJ WERD VOOR HEN VERANDERD VAN GEDAANTE; EN ZIJN AANGEZIGT BLONK GELIJK DE ZON, EN ZIJNE KLEEDEREN WERDEN WIT, GELIJK HET LICHT.

EN ZIET, VAN HEN WERDEN GEZIEN MOZES EN ELIAS, MET HEM TE ZAMEN SPREKENDE.

EN PETRUS, ANTWOORDENDE, ZEIDE TOT JEZUS: HEERE! HET IS GOED, DAT WIJ HIER ZIJN; ZOO GIJ WILT, LAAT ONS HIER DRIE TABERNAKELEN MAKEN, VOOR U ÉÉNEN, VOOR MOZES ÉÉNEN, EN ÉÉNEN VOOR ELIAS.

TERWIJL HIJ NOG SPRAK, ZIET, EENE LUCHTIGE WOLKE HEEFT HEN OVERSCHADUWD; EN ZIET, EENE STEM UIT DE WOLKE, ZEGGENDE: DEZE IS MIJN GELIEFDE ZOON, IN DENWELKEN IK MIJN WELBEHAGEN HEBBE; HOORT HEM!

EN DE DISCIPELEN, (DIT) HOORENDE, VIELEN OP HUN AANGEZIGT, EN WERDEN ZEER BEVREESD.

EN JEZUS, BIJ HEN KOMENDE, RAAKTE HEN AAN, EN ZEIDE: STAAT OP, EN VREEST NIET!

EN HUNNE OOGEN OPHEFFENDE, ZAGEN ZIJ NIEMAND, DAN JEZUS ALLEEN.

EN ALS ZIJ VAN DEN BERG AFKWAMEN, GEBOOD HUN JEZUS, ZEGGENDE: ZEGT NIEMAND DIT GEZIGT, TOT DAT DE ZOON DES MENSCHEN ZAL OPGESTAAN ZIJN UIT DE DOODEN!

In uwe grootheid, o God! in uwe onnagaanbare grootheid aanbidden wij U! In die grootheid, die Gij in de werken uwer handen, die Gij in de wegen uwer voorzienigheid, en die Gij inzonderheid in Hem, die het afschijnsel is uwer heerlijkheid en het uitgedrukte beeld uwer zelfstandigheid, openbaart! Ja, in Hem vooral geeft Gij ons te zien, wie Gij zijt, niet slechts in majesteit en in magt, maar ook in liefde. Wie spreekt haar uit, die onafmetelijke liefde, die Gij, de Oneindige, Gij, de Schepper en Onderhouder van hemel en aarde, Gij, de Vader der lichten, de Vader der geesten, de God en Vader van onzen Heere JEZUS CHRISTUS *in Hem ons bewezen hebt, en nog niet op-*

houdt ons te betoonen; Gij, groote God! aan ons, die stof en asch, die vleesch uit vleesch, die bevlekt, en bedekt met schuld, en misvormd zijn door ontelbare zonden! Ja, voor dezulken hebt Gij ook uwen eigen' Zoon niet gespaard, maar Hem overgegeven voor hen allen; opdat zij zouden leven, leven in het licht, rein, en gelukkig, en eindeloos leven door Hem! Dank, Vader! dank voor die genade; dank, eeuwig dank voor deze uwe onuitsprekelijke gave, die wij slechts van U aannemen, maar nooit naar waarde schatten, of U vergelden kunnen! Mogten wij slechts het dankoffer van een waar en werkzaam geloof en eenen wandel in vreeze U geen van allen en te geenen dage onthouden; en het Woord uws Zoons door ieder onzer gaarne aangenomen, en in allen deele worden erkend en betracht! Maar Heer! wie is de man, die zijne afdwalingen van dat Woord vermag te doorgronden? Gij doorgrondt ze, voor wien alle dingen naakt en geopend zijn; maar bij wien ook vergeving is, opdat men u vreeze. Hoor ons, als wij U er om bidden, en U aanroepen om uwe genade in JEZUS *naam! Geef ons geloovijer met Hem vereenigd, hartelijker aan Hem verbonden, in alles gehoorzaam aan zijne leer, en zalig in de hope op Hem en op zijne verschijning in zijne toekomst te worden! Doe ook, wat te dezer ure van zijne heerlijkheid en genade ons zal worden voorgesteld, ter bevordering daarvan verstrekken! Geef uwen dienaar in het spreken, en ons*

bij het hooren, met ontzag voor Hem te zijn aangedaan; en geef het allen regt te beseffen, hoe waardig Hij is, dat wij Hem, gelijk U, den Vader, eeren! Woon onder ons, en werk in onze harten, en in de harten van allen, die elders zich vereenigd hebben in zijnen naam, met uwen Heiligen Geest; en als wij, wat de Geest tot de gemeente zegt, willen hooren, wil dan Gij, Hemelsche Vader! het zegenen, en ons doen opwassen in Hem, wien de heerlijkheid zij, beide nu en in den dag der eeuwigheid! Amen.

Eene mengeling, mijne Geliefden! van menschelijke zwakheid en goddelijke kracht, van uiterlijke geringheid en in het oog vallende heerlijkheid, van uitermate vernederende en gadeloos luisterrijke omstandigheden en ondervindingen, is de geschiedenis van den Onvergetelijke, naar wiens naam wij zijn genoemd, en die als het vleesch geworden Woord van God door ons wordt beleden, — van zijne geboorte uit eene vrouw tot aan het slot van zijn drieendertigjarig sterfelijk leven. Hier zijne kribbe, zijne onvermogende en geringe moeder, zijn pleegvader de timmerman, en het onvermaarde *Nazaret* de plaats, waar in stilte en in vergetelheid zijne

jeugd en jongelingsjaren door Hem worden doorgebragt. Hier JEZUS gedoopt, JEZUS verzocht, JEZUS vermoeid, JEZUS hongerende en dorstende, zuchtende en weenende, lijdende en strijdende. Maar ook dáár eene menigte des hemelschen heirlegers; de Engelen, opklimmende en nederdalende op den Zoon des menschen; de golven en de winden, de ziekten, de dood en de booze geesten, aan Hem onderworpen, en gehoorzamende aan zijne bevelen. Dáár de toekomst Hem bekend, zijne werken van Hem getuigende, dat Hem de Vader gezonden heeft, en de Vader zelf Hem verheerlijkende, en overluid Hem verklarende voor zijnen geliefden en grooten Zoon. Reeds bij zijnen doop, en dus bij het aanvaarden zijner bediening, had Hem de Allerhoogste daarvoor erkend. Maar niet minder luide werd aan zijne grootheid getuigenis door Hem gegeven op het tooneel, waarop de u voorgelezene tekst ons verplaatst, en waarbij wij te dezer ure onze gedachten willen bepalen. Het is een der verhevenste en eerbiedwaardigste, maar ook uit dien hoofde van de felst bestredene door de verwerpers zijner leer en de verachters van zijnen naam; en, wat niet kan worden ontkend, ook een der moeijelijkste, die in de geschiedenis zijner aardsche omwandeling worden aangetroffen. Wij zullen er ons niet aan wagen, Geliefden! tot achter de lichtwolk door te dringen, die het bedekt. Wij doen de

schoenen van onze voeten, want de plaats, waar wij staan, is heilig land. Maar zoo veel wenschten wij echter u te gevoelen te geven, dat deze plaats door het ongeloof ons te onregte wordt betwist. Wij willen namelijk met de voorstelling der gebeurtenis, die in den tekst door MATTHEÜS, en met eene wel te vereffene en niet onbelangrijke verscheidenheid door MARCUS en LUCAS is medegedeeld, u *eerstelijk* bezig houden; *vervolgens* hare verdediging tegen de voornaamste bedenkingen van het ongeloof op ons nemen, en met hare toepasselijke overweging onze rede *besluiten.* Geef ons uwer niet onwaardig van U te spreken, en uwer heerlijkheid te gedenken, aanbiddelijk groote Zoon van God! Versterk ons in het geloof; en breng de stem aan ons hart, waarmede uw Vader van U getuigd, en ons tot alle gehoorzaamheid aan uwe geboden, en tot het onbepaald vertrouwen op uwen naam heeft verpligt!

De tekstgeschiedenis behoort tot het laatste der jaren, die het openlijke leven des Heeren bevat. Allengs begon zijne ure te naderen. En toen Hij met zijne discipelen in de streken van *Cesarea Philippi*, aan de noordelijke grenzen van *Palestina* zich bevond; en op de goede belijdenis, bij monde van

PETRUS door zijne Apostelen afgelegd, aan dezen de magt en het gezag had beloofd, die Hij niet lang daarna hun allen verleende; werd hun, tot geene geringe ergernis van den al te driftigen en doorgaans voorbarigen onder zijne discipelen, zijn laatste lijden en sterven door Hem voorspeld. PETRUS ernstig bestraft hebbende, voorzeide Hij het menigvuldige lijden, waaraan ook zijne Apostelen, om zijnentwil, zouden zijn blootgesteld; maar sprak ook van zijne komst in zijn koningrijk, waarbij het ruim en heerlijk stond te worden vergoed. Er zijn er, door wie het gezegde van JEZUS bij MATTHEÜS, aan het slot van het 16e Hoofdstuk, op de tekstgeschiedenis wordt toegepast. Maar aangezien deze geschiedenis niets behelst, dat in den bijbelstijl met het *komen* des Heeren *in zijn koningrijk* wordt te kennen gegeven, houd ik dit gevoelen omtrent den zamenhang der beide Hoofdstukken voor onaannemelijk en te ver gezocht.

Zes dagen na deze onbewimpelde en aandoenlijke voorspelling van zijn vreeselijk lijden en sterven; — LUCAS schrijft: *omtrent acht dagen na deze woorden*, den dag van het gesprek en dien der verheerlijking er onder begrijpende, of in den gebruikelijken volksstijl zich uitdrukkende, zoo als ook wij gewoon zijn van *over acht dagen* te spreken; dus ongeveer eene week daarna, — neemt JEZUS met zich PETRUS, JA-

COBUS en JOANNES, zijnen broeder; de drie, die ook bij de opwekking van het dochtertje van JAÏRUS afzonderlijk waren tegenwoordig geweest, en die later, in onderscheiding van hunne medediscipelen, tot getuigen van den strijd en de zielsbedroefdheid des Heeren in het bange *Gethsemané* zouden verstrekken. Aan wijze redenen voor deze onderscheiding kan het JEZUS niet hebben ontbroken. Zij zullen deels in de voortreffelijke hoedanigheden van deze jongeren zijn gelegen geweest; zoo als ongetwijfeld bij PETRUS in zijnen blakenden ijver en brandende liefde voor JEZUS, en bij JOANNES in de geestverwantschap, die er tusschen hem en zijnen Meester bestond; deels zullen zij in de aan JEZUS bekende aanstaande lotgevallen dezer drie pilaren zijner kerk gezocht moeten worden. Maar daarenboven, wat nu zoude plaats hebben moest onder het zegel der geheimhouding, tot vervolg van tijd, worden bewaard, en heeft JEZUS zeker niet beter dan aan dit drietal kunnen vertrouwen. Hij neemt hen mede op eenen hoogen berg, door LUCAS *den berg*, maar in geen der gewijde verhalen met name genoemd. Doorgaans wordt er, op grond der overlevering, en uit aanmerking van den tusschentijd van zes dagen, die, bij den afstand van *Cesarea Philippi*, de heen- en wederreis vorderde, de *Thabor* voor gehouden; de prachtigste berg des Joodschen lands, te midden van *Galilea* gelegen, waar hij in

de gedaante van een' geknotten kegel, ter hoogte van ruim een uur gaans, zijnen breeden en met vruchtbaar geboomte en groene struiken sierlijk omkransten top verheft; waarop later, ter gedachtenis aan het luisterrijk tooneel, waartoe hij zal hebben verstrekt, eene fraaije kerk met nog twee kloostergebouwen, drie tabernakelen verbeeldende, werden gesticht. Maar als destijds reeds, zoo als anderen willen, met eene stad of vesting deszelfs kruin was bedekt, zal men, daar JEZUS met zijn gezelschap de eenzaamheid zocht, óf aan den *Hermon* hebben te denken, óf aan den berg *Paneas*, aan welks voet het door Hem laatstelijk bezochte *Cesarea Philippi* was gelegen. De Heer ging de berghoogte op des avonds of tegen den nacht, daar Hij gezegd wordt des daags daaraan haar te zijn afgestegen [1]). Hij beklom haar om er te bidden, waartoe wij meermalen Hem zich zien afzonderen, en de stille nachten en de bergen verkiezen. Daartoe denkelijk op eenigen afstand zich verwijderd hebbende van zijne jongeren, en onder het ruim der sterrendaken oog en hart hemelwaarts verheffende, wordt Hij in het bijzijn zijner drie vrienden, die inmiddels door den slaap zich hebben laten bevangen, van gedaante veranderd. Zijn gelaat blinkt als de zon. Zijne kleederen worden schitterend wit als sneeuw, hoe-

---

1) LUC. IX: 37.

danig geen voller ter wereld die wit kan maken; glinsterend wit als het licht, gelijk het gewaad, waarin wij weten, dat zich aan zijne vriendinnen, na zijne opstanding uit de dooden, de Engelen vertoonden. En ziet, nevens Hem staan twee mannen, MOZES en ELIAS. Welke namen, hoe groot eenen naam Hij dan ook boven hen bezat! MOZES, door wien de wet was gegeven, de middelaar des Ouden Verbonds, de dienstknecht Gods, in geheel zijn huis getrouw, tot wien de Heer van aangezigt tot aangezigt, gelijk een vriend tot zijnen vriend, had gesproken! ELIAS, Israëls wagenen en zijne ruiteren, de ijveraar voor de vervallene dienst en eer van God, de schrik der boozen, de voorbidder van zijn volk, het eerwaardige opperhoofd en de steun der profetenscholen, wiens leven een voortdurend strijden met den bedorven' geest zijner eeuw was geweest, maar die de wereld in zegepraal, en als op eene zegekar had verlaten! Deze handhaver, en de groote oprigter van de bedeeling des Ouden Verbonds; de twee grootste wonderdoeners, die het Israëlitische volk heeft gehad; van wie de een schier negen, en de andere reeds vijftien eeuwen uit den tijd was geweest, worden in heerlijkheid gezien; mogelijk in eene soortgelijke, als JEZUS omgaf, maar die door de zijne vermoedelijk verre zal zijn overtroffen! Ook begeven zij zich met Hem in gesprek; en de redewisseling be-

treft, zoo als wij door LUCAS zijn te weten gekomen, *den uitgang van* JEZUS, *dien Hij te* Jeruzalem *zoude volbrengen;* dat is: het lijden en sterven, aldaar, in die stad en hare omstreken, Hem aanstaande; terwijl de heerlijke uitkomst, die het voor Hem, en de gevolgen, die het voor hemel en aarde hebben zou, in dit onderhoud wel mede zullen zijn opgenomen, en misschien de voorname stoffe daarvan hebben uitgemaakt. Daar vergaat, door de schittering van het hen omringende licht, aan de Apostelen op eens alle slaap! Zij zien, ontwaakt zijnde, hunnen Heer in zijne heerlijkheid, en de twee mannen, nevens Hem staande; die hun door de wijze, waarop zich JEZUS met hen onderhield, kunnen bekend zijn geworden; althans, die hun bleken MOZES en ELIAS te zijn! En hunne gewaarwordingen, hunne aandoeningen, hunne eerste gedachten, Geliefden! wie zal die beschrijven? MARCUS zegt: *zij waren zeer bevreesd;* ontsteld waren zij door hetgeen zij zagen en hetgeen zij hoorden, maar ook er door verrast en verrukt, als JACOB, toen hij ontwaakte van den slaap, waarin de Engelen Gods, opklimmende en nederdalende tusschen hemel en aarde, hem waren verschenen, en toen hij sprak: *voorzeker is de Heer aan deze plaats, en ik heb het niet geweten! Dit is niet dan een huis Gods, en de poort des hemels!* Van deze verrukking, maar ook van verbijstering en verwarring, getuigt het

zeggen van PETRUS, ook weder hier in geestdrift en onbedachtzaamheid zich zelven gelijk: *Heer! het is goed, dat wij hier zijn. Zoo Gij wilt, laat ons hier drie tabernakelen maken, voor U éénen, voor* MOZES *éénen, en éénen voor* ELIAS! Hij zeide dit, ziende, dat de hemellingen van JEZUS stonden te scheiden. Om dit voor te komen, en, als de zon zou zijn opgegaan, voor hare stralen hen te beveiligen, bood hij aan, drie loofhutten, in der ijl, uit de bergstruiken te vervaardigen; een werk, waarop ieder Israëliet zich verstond. Alsof de bewoners der stad, die vaste gebouwen heeft, nog loofhutten noodig hadden; alsof zij daarmede gediend, en op aarde te houden waren; en alsof op dezen berg de plaats der bestemming van allen, die er zich bevonden, moest worden gezocht! Ja, wel een bewijs, dat hij *niet wist wat hij zeide* [1]), en de ontsteltenis hem buiten zich zelven had gebragt. — Maar nog luisterrijker, nog verhevener, nog ontzaggelijker wordt het tooneel. Alvorens PETRUS nog heeft uitgesproken, ziet! eene lichtwolk of nevelglans, het teeken van de bijzondere hooge tegenwoordigheid Gods, overschaduwt de drie Apostelen. MOZES en ELIAS, ook welligt JEZUS, gaan de wolk in, worden er door overdekt, of er in opgenomen. De discipelen vreezen; misschien, dat de Meester hun staat

1) MARC. IX: 6. LUC. IX: 33.

ontnomen te worden. En ziet, uit de lichtwolk klinkt eene stem hun toe: *Deze is mijn geliefde Zoon, in welken ik mijn welbehagen heb; hoort Hem!* — *Naar Hem zult gij hooren!* had MOZES gezegd van den Profeet, dien de Heer den kinderen Israëls uit het midden van hen, uit hunne broederen, zoude verwekken [1]; en de weerklank er van is de stem der hoogwaardige heerlijkheid: *hoort Hem!* De stem van God, die van MOZES en ELIAS, hoe aanzienlijk eene plaats zij hadden bekleed in de huishouding van het Oude Verbond, JEZUS, JEZUS alleen als zijnen Zoon, en als het voorwerp zijner meeste liefde en van zijn volmaakt en onveranderlijk welgevallen, onderscheidt! Als de Heer hun voorbijging, boog zich MOZES ter aarde, en omwond ELIA zijn aangezigt met zijnen mantel. En de discipelen, zijne stemme hoorende, en van het besef zijner aanbiddelijke tegenwoordigheid en hunner geringheid doordrongen, vallen op hunne aangezigten, en zijn zeer bevreesd! Maar JEZUS, bij hen komende, raakt hen aan, en zegt tot hen: *staat op, en vreest niet!* En terstond daarop hunne oogen opwaarts en in het rond [2] slaande, zien zij JEZUS weder, gelijk Hij te voren was, en Hem alleen, bij zich; daar de wolk en de beide Godsman-

1) Deut. XVIII: 15.
2) MARC. IX: 8.

nen, terwijl zij ter aarde lagen, waren verdwenen! Vol van hetgeen zij gehoord en gezien hadden, zouden zij zeker, als de Heer het hun had toegestaan, althans aan hunne medediscipelen er verslag van gedaan, en terstond in opgetogenheid het hun hebben medegedeeld. Maar onder het afgaan van den berg werd het hun uitdrukkelijk door Hem verboden. *Spreekt*, zeide Hij, *tot niemand van dit gezigt, tot dat de Zoon des menschen zal zijn opgestaan uit de dooden!* Eerst daarna zou de zaak in het ware licht kunnen worden gesteld, en alle bedenking er tegen weggenomen kunnen worden. Thans zou de naijver der Apostelen, die er niet bij tegenwoordig waren geweest, door hare bekendmaking noodeloos opgewekt, en aan het ongeloof de aanleiding tot vuilaardige spotternij en laster er mede zijn gegeven. Zelfs zij, die het hemelsch tooneel hadden bijgewoond, stonden niet op de hoogte, om het in zijn verband met de aanstaande gebeurtenissen te beschouwen. *Zij behielden*, schrijft MARCUS, *dit woord bij zich zelven;* of liever, zij behielden, bewaarden, overleiden dit woord, *vragende onder malkander, wat het was: uit de dooden opstaan;* waarvan zij zich, voor zoo verre het JEZUS betrof, geen denkbeeld wisten te maken, daar zij de voorspellingen aangaande zijnen dood niet hadden verstaan, en zich niet voorstellen konden, dat Hij, wien hunne oogen in zoo veel heerlijkheid hadden

gezien, eens zoude sterven. Zoo groot was destijds nog hunne onvatbaarheid! Maar alhoewel zij het niet begrepen, werd er echter aan het verbod des Heeren door hen voldaan. LUCAS schrijft: *zij zwegen stil, en verhaalden in die dagen niemand iets van hetgeen zij gezien hadden.*

Ziedaar de tekstgeschiedenis, mijne Geliefden! in hare bijzonderheden. In het 9e vers spreekt JEZUS van het hemelsch tooneel, waarop zij ons verplaatst, als van een *gezigt;* waarom het is aangemerkt als eene *vertooning*, die door JEZUS en zijne jongeren, niet uiterlijk en met het ligchamelijk oog, maar in zinsverrukking is waargenomen. Maar als er in de Heilige Schriften van zinsverrukkingen wordt gewaagd, stellen de Heilige Schrijvers ze ook als zoodanig voor; daar hier in tegendeel alles als daadzaak wordt verhaald, en als uiterlijk zigtbaar beschreven. En een voorbeeldeloos verschijnsel in de openbaringsgeschiedenis zoude het zijn, dat aan de verbeelding van onderscheidene, en van elkander zoo zeer, als JEZUS van zijne jongeren, verschillende personen, hetzelfde te gelijkertijd zich zou hebben voorgedaan.— Welkom was anderen de door LUCAS medegedeelde bijzonderheid, dat de Apostelen waren *ingeslapen.* Nu werd alles teruggebragt tot eenen *droom*, waarin

een onweder en wat niet al hun is voorgekomen, en waaruit zij ontwaakt zijnde, of liever half ontwaakt en slaapdronken, door de schijnbeelden, nog voor de oogen hun zwevende, zich lieten begoochelen; of door andere kunstgrepen alles buitengewoons en verhevens uit deze geschiedenis weggeredeneerd, en JEZUS zelf in de misleiding zijner discipelen mede betrokken. Niet onopgemerkt bleef het geweld, den gewijden verhalen hiermede aangedaan, waarin de Apostelen niet als droomende, of als uit den slaap slechts half, maar als daaruit goed ontwakende worden voorgesteld. — Een laatste uitweg, ter ontwijking der waarheid, werd dus gezocht en gevonden, en het geheele voorval als eene *nabootsing* beschouwd van den omgang met God, op den berg *Sinaï* door MOZES gehouden; waarbij de heerlijkheid des Heeren den berg bedekte, en de weerglans van dezen luister 's mans aangezigt blinken deed. Met verhooging van kleuren, aan het Oude Verbond ontleend, zal men dus JEZUS boven MOZES hebben willen verheffen; en, volgens Joodsche begrippen en verwachtingen, om zijne waarde te meer te doen uitkomen, in gezelschap met zijne meest beroemde voorgangers Hem hebben gebragt. Hiermede derhalve wordt alle wezenlijkheid aan de zaak ontzegd; en de redenen, die men er voor heeft? Geliefden! dat wij ze aanhooren, en van hare nietigheid ons overtuigen. — Men zegt, als de zaak

was gebeurd, dat zij althans door JOANNES, haren eenigen ooggetuige onder de Evangelisten, niet met stilzwijgen zou zijn voorbijgegaan. Alsof er in zijn Evangelie niet stond: *en wij hebben zijne heerlijkheid gezien, eene heerlijkheid als des Eeniggeborenen van den Vader* [1])! Alsof niet desgelijks de beide andere tooneelen, tot welker bijwoning alleen het uitverkoren drietal zijner discipelen door JEZUS werd toegelaten, door JOANNES verzwegen werden; en alsof daaruit niet bleek, hoe levendig hij zich althans de beschrijving *dezer* gebeurtenissen uit de bescheiden zijner voorgangers moet hebben herinnerd. — Men beroept zich op het gesprek, na de verheerlijking op den berg door JEZUS met zijne discipelen gehouden. Zij doen Hem de vraag: *waarom zeggen dan de Schriftgeleerden, dat* ELIAS *eerst komen moet?* en JEZUS antwoordt niet: wel, op den berg is u immers ELIAS verschenen! maar verklaart de voorzegging aangaande ELIAS in JOANNES *den Dooper* vervuld. Dus zal hiermede de verschijning op den berg zijn wedersproken? Neen! het bevestigt haar. Want de Apostelen bedoelen: hoe kunnen de Schriftgeleerden toch zeggen, dat ELIAS vóór den *Messias* als hervormer zal optreden, daar hij, van ons slechts eenige oogenblikken gezien zijnde, reeds weder verdween? En JEZUS geeft te kennen, dat geen

1) JO. I: 14.

ander dan JOANNES *de Dooper* deze van ouds beloofde, maar door de Joden miskende en mishandelde, ELIAS was geweest. — Maar het geheele geval behoort tot het rijk der *onmogelijkheden*. Kunnen afgestorvenen wederkomen? Kon MOZES, die gestorven was en begraven, en kon ELIAS ligchamelijk verschijnen? Kan God met eene menschelijke stem zich doen hooren? Apostelen van het ongeloof! uw armzalige, uw wordende, uw met de wereld en al het wereldsch kwaad vereenzelvigde God, dit oorspronkelijk afgetrokkene begrip vermoge het niet; wij, die den levenden en op zich zelven bestaanden, den onveranderlijken en volmaakten, en den Schepper en alomtegenwoordigen Beheerscher des hemels en der aarde in Hem erkennen, achten geen ding voor Hem te wonderlijk of te groot! Zou Hij, die de spraak ons gegeven heeft, zich niet verstaanbaar kunnen doen hooren? Zou Hij degenen, die uit de wereld door Hem worden weggenomen, als Hij het wil, niet kunnen wederbrengen? Weten wij, hoe Hij hen bekleedt, die van dit leven scheiden, en een hooger ingaan? En als MOZES eens, na begraven te zijn, weder was opgewekt; als dit met den twist tusschen den Engel der opstanding en den Engel des doods, eene in den Bijbel vermelde Joodsche overlevering, werd bedoeld [1]); is zijne ligchamelijke verschijning althans

1) JUD. vs. 9.

niet onbegrijpelijker, dan die van den ten hemel gevarenen ELIAS. — Maar de mogelijkheid daargelaten der in den tekst vermelde bijzonderheden; op de vraag *waartoe zij hebben plaats gehad*, meent men, dat geen bevredigend antwoord gegeven kan worden. En al kon dit nu ook niet; mogen er dan geene raadselen overblijven in de Schrift, zoo wel als in het boek der natuur, en antwoordt God van alle zijne daden? Maar als er op de geschiedenis, die wij ons voorstellen, en op haar verband met de verhevenheid van den persoon en met de bestemming van JEZUS wordt nagedacht, valt het niet moeijelijk hare godewaardigheid in te zien, en er bedoelingen van hemelhooge liefde en wijsheid in te ontdekken. — Waartoe, dus wordt er gevraagd, die *glans*, die JEZUS omgaf? Is alle uiterlijke vertooning niet ijdel? Ja! ijdel, als er het innerlijke niet mede strookt, en zij ten dekmantel van geestelijke armoede en verkeerdheden moet verstrekken. Maar waarom zou alles in de schepping tot elkander in behoorlijke evenredigheid staan, behalve de innerlijke verhevenheid en hare uiterlijke gedaante? Wij vragen, dus niet: waartoe die glans? maar bewonderen de liefde, die er doorgaans zich van onthield, en er niet, als met eenen veroverden buit, mede heeft willen pralen. Ook was deze luister nog slechts een begin, of maar een gedeelte der majestueuze vertooning,

die niet stuksgewijze, maar in haar geheel en als een zamenhangend tafereel moet worden beschouwd. Ziet! daar staan ook MOZES en ELIAS JEZUS ter zijde, die met Hem zijnen uitgang bespreken! En waartoe die *verschijning?* JEZUS immers zullen deze Godsmannen niet hebben geleerd! Maar wie weet, wat Hij hun, en door hen aan den hemel heeft medegedeeld? En het spreken zelf met hemellingen, die Hem verstonden, over hetgeen, waaromtrent Hem op aarde niemand begreep; deze mededeeling, en dit uitstorten van zijn gevoel, zou het Hem niet verkwikt en Hem niet weldadig hebben aangedaan? Daarenboven: die hemelgloed, die hemellingen, die mede aan Hem hunne zaligheid hadden te danken; dat hemelsch onderhoud, voor zoo ver het de hemelsche vruchten zijner aardsche zelfopoffering zal hebben betroffen; en die hemelstem zijns Vaders; o, welk eene bemoediging en geestelijke versterking voor JEZUS! Welke zegelen van goddelijke goedkeuring op zijn reeds volbragt werk; en welk een voorspel en eene voorproef zijner heerlijkheid bij zijne opstanding, en zijner hemelvaart van den *Olijfberg*, bij het naderen zijner nameloos vreeselijke en bange ure! Hij zal het *niet noodig* hebben gehad! Hoe? niet noodig in de dagen, waarin Hij het Hem aanstaande lijden en sterven zijnen discipelen begon te vertoonen, en in bijzonderheden te voorzeggen! En in *Gethsemane* zal

het gebleken zijn *onvoldoende* te zijn geweest! Alsof gisteren spijs en drank u niet heeft gesterkt, omdat gij er heden weder behoefte aan hebt; alsof de rust, die onder het bestijgen van eenen berg ter halver wege door u genomen wordt, van geene kracht u voorziet, omdat er nog eens, eer gij den bovensten top hebt bereikt, eene rustplaats moet worden gekozen; en alsof zich de strijd uit de verte en van nabij aan den held, die hem voeren zal, in dezelfde gedaante vertoont! — En nu is er nog niet eens van de jongeren des Heeren door ons gesproken! Was het ook voor hen niet van gewigt, hunnen Meester in zijne heerlijkheid te zien; MOZES en ELIAS, als vertegenwoordigers van de wet en van de profeten, in zijn gezelschap te vinden; en boven beide, als Zoon van God, Hem te hooren verheffen? Of hadden zij aan geene geloofsversterking *behoefte?* Zij niet, die bij zijnen zwaren strijd in *Gethsemane* hunnen Heer vergezellen zouden? Of was de verschijning der hemelgezanten daartoe niet *geschikt*, omdat alle verschijningen uit het doodenrijk door JEZUS zelven onvoldoende worden geacht om onbekeerlijken te overtuigen? Maar zijn zij dan de ongezeggelijken en onwilligen om te gelooven, die door Hem daarmede worden bedoeld? Neen! niet onwillig, maar traag waren zij om te gelooven. En 't geen aangaande JEZUS reeds door hen werd geloofd, stond met der tijd op eene zware

proef te worden gebragt. Daarom hadden zij noodig, zij, zoo wel als later PAULUS, in den hemel als het ware te worden verplaatst, eer de afgrond der verzoeking zich voor hen zou ontsluiten! En dat daartoe slechts deze *drie* werden uitverkoren, en zelfs aan hen, tot dat JEZUS zoude zijn opgestaan uit de dooden, door Hem het *stilzwijgen* desaangaande werd opgelegd; daarvoor bleek het ons aan geene goede redenen Hem te hebben ontbroken. — Ziet, Broeders en Zusters! zoo vervalt de eene grond na den anderen, waarop door het ongeloof wordt gebouwd, en beweerd, dat de verbeelding der eerste Christenen zal hebben nagebootst, wat op *Sinaï*, naar hunne overtuiging, eertijds had plaats gehad, en dat zij zich zelven en anderen zullen hebben bedrogen! Die kunst was hun ook te hoog, en te zeer met hunne blanke opregtheid in strijd. Opsmuk is het gewaad, waarmeê de verdichting zich tooit; eenvoudigheid het kenmerk der beschouwde verhalen; eene eenvoudigheid, die te treffender is, naarmate deze verhalen aangelegener en verhevener zaken behelzen. En dat er tusschen het Oude en Nieuwe Verbond overeenkomst bestaat, is niet onbegrijpelijker, dan dat de mensch uit het kind, de bloem uit den knop, en boom en plant uit hunne eerste beginselen ontstaan, en van tijd tot tijd zich ontwikkelen; hoe dikwerf in het opsporen dezer overeenkomsten de zucht zich

verraadt om ze overal, ook waar zij niet voorhanden zijn, te vinden. — Het verbindend gezag van den tweeden Brief van PETRUS heeft men in twijfel getrokken; maar als deszelfs schrijver getuigt: *wij zijn geene kunstiglijk verdichte fabelen nagevolgd, als wij u de kracht en toekomst van onzen Heer* JEZUS CHRISTUS *hebben bekend gemaakt, maar wij zijn aanschouwers geweest van zijne majesteit; want Hij heeft van God den Vader eer en heerlijkheid ontvangen, als zoodanig eene stem van de hoogwaardige heerlijkheid tot Hem gebragt werd: deze is mijn geliefde Zoon, in welken ik mijn welbehagen heb! En deze stem hebben wij gehoord, als zij van den hemel gebragt is geweest, toen wij met Hem waren op den heiligen berg*[1]*;* — dan moet in denzelfden persoon, met den geest van CHRISTUS, die u tegenkomt uit dezen Brief, de geest van opzettelijk en schaamteloos bedrog zich hebben kunnen vereenigen, of het is wel waarlijk de oor- en ooggetuige, de reeds aan de aflegging zijns tabernakels nabijgekomen Apostel, die, omstreeks dertig jaren na de verheerlijking van JEZUS op den berg, aan deze plaats er van spreekt. Inderdaad, geene kunstige verdichtselen worden door ons gevolgd! Als in eenen getrouwen spiegel vertoont zich aan ons in zijn Evangelie de heerlijkheid des Heeren! En be-

---

1) 2 PETRI I: 16—18.

schaamd staat eens voor Hem, die het verwerpt en miskent!

Maar als het door ons getrouw en alle aanneming waardig wordt geacht, van hoedanigen invloed op ons zal het besprokene dan moeten zijn?

Vooreerst, mijne Hoorders! behoort het ons met onbepaalden eerbied voor JEZUS te vervullen. Welk eene heerlijkheid, als des Eeniggeborenen van den Vader! Welk eene hulde, dat Hem de hemellingen komen begroeten! Welk eene verhevenheid, dat Hij, in onderscheiding van hen, voor den Zoon van God, zijnen bij uitstek geliefden, Hem in alles welbehagelijk, wordt verklaard! En welk een eisch: *hoort Hem!* — Geliefden! wordt er aan deze vordering door ons voldaan? Wordt er naar JEZUS, of meer naar anderen, en naar de inspraak onzer begeerlijkheid en van ons vleeschelijk verstand door ons gehoord? Laat niet na, ernstig onderzoek bij u zelven er naar te doen; want als zij niet zijn ontvloden, die MOZES verwierpen; als er vuur van den hemel op hen, die ELIAS versmaadden, is nedergedaald; hoe zouden wij ontkomen, en hoe zware straf zouden wij worden waardig geacht, als wij ons afkeerden van dien, die van de hemelen is? O gedenkt dan,

wie Hij is, door wien de hooge God, na tot de vaderen door de profeten gesproken te hebben, nu tot ons spreekt! Gedenkt, wat eer en heerlijkheid Hij van den Vader ontvangen heeft, en hoort Hem! Hoort, en gelooft, al is het voor uwe bevatting te hoog, wat Hij u ontdekt! Hoort, en volbrengt, al loopt het in zelfs tegen uwe liefste lusten, wat Hij u beveelt! Hoort, en verwacht, al schijnt het u te wonderlijk en groot, wat Hij in zijns Vaders naam u belooft! Aanzienlijken en geringen, geletterden en eenvoudigen, zondaren van wat naam of staat, hoort Hem! Hoort Hem alleen, Hem te aller tijd, en Hem in alles! Want zalig zijn, en nog veel zaliger worden eens zeker zij, die het doen! Hun huis staat vast, als de slagregen, de waterstroomen en de winden het zullen bestormen, en hun heil zal in der eeuwigheid zijn!

Als eene *tweede* uitwerking, die op ons het overwogene behoort te hebben, noem ik u de hartelijkste en hoogste belangstelling in het lijden en sterven des Heeren. Ziet hier, wie Hij was, die zich vrijwillig daaraan onderwierp; en hoe zeer Hij om onzentwil zich zelven heeft willen verzaken! Ziet hier den prijs, dien de liefde des Hemelsche Vaders aan onze redding van het verderf heeft besteed, dat Hij ook zijnen Zoon, dezen éénigen en geliefden, dit voorwerp van zijn volmaakt goddelijk welbeha-

gen, niet heeft gespaard, maar overgegeven voor ons allen! Ziet hier, welk hoog belang door de hemellingen daarin wordt gesteld, dat zij op aarde komen, om daarover met JEZUS te kunnen spreken! Ja, mijne Geliefden! die uitgang te *Jeruzalem*, destijds nog te volbrengen, maar nu voor lang reeds volbragt, hij is en blijft de onuitputtelijke stoffe van nadenken; de stoffe des roems en der dankzegging voor hemel en aarde. De oude Godsmannen hebben er van geprofeteerd, en navraag en nasporing er naar gedaan. De kinderen Gods hier beneden en voor zijnen troon hebben er in de volheid des tijds onuitsprekelijk zich in verheugd, en er de oorzaak hunner zaligheid in gevonden; en voor de nageslachten zal hij van dezelfde blijvende waarde zijn. En waar de hemel van spreekt, daar zou de aarde van zwijgen! Wat den hemel heeft bevolkt, niet op prijs worden gesteld op de aarde! Geliefden! wáár deze verregaande ongevoeligheid wordt bespeurd, dat wij betoonen onze zondaarsbehoeften beter te kennen! Dat wij in het kruis, waaraan de zonde, de dood en de wereld zijn overwonnen, wie zich er aan ergeren en het achteloos voorbijgaan, onzen roem en al onze zaligheid stellen; en het de grondtoon zij onzer opregt geloovige en aan JEZUS innig gehecht zich gevoelende ziel, wat de grondtoon in de zielsstemming zijner uitverkorene Apostelen is geweest: *Hem, die*

ons heeft liefgehad, en ons van onze zonden gewasschen heeft in zijn bloed, en die ons gemaakt heeft tot koningen en priesters Gode en zijnen Vader, Hem zij de heerlijkheid en de kracht in alle eeuwigheid!

Eindelijk behooren wij ook in blijde hope door het overwogene te worden ontvonkt. In de tekstgeschiedenis ziet gij eenen spiegel der hemelheerlijkheid, die nu daar boven den Verlosser omstraalt, en waarin Hij aan een' van hen, die met Hem op den heiligen berg zijn geweest, op *Pathmos*, in zinsverrukking zich te zien heeft gegeven. Daar is Hij nu van meer dan aardschen, en alle aardsche bevatting overtreffenden luister omgeven. Daar, als de Zone Gods boven allen verhoogd. Daar, van de vruchten zijner zelfvernedering en vernietiging omringd; en met allen bijeen, die onder het eerste Testament op Hem gehoopt, en in deze laatste dagen de beloofde zaligheid hebben verkregen. En daar, mijne Geliefden! zullen ook wij, als wij de hulde van ons geloof en onze gehoorzaamheid hier beneden Hem niet onthouden, Hem zien, gelijk Hij is; ja Hem gelijk zijn, en er met Hem en met allen, die Hem de Vader gegeven heeft, en die daaronder ons dierbaar in Hem zijn geweest, onbedenkelijk gelukkig en eindeloos leven. Heerlijk vooruitzigt, bij allen strijd, die er nog door ons moet worden gestreden; bij alle droefenissen, waarin

onvergetelijke verliezen ons brengen, en bij ons naderen aan ons eigen graf! Vrienden van JEZUS! verblijdt u, en versterkt elkander in deze hope! Hoeveel er in gedaan en gedragen kan worden, heeft het voorbeeld van PETRUS, JACOBUS en JOANNES geleerd. Verwacht dan hare vervulling met lijdzaamheid en met volharding in goeddoen, maar ook met een onbezweken vertrouwen; want zelf heeft JEZUS voor u gebeden: *Vader! ik wil, dat waar ik ben, ook die bij mij zijn, die Gij mij gegeven hebt; opdat zij mijne heerlijkheid aanschouwen, die Gij mij gegeven hebt!* En zoo zeker zijn Vader Hem heeft verhoord, toen Hij bad: *Verheerlijk mij, Vader! met de heerlijkheid, die ik bij U had, eer de wereld was!* zoo zeker zal Hij Hem ook hierin verhooren; en u, die Hij te voren er toe verordineerd, en geroepen, en geregtvaardigd heeft, ook den beelde zijns Zoons gelijkvormig maken, en met Hem verheerlijken! Amen.

DE BRIEF

AAN DE GEMEENTE VAN SMYRNA.

LEERREDE

OVER

OPENBARING II: 8—11.

EN SCHRIJF AAN DEN ENGEL DER GEMEENTE VAN DIE VAN SMYRNA: DIT ZEGT DE EERSTE EN DE LAATSTE, DIE DOOD GEWEEST IS, EN (WEDER) LEVEND IS GEWORDEN:

IK WEET UWE WERKEN, EN VERDRUKKING, EN ARMOEDE, (DOCH GIJ ZIJT RIJK), EN DE LASTERING DERGENEN, DIE ZEGGEN, DAT ZIJ JODEN ZIJN, EN ZIJN HET NIET, MAAR ZIJN EENE SYNAGOGE DES SATANS.

VREES GEEN DER DINGEN, DIE GIJ LIJDEN ZULT! ZIET, DE DUIVEL ZAL (EENIGEN) VAN ULIEDEN IN DE GEVANGENIS WERPEN, OPDAT GIJ VERZOCHT WORDT; EN GIJ ZULT EENE VERDRUKKING HEBBEN VAN TIEN DAGEN. WEES GETROUW TOT DEN DOOD, EN IK ZAL U GEVEN DE KROON DES LEVENS!

WIE OOREN HEEFT, DIE HOORE, WAT DE GEEST TOT

DE GEMEENTEN ZEGT! DIE OVERWINT, ZAL VAN DEN TWEEDEN DOOD NIET BESCHADIGD WORDEN.

Met dankzegging komen wij tot U, groote, getrouwe en genadige God! die het rustpunt zijt van ons hart in leven en sterven. Wij danken U voor al de voorregten en zegeningen, die Gij ons te genieten geeft. Wij danken U voor de ondersteuning en de vertroosting, die wij van U ontvangen onder onze beproevingen. Wij loven en danken U, dat wij van U eenen Zaligmaker hebben verkregen, aan wien wij alles hebben in vreugde en in pijn; wiens Evangelie ons de verzekering geeft van uwe onveranderlijke liefde en trouw jegens ons; die zijne kracht in onze zwakheid volbrengt; die medelijden met ons heeft, als wij verzocht worden, en ons bijstaat in onze beproevingen; die ons aanmoedigt, om onder alles, wat ons overkomt, den weg te houden, waarop Hij ons is voorgegaan, door ons de uitzigten te openen op de gelukkige woningen van uw vaderlijk huis; en op wiens trouw en genade reeds zoo velen zich verlaten hebben, en het hoofd tot sterven nedergelegd, die niet bedrogen zijn uitgekomen. Och, mogten wij leeren, aan zijne leiding ons over te geven met een volkomen vertrouwen! Mogten wij, in Hem geloovende, er niet aan

twijfelen, of Gij zult eeuwiglijk onze genadige Vader zijn, ons onze zonden nimmermeer toerekenende, en met alle dingen aan ligchaam en ziel ons verzorgende, als uwe lieve kinderen en erfgenamen! Mogten wij den goeden geloofsstrijd strijden in zijne kracht, en in de goede hope in genade, die Gij ons gegeven hebt! Wij gevoelen onze tekortkomingen, en bekennen voor U, dat er aan ons vertrouwen, aan ons geloofsleven, aan ons geduld en onze volharding in de betrachting van uwen wil nog zeer veel ontbreekt. Maar wij werpen onze vrijmoedigheid daarom niet weg. Wij maken staat op die genade, die Gij in CHRISTUS *ons hebt betoond, en op de belofte des Heiligen Geestes. Bekrachtig ons door dien Geest, naar de sterkte uwer heerlijkheid! Vergeef ons, wat wij misdeden! Vervul ons met kinderlijke liefde tot U! Verbind ons nader aan onzen Heer! Maak ons onder alles, wat ons wedervaart, en in alle tijden en omstandigheden, die wij beleven, aan Hem getrouw! Leer ons waken, en bidden, en strijden, en dulden, en gelooven, en hopen, en wandelen, zoo als Hij gewandeld heeft, die het kruis verdragen heeft en de schande veracht, en thans gezeten is ter regterhand uwer majesteit in de hoogste hemelen! Wees ook in dit uur ons nabij! Doe den spreker zijn werk wel gelukken! Laat uw Woord niet te vergeefs worden verkondigd! Laat het ons goed zijn hier te zijn opgekomen; en laat ons gesterkt worden aan deze plaats, om onzen weg door het land der*

vreemdelingschap met goeden moed te vervolgen, en te doen en te dragen, wat Gij na dezen te doen en te dragen ons geven zult, Gij, onze getrouwe God en onze genadige Vader! Amen.

Van hooge waarde is het Evangelie, mijne Geliefden! vooral in dagen van druk en beproeving. Dat ondervonden, niet het minst, deszelfs eerste belijders. Daarvan getuigt de u voorgelezene tweede Brief van den verheerlijkten Zaligmaker aan zijne bekenners in *Klein-Azië*, waarin Hij tot de verdrukte gemeente van *Smyrna* zich wendt, en haar bemoedigt onder het haar opgelegde leed en hare nog aanstaande verdrukking. Met de beschouwing van dien Brief wenschen wij te dezer ure ons bezig te houden. Mogt het ons leeren de onuitsprekelijke gave Gods hooger te schatten, ons kruis vrolijk te dragen, en met lijdzaamheid de loopbaan, die ons is voorgesteld, te loopen! — Zegen daartoe voor ons de overdenking uwer eigene woorden, door lijden volmaakte en tot medelijden met uwe lijdende broeders gevormde Heer! En maak door uwe genade ons gelijkvormig aan uw beeld! — Laat mij *eerst* u mogen bezig houden met de verklaring van

onzen tekst, en daaruit *ten andere* aanleiding nemen om u den waren Christen voor te stellen in dagen van druk en onder bange vooruitzigten.

Smyrna was eene stad van *Klein-Azië*, niet ver van *Ephese* gelegen, weleer behoorende tot *Eolië* en daarna tot *Ionië*. Zij was met smaak gebouwd aan de helling eener berghoogte, nabij den oever der *Egeïsche* zee, en door haren handel, die nog bekend is onder den naam van den *Levantijnschen*, beroemd. Spoedig kwam zij hierdoor in het bezit van aanzienlijke rijkdommen, maar door derzelver misbruik stegen onder hare ingezetenen de weelde en het zedebederf tot eene ontzettende hoogte. Waarschijnlijk was het PAULUS, door wien, gedurende zijn driejarig oponthoud in het naburige *Ephese*, het eerst tegen dit bederf het ware zout van Evangelische verlichting werd aangewend, en eene christelijke gemeente te *Smyrna* gesticht, waarvoor de zorg na hem door JOANNES werd op zich genomen. Zeker althans is POLYCARPUS, een man van uitstekende godsvrucht, die nog met de Apostelen verkeerd en het onmiddellijk onderwijs van JOANNES genoten heeft, een harer eerste opzieners of bisschoppen geweest; en er is geene reden om het getuigenis der geschiedenis in twijfel te trek-

ken, dat hij in deze waardigheid door JOANNES werd aangesteld, wat echter niet vóór de verschijning van JEZUS aan dezen Apostel op *Pathmos* kan hebben plaats gehad, daar die verschijning vóór de verwoesting van *Jeruzalem* moet zijn geschied, omtrent welken tijd POLYCARPUS eerst geboren werd. Er bestaat nog een brief der gemeente van *Smyrna* over den marteldood dezes mans, die, meer dan honderd jaren bereikt hebbende, onder MARCUS AURELIUS met bewonderenswaardige standvastigheid, en zonder een' zweem van onzuivere geestverhitting of van ijdele eergierigheid te vertoonen, aan zijne vervolgers zich overgaf, en op den brandstapel zijn leven eindigde. — Uit den Brief des verhoogden Verlossers aan deze gemeente is op te maken, dat zij destijds voornamelijk uit nooddruftigen was zamengesteld, en vooral van de Joden, die om des handels wille in grooten getale zich te *Smyrna* hadden nedergezet, en onder de ingezetenen dier stad hunnen invloed grootelijks lieten gelden, met smaadheid bejegend werd en verdrukking te lijden had. Waarschijnlijk werden door deze verbasterde nakomelingen van den vader der geloovigen de Heidenen tegen de Christenen opgezet; tot dat eindelijk met den val van den grijzen bisschop de gehaatte aanhang des Nazareners hun voorkwam te zeer te zijn verzwakt, om zich weder van het geledene verlies, althans vooreerst, te kunnen herstellen.

Immers eindigde met den dood van POLYCARPUS de vervolging der Evangeliebelijders te *Smyrna*, die echter, na dezen voortreffelijken voorganger te hebben verloren, des te meer zich aanéénsloten, en op herhaalde aanvallen hunner bestrijders zich wapenden. De stad telt heden nog duizende inwoners, waaronder eene niet onaanzienlijke christelijke gemeente, die zich over de Turksche heerschappij van tijd tot tijd heeft te beklagen gehad.

Verheven en troostelijk is het begin van den Brief, waarin door den verheerlijkten Zaligmaker zijne eerste aanhangers aldaar worden aangesproken. *Schrijf*, zegt Hij, *aan den Engel*, den afgevaardigde, *der gemeente te Smyrna: Dit zegt de Eerste en de Laatste*, die in den beginne was, en dezelfde blijft in der eeuwigheid; *die dood is geweest en weder levend geworden*, dus die tot den bloede gestreden had, gelijk de zijnen te *Smyrna* stonden vervolgd te worden tot der dood toe; en die nu, nadat Hij het leven weder had aangenomen, magtig was en bereid hen te bekrachtigen en te bewaren, en als zij te sterven kwamen, hunne scheidende zielen in heerlijkheid op te nemen. Er zijn er, die in dit gezegde eene zinspeling zien op den heidenschen afgod ESCULAPIUS, wien te *Smyrna* door de heidensche ingezetenen dier stad uitbundige eer werd bewezen, en wienaangaande de fabel vertelde, dat hij

de dooden in het leven riep, en zelf, nadat hem de bliksem getroffen had, uit de dooden was opgestaan. Maar al ligt er dit niet in, — de zinspeling ware misschien beneden de waardigheid des Verlossers — er is reden genoeg, waarom Hij zich zelven in dezer voege aankondigt bij eene verdrukte en door nog aanstaande vervolgingen bedreigde gemeente. — *Ik weet uwe werken;* ik ken u, wil JEZUS zeggen, in uw bestaan en gedrag! Ik weet uwe *verdrukking en armoede;* er wordt eigenlijk gezegde armoede en schamelheid bedoeld. *Doch gij zijt rijk!* dit voegt Hij er bij in eene tusschenrede; namelijk, rijk in die schatten, die de mot en de roest niet verderven, en in die buidels, die niet verouden. Denzelfden rijkdom had dus de Heer hier op het oog, die door PAULUS aan zich zelven en zijne medearbeiders werd toegekend, toen hij schreef, dat zij waren *als niets hebbende en nogtans alles bezittende* [1]). Door zijne armoede had JEZUS hen rijk gemaakt. En te *Smyrna*, gelijk te *Corinthe*, had God uitverkoren het onedele en het verachte en hetgeen niets is, opdat Hij hetgeen iets is beschamen zou. Toonde zoo de Verlosser met de armoede en de verdrukking zijner vereerders bekend te zijn; Ik, zegt Hij, ken ook *de lastering dergenen, die zeggen, dat zij Joden zijn, en zijn het niet, maar zijn eene*

1) 2 Cor. VI: 10.

synagoge des satans. Deze ontaarde kinderen Israëls leiden allerlei misdaden hun ten laste, die van de Joodsche kerk tot het Christendom waren overgegaan; en beschuldigden hen, gelijk naderhand POLYCARPUS werd beticht, van godverzaking en onzedelijkheid. Daarmede meenden zij hunne trouw en verkleefdheid aan God en de voorvaderlijke godsdienst regt aan den dag te leggen; en daarbij beroemden zij zich, dat zij Joden, het ware volk Gods, dat in de overzetting der zeventigen de vergadering of synagoge des Heeren genoemd wordt [1]), dat zij het echte zaad ABRAHAMS, en geene Christenen waren. Maar de Heer, die, daar Hij zelf, zoowel als zijne Apostelen, uit de Joden was voortgesproten, dit oude volk Gods van harte was toegedaan, betwist hun alle aanspraak op eenen naam, die een eeretitel was, wanneer er aan werd beantwoord door hen, die hem droegen. *Zij zijn het niet!* zegt Hij met eene heilige verontwaardiging, en overeenkomstig hetgeen PAULUS had gezegd: *die zijn niet alle Israël, die uit Israël zijn; en die is geen Jood, die het in het openbaar is door de besnijdenis in het vleesch, maar die door de besnijdenis des harten in het verborgen het is* [2]) *! Zij zijn het niet!* zegt de Heer, *maar zij zijn eene synagoge des satans;*

---

1) Num. XVI: 3.
2) Rom. IX: 6. II: 28, 29.

eene vereeniging van menschen, die niet door den Geest van God, maar door duivelsche grondbeginselen zich laten besturen; gelijk Hij, nog hier op aarde zijnde, tot de Farizeën had gezegd: *indien God uw Vader ware, zoudt gij mij liefhebben. Gij zijt uit den Vader den duivel* [1])*!* De *duivel* of *satan*, of, gelijk Hij in het laatste bijbelboek ook wordt genoemd, *de draak*, *de oude slang*, *de aanklager der broederen*, *die de geheele wereld verleidt* [2]), komt in het Nieuwe Verbond, en in dit geschrift vooral, meermalen voor als het hoofd dergenen, die tegen CHRISTUS en Christendom zich vijandig gezind betoonen. Van dien verzoeker, van allen die te *Smyrna*, om zoo te spreken, gemeene zaak met hem maakten, en in geaardheid hem gelijkvormig zich bewezen, zouden aldaar de belijders des Heeren nog na dezen veel te verduren hebben. Maar Hij, die de zijnen niet laat beproefd worden boven vermogen, en die alles te voren weet, wat hun nog te overkomen staat, tracht hen te bemoedigen en op deze toekomst te wapenen. *Vreest geen der dingen, die gij lijden zult!* zegt Hij tot hen. *Ziet, de duivel zal eenigen van u in de gevangenis werpen, opdat gij verzocht wordet;* om u tot afval en verzaking van uw geloof te verleiden. Door de duivelsch

---

1) JO. VIII: 42, 44.
2) Openb. XII: 9, 10.

gezinde Joden zou dit lijden hun worden aangedaan; en wat er wordt bijgevoegd aangaande den tijd, dien het duren zou: *en gij zult eene verdrukking hebben van tien dagen*, zou ik liever eigenlijk, dan oneigenlijk van eenen zeer kleinen tijd, verstaan. Misschien, dat deze voorzegging hare vervulling bekwam bij de vervolging, die aan den dood van POLYCARPUS is voorafgegaan; toen de Christenen te *Smyrna* als godloochenaars gevat, en tot verzaking hunner belijdenis gedwongen, of aan de dieren voorgeworpen en aan de vlammen werden prijs gegeven. Althans, een bloedige strijd, een strijd tot den dood was op handen; waarom de Heer uit den hemel zegt: *weest getrouw tot den dood*, hebt voor mij en mijne zaak ook uw leven ten beste, *en ik zal u geven de kroone des levens!* Eene vermaning en eene belofte, blijkbaar zinspelende op den wedstrijd der ouden, en op de kroon, die aan den overwinnaar in hunne spelen werd uitgereikt. *Die ooren heeft;* met deze opwekking spoedt de rede van JEZUS in dezen Brief, gelijk in den voorgaanden en al de overige, ten einde; *die hoore wat de Geest tot de gemeenten zegt!* Hij beveelt er het gezegde, en vooral wat Hij nog daarenboven te zeggen heeft, ieders aandacht en belangstelling en behartiging mede aan. *Die overwint, zal van den tweeden dood niet beschadigd worden!* De eerste dood is de ligchamelijke. De tweede, die van ziel en

ligchaam beide, wanneer zij verdorven worden in de hel. Hij wordt beschreven in het 20e Hoofdstuk dezes Boeks, vers 6 en 14; en in het 8e vers van Hoofdstuk 21; op de laatst genoemde plaats onder het beeld van eenen brand in vuur en sulfer, ter aanduiding van den staat der rampzaligheid, waartoe na dit leven de goddeloozen zich zullen verwezen zien, en die door de Joden *de tweede dood* plagt geheeten te worden. Maar aan dit verderf zou de standvastige volger des Heeren ontkomen. Hij zou de kroone des levens verkrijgen, in plaats van beschadigd te worden door dezen tweeden dood. Daar kon hij op rekenen. Want die de verzekering deed, was de Eerste en de Laatste, die dood was geweest en weder levend geworden!

Ziedaar, mijne Geliefden! den belangrijken inhoud van dezen Brief. Na deszelfs toelichting kom ik tot het tweede en tevens toepasselijke deel mijner rede, waarin ik den waren Christen in dagen van druk, en onder bange vooruitzigten, u te beschouwen zal geven; en uwe aandacht bepalen *vooreerst* bij dezen druk en deze vooruitzigten zelve; *ten andere* bij de troostgronden, die hem daaronder tot bemoediging verstrekken; *voorts* bij de pligten, welker beoefening hem is aanbevolen; en *eindelijk* bij het

benijdenswaardige van zulk een Christendom voor degenen, die het niet in opregtheid zijn toegedaan.

Verbeeldt u, Geliefden! het lot en den toestand der christelijke gemeente te *Smyrna*. Zij dient met een volkomen hart haren God en haren Heer, en wordt geplaagd en verdrukt op allerlei wijze. En terwijl hare verdrukkers in wereldsch genoegen en in weelde zich baden, heeft zij te worstelen met de schaarschheid en het gebrek. Misschien bevinden er zich wel onder haar, die in de goederen dezer wereld een ruimer aandeel ontvingen, maar wien het met geweld, of onder eenen schijn des regts, en met list werd ontnomen. En valt het niet gemakkelijk dit verlies te dragen, en zich dit gemis te getroosten; hoe veel meer heeft het in te worden beroofd van een goed, beter dan olie en kostelijker dan zilver en goud, en door lasterende tongen te worden beticht van al wat schandelijk is voor God en menschen. Ook dit verdriet werd door de Joden te *Smyrna* den Christenen aangedaan; en wat zich uit den aard der omstandigheden als waarschijnlijk liet aanzien, dat er dagen aanstaande waren, waarin de oven nog heeter gestookt, en een veel verwoeder aanval op deze kudde van CHRISTUS stond ondernomen te worden, werd haar in dezen Brief als zeker voorspeld. O, welk een donkere hemel welfde zich over deze eerste Christenen! Een

tijd van tien dagen is op zich zelven wel niet lang, maar wordt lang en bang, als het een tijd is van strijd met den geest des kwaads, met de dienaars van het rijk der duisternis en der hel, blazende dreiging en moord, en woedende te vuur en te zwaard, om van het geloof in CHRISTUS afvallig te maken. — Danken wij God, mijne Geliefden! dat wij andere dagen beleven. In plaats van aan verdrukking ons bloot te stellen, strekt het in onze dagen tot eer, den eenigen naam te belijden, die onder den hemel is gegeven om zalig te worden; terwijl de Jood, die onzen Verlosser verwerpt en dien wij daarom met medelijden moeten aanzien, maar niet verachten, daar onze Heer en Zaligmaker zelf uit *Juda* is voortgekomen, als een balling, die geen vaderland heeft, over de aarde omzwerft. Maar hoewel wij het voorregt hebben van te wonen in een land, waar de christelijke godsdienst onder de bescherming der wet is geplaatst; het is daarom met allen druk en alle bange vooruitzigten nog niet gedaan. Menig Christen, die zijne belijdenis tracht te beleven, ziet zijn geloof en geduld op gedurig herhaalde proeven gesteld. Nu eens wordt hij teleurgesteld in zijne ijverigste pogingen en zijne vurigste wenschen. Dan komen er bange en lange dagen en nachten, die op het ziekbed worden gesleten. Dan weder ontzinken hem teedergeliefde naastbestaanden en vrienden; of de bronnen van

zijn bestaan houden op te vloeijen, en het zuur gewonnen brood is naauwelijks toereikende om in het onderhoud van een talrijk gezin te voorzien; of kwaadwilligen zijn er op uit om hem te benadeelen, en het vertrouwen, door zijne medemenschen in hem gesteld, door de kunstgrepen der kwaadsprekendheid hem te benemen. En daarenboven kondigt zich dikwerf door onheilspellende teekenen eene nog treuriger toekomst aan, en meent hij uit zijne ligchamelijke gesteldheid, uit de bekrompenheid zijner tijdelijke middelen, of uit het beloop van andere wereldsche zaken, dagen van verdubbeld verdriet zich te kunnen voorspellen. Zelfs is het nog niet gedaan met alle bezwaren wegens het vasthouden aan het reine Woord van God en zijnen Zoon; met allen laster van eene wereld, die in het booze ligt, en het licht, omdat het haar beschaamt en bestraft, niet kan dulden; met allen spot van ongeloovigen, die de hoofdzaak van het Christendom als eene kunstig verdichte fabel doen voorkomen, en die zich daarbij voor Christenen uitgeven en wel voor hoogverlichte Christenen, maar die het niet zijn, zoo waarlijk de Joden te *Smyrna* geen Joden waren. Ja misschien, mijne Geliefden! dat er nog behoeftigen worden aangetroffen, die de Heer der gemeente in hunne armoede kent, en die aanzienlijke voordeelen hebben moeten vaarwel zeggen, omdat zij niet langs eerlijke wegen en met

behoud van een goed geweten voor God te verkrijgen waren. Er mag dus nog van druk en bange vooruitzigten worden gesproken, hoezeer de geloofsvervolging heeft opgehouden; en er zijn er misschien onder ons, die onder soortgelijke bezwaren en zorgen gebukt gaan. Maar als gij den Heer in opregtheid zijt toegedaan, verheugt u, mijne Geliefden! dat Hij u daar boven niet vergeet, en aan geene troostgronden ter uwer bemoediging het ook u laat ontbreken!

Deze troostgronden, voor zoo verre zij in onzen tekst zijn begrepen, liggen *deels* in de gesteldheid van den waren Christen zelve; *deels* in hetgeen zijn Heer in den hemel voor hem is, en *deels* in het heil, dat hem na dezen te wachten staat.

Zijn er armen en verdrukten, miskenden, benijden en belasterden, treurenden en rampspoedigen onder u, die den weg des levens bewandelt; — al waart gij armer dan de vogelen des hemels, JEZUS zegt: *gij zijt rijk!* Uw geloof, uwe hoop en uwe liefde; de vrede bij God, de gemeenschap met Hem; de zielsrust, die er verbonden is aan de betrachting van iederen pligt der godzaligheid; het getuigenis van een goed en gereinigd geweten, en de heerlijkheid uwer verwachting; — ziedaar uwen

rijkdom! Een schat, dien de dieven u niet benemen, de lastertongen niet rooven, de vergankelijkheid en het graf niet kunnen verslinden! Er zijn er in hoogheid en op troonen gezeten, die dit bezit u benijden moeten; want wat den mensch hier gelukkig maakt, is niet de overvloed van wereldsche goederen, maar de verwachting van een blijvend goed in de hemelen. Welk eene bemoediging, Toehoorders! als gij te midden aller aardsche verdrietelijkheden, als gij, ook onder ontbering en gebrek, u zelven rekenen moogt onder de gelukkigste menschen en de rijkste der stervelingen, al schijnt gij de ellendigste onder allen te zijn! En hoe dwaas zoude het zijn, aan deze bron van vertroosting u niet te verkwikken; die u toegebragte genade Gods niet te waarderen, maar voorbij te zien, en inzonderheid de dingen aan te merken, die men ziet; op uwe verliezen meer te letten dan op uw gewin, op uw gemis meer dan op uw genot, en op uwe armoede meer dan op den schat, waarvan gij weet, dat gij hem overal mede draagt, en dat hij u nooit zal begeven!

Een andere grond van vertroosting is voor den waren Christen gelegen in hetgeen zijn Heer in den hemel voor hem is en blijft. Zinkt hier onder zijne voeten alles weg, die Heer, die de Eerste is en de Laatste, blijft zijne rots, zijn deel, zijn eeu-

wig goed! Straffen kunnen voor hem zijne rampen niet zijn, want die dood is geweest, nam uit den lijdensbeker door zijn sterven het bitterste weg! Van het toeval hangt hij niet af, èn die hem kwellen en plagen, hebben geene magt over hem, dan voor zoo verre zij hun van boven gegeven is; want die dood is geweest, is ook weder levend geworden, en heerscht over levenden en dooden! Hij weet, wie de zijnen zijn, en Hij kent hunne werken. Hij ziet, wat zij lijden; en wat zegt het veel, mijne Hoorders! eenen alwetenden, eenen alvermogenden en hartelijk liefhebbenden vriend in den hemel te hebben! Is de toekomst ons donker, zij ligt naakt en geopend voor Hem; en onzen nog aanstaanden strijd heeft Hij zelf met wijsheid en met liefde bepaald. Valt de wereld aan op hen, die Hem hebben aangenomen, en komt haar overste tegen hen op; Hij heeft de wereld overwonnen, en den duivel is Hij te sterk! En is het een bange doodstrijd, waartoe Hij hen roept; *Ik*, zegt Hij tot hen, *Ik zelf ben dood geweest; en waar Ik nu ben, zal ook mijn dienaar zijn! Wie overwint, zal van den tweeden dood niet beschadigd worden!*

En in dit toekomend geluk ligt nog een derde grond van bemoediging voor den Christen onder zijn lijden. Er hangt aan het einde van het worstelperk eene heerlijke *kroon*; er is eene heerlijk-

heid aanstaande, die alle leed zal vergoeden; er is een hemel, waar geene gebrek meer kwellen, geen lastering knagen, geene vervolging verontrusten, geene toekomst dreigen, en geen dood zal zijn. *Wat buigt gij u neder;* zegge de man, die hier het brood der smarte eet; *wat buigt gij u neder, o mijne ziele? hoop op God!* Hoop op zijn heil! Hoop op die kroon, die nooit vergaat! Hoop op die heerlijkheid, waartegen het lijden des tegenwoordigen tijds niet te waarderen is! Hoop op dien hemel, waar met gejuich zullen maaijen, die met tranen hier beneden hebben gezaaid!

Maar die deze hope heeft, heeft ook pligten, die niet te vergeten zijn, en welker betrachting met zijne uitzigten onafscheidelijk zamenhangt. — Denkt nu alleen aan de woorden: *Vreest geen der dingen, die gij lijden zult!* en aan het veelbeteekenende: *zijt getrouw tot den dood!* Maar laat mij liever, dan deze lessen voor u te ontleden, u wijzen op voorbeelden, die deze gelatenheid en geloofstrouw in de ons voorgestelde lijdensbaan ons aanschouwelijk maken. — Het alleen volmaakte voorbeeld gaf de overste leidsman en voleinder des geloofs. Hij wist alle dingen, die Hem aanstaande waren. Hij ging met onbezwekene kloekmoedigheid zijn kruis te gemoet. Hij bad in den hevigsten strijd: *uw wil*

geschiede! Hij werd gehoorzaam tot den dood, ja tot den dood des kruises. Ziedaar den grooten voorganger, naar wien zich gevormd hebben, die achter Hem kwamen, en met der daad bewezen zijne volgers te zijn! *Ik acht op geen ding, en houd mijn leven niet te dierbaar voor mij zelven, opdat ik mijnen loop en de dienst, die ik van den Heere* JEZUS *ontvangen heb, met blijdschap volbrenge! Ik ben bereid niet alleen om gebonden te worden, maar ook om te sterven te* Jeruzalem *voor den naam des Heeren!* Zoo sprak de groote Apostel der Heidenen, die de opregtheid dezer betuigingen heeft bezegeld met zijn bloed! Plaatst nevens hem in uwe gedachten den eerwaardigen POLYCARPUS in den boozen dag der verzoeking, en bewondert zijne geloofstrouw en zijne lijdzaamheid! Hij weet, dat er besloten is tot zijn verderf, en weigert de stad, waar zijne ziel gezocht wordt, te verlaten. En als hij zich eens en andermaal, op verzoek zijner vrienden, te vergeefs heeft verstoken, wordt hij des vlugtens moede, en geeft zich zijnen vervolgers in handen. Het is vruchteloos, dat men hem vergt om zijnen koning te vloeken, wien hij zes en tachtig jaren heeft gediend; en terwijl de dood hem aangrimt, hoort men uit zijnen mond het veelbeteekenende woord: *ik ben een Christen!* Hij houdt vast onder alle bedreiging aan de goede belijdenis des geloofs. Op den brandstapel dankt hij God, dat deze hem verwaardigt

deel te hebben aan den drinkbeker van CHRISTUS en aan het lot zijner bloedgetuigen; en hij sterft, om eeuwig te leven! Ziedaar, Broeders en Zusters! wat het te zeggen heeft, geen der dingen te vreezen, die men lijden moet, en zich tot den dood getrouw te betoonen! Voor ons is de toekomst verborgen. Wij beleven andere, dan deze akelige en bange dagen. Maar de bereidwilligheid en de moed om alles, des noods, voor JEZUS te dragen, mogen ook bij ons niet ontbreken. Wie verzekert ons ook, dat het vervolgzieke ongeloof en bijgeloof hunne oude wapenen niet weder zullen opvatten? Wie weet, wanneer geschieden zal wat er geschreven staat: *wanneer de duizend jaren zullen geëindigd zijn, zal de satan uit zijne gevangenis ontbonden worden, en hij zal uitgaan om de volken te verleiden, die in de vier hoeken der aarde zijn?* En als het onze oogen niet zien; wie zegt ons, welk een beker ons nog na dezen zal worden ingeschonken, hoe wij verzocht en gezift zullen worden, en met welke wapenen de laatste vijand op ons zal aanvallen? Maar wat hiervan zij; als gij uwen schat in u zelven hebt en in den hemel, vreest geen der dingen, die gij lijden zult! Laat u door geene bekommeringen benaauwen en slingeren! Hebt goeden moed; maar ook: weest getrouw tot den dood, getrouw aan God en aan uw geweten, getrouw aan uwen Heer en zijn Woord, getrouw in

ieder werk en elken pligt, getrouw onder de hoogschatters en onder de verlaters en verwerpers van uwen Heer, getrouw in het verborgene en in het openbaar; ja, wat het u moge kosten, en al kwam het u op uw goed en bloed en leven te staan, in CHRISTUS naam: zijt getrouw! Dit is een getrouw woord: *indien wij met Hem verdragen, wij zullen ook met Hem heerschen! Indien wij ontrouw zijn, Hij blijft getrouw!* En indien wij Hem zullen beleden hebben voor de menschen, en die belijdenis bewaard en beleefd; Hij zal ons ook belijden voor de Engelen zijns Vaders!

En hier wenschte ik deze leerrede te kunnen eindigen. Maar er zijn er, mijne Geliefden! en misschien zijn zij hier, tot wie men niet zeggen mag: *Vreest geen der dingen, die gij lijden zult!* Er zijn er, die, hoe gegoed en voorspoedig, nogtans niet waarlijk rijk en gelukkig zijn; er zijn er, die door hunne onbekeerlijkheid en hun ongeloof meer of minder in het oog loopend van des Heilands opregte dienaars zich onderscheiden. — O, hoe benijdenswaardig is het echte Christendom, zoo als het in onzen tekst zich vertoont, voor de zoodanigen! Hoe armoedig is alles, wat zij op de wereld kunnen bezitten en genieten, bij den schat der kennis, des geloofs en der hope, die het eigendom des

Christens is! Hoe veel verkieselijker is reeds hier beneden zijn deel, zelfs in banden van tegenspoed, dan het genoegelijkste leven van hen, die geene banden kennen, en van geene kwellingen weten! En hoe zalig zal het zijn, als zijne trouw hem vergolden wordt, en de strijd, dien hij streed, uit genade wordt bekroond! — Laat er u tot jaloerschheid door verwekken, gij, die u Christen noemt, maar nog den geest van CHRISTUS niet hebt! Of weet gij, als gij op rozen gaat, dat het steeds zoo zal blijven? Of hebt gij eene toevlugt buiten CHRISTUS, als u de wereld begeeft? En zult gij niet eenmaal moeten sterven? Eenmaal? ja, ware het daarmede nog gedaan! Maar na den eersten dood een tweede, een nog ergere, eene ellende... maar neen, ik wil u niet langer den schrik des Heeren verkondigen! Ziet op Hem, die gestorven is en weder opgestaan, om u uit de duisternis tot het licht, en uit de dienst der zonde tot zijnen Vader te brengen! Gelooft in Hem, die u kan en wil en zal zalig maken, als gij aan Hem u vertrouwt! Komt tot Hem, die rijk is over allen, die Hem aanroepen, en koopt zijn goud; neemt om niet, wat u door Hem uit zijne volheid wordt aangeboden, en verbindt u tot eeuwigdurende trouw aan Hem en zijn Woord! Maar doet het niet ligtvaardig! Doet het niet, zonder te voren u wel bedacht, en de kosten berekend te hebben, die de

18*

grondlegging vordert van het gebouw uwer hope! Er moet veel strijd gestreden zijn, veel kruis en leed geleden zijn, en veel gebeds gebeden zijn! Al staan geene aardsche overheden en magten tegen ons, daarom ontbreekt het aan geene verzoekingen en geene vijanden. Stelt u hunne sterkte voor, en wapent u, als het u ernst is om overwinnaars te worden bevonden, wapent u met de geheele wapenrusting Gods, en boven al met het schild des geloofs, waarmede gij alle vurige pijlen van den booze zult kunnen uitblusschen! Maar bedenkt te gelijk, hoe het hem zal gaan, die, vergetende wat achter is en naar voren zich uitstrekkende, jaagt naar het wit, tot den prijs der roeping Gods, die van boven is in CHRISTUS JEZUS! Denkt aan het eeuwige leven, eindeloos heerlijk, dat hem na dit leven wacht; en strijdt alzoo uwen strijd, vreezende noch voor den eersten dood, noch voor den tweeden; en loopt alzoo uwe baan, dat gij, aan het einde gekomen, moogt kunnen zeggen: *ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden; voorts is mij weggelegd de kroon der regtvaardigheid, welke mij de Heer, de regtvaardige Regter, geven zal in dien dag!* Amen.

DE VERNIEUWING ALLER DINGEN

IN DEN TOEKOMENDEN STAAT.

LEERREDE

OVER

OPENBARING XXI: 5[a].

EN DIE OP DEN TROON ZAT, ZEIDE: ZIET, IK MAAK ALLE DINGEN NIEUW.

GEZANG XLIII: 1, 3.

Neen! hier beneden, o God en Vader! is het niet. Daarom verheffen wij onze harten tot U in den hemel. Daarom nemen wij de toevlugt tot uwe genade. Daarom zoeken wij in U de rust en de vreugde, die de wereld met al hare schatten ons niet vermag te geven. Daarom danken wij U, dat Gij ons iets beters dan al het hare hebt leeren kennen; dat Gij het uitzigt op een eeuwig leven voor ons ontsloten, en ons den verschen en levenden weg er toe hebt gebaand; en

dat Gij dit deedt door Hem, die onze zonden heeft gedragen, die ter harer verzoening den bittersten en schandelijksten dood onderging, en die nu volkomenlijk zalig kan maken allen, die door Hem tot U gaan, alzoo Hij altijd leeft om voor hen te bidden. Neen, hier beneden is het niet! Maar in Hem is ons heil, en omhoog is de schat, waartegen niets kan opwegen hier op aarde. O, hoe moesten wij er dan mede zijn ingenomen! Hoe door het geloof er naar streven. Hoe door de hope in genade, die wij er op hebben, ons onder alles getroost, en ons gesterkt en aangevuurd gevoelen om al het werk te volbrengen, dat door U ons gegeven is om te doen; en om te volharden in den strijd, dien wij met de ons inwonende en maar al te zeer ons nabij liggende zonde, en met de wereldsche verzoekingen hebben te strijden! Wij gevoelen het, o God en Vader! hoe zeer wij ons van degenen, die geene hope hebben, door een zoodanig bestaan en gedrag behoorden te onderscheiden. Maar wij gevoelen ook onze tekortkomingen, en belijden ze hier voor U. Ach, ons geloofsoog is zoo dikwerf gesloten! De kracht onzer aardschgezindheid is zoo groot, en ons wandelen nog zoo menigmaal anders, dan het geroepenen tot uw koningrijk en uwe heerlijkheid, en burgers van een beter vaderland past! Gij weet het, hoe menigmaal door ons deze betere wereld uit het oog werd verloren; maar Gij wilt ook, als wij U er om aanroepen, het ons vergeven, en de beloften aan ons bevestigen, die

Gij in CHRISTUS *ons deedt. Vervul ze in ons, en wees ons genadig; en vermeerder ons het geloof, de hoop en de liefde, of stort ze door uwen Heiligen Geest in ons uit! Ontfermende God! Verlicht de oogen van ons verstand, opdat wij mögen weten, welke de hope zij van uwe roeping, en welke de rijkdom zij der heerlijkheid van uwe erfenis onder de heiligen! Trek onze harten tot U! Neem er al wat boos is uit weg, en vorm ons tot uwe kinderen door het geloof, opdat wij weten, dat wij ook erfgenamen zijn, erfgenamen van U, en medeërfgenamen van* CHRISTUS! *Doe daartoe ons zamenzijn te dezer ure verstrekken! Doe uwen dienaar zijn heilig dienstwerk wel gelukken! Breng uw Woord hem zelven en ons allen aan het hart! Gebied uwen zegen aan alle plaatsen, waar het wordt gepredikt; en laat het overal vruchten dragen, verstrekkende U tot eer, en blijvende in de eeuwigheid!* Amen.

Hoe heeft men te denken, mijne Hoorders! over den trek tot het nieuwe, die aan de meeste menschen blijkt eigen te zijn, en ook wel in ons zich nu en dan zal vertoonen? — Van ongemeene aantrekkelijkheid is iedere nieuwstijding voor

menigeen. Nieuwsbladen worden gezocht, en dikwerf de nieuwste er onder het gretigst verslonden. Men is er op uit om nieuwe ontdekkingen op het gebied van wetenschappen en kunsten te doen; en als het gelukt, zijn en blijven zij, tot zoo lang zij verouderen, de geliefkoosde voorwerpen van veler navraag, en het onderwerp hunner gesprekken. Nieuwe omgevingen, nieuwe kennismakingen, nieuwe vormen, nieuwe manieren van zien en van voorstellen, nieuwe bevorderingsmiddelen van handel en nijverheid, acht men de moeite zijner nasporing waardig, en dragen tot veler genoegen in geene geringe mate bij. En van het wederzijdsch onderzoek naar iets nieuws vangt in de gezellige kringen, bij toevallige en bepaalde ontmoetingen, onder eenvoudigen en beschaafden, menig onderhoud aan. Zeker zijt gij met mij van oordeel, dat deze nieuwsbegeerte niet onbetamelijk, en zelfs een kenmerk is van den adel onzer natuur, voor zoo verre zij uit eene onzer waardige weetgierigheid ontstaat; uit ware deelneming in het wedervaren van anderen, en in de hoogste aangelegenheden des menschelijken geslachts wordt geboren; geene andere dan wezenlijk gewigtige en tot onze kennisneming mede behoorende zaken betreft, en de grenzen niet overschrijdt, binnen welke zij zich behoort te bepalen. Maar als die grenzen worden te buiten gegaan, en het eindig verstand het oneindige, en hetgeen God

met aanbiddelijke wijsheid voor ons verborgen wil hebben gehouden, tracht te doorgronden; als de trek tot het nieuwe slechts in veranderlijkheid, in de zucht om zich overal in te dringen, en zonder noodzaak zich met eens anders doen te bemoeijen, in het verlangen om getrokken te worden en eenen naam zich te maken, in praatachtigheid en tijdverveling, en in eene ongelukkige ledigheid van hoofd en hart zijne verkeerde en onedele wortels heeft; en als hij, in plaats van zich uit te strekken tot belangrijke dingen, tot uiterst onbeduidende en beuzelachtige zich bepaalt, of ook tot de zoodanige, welker kennis gevaarlijk is, en verderfelijk evenzeer als die, welke aan den boom der kennis des goeds en des kwaads door het eerste menschenpaar werd verkregen; — wie uwer, die de inspraak zijner zedelijkheid raadpleegt, en er aan denkt, hoe veel ieder mensch met zich zelven te doen, en waartoe de Allerhoogste hem heeft bestemd en geschapen, kan dan behagen hebben, en het kleinzielige, zondige en dwaze voorbijzien, in deze ijdele nieuwsgierigheid? Ach, hoe veel kwaads is er door deze zucht om iets nieuws te zeggen, of te weten te komen, of van anderen over te nemen, in den staat, in de kerk, in de dagelijksche zamenleving en in de huisgezinnen reeds gesticht! En hoe schraal en schaarsch wordt echter deze nieuwsbegeerte, ook als het geene nietigheden zijn, waaromtrent zij ver-

keert, niettegenstaande alle vorderingen en ontdekkingen op onderscheidene velden onzer menschelijke wijsheid, bevredigd! *IJdelheid der ijdelheden, zegt de Prediker, ijdelheid der ijdelheden; alles is ijdelheid! Het eene geslacht gaat, en het andere geslacht komt; maar de aarde staat in der eeuwigheid. Ook gaat de zon op, en de zon gaat onder, en zij hijgt weder naar hare plaats, waar zij opging. De wind loopt naar het zuiden, en keert naar het noorden, en gaat, en wendt zich gedurig al weder, en keert tot zijnen omloop terug. Alle beken loopen naar de zee, en de zee wordt niet voller; waar de beken heengaan, derwaarts loopen zij gedurig al weder. Alle dingen zijn in rustelooze beweging, meer dan iemand kan uitspreken. Het oog wordt niet verzadigd van zien, en het oor niet vol van te hooren. Wat er geweest is, dat zal er zijn, en wat gedaan is, dat zal gedaan worden, en er is niets nieuws onder de zon. Is er eenig ding, waarvan men zeggen zoude: dit is nieuw! het was reeds dáár in de eeuwen, die voor ons geweest zijn* 1). En als er in zijne teekening der eenzelvigheid aller wereldsche bemoeijingen en zaken waarheid is; als wij, naarmate met onze jaren onze ervaring toeneemt, des te meer waarheid en wezenlijkheid er in zien; waarom, Broeders en Zusters! zonder nog onverschillig en onaantrekkelijk omtrent

1) Pred. I: 2, 4—10.

het tijdelijke ons te betoonen, aan onze nieuwsbegeerte geene andere rigting gegeven? Waarom niet ook haar gesteld onder den alles veredelenden invloed van het Evangelie? En waarom geen voedsel er voor gezocht in hetgeen in de Heilige Schriften aangaande het nieuwe verbond, het nieuwe schepsel, het nieuwe leven, het nieuwe gebod en het nieuwe *Jeruzalem*, afdalende uit den hemel in een apostolisch gezigt, wordt geleerd? — Ik ben voor u opgetreden om van dit laatste, deze nieuwe wereld, tot u te spreken. Iets nieuws en nog ongehoords zal ik echter niet in staat zijn er u van te zeggen. Maar dit wordt immers ook aan deze plaats door u niet gezocht? Neen! de eeuwenoude waarheid wenscht gij u voorgesteld, en aan uw verstand gebragt, en aan uw hart geheiligd te zien. Geve God, mijne Geliefden! dat er in ons midden geen andere wensch door iemand gekoesterd, en dat hij in allen, die er herwaarts mede opkwamen, worde vervuld, terwijl mijne voortgezette rede u bepaalt bij *de vernieuwing aller dingen*, die wij deelachtig hopen te worden, en het Evangelie ons leert te gemoet zien, *in den toekomenden staat!* — *Eerst* verdient onze tekst, waarin wij dit uitzigt ons zien ontsloten, uit het redebeleid, waartoe hij behoort, te worden verklaard. *Dan* zal de daarin beloofde vernieuwing aller dingen in den toekomenden staat door ons in nadere overweging worden genomen;

en *eindelijk* het hieruit voortvloeijend toepasselijk onderwijs door ons worden bedacht.

De tekst behoort tot het laatste en hartverheffendste der gezigten, die, zoo als ik geloof, toen de regering van den Romeinschen keizer NERO ten einde liep, aan de geheiligde en verhoogde verbeelding van den als balling om het Woord Gods en het getuigenis van JEZUS CHRISTUS op het eiland *Pathmos* zich bevindenden Apostel JOANNES werden vertoond; en die op hoog bevel van den verheerlijkten Zoon des menschen in dit gewijde, en te regt alzoo genoemde boek *van de toekomst des Heeren*, in al hare bijzonderheden door hem werden beschreven. Die niets meer dan een tafereel van het rust verkregen hebbende Romeinsche rijk, en van de zegepralen, door het Christendom er op behaald en elders verworven, in de twee laatste Hoofdstukken van dit profetisch en in den stijl der oud-Israëlitische Godspraken opgestelde geschrift hebben gezien, schijnen mij toe met deze uitlegging verre beneden de waarheid en de verhevenheid der apostolische voorstelling en bedoeling te zijn gebleven, en den regten en rijken zin der bewoordingen niet te hebben getroffen. Neen! op een standpunt, veel hooger dan het genoemde, ziet hier JOANNES in zij-

ne geestverrukking en opgetogenheid zich geplaatst; en veel verder dan tot den tijd, waarin, na den val van het Jodendom, de Christelijke Godsdienst ook op het Heidendom zegevierde, ja zoo ver het de verbeelding vermag, is de zijne, bestraald door den hemelschen invloed, waaronder zij stond, de toekomst vooruitgesneld. — De zeven zegelen zijn alle geopend. De zeven bazuinen hebben alle geslagen; en al de zeven gouden fiolen of schalen des toorns Gods zijn uitgegoten door de zeven Engelen op de aarde. Nadat honger, en pest, en moord, en krijg *Jeruzalem* ontvolkt, en de Romeinsche heirlegers het hebben verwoest, en de uitverkorenen behouden en aan de algemeene ellende zijn ontkomen, is ook de verwoede strijd, door anderen tegen het Lam en deszelfs volgers gevoerd, gelukkig beslist, en in den ondergang der goddeloozen geëindigd. De oude slang is door het vrouwenzaad overwonnen. De afgodische en in bijgeloof verzonkene stad, op zeven heuvelen gesticht [1]), de verleidster der volken, de moeder der hoererijen en der gruwelen der aarde, het weidsch getooide en van het bloed der martelaren dronkene oneerbare wijf, het tweede *Babylon*, het trotsche *Rome* is gevallen; door de aardbewoners beklaagd, maar onder het blijde gejuich der in dien val zich verheugende, en Gode

1) Hoofdst. XVII: 9.

om de kracht zijner heerschappij en om de komst van het koningrijk zijns Gezalfden lofzeggende hemellingen. Bijgeloof en bedrog zijn in de Romeinsche wereld door den Overste van de koningen dezer aarde, door Hem, die het oordeel houdt en strijd voert in geregtigheid, te schande geworden en ten onder gebragt. De satan, aan banden gelegd voor eenen eeuwen-langen tijd, en voor eenen kleinen tijd daarna weder ontbonden, om de volken te verleiden in de vier hoeken der aarde, is na deze laatste mislukte aanvallen en stuiptrekkingen van het rijk des kwaads, met zijne dienstknechten geworpen in den poel zijner verdiende en eindelooze ellende. En nu is, na dit alles, het einde daar. De dooden komen voor God. De boeken worden geopend; en klein en groot worden geoordeeld uit hetgeen in de boeken staat, naar hunne werken. En nadat van het aangezigt desgenen, die door JOANNES werd gezien, zittende op eenen grooten witten troon, dat is, van het aangezigte Gods, en van zijnen aanblik alleen, aarde en hemel waren weggevloden, en in het niet weder verdwenen, zag hij eenen nieuwen hemel en eene nieuwe aarde; zag hij de heilige stad, het nieuwe *Jeruzalem*, nederdalende van God uit den hemel, toebereid als eene bruid, die, met blinkend wit lijnwaat bekleed, haren bruidegom te gemoet wordt gevoerd. Ook hoorde hij eene groote stem uit den hemel, zeg-

gende: *Ziet, de tabernakel Gods,* hier het zinnebeeld zijner bijzondere tegenwoordigheid, bescherming, gunst en gemeenschap, *is bij de menschen; en Hij zal wonen onder hen, en zij zullen zijn volk zijn, en God zelf zal met hen, en hun God zijn; en Hij zal alle tranen van hunne oogen afwisschen; en de dood zal niet meer zijn; noch rouw, noch gekrijt, noch moeite zal meer zijn; want de eerste dingen zijn voorbijgegaan!* En die op den troon zat, — weder denkt gij er bij, niet, zoo als sommigen, aan den Zone Gods, maar aan den Vader, den onzienlijken en almagtigen en over alle dingen regerenden, — zeide, bevestigende hetgeen de laatstelijk gehoorde stem had verklaard: *Ziet, ik maak alle dingen nieuw! — Ziet, ik schep nieuwe hemelen en eene nieuwe aarde; en der vorige dingen zal niet meer gedacht worden, en zij zullen niet meer opkomen in het hart!* Deze orakeltaal van JESAIA [1]) zal dan ten volle van toepassing zijn op den hier bedoelden staat van zaken; en dat men daaronder geenen anderen dan den volmaakten en nameloos gelukzaligen staat der hemelsche gemeente heeft te verstaan, die in ons tekstkapittel en in het 22e onder zinnebeelden, van het aardsche *Jeruzalem,* den ouden zetel der ware godsvereering, ontleend, wordt beschreven, zal onder de voorstelling van den zamen-

1) JES. LXV: 17.

hang onzer tekstwoorden door u zijn gevoeld, en uit vergelijking met het 3e Hoofdstuk, het 12e vers, ten overvloede u nog kunnen blijken.

Ziet, ik maak alle dingen nieuw! — Naar deze woorden van den over alles regerenden God, die waarachtig zijn en getrouw, ga ik dan in het *tweede* deel mijner rede u bij de vernieuwing aller dingen bepalen, die wij deelachtig hopen te worden, en het Evangelie ons doet te gemoet zien, in den toekomenden staat.

JOANNES, gij hebt het gehoord, zag de dooden, klein en groot, staande voor God. En al meende men ook, om de dichterlijke wijze van uitdrukking in dit geschrift, met geene volkomene zekerheid op dit gezigt de hope eener ligchamelijke opstanding uit de dooden te kunnen bouwen; wie weet niet, dat het aan geene andere goede gronden voor deze verwachting ontbreekt; dat zij voornamelijk op andere, niet zoo zeer zinnebeeldige, en ondubbelzinnige apostolische verklaringen, en op die des Heeren zelven, in verband met de daadzaak zijner eigene verrijzenis, steunt; en dat wij dus, na dit oude te hebben afgelegd, weder een nieuw, en, voor zoo velen wij daarin het beeld van den Eer-

steling der ontslapenen dragen zullen, een krachtig, heerlijk, schoon en onverderfelijk ligchaam zullen bekomen? De oude tentenwoning is dan gesloopt. Het huis dezes aardschen tabernakels ligt dan in de asch; en eene nieuwe woonstede, het godsgebouw, niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen, is er uit opgerezen. Over zwakheid en ziekelijkheid, over vleeschelijke belemmeringen in de dienst van God, over het nederdrukkende gevoel van het ligchaam des doods, en over deszelfs benevelenden en verstorenden invloed op den redelijk werkzamen geest, wordt niet meer geklaagd. Hoewel onzer onveranderde persoonlijkheid ons bewust, en dezelfde daarin gebleven, zijn wij echter als nieuwe menschen geworden. Het natuurlijke is voorbij gegaan, en het geestelijke is gekomen. Te niet gedaan zijn buik en spijze; en die waardig werden geacht, die eeuw te beërven, zij trouwen niet meer, en worden niet meer ten huwelijk uitgegeven, maar aan de Engelen zijn zij gelijk!

Die op den troon zat, zeide: *ziet, ik maak alle dingen nieuw!* En inzonderheid werd daarmede door Hem bedoeld de vernieuwde woonstede, die door de zaligen zal worden betrokken. Ook deze aarde is, ja! wel schoon; maar om der overtrederen wil vervloekt, draagt zij de sporen van onder de zonde

te hebben geleden. De paradijsdreven, die zij heeft gedragen en zien bloeijen, liggen verwoest; en als wij hare koude en hitte, hare wateren, onweders en orkanen, hare woestijnen en ijsvelden, hare vuurkolken en monden, en voornamelijk hare bewoners en hare wisselende tooneelen ons voorstellen, dan gevoelen wij immers, dat wij eens, zoo al niet veiliger, om de bescherming, waaronder wij ook hier staan, echter schooner en aangenamer zullen kunnen wonen. Maar dit oude en verouderende, deze geheele gedaante der tegenwoordige wereld, gaat eenmaal voorbij. De toekomst is aanstaande van den dag Gods, in welken de hemelen door vuur ontstoken zijnde zullen vergaan, en de elementen brandende zullen versmelten. Maar wij verwachten, naar zijne belofte, nieuwe hemelen en eene nieuwe aarde, waarin geregtigheid woont. Waar ergens in Gods onafmetelijke schepping ons toekomend verblijf moet worden gezocht, heeft Hij in zijne wijsheid geoordeeld voor als nog ons niet te moeten ontdekken. Maar prachtiger schildering kon er wel niet van gegeven worden met aardsche verwen, dan waarmede het aan het slot zijner Openbaring als een nieuw *Jeruzalem* door JOANNES wordt afgemaald. Het heeft de heerlijkheid van God, schitterende als de glans van kristal-jaspis. Zijne fondamenten en muren zijn van zuiver doorschijnend goud en edele gesteenten gebouwd; zijne

twaalf poorten uit twaalf parelen. De stad heeft geenen tempel, en behoeft zon noch maan om haar te verlichten. Hare poorten worden des daags niet gesloten, want het wordt er geen nacht. Haar doorsnijdt een stroom van helder water des levens; eene rivier, uitvloeijende van den troon van God en het Lam, aan wier oevers ter wederzijde de boom des levens, de verloren geraakte paradijsboom, bloeit, prijkende met weldadig en verkwikkelijk loof, en met edele en onderscheidene vruchten; en geene zee scheidt de bewoners der nieuwe aarde van een. — Alles voorstelling in de menschelijke, zwakke, dichterlijk-zinnebeeldige en gedeeltelijk ook oud-profetische taal; maar niettemin, wie zal het betwijfelen? van hemelsche beduidenis, en de heerlijkheid voor ons afschaduwende van bovenaardsche zaken. En hoewel het ons niet openbaart, wat en waar wij eens zijn zullen, zeker zal onze nieuwe woonstede luister en liefelijkheid in eene mate bezitten, waardoor alles, wat ons hier beneden aanlacht en bekoort, nameloos ver zal overtroffen worden; zonder dat wij de lasten en onvolkomenheden er zullen kennen van dit ondermaansche, of onaangenaam door iets dergelijks ons aangedaan zullen gevoelen. Want de vorige dingen zijn dan voorbij gegaan, en alles is nieuw geworden!

En daarmede zal dan ook een nieuwe kring van

verkeering voor ons zijn ontsloten. Tot een zinnebeeld van de talrijke menigte, waaruit zich de hemelmaatschappij heeft gevormd, dienen de afmetingen, die JOANNES van het nieuwe *Jeruzalem* door eenen Engel zag opnemen. Het is eene stad, die al de volken der verlosten omvat; scharen, die ontelbaar zijn, en waaronder het aan geene oude vrienden en bekenden, die hier geleefd hebben en gestorven zijn in het geloof, ons ontbreken zal; maar die wij daar zullen aantreffen, zoo als zij ons zullen vinden, van de zwakheden ontdaan en van de gebreken ontheven, waardoor het aardsch verkeer werd besmet, en de genoegelijkheid aan den omgang meer of minder werd benomen. En hoe velen, die wij, hoewel hen niet gezien hebbende, nogtans uit hunne geschiedenis en hunne geschriften hebben leeren hoogschatten en beminnen; hoe vele regtvaardigen en edelen, hoe vele geloofshelden van den ouden en nieuwen dag, aartsvaders en profeten, apostelen, martelaars, en bij name hier beneden onbekende, maar in den hemel hooggeplaatste stille dienaars des Koningrijks, zullen er door ons worden aangetroffen, en door hunnen omgang voor ons het hemelgenoegen verhoogen! Ook de gedienstige geesten, die ter dienst van de erfgenamen der zaligheid worden uitgezonden, de wachters aan de poorten van het hemelsche *Jeruzalem*, de wijze, vriendelijke en heilige Engelen, zullen er

ons vergezellen; en wat meer zegt en alles in zich besluit, is, dat de heerlijkheid Gods de stad onzer toekomstige woning verlichten zal, en dat er geschreven staat: *het Lam is hare kaars!* — Dus, Broeders en Zusters! als het volmaakte zal zijn gekomen, geene ligchamelijke scheiding en geen uitwonen langer van Hem, in wien al de volheid Gods, gelijk hij zelf in zijne verlossende liefde, door zijne verlosten wordt aangebeden! Dan geene klove meer tusschen de gemeente, die in de hemelen en die op de aarde is; en geene zamenleving meer van regtvaardigen en onregtvaardigen, en van struikelenden in velen met elkander! Dit oude is dan verdwenen, en met dit aardsche is het uit. De oogst is volbragt, en de tarwe bijeen in de schure; en opgenomen tot onzen Heer in de wolken, zijn wij altoos met den Heer, en zien Hem onze oogen, zoo als Hij is!

Van onze hemelsche werkzaamheden, — want welk eene straf zou een hemelleven in lediggang zijn! — kan de aard, bij gebrek aan bijbelsch onderwijs dienaangaande, niet worden bepaald. Maar ook daarop zal van toepassing zijn het zeggen van Hem, die op den troon zit: *ziet, ik maak alle dingen nieuw!* Op niemands eerlijk beroep mag laag gevallen, en op geen geoorloofd en noodig werk met minachting worden neêrgezien. Maar als gij

gaat langs de woningen van het nuttig werkzame gedeelte der maatschappij, en de verschillende standen en beroepsbezigheden in gedachte doorloopt, hoe weinige komen er u voor, die als geschikt voor het nieuwe *Jeruzalem* kunnen worden beschouwd, en die daar van dienst kunnen wezen! Alle bedrijven, die, nadat de zonde is in de wereld gekomen, door haar noodzakelijk zijn geworden, en die haren oorsprong verschuldigd zijn aan onze aardsche behoeften, zullen daar vervallen, en door andere van edeler aard en hooger aangelegenheid worden vervangen. Regters! uwe uitspraken, pleitbezorgers! uwe bemoeijingen, artsen! uwe diensten, krijgslieden! uwe wapenen, handelaars! uwe waren, daglooners! uwe zorgen zullen er nimmer door iemand begeerd, en geene behoefte daaraan zal er worden gekend. Ook deze dingen zijn dan voorbij, en met al het oude verstreken. In het zweet zijns aangezigts werkt op de nieuwe aarde de mensch niet meer. Maar hij is er voor den troon Gods, en dient er Hem in zijnen tempel dag en nacht, en die op den troon zit zal hem overschaduwen!

En welk een nieuw genot zal er dan bij dezen nieuwen staat van zaken door het vernieuwde menschdom worden gesmaakt! Reeds hier, het is waar, gevoelen zij, die kinderen Gods door JEZUS CHRISTUS geworden, en des eeuwigen levens verze-

kerd zijn door den Heiligen Geest, het beginsel in zich hunner toekomende zaligheid; en naarmate hunne vorderingen in kennis en godsvrucht voorspoediger zijn, worden zij gelukkiger en rijker in hope. Maar het blijft hier bij een kennen ten deele. Het spoor der waarheid wordt telkens gemist. Vleesch en geest houden niet op over elkander te staan, en tegen elkander te strijden en te begeeren. Zorgen drukken, rampen treffen, verliezen worden geleden, teleurstellingen grieven, de graven wachten. En anders kan en moet het hier beneden, om onzentwil, niet zijn. Maar ook deze ondervinding is alleen tot ons tijdelijk bestaan en deze onvolkomene, voorbijgaande, tegenwoordige huishouding bepaald. In het nieuwe *Jeruzalem* zullen de dienstknechten Gods zijn aangezigt zien, en zijnen naam aan hunne voorhoofden dragen. Als eene bruid, aan wier bruidsgewaad geen vlekje kleeft, zal de hemelsche gemeente, met het bloed des Lams gekocht en gewasschen, in allen deele onberispelijk Gode worden voorgesteld. De nacht der zonde, en de nevelen der dwaling, en de duisternis aller ellende zullen voor altoos zijn opgeklaard. Met moederlijke teederheid en vaderlijke ontferming zal Hij, die op den troon zit, van aller oogen alle tranen afwisschen. De dood zal niet meer gevreesd, zijn geweld niet langer ondervonden, en geen slagtoffer er van ooit meer gezien worden, en weenende

worden nagekl aagd. Niet één der lasten, waaronder men hier ging gebogen, zal worden overgedragen in dien veel beteren staat. Noch rouw, noch gekrijt, noch moeite zal er meer zijn. Want de eerste dingen zijn weggegaan; en hemel en aarde, ons ligchamelijk bestaan, ons verblijf, ons verkeer, onze werkzaamheden, onze genietingen, — *alles is nieuw geworden!*

Van deze vernieuwing aller dingen, die wij hopen deelachtig te worden en door het geloof te gemoet zien in den toekomenden staat, tot u gesproken hebbende, of liever gestameld, wensch ik het hieruit voortvloeijend toepasselijk onderwijs tot deze drie lessen te brengen: *dat wij het oude, nog ons omringende, regt waarderen en gebruiken; — dat wij op het nieuwe, nog aanstaande, met waren ernst ons bereiden; — en dat wij, door het geloof het nieuwe hopende, de onvolmaaktheden van het oude lijdzaam dragen.*

Ik zeg *vooreerst*, dat wij het oude, nog ons omringende, regt moeten waarderen en gebruiken. De waarde er van wordt door deszelfs onbestendigheid ter eener zijde wel aanmerkelijk verkleind, maar tevens aan den anderen kant er door verhoogd in

geene geringe mate. Dwaas derhalve, als die op eenen rietstaf steunt, op eenen zandgrond bouwt, en voor het ligchaam het schaduwbeeld omhelst, is hij, die zijn hart niet veel te groot en te kostelijk acht om het der wereld te geven; die aan hare begeerlijkheden, aan hare bezittingen, aan hare zinvermaken en aan hare grootschheid het hecht, en daarin het waar en duurzaam geluk en genoegen acht gelegen te zijn. Want heeft het u, uit wier bestaan en gedrag deze dwaasheid blijkt, uwe ervaring niet reeds geleerd; predikt het niet ieder jaar, iedere maand, elke dag, en staat het niet op al het aardsche even leesbaar als in den Bijbel geschreven, dat de wereld voorbijgaat met al hare begeerlijkheid? En als eens van het aangezigt desgenen, die op den troon zit, dat alles, waarin gij uw heil hadt gezocht, zal zijn weggegaan en verdwenen; zult gij dan door de wereld u niet bitter bedrogen, en zult gij u niet arm en verlaten bevinden? Maakt ze dan los of losser, al de banden, die u er aan boeijen! Maar ook, als gij er niet overmatig aan zijt gehecht; ook, Broeders en Zusters! als gij van ganscher harte zingt:

Wereld! ach, wat is uw waarde,
Bij 't volzalig hemelhof?

ook, als gij de dingen, die boven zijn, doorgaans bedenkt; — ziet niet ondankbaar voorbij, dat ook het tegenwoordige en ondermaansche voor ons zijne

waarde heeft! Is het waar, dat het niet blijven zal; dan zien, dan bezitten, dan genieten, dan dragen, dan verrigten wij hetgeen ons ten deel valt, maar eens! Gaat het dan niet onverschillig en onopmerkzaam voorbij! Gebruikt het, als niet misbruikende! En in het werk, dat u alleen voor dit leven is opgedragen, hoe schijnbaar onbeteekenend en gering het zij; in de betrekkingen, waarin gij slechts tijdelijk u ziet geplaatst; in de pligten, die niet dan hier beneden kunnen worden volbragt; — o, weest daarin getrouw! Want herdoen in den toekomenden staat zal er niet aan zijn, en wetenschap of verzinning zal er niet wezen in het graf, waar wij heengaan!

En dit leidt mij tot de *tweede* gewigtige les, onzer behartiging waardig; te weten, dat wij op het nieuwe, nog aanstaande, met waren ernst ons bereiden. In het nieuwe *Jeruzalem*, Broeders en Zusters! gaat niet alles in. Daarin zal niet komen iets, dat ontreinigt, en gruwelijkheid doet, en leugen spreekt. Daar buiten zullen zijn alle werkers der ongeregtigheid, en al wie, den zone Gods kennende, Hem niet in onverderfelijkheid hebben liefgehad, en in Hem niet opregt en met het hart hebben geloofd. En wat zou er ook daar voor hen genietbaars zijn, waar de dienstknechten Gods voor zijnen troon Hem dienen, en alles zich schaart

rondom het Lam? — Neen! de paradijslucht zou hun niet liefelijk zijn, de vrucht van den levensboom hun niet smaken, het water des levens hen niet verkwikken; en Hij, die zegt: *ziet, ik kom haastelijk, en mijn loon is met mij!* geeft hun in den poel des jammers hun deel, 't welk is de tweede dood! — Geliefden! laat dan toch niemand onzer zich zelven bedriegen, en zich vleijen met eene ijdele hoop! Maar die dorst heeft, kome en neme het water des levens om niet! Die het nieuwe leven wil ingaan, legge den ouden mensch af, doe aan den nieuwen, die in ware wijsheid en heiligheid naar God is geschapen, en zende de bede omhoog: *schep mij een rein hart, o God! en vernieuw in het binnenste van mij eenen vasten geest!* Die JEZUS zien wil daar boven, neme hier met waar geloof Hem aan; en die in geregtigheid het aangezigte Gods wil aanschouwen, houde op aarde zijne geboden! Want *zalig zijn ze*, zoo staat er geschreven, *die zijne geboden doen, opdat hunne magt zij aan den boom des levens, en zij door de poorten mogen ingaan in de stad!*

En als wij zoo het nieuwe zoeken en het verwachten, zullen wij ook de onvolmaaktheden van het oude met lijdzaamheid behooren te dragen. Dit is de *laatste* les, die ons het besprokene geeft. Nemen wij haar, Broeders en Zusters! ter harte, on-

der iedere ondervinding, die wij van deze onvolkomenheid hebben, en na dezen nog hebben zullen, en onder alles wat ons smartelijks overkwam, of nog staat te overkomen! *Indien wij hopen*, zegt de Apostel, *hetgeen wij niet zien, zoo verwachten wij het met lijdzaamheid.* — Dus niet geklaagd, en niet als zij, die geene hope hebben, geweend onder hetgeen wij hier hebben te torschen en te betreuren; want deze ligte verdrukking gaat schielijk voorbij!

Dit leed is, eer men 't weet, geleên;
En onverwacht werd menigeen,
Door de Engelen weggedragen!

Dit oude verdwijnt; en als de nieuwe hemel en de nieuwe aarde het zullen hebben vervangen, zullen wij nog beter dan in dezen proeftijd het inzien, dat tegen derzelver heerlijkheid het aardsche lijden niet te waarderen is. Geef ons slechts er door gelouterd en gereinigd te worden, o Gij, die gezegd hebt: *Ziet, ik kom haastelijk!* Ja, kom, Heere JEZUS! Amen.

OVERWEGING VAN DE VRAAG:

WILT GIJ OOK ZIJNE DISCIPELEN WORDEN?

TER

BEVESTIGING VAN LIDMATEN.

LEERREDE

OVER

JOANNES IX: 27[b].

WILT GIJ OOK ZIJNE DISCIPELEN WORDEN?

Zalig zijn zij, die naar uwe klanken hooren, Hemelsche Vader! Zalig, die gelooven in U en in JEZUS CHRISTUS, *dien Gij ons gezonden hebt! Zalig, die, gedoopt tot erkentenis van uwen naam, en van den naam uws Zoons en des Heiligen Geestes, daarmede van harte instemmen, en deze belijdenis beleven! O, wij danken U, als wij reeds deze belijdenis deden! Dan hebben wij het niet van vleesch en bloed, maar Gij hebt het ons geopenbaard; Gij hebt door uwen Zoon ons geleerd, en tot zijne kerk ons gebragt; Gij, Vader! Heer des hemels en der aarde! En als wij in U en in onzen Heer zijn gebleven, wij hebben het dank te weten aan uwe liefderijke zorg en aan uwe*

bewaring. Onze ontrouw ligt aan ons zelven. Daarom belijden wij haar met beschaamdheid voor U. Och, leer ons haar kennen! Vergeef haar in uwen Eenige en Geliefde! En geef ons na dezen er tegen te waken en te bidden, en in uwe waarheid te wandelen, en daarmede te doen blijken, wiens wij zijn en wien wij dienen! En zijn er in ons midden, die openlijk en plegtig als leden onzer kerk zouden worden bevestigd, en openlijk en plegtig zich verklaren omtrent hun allerheiligst geloof; o, geef hun te weten, te begrijpen en te beseffen, wat zij doen; geef hun al het gewigt er van te gevoelen; geef hun nadenkend, en welberaden, en opregt en met vreugde aan JEZUS *zich over te geven; en met hart en ziel zich te wijden aan Hem, die daarop alle aanspraak heeft, die met zijn bloed ook hen heeft gekocht, en die alles is in en voor al degenen, die Hem aanhangen met een waarachtig geloof, eene vaste hoop en eene vurige liefde! Dat zij zich zelven als zondaars regt kennen, hunne behoefte aan Hem gevoelen, en in zijne algenoegzaamheid en in zijne grootheid Hem waarderen! Dat zij en wij allen met belangstelling aanhooren, wat ons zal voorgehouden worden te dezer ure! Woon zelf in ons midden! Doe het den dienaar des woords wel gelukken! Heilig aan zijn eigen hart, en aan het onze, en inzonderheid aan dat der aankomende leden, de kracht der waarheid! Vervul ons met den Geest der wijsheid en der openbaring in uwe kennis, met den Geest des*

geloofs en der liefde, met den Geest der heiligheid en der hope! Dan zullen wij geene doode, maar levende leden van CHRISTUS; *geene dorre, maar bloeijende en vruchtgevende ranken van dezen waren wijnstok; dan zullen wij uwe kinderen en zijne discipelen zijn, en gelukkig en getroost in leven en sterven!* Amen.

Met de vraag, die ik u daar voorlas, mijne Geliefden! heb ik een geheel ander oogmerk, dan waarmede zij in den tekst wordt gedaan. Daar spreekt de blindgeborene, die door JEZUS genezen was, tot menschen, van wie hij wist, dat zij nergens minder toe bereid en genegen waren, dan om den Heer als hunnen Meester te erkennen en aan te nemen. Hij spreekt tot de verblinde en verbitterde Farizeën, die niet ophielden met hunne vragen hem lastig te vallen, in eenen toon van fijne en bijtende scherts. Ik spreek in heiligen ernst, ter gelegenheid, dat ik ben opgetreden om van de nieuwe leden onzer gemeente hunne belijdenis openlijk af te nemen. Ik vraag niet uit wrevel, maar uit liefde; niet om afkeerigen van CHRISTUS te tergen, maar om hen, die gereed staan zich plegtig toe te wijden aan zijne dienst, het hoog gewigt van

dezen stap, maar ook het heil, er aan verknocht, te gevoelen te geven. *Wilt gij ook zijne discipelen worden?* Verstaat gij die vraag, mijne Geliefden wien zij thans zal worden voorgelegd? Maar ook al verstaat gij haar, zal het niet overtollig zijn, en voor u en voor ons allen zal het, geloof ik, zijne nuttigheid hebben, er bij stil te staan te dezer ure. Komt! laat mij *eerstelijk* met u nagaan, wat zij te zeggen heeft, en wat er toe behoort om een discipel van CHRISTUS te worden. Wat er ons toe bewegen moet, zal ik u *ten andere* voorhouden; en met nog een woord van evangelisch bestuur mijne rede besluiten.

Wat behoort er toe om een discipel van CHRISTUS te worden? Duidelijker, dan Hij het deed, had zich de Heer desaangaande niet kunnen verklaren; en die er te ligt of te zwaar over denkt, heeft het niet aan zijn onderwijs, maar aan zich zelven en aan zijne onoplettendheid op zijne eischen te wijten.

Wilt gij, dit ligt er *vooreerst* in de vraag, die gij gehoord hebt, voor dengenen, die de Heer gezegd heeft en gebleken is te zijn, Hem erkennen en belijden? Gij weet, Hij gaf zich uit voor den Zaligmaker der wereld en den Zoon des levenden Gods

Hij zeide: *Ik en de Vader zijn een.* Hij verklaarde gekomen te zijn om te zoeken én zalig te maken wat verloren was. Hij noemde zijne leer niet de zijne, maar desgenen, die Hem gezonden had. Hij verzekerde van zijn bloed, dat Hij het vergoot tot vergeving der zonden. En reeds vóór zijne troonsbeklimming hoorde men uit zijnen mond het eerbiedwekkende woord: *Mij is gegeven alle magt in hemel en op aarde!* Voor onzen hoogsten Profeet heeft God Hem verklaard, toen Hij sprak: *hoort Hem!* Voor onzen eenigen Hoogepriester, toen het zegel op zijn verlossingswerk met zijne verrijzenis werd gezet; en voor onzen eeuwigen Koning, toen Hij Hem te zitten gaf op zijnen troon, en, met uitzondering van zich zelven, alles in hemel en op aarde aan Hem onderwierp. Daarvoor hebben, die zijne discipelen worden, Hem te erkennen. Geloof is de eerste, geloof de voorname, geloof de algemeene, redelijke en heilrijke eisch, dien Hij doet; geloof met het geheele verstand, geloof met het gansche, geroerde, schuldgevoelende en opregtelijk belangstellende hart; verlicht, gemoedelijk, levend, waarachtig, nederig, onbepaald en eenvoudig geloof. »Gelooft gij, dat ik die ben; ik alleen, ik ook voor ulieden?" Daarop moet de mond, daarop het hart kunnen antwoorden: »wij hebben geloofd, dat Gij het zijt!" En daarvoor betaamt het ons openlijk uit te komen. Beleden wil JEZUS zijn voor de

menschen; beleden voor de wereld, al kent de wereld Hem niet; en wie zich Zijns en zijner woorden zal geschaamd hebben, diens zal Hij ook zich schamen, wanneer Hij komen zal in zijne heerlijkheid, en die kan zijn discipel niet zijn!

Wilt gij ook zijne discipelen worden? Het zegt, *ten andere:* wilt gij ook uw hart aan Hem overgeven? Wilt gij al uwe liefde Hem waardig schatten? Wilt gij Hem dierbaar achten boven alles, wat in uwe oogen dierbaarheid heeft? *Zoo iemand tot mij komt, en niet haat zijnen vader, en zijne moeder, en vrouw, en kinderen, en broeders, en zusters, ja zelfs zijn eigen leven, die kan mijn discipel niet zijn.* Ziedaar zijn woord! Zegt niet: »het is hard om te hooren!" Het Evangelie leert u niet haten, maar liefhebben. Het beveelt liefde voor vijanden; zou het haat kunnen inboezemen tegen vrienden en nabestaanden? Neen! het heiligt onze verbindtenissen; het veredelt en verhoogt alle genegenheden, die de natuur ons heeft ingeboezemd. Maar het eischt voor uwen Maker, het eischt voor uwen Verlosser, dat zij de eerste plaats bekleeden in de hun toebehoorende harten. Het eischt het met regt en met alle reden ook voor den beminnenswaardigen Zoon van God, die u heeft lief gehad, meer dan een vader; die meer dan eene moeder voor u deed en voor u heeft uitgestaan; en die de groote eerstgeborene, die de

alleen volmaakte en oudste is onder vele broederen. Het gedoogt niet, dat gij iets lief hebt boven Hem. Het wil niet, dat gij aan iets ter wereld u gehecht gevoelt, meer dan aan Hem. Het vordert eene verkleefdheid en eene aanhankelijkheid van dien aard, dat gij, des noods, al wat u lief is en u lust hier beneden, om JEZUS naams wille zoudt kunnen verlaten. Gij moet niet maar iets, gij moet alles voor Hem over hebben, om zijn discipel te zijn; uw geld, uw gemak, uwen tijd, uwe vlijt, uw aanzien, uw vermaak, uwe ziels- en ligchaamsvermogens, ja uw eigen leven! De dagen zijn wel voorbij, waarin het schandelijk werd geacht een discipel van CHRISTUS te heeten, en men niet, dan door vele verdrukkingen, kon ingaan in het koningrijk Gods. Maar beeldt u niet in, dat er daarom geene lessen van zelfverloochening meer te leeren, geene offers, dikwerf moeijelijk en zwaar, aan onzen pligt te brengen, en geene kruisen te dragen zijn! Om des Heeren wil is er in eene wereld, die, het hare liefhebbende, het zijne haat, nog zoo veel te verzaken, te bestrijden en te verduren! En al werden de martelaarsvuren niet meer gestookt, er moet martelaarsbloed door de aderen stroomen; en die zijn kruis niet wil op zich nemen en zijnen Heiland navolgen, die kan zijn discipel niet zijn!

Wilt gij ook zijne discipelen worden? Weet gij,

wat er *nog meer* opgesloten ligt in deze vraag? Of gij ook u wilt aansluiten aan zijne vrienden! Het is niet alleen: *hebt gij Mij lief?* maar ook: *hebt gij het de mijnen?* Algemeene menschenliefde, het is reeds door ons opgemerkt, is het hoog bevel van den Heer. Zonder haar, geen geloof en geene gelijkvormigheid aan Hem, die zijn eigen leven gaf voor het leven der wereld. Maar gelijk, die in andere scholen waren gevormd, doorgaans iets eigendommelijks hadden, en daaraan te kennen waren; gelijk de leerling der Farizeën het was aan zijne bekrompenheid en zijnen beuzelgeest, en die van den wegbereider van JEZUS aan zijnen gestrengen zedelijken geest en ernst; zoo zou het den discipelen van JEZUS worden aangezien, en het blijken, wiens zij waren, aan hunne stijve eenvormigheid in spreekmanieren, begrippen en kleederen? neen! *hieraan*, zeide Hij zelf, *zullen allen bekennen, dat gij mijne discipelen zijt, zoo gij liefde hebt onder elkander!* Dus, die aan Hem zich verbindt, treedt ook in verbond met zijne volgers en vrienden; daarvoor houdende niet alleen, die er door deze of geene rigting in het Christendom met eene onchristelijke meesterachtigheid uitsluitend toe gerekend worden, maar al wie Hem bemint en belijdt, en deze belijdenis door zijn gedrag niet wederspreekt. Met hen gevoelt hij zich één in geloof, en hoop, en keus, en weg, en zin en smaak; en die eenen anderen omgang

boven den hunnen verkiest; die, waar de wereld is ten troon gezeten, het meest en bij voorkeur verkeert; die met hare dienaars zich vergezelschapt en medeloopt, en een hart heeft voor de onmatigen, de onregtvaardigen en de onreinen, eèn hart voor de ongoddelijken, ongeloovigen en ligtzinnigen, maar geen hart voor de kinderen Gods, geen hart voor de vrienden en volgers van CHRISTUS, die kan zijn discipel niet zijn!

Wilt gij ook zijne discipelen worden? Dat zegt, *eindelijk:* wilt gij aan zijn onderwijs, als aan het rigtsnoer van uw geloof en gedrag, u ten einde toe blijven houden? *Indien gij in mijn woord blijft*, heeft hij gezegd, *zijt gij waarlijk mijne discipelen.* Het is niet genoeg te beginnen; het moet ons te doen zijn om het volharden en het voleindigen. CHRISTUS eischt trouw, levenslange trouw, trouw ook in hetgeen wij gewoon zijn als onbelangrijk en klein te beschouwen. Hij wil, dat gij niet alleen heden in Hem gelooft, maar ook als gij na dezen wordt verzocht om Hem te verzaken. Hij wil, dat gij staat maakt op hetgeen Hij belooft, niet alleen nu, maar ook zoo menigmaal gij in de donkerheid wandelen en in druk zult gezeten zijn. Hij wil, dat gij aan al zijne geboden u houdt, niet maar voor éénen dag, of in eene stille en plegtige week, maar al de dagen uwer jaren, en dus ook als uw vleesch er tegen zal

opkomen, als uwe boezemzonde er zich tegen zal aankanten, en de wereld al de kracht van hare verleidelijkheid u zal te gevoelen geven. En dat heeft wat in, mijne Hoorders! Daarvoor is menigeen reeds teruggedeinsd en bezweken. Reeds in de dagen zijns vleesches hebben velen, die JEZUS gevolgd waren, Hem weder verlaten. En hoe velen, die in later tijd aan Hem geërgerd zijn geworden, en die afvielen van Hem in onze dagen, na eens verlicht te zijn geweest, en aan Hem zich verbonden te hebben! Hoe denkt gij er over, aankomende leden zijner kerk? Wij zullen het straks van u hooren; maar hoort eerst van ons: die niet gezind is woord en trouw Hem te houden; die niet volstandig wenscht te zijn tot den einde; wien het er niet om te doen is, met eenen vasten geest Hem aan te hangen, en met eenen vasten tred Hem te volgen, die kan zijn discipel niet zijn!

Wilt gij ook zijne discipelen worden? Wat er ligt opgesloten in deze vraag, heb ik u te gevoelen gegeven. Ik beken, het is veel! Het is geene geringe en weinig beteekenende zaak! Het heeft wat in, een Christen te worden! Het zegt wat meer, dan het aanleeren van eenige klanken; dan het zich eigen maken van eenige kundigheden; dan het in

staat zijn om er rekenschap van te geven; dan het herwaarts komen, en het opstaan en het antwoorden met eene hoofdbuiging op eenige vragen! Het zegt zoo veel, dat het aan den moed om er toe aan te sporen mij zou ontbreken, als er geene beweegredenen waren, sterk genoeg om er toe te dringen. Maar die zijn er, mijne Geliefden! de sterkste, die er bij mogelijkheid kunnen bestaan. Uwe keus is vrij. De Heer wil ons tot zijne kerk ongedwongen zien toetreden. Zelf stelt Hij ons voor, ten einde het niet ons berouwe en tegenvalle, wat het inheeft tot Hem te komen, en zich toe te wijden aan zijne dienst. En als het ons afschrikt, het gaat Hem wel aan het hart, maar Hij noodzaakt ons niet met geweld om van besluit te veranderen. Als het ons afschrikt, en wij de wereld blijven liefhebben en buiten JEZUS ons houden, dan gaan wij onzes weegs. Maar welk eenen weg, mijne Hoorders! den weg der schande, den weg der ijdelheid, den weg, die uitloopt op de binnenkameren der hel en des doods! Daarentegen, zijne discipelen wordende, *geraken wij tot de hooogste eer; — dragen wij zorg voor het nut van ons leven, — en behartigen wij ons aardsch en eeuwig geluk.* Komt, staat mij toe ook deze drie beweegredenen voor u te ontvouwen!

JEZUS discipelen wordende, komen wij, zeide ik, tot de hoogste eer. De Farizeën waren er trotsch op,

dat zij MOZES discipelen waren; en inderdaad, het was iets groots, het onderwijs van eenen man te genieten, dien de Heer van aangezigt tot aangezigt had gekend, met wien Hij van mond tot mond had gesproken, aan wien Hij zich onbewimpeld en klaar had bekend gemaakt, en na wien er, tot aan de volheid des tijds, geen grooter Godsman onder Israël was verschenen. Maar dan een discipel of eene discipelin te zijn van Hem, van wien MOZES gesproken, voor wien MOZES den weg bereid heeft, tot wien uit den hemel, op den berg zijner heerlijkheid, MOZES is nedergedaald; hoe hoog betaamt het ons daarvan te denken! Nog grooter dan MOZES was, als profeet, JOANNES de Dooper. Maar hij hield zich onwaardig den riem zijner schoenzolen Hem te ontbinden, die onder Israël na hem geopenbaard stond te worden; en die de minste is in het Koningrijk der hemelen, die de kleinste is onder degenen, die in JEZUS gelooven, de geringste discipel van JEZUS is meer, dan deze voornaamste van allen, die uit vrouwen geboren zijn. *Heer!* en *Meester!* zegt hij tot Hem, die in den beginne was, in wien al de volheid der Godheid ligchamelijk woont, die de wereld regeert, die het licht is en het leven der menschen niet alleen hier beneden, maar ook de kaars daar omhoog, en wien Gods Engelen aanbidden. Ja, als zijn discipel is hij van de leden zijns ligchaams, van zijn vleesch en been, van zijne

broeders, dienaars en vrienden! Wat wilt gij meer, gij, die er prijs op stelt, en het u eene eere rekent, tot waarlijk goede en edele menschen in betrekking te staan? Hoe blind, en bedorven, en laaghartig moet hij zijn, die zulk eenen Heiland zich schaamt! En waar is een rang hier beneden; waar is een titel; waar is eene waardigheid, daarmede te vergelijken, dat men een Christen, dat men één leerling van CHRISTUS is?

Maar zijne discipelen wordende, geraakt gij niet alleen tot de hoogste eer; gij draagt ook zorg, als gij er toe overgaat, voor het nut voor uw leven. Een nutteloos leven te leiden, al zijne dagen in ijdelheid door te brengen, en niets anders er in uit te rigten dan te eten en te drinken, en daarvoor te arbeiden, of zich over te geven aan verstrooijingen en vermaken, om daarna heen te gaan zonder begeerd te zijn, en, zonder dat zij eenige verpligting aan ons heeft, van de wereld te scheiden; welk een treurig bestaan voor den redelijken mensch hier beneden! En daarentegen, welk eene streelende en hartverheffende gedachte, als men in nederigheid van zich zelven mag vertrouwen, niet te vergeefs op Gods aardbodem zijne plaats te beslaan; en als men hopen mag, hem verlatende, te zullen gevolgd worden door zijne werken! En wie zijn de beste en nuttigste wereldburgers? *Gij*, zeide

JEZUS tot zijne discipelen, *gij zijt het licht der wereld, gij zijt het zout der aarde!* Ik spreek niet, mijne Geliefden! van hen, die het Christendom niet verstaan, en die meenen, dat het voornamelijk bestaat in bespiegelingen, zielszuchten, stichtelijke gezelschappen en kerkplegtigheden. Maar ik spreek van hen, die de roeping, waarmede zij geroepen zijn, toonen te kennen. En dan vraag ik, waar meer ijver en naauwgezetheid in het pligtbetrachten, waar in alle standen en levensbetrekkingen meer voorbeeldige braafheid, dan bij hen, wordt gevonden? Hoeveel goeds door zijn voorbeeld en zijne leer sticht de discipel van CHRISTUS voor zijne naastbestaanden, voor zijne vrienden, voor zijne onderhoorigen, en voor anderen, met wie hij in kennis en aanraking zich ziet gebragt! Hoe veel goeds menigwerf voor zijn huis, voor de kerk, voor den staat; of hoe veel kwaads althans kan daarin door Hem worden voorgekomen! O, men ziet het hem aan, dat hij eenen Meester heeft, die het land doorging, gooddoende, en die gezegd heeft: *hierin is de Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht draagt; en gij zult mijne discipelen zijn!* Ook zonder zijn woord, worden er door zijnen wandel gewonnen. Al wat edel denkt, heeft hem lief. Bij zijn graf staan te schreijen, die hij tot licht, en raad, en troost, en hulp en steun is geweest; en al staat het niet in marmer of metaal er op uitgehouwen, het staat in de

harten zijner beweldadigde vrienden geschreven: deze mensch was een discipel van CHRISTUS!

Zijn discipel wordende, gaat gij *eindelijk* ook met uw eigen belang te rade, en behartigt gij uw aardsch en eeuwig geluk. Dat er veel aan de dienst van JEZUS moet worden opgeofferd, daarvan neem ik hier niets terug, mijne Hoorders! Maar wat kost de dienst der wereld hun, die zich er aan overgeven? Zij kost hun niets minder dan hunne vrijheid, hunne zielsrust, hunnen eenigen troost, menigwerf ook hunne aardsche welvaart, en eindelijk hun leven en eeuwige zaligheid. Neen, men vindt het niet, waar ter wereld men het buiten CHRISTUS zoekt! Maar Hij zegt: *komt herwaarts tot mij, gij die vermoeid en beladen zijt; neemt mijn juk op u en leert van mij, en gij zult rust vinden voor uwe zielen!* O, de discipel van CHRISTUS heeft het zoo goed! Hij is, hoe arm naar de wereld, zoo rijk; hij is, hoe beproefd en bedroefd, zoo goeds moeds en tevreden van binnen! Hij wandelt in het licht, waarmede de Zon der geregtigheid hem bestraalt. Hij heeft een oog, er voor open gegaan. Hij gevoelt zich vrij. Zijne zonden zijn hem vergeven. Hij is met CHRISTUS één geest. Het is hem goed, nabij God te zijn. Hij heeft te meer zielsgenot, hoe meer tot nut en zegen hij anderen is. Hij kan, wetende wat zij uitwerkt, en welke bedoelingen de Heer er

mede heeft, in de verdrukking roemen. Zelfs in zijne tranen ligt een verborgen zoet. Vreeze des doods heeft hij niet, of behoeft hij althans niet te hebben; zoo min het kind te vreezen heeft voor den tijd, waarop het de school zal verlaten. En als hij is ingeslapen; als hem de hemel ontvangen heeft; als hij van stonden aan is opgenomen tot CHRISTUS, zijn hoofd; als de dag der dagen verschijnt; als Hij openlijk door Hem, wien hij beleden heeft, ook beleden wordt voor alle Engelen en menschen; als het zijn zal: »komt, gij gezegenden mijns Vaders! komt, gij goede en getrouwe dienaars! komt, mijne discipelen! en beërft het koningrijk, dat u bereid was van voor de grondlegging der wereld!" hoe zal hij daarbij te moede zijn, en wie zou dan niet wenschen een discipel van CHRISTUS te zijn geweest? Och, wat weet de wereld er dan van, als zij den discipel van CHRISTUS beklaagt? Wat zijn, bij zijn reeds tegenwoordig en toekomend geluk, hare uitgezochtste vermaken? Wat, bij de zijne, hare grootheid, hare blijdschap en hare goederen? Die van eenen FESTUS, eenen AGRIPPA, eene BERENICE, en van al hunne hovelingen in al hunne pracht, bij het lot van den gevangene, die tot den aanzienlijksten dezer magtigen sprak: *ik wenschte, dat niet alleen gij, maar ook allen, die mij heden hooren, zoodanig werden als ik, uitgenomen deze banden!* En wat zal dan uw antwoord zijn, mijne Geliefden! wier namen te dezer ure in ons midden

zijn afgelezen, als u de vraag wordt gedaan, of gij ook tot de discipelen van CHRISTUS wenscht te behooren? Komt, laat het ons blijken! Staat van uwe zitplaatsen op; en geeft, in de tegenwoordigheid Gods, het mij te verstaan, op de navolgende vragen:

Gelooft gij van harte de leer, die gij hebt beleden?

Hebt gij voorgenomen, door Gods genade bij deze leer te blijven, de zonde te verzaken en een christelijk leven te leiden?

Onderwerpt gij u aan het kerkelijk opzigt, en, ingeval gij u mogt misgaan, aan de kerkelijke tucht?

Heil u, Broeders en Zusters, medediscipelen en discipelinnen van den eenigen Meester! Heil u met deze belijdenis en deze keus, als zij, zoo als wij van u vertrouwen, de belijdenis en de keus uwer harten zijn; want daarop komt het aan, en daarop ziet God! Maar als zij dit zijn, dan driewerf heil en vrede! Dan zijt gij zalig. Dan hebt gij den besten Meester gekozen. Dan zal ook uwe ondervinding u leeren, hoe goed men het bij Hem heeft, en hoe gelukkig zijne discipelen zijn; en dan staan nu uwe namen geschreven, ook in het boek des levens daarboven! Verheugt u daar dan over met groote vreugde! Ver-

21

heugt u er in, gij, die de naaste betrekking hebt op deze nieuwe leden; en van nu aan in eene nog nadere en meer beteekenende tot hen staat! En dankt en bidt allen met en voor hen! — Maar, nieuwe Broeders en Zusters, gelijk gij dan den Heere JEZUS CHRISTUS hebt aangenomen, blijft ook, en wandelt ook alzoo in Hem! Als gij na dezen Hem weder verliet, het zou ons jammeren om uwe zielen, en hoe zoudt gij het u zelven beklagen! Daarom, blijft in Hem! Zet u dagelijks met MARIA aan zijne voeten om van Hem te leeren! Houdt dagelijks op zijn voorbeeld het oog, en vraagt iederen avond u zelven af: »ben ik het wel nagevolgd?" Gedenkt en verkondigt, tot dat Hij tot u komt, zijnen dood, waarin gij met Hem begraven zijt door uwen doop; en laat u dringen om voor Hem te leven, en u troosten door zijne liefde! Onderwerpt u aan zijne heerschappij! Onderhoudt de gemeenschap met zijnen Geest! Bidt, o, bidt toch veel in zijnen naam! Strijdt tegen de zonde, die in u is en rondom u, in zijne mogendheden, en weest Hem gehoorzaam en getrouw in alle dingen; gehoorzaam en getrouw vooral in het nieuwe gebod, dat wij, gelijk Hij ons heeft lief gehad, elkander liefhebben! — Eens komt Hij tot u, en staat gij voor zijnen troon, zoo waarlijk gij hier staat voor zijne gemeente! Maar gij weet den dag en de ure niet. Daarom, zijt nuchteren en waakt! Verwacht met

opgerigten hoofde Hem uit de hemelen; en draagt zorg, dat Hij u vinde, staande in het geloof en strijdende tegen de zonde! En als gij in zonde valt, — och weest er tegen op uwe hoede! — maar als het plaats vindt, draagt dan zorg dat gij er niet in blijft liggen; gij, die des Heeren zijt, die Hij gewasschen heeft met zijn bloed, en gemaakt heeft tot koningen en priesters, Gode en zijnen Vader! Discipelen en discipelinnen van JEZUS CHRISTUS! Daartoe helpe u Hij, die kracht in zwakheid volbrengt! De Heer zij met u! De Heer beware, en Hij bekrachtige u! En de God aller genade, die ons geroepen heeft in Hem tot eeuwige heerlijkheid, Die volmake, bevestige, versterke en fondere ulieden!

En gij, mijne Hoorders! die tot JEZUS nog niet, of immers niet met waren harte gekomen zijt, wilt gij nu ook zijne discipelen worden? Ik wensch het om uwentwille. Maar draalt er dan niet mede, na zoo langen tijd van beraad, als gij reeds hebt gehad, en bij de onzekerheid en de kortstondigheid uwer verdere dagen! Wordt zijne discipelen, waartoe Hij bereid is zelf u te vormen, al is er nog zoo veel gebrek aan doorzigt en aan karakter bij u! Wat heeft Hij niet van zijne in den beginne zoo zeer bevooroordeelde, zwakke en onleerzame vrienden gemaakt; en wat zal er nog eens, als gij u

aan Hem overgeeft, ook van u kunnen worden! Althans een wijs, een rein en een gelukkig mensch, een kind van God, een navolger van Hem zelven, een hemelburger! Is het niet der moeite waardig, dat gij er de wereld om verlaat, en aan Hem u vertrouwt? En als Hij daartoe reeds u gevormd en opgevoed heeft; neen! dan behoef ik het niet te vragen, of gij ook lust hebt om nog terug te treden, en met zijne schijnvrienden Hem weder te verlaten. *Heer!* zegt gij dan in uw hart, *tot wien zouden wij henen gaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens!* — Is vroegere ontrouw u leed? Gedenkt, Hij is uw Meester niet alleen, maar ook uw voorspraak bij den Vader! Maar tracht dan ook zijner waardige discipelen u te betoonen! Doet uwen Heer en Meester geene oneer aan! Prijst zijne leerschool anderen aan, door de blijken te geven, dat gij er met vrucht in verkeert! En gedenkt, bij alle partijschappen en partijnamen onder zijne volgers, des woords: *Één is uw Meester, en gij zijt allen broeders!* Hem nu, den éénen en eenigen; Hem, den getrouwen getuige; Hem, het hoofd zijner kerk; Hem, en Gode, van wien Hij tot wijsheid, regtvaardigheid, heiligmaking en verlossing ons is geworden, zij de heerlijkheid in de gemeente, in alle geslachten, tot in eeuwigheid! Amen.

